KARA AYRINTI

KIRMIZI AYAKKABILAR

Donna Leon

İngilizceden çeviren: A. Semih Bilencan

AYRINTI

DONNA LEON

28 Eylül 1942'de Amerika'nın New Jersey eyaletinde doğdu. Üniversite öğrenimini burada tamamladı. 1965'ten beri yurtdışında yaşıyor. Roma'da turist rehberi, Londra'da reklam yazarı, İsviçre, İran, Çin ve Suudi Arabistan'da öğretmen olarak çalıştı. Şimdi Venedik yakınlarındaki bir üniversitede İngiliz edebiyatı profesörü. Opera hayranı olan Leon, bir Heandel uzmanıdır. Polisiye kitapları, Venedikli Komiser Brunetti'nin serüvenlerini anlatır.

Donna Leon, 1991'de *Operada Cinayet* adlı romanıyla en iyi polisiye dalında Japon Suntory Ödülü'nü kazanmıştır.

Eserleri: *Death at La Fenice*, 1992 (*Operada Cinayet*, Çev.: Sinem Gürdal, Ayrıntı Yayınları, 2001); *Death in a Strange Country*, 1993 (*Yaban Ellerde Ölüm*, Çev.: A. Semih Bilencan, Ayrıntı Yayınları, 2001); *Dressed for Death*, 1994 (*Kırmızı Ayakkabılar*, Çev.: A. Semih Bilencan, Ayrıntı Yayınları, 2001); *Death and Judgment*, 1995; *Acqua Alta*, 1996 (*Met Cezir*, Çev.: Didem Hızkan, Ayrıntı Yayınları, 2001); *Death of Faith*, 1997; *A Noble Radiance*, 1998; *Fatal Remedies*, 1999; *Friends in High Places*, 2000.

Ayrıntı: 335
Kara Ayrıntı dizisi: 19

Kırmızı Ayakkabılar
Donna Leon

İngilizceden çeviren
A. Semih Bilencan

Yayıma hazırlayan
Erdal Alova

Kitabın özgün adı
Dressed for Death

Harper Collins/1995
basımından çevrilmiştir.

© 1992 Donna Leon & 1997 Diogenes Verlag AG Zürich & Akcalı Ajans

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Nurcan Azaz

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. Tel.: (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım *2001*

Baskı adedi *2000*

ISBN 975-539-320-X

*

Dizi yönetmeni
Hüseyin Boysan

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45

Donna Leon

Kırmızı Ayakkabılar

K A R A A Y R I N T I D İ Z İ S İ

ÇİN GÖLÜ CİNAYETLERİ
Robert van Gulik

ŞAİRİN ÖLÜMÜ
Michel del Castillo

EL SÜRÇMESİ
Patricia Highsmith

GUERNICA'DAAĞAÇ VAR MI?
Juan Antonio de Blas

YANIK PORTAKAL
Charles Willeford

BAYKUŞ ÇIĞLIĞI
Patricia Highsmith

BECERİKSİZ
Patricia Highsmith

KURBANIN SON GÜNLERİ
José Pablo Feinmann

NEÇAYEV DÖNÜYOR
Jorge Semprun

SON SÜRGÜN
Dragan Babic

CAM HÜCRE
Patricia Highsmith

TATLI HASTALIK
Patricia Highsmith

MERHAMETİ ERTELEMEK
Patricia Highsmith

BENDENİZ DUFFY
Dan Kavanagh

YALAN DOLAN KENTİ
Dan Kavanagh

TEKMEYİ YAPIŞTIRMAK
Dan Kavanagh

OPERADA CİNAYET
Donna Leon

YABAN ELLERDE ÖLÜM
Donna Leon

KIRMIZI AYAKKABILAR
Donna Leon

H A Z I R L A N A N K İ T A P L A R

MET CEZİR
Donna Leon

ÇULSUZLAR
Dan Kavanagh

Batmış bir güneş olan
Arleen Auger'in anısına

Ah forse adesso
Sul morir mio delusa
Priva d'ogni speranza e di consiglio
Lagrime di dolor versa dal cigio.

Oo, belki de çoktan
Ölümümle ihanete uğrayıp
Umuttan da öğütten de yoksun halde
Acı gözyaşları iniyor gözlerinden.

–Mozart, *Lucio Silla*

1 Ayakkabı kırmızıydı; Londra'daki telefon kulübelerinin, New York'taki itfaiye arabalarının kırmızısından; gerçi ayakkabıyı ilk gören adamın gözünün önüne gelen resimler bunlar değildi. O, kasapların üstlerini değiştiği odada bulunan takvimdeki Ferrari Testarossa'nın kırmızısını düşünmüştü; sol farla ateşli bir aşk yapıyor gibi görünen çıplak sarışının uzandığı araba. Ayakkabıyı sarhoş gibi bir yanına devrilmiş gördü; ayakucu mezbahanın ötesindeki arsanın üzerinde benekli bir lanet gibi uzanan, yağ gölcüklerinden birine değdi değecek duruyordu. Onu orada gördü ve tabii, aklına kan da geldi.

Her nasılsa, yıllar öncesinde, Marghera'nın İtalya'nın önde gelen sanayi merkezlerinden birinde serpilip gelişmesinden (buradaki

fiil seçimi belki biraz uygunsuz ama) çok önce, petrol rafinerilerinin ve kimyasal fabrikaların Adriyatik Denizi'nin incisi Venedik'ten, *laguna*'nın öteki yakasında uzanan dönümlerce bataklık arazinin üzerine yayılmasından önce, mezbahanın oraya konulmasına izin verilmişti. Beton bina, gözenekli yüksek çitin içinde uzanıyordu, basık ve yabaniydi. Acaba çit, koyunların ve sığırların binaya giden tozlu yollarda sürüldüğü eski günlerde mi kurulmuştu? Başlangıçtaki amacı, kaderlerine giden rampaya sürülüp, itilip, dövülmeden önce kaçmalarını mı önlemekti? Hayvanlar artık kamyonla geliyordu, kamyonlar doğrudan arka arka yüksek rampaya yanaşıyor, hayvanlara kaçma şansı tanımıyordu. Hem kimse binaya yaklaşmak da istemezdi; o yüzden, çitin kimseyi uzak tutması söz konusu değildi. Belki de bu yüzden, çitteki geniş açıklıklar onarılmıyordu ve başıboş köpekler içerideki pis kokunun cazibesiyle gece çitten geçiyor ve orada olduğunu bildikleri şey için özlemle uluyorlardı.

Mezbahanın etrafındaki tarlalar boştu; fabrikalar adeta kan gibi güçlü bir tabuya boyun eğermişçesine basık beton binadan çok uzakta duruyorlardı. Binalar mesafeli duruyordu; fakat akıntıları, sızıntıları ve toprağa pompaladıkları ölümcül sıvıları tabu falan dinlemiyor, her yıl hızla mezbahaya yaklaşıyordu. Bataklıkotlarının köklerinde karabalçık köpürüyor ve mevsim ne kadar kuru geçerse geçsin, hiç kaybolmayan gölcüklerin yüzeyinde tavuskuşu parlaklığında bir yağ yüzüyordu. Doğa burada, dışarıda, zehirlenmişti; ne var ki, insanları asıl dehşete düşüren iş içeride gerçekleşiyordu.

Ayakkabı, kırmızı ayakkabı, mezbahanın arkasında yaklaşık yüz metre ötede yan yatmış duruyordu; tam çitin dışında, köklerine sızan zehirle gönenmiş görünen uzun çayır öbeğinin solundaydı. Ağustos ayının sıcak bir pazartesi günü, saat on bir otuzda, kana bulanmış, deri önlüklü bodur bir adam, mezbahanın arkasındaki demir kapıyı hızla geriye itip kızgın güneşin karşısına çıktı. Arkasından sıcaklık, pis koku ve ulumalar hücum etti. Güneş burasının daha serin olduğunu anlamayı önlüyordu, ama en azından sakatatın pis kokusu daha az iğrençti ve sesler, adamın arkasındaki havayı dolduran bağırışlar, ciyaklamalardan değil, trafiğin gürültüsünden geliyordu; bir kilometre uzakta turistler Ferragosto tatili için Vene-

dik'e hücum ediyordu.

Eğilip kenarında temiz bir yer arayarak kanlı elini önlüğüne sildi, sonra gömlek cebine uzanıp bir paket Nazionale çıkardı. Plastik bir çakmakla bir sigara yakıp hırsla bir duman çekti, ucuz tütünün kokusundan ve acı tadından memnundu. Arkasındaki kapıdan içlere işleyen bir inleme geldi; bunun üzerine binadan uzaklaşıp çite doğru, dört metreye kadar tırmanmış bir akasyanın bodur yaprakları altında bulunan gölgeye doğru ilerledi.

Orada dikilip binaya arkasını döndü ve Mestre'ye doğru yayılan sanayi bacalarının yarattığı ormana baktı. Bazılarından alevler fışkırıyordu; bazılarından da gri, yeşilimsi bulutlar dökülüyordu. Teninde hissedemeyeceği kadar hafif bir esinti, bulutları ona doğru getiriyordu. Sigarasından bir nefes alıp ayaklarına baktı, bu tarlada nereye bastığına daima dikkat ederdi. Aşağıya bakınca ayakkabıyı gördü, çitin arkasında yan yatmış duruyordu.

Bu ayakkabı bir çeşit bezden yapılmıştı, deriden değil. İpek mi? Saten mi? Bettino Cola böyle şeylerden anlamazdı, ama karısının aynı malzemeden bir çift ayakkabısı olduğunu iyi biliyordu, üstelik yüz bin liretten de fazla paraya almıştı. O parayı kazanmak için onun, elli koyun ya da yirmi dana öldürmesi gerekiyordu, ama karısı bu parayı bir çift ayakkabıya harcamıştı; bir kere giydikten sonra elbise dolabının arkasına atmış ve bir daha bakmamıştı.

Mahvolmuş manzarada başka hiçbir şey dikkatini çekmeyince sigarasından bir nefes daha alıp ayakkabıyı inceledi. Sola geçip başka bir açıdan baktı. Geniş bir yağ gölcüğünün yanında durmasına rağmen, kuru bir toprak parçası üzerinde uzanmış gibiydi. Cola sola bir adım daha attı, o zaman tam güneşin alnına çıktı ve ayakkabının tekini görmek için çevresindeki alana baktı. Orada, ot kümesinin altında, tekinin tabanına benzeyen dikdörtgen bir şey gördü, o da yan yatmıştı.

Sigarasını yere attı, ayakucuyla yumuşak toprağın üzerinde ezdi, çit boyunca bir iki metre yürüdü; sonra iyice eğilip etrafındaki pütürlü, paslı dikenli tellere dikkat ederek geniş bir açıklıktan geçti. Doğrulup tekrar ayakkabıya doğru yürüdü, artık bir çift vardı ve belki de bu yüzden işe yarayabilirdi.

"*Roba di Puttana*" diye mırıldandı ilk ayakkabının topuğunu görünce: Cebindeki sigara paketinden daha uzundu: Böyle bir şeyi

ancak bir fahişe giyerdi. Aşağıya uzanıp ilk ayakkabıyı aldı, dışına dokunmamaya özen gösteriyordu. Umduğu gibi temizdi, yağ gölcüğüne düşmemişti. Bir iki adım sağa geçti ve eğilip tekinin topuğuna iki parmağını doladı, fakat ot öbeğine takılmış gibiydi. Bastığı yere dikkat ederek bir dizinin üzerine çömeldi ve ayakkabıya hızla asıldı. Ayakkabı kurtuldu, fakat Bettino Cola ayakkabının bir insan ayağından kurtulduğunu gördü; çalılıktan geriye sıçrayıp ilk ayakkabıyı, o geceyi bulaşmadan geçirdiği kara gölcüğe attı.

2 Polis olay mahalline yirmi dakika sonra geldi; Mestre devriyesinden iki mavi-beyaz sedan. O zamana kadar mezbahanın arkasındaki tarla, binanın içindeki adamlarla dolmuştu; bu farklı türden kıyımın merakıyla güneşin altına çıkmışlardı. Cola ayağı ve devamındaki bacağı görür görmez deli gibi içeriye koşmuş, ustabaşının odasına girip çitin arkasında ölü bir kadının olduğunu söylemişti.

Cola iyi bir işçi, ciddi bir adamdı; bu yüzden ustabaşı gidip bakmadan ona inanıp hemen polis çağırmıştı. Fakat ötekiler Cola'nın içeri girdiğini görüp ne olduğunu, ne gördüğünü sormuşlardı. Ustabaşı onları azarlayıp işlerinin başına dönmelerini söylemişti; soğutmalı kamyonlar yükleme kapısında bekliyordu, onlarınsa bütün gün dikilip boğazını bıçaklatan bir fahişenin lafını edecek zamanları yoktu.

Tabii, ustabaşı aslında bunu bilerek söylememişti, çünkü Cola ona sadece ayakkabıdan ve ayaktan bahsetmişti, fakat fabrikalar arasındaki tarlalar fabrikada çalışan adamlar tarafından iyi bilinen topraklardı –bir de o tarlalarda çalışan kadınlar tarafından–. Eğer orada cinayete kurban gitmişse, o zaman muhtemelen, sanayi bölgesinden Mestre'ye dönen yolun kenarında ikindi vakti dikilen o boyalı, çökmüş kadınlardan biriydi. Paydos vakti, eve gitme zamanı, ama yolun kenarında azıcık bir dursa ve sonra otların yanındaki serili battaniyeye bir iki adım atsa ne olurdu? İş çabucak olup bitiyordu, sizden on bin liretten başka bir şey beklemezlerdi ve bunlar, daha da çok şimdilerde, Doğu Avrupa'dan gelmiş sarışınlardı. O

kadar yoksullardı ki, hiçbir şey kullandırtmazlardı bile; Via Cappuccina'daki İtalyan kızları gibi değillerdi; hem ne zamandan beri bir fahişe, erkeğe ne yapacağını ya da onu nereye koyacağını söylüyordu? Kadın muhtemelen öyle yaptı, acele ettirdi, adam da geri tepti. Her ay sınırdan bu kadınlardan dünya kadar geliyordu.

Polis arabaları park etti ve ikisinden de üniformalı bir memur çıktı. Binanın ön kısmına doğru yürüdüler, fakat onlar kapıya varmadan ustabaşı yetişti. Arkasında Cola duruyordu, bütün bu ilginin merkezinde olmaktan ötürü kendini önemli hissediyordu, fakat yine de ayağın görüntüsünden dolayı hafif midesi bulanmıştı.

"Arayan siz miydiniz?" diye sordu ilk memur. Yüzü yuvarlaktı, terden parlıyordu, kara gözlüklerinin arkasından ustabaşına gözlerini dikti.

"Evet" dedi ustabaşı; "binanın arkasındaki tarlada ölü bir kadın var."

"Siz mi gördünüz?"

"Hayır" diye cevapladı ustabaşı, sonra bir adım kenara çekilip Cola'ya ileri çıkması için işaret etti. "O görmüş."

İlk polisin başıyla işaretinden sonra ikinci arabadaki polis, ceket cebinden mavi bir not defteri çıkardı, bir bilek hareketiyle açtı, kaleminin kapağını çıkardı ve kalem sayfanın üzerinde bekledi.

"İsminiz?" diye sordu ilk polis, bakışlarındaki karanlık odak şimdi kasaba yönelmişti.

"Cola, Bettino."

"Adres?"

"Adresini ne yapacaksınız?" diye araya girdi ustabaşı; "Orada ölü bir kadın var."

İlk memur Cola'dan başını çevirip biraz öne eğerek gözlüklerinin üzerinden ustabaşına baktı. "Kadının bir yere gittiği yok." Sonra tekrar Cola'ya dönüp tekrarladı: "Adres?"

"Castello 3453."

"Ne kadar zamandır burada çalışıyorsunuz?" diye sordu, Cola'nın yanındaki binayı başıyla göstererek.

"On beş yıldır."

"Bu sabah buraya kaçta geldiniz?"

"Yedi buçukta. Her zamanki gibi."

"Tarlada ne yapıyordunuz?" Adamın soruları soruş ve ötekinin

de cevapları yazış biçimi Cola'ya kendisinden kuşkulandıkları hissini verdi.

"Sigara içmeye çıktım."

"Ağustosun ortasında güneşin alnına sigara içmeye çıkıyorsunuz, öyle mi?" diye sordu ilk memur, sanki yaptığı delilikmiş ya da yalan söylüyormuş gibi.

"Mola vaktimdi" dedi Cola artan bir kızgınlıkla; "Her zaman dışarıya çıkarım. Kokudan uzaklaşmayı seviyorum." Bu söz polise doğru göründü; binaya baktılar; not defterli olan, burun deliklerinin büzülmesini gizleyemiyordu.

"Kadın nerede?"

"Hemen çitin arkasında. Çalıların altında, o yüzden önce onu görmedim."

"Neden yanına gittin?"

"Bir ayakkabı görmüştüm."

"Ne yapmıştın?"

"Bir ayakkabı görmüştüm. Tarlada. Sonra bir tane daha gördüm. İşe yarar diye düşündüm, öyle olunca onları almak için çitten geçtim. Karım isteyebilir diye düşündüm." Bu yalandı; onları satabileceğini düşünmüştü, ama polise bunu söylemek istemedi. Küçük bir yalandı, tamamen de masumane, ama ayakkabı ve ayakkabıyı giyen kişi hakkında polise söylenecek pek çok yalanın sadece ilkiydi.

"Sonra ne oldu?" diye sordu ilk polis, Cola başka bir şey demeyince.

"Sonra buraya döndüm."

"Hayır, ondan önce" dedi ilk polis başını kızgın bir şekilde sallayarak; "Ayakkabıyı gördüğünde. Kadını gördüğünde. Ne oldu?"

Cola bir an önce kurtulacağı düşüncesiyle çabucak konuştu. "Ayakkabının tekini aldım, sonra ötekini gördüm. Çalılığın altındaydı. O yüzden asıldım. Takıldığını sanmıştım. Sonra bir daha asıldım, çıkıverdi." Bir kere, iki kere yutkundu. "Ayağındaymış. O yüzden gelmemiş."

"Orada uzun mu kaldın?"

Bu sefer onların deliliğinden şüphelenen Cola'ydı. "Hayır, hayır. Hayır, tekrar binaya geldim ve Banditelli'ye söyledim, o da sizi aradı."

Ustabaşı onaylamak için başını salladı.

"Buraya gelirken gezindin mi?" diye sordu ilk polis.

"Gezindim mi?"

"Etrafta durdun mu? Sigara yaktın mı? Yanına bir şey düşürdün mü?"

Cola hayır anlamında başını sert bir şekilde salladı.

İkinci polis not defterinin sayfalarını çevirdi; ilki, "Sana bir soru sordum" dedi.

"Hayır. Bir şey yapmadım. Onu görünce ayakkabıyı attım ve binaya girdim."

"Ona dokundun mu?" diye sordu ilk polis.

Cola gözlerini faltaşı gibi açarak ona baktı. "O ölmüş. Tabii ki dokunmadım."

"Ayağına dokunmuşsun" dedi ikinci polis, notlarına bakarak.

"Ayağına dokunmadım" dedi Cola, oysa dokunup dokunmadığını şimdi hatırlayamıyordu. "Ayakkabıya dokundum, o da ayağından çıkıverdi." Kendini alamadan sordu: "Ona neden dokunmak isteyecekmişim?"

İki polis de buna cevap vermedi. İlki dönüp ikincisine başıyla işaret etti, o da bir bilek hareketiyle defteri kapattı. "Pekâlâ, bize nerede olduğunu göster."

Cola olduğu yerde çakılı kalıp başını iki yana salladı. Güneş, önlüğüne sıçrayan kanları kurutmuştu, önlüğün üzerinde sinekler vızıldıyordu. Polislere bakmadı. "Arkada, çitteki büyük deliğin arkasında."

"Onun nerede olduğunu göstermeni istiyorum" dedi ilk polis.

"İşte, nerede olduğunu söyledim ya" diye atıldı Cola, sesi aniden yükselmişti.

İki polis, Cola'nın direnişinin önemli olduğunu ima eder bir şekilde bakıştılar, bunu unutmayacaklardı. Fakat bir şey demeden, ondan ve ustabaşından ayrılıp binanın etrafında dolaşmaya başladılar.

Öğle vaktiydi, güneş memurların keplerinin düz tepelerini yakıyordu. Keplerin altında saçları ıslanmıştı, boyunlarından aşağıya ter akıyordu. Binanın arkasındaki çitte geniş açıklığı gördüler ve oraya doğru yöneldiler. Arkalarında, binadan hâlâ gelmekte olan canhıraş çığlıkların arasından süzülüp gelen insan seslerini duydu-

lar ve onlara doğru döndüler. Binanın arka girişinde bir araya gelen, önlükleri Cola'nınki gibi kanla kıpkırmızı olmuş beş altı adam, dar bir holde birbirlerine sokulmuşlardı. Bu tür meraklılara alışmış olan polisler, tekrar çite dönüp deliğe doğru yürüdüler. İyice eğilip tek sıra arasından geçtikten sonra sola dönerek çitin yanında duran büyük, dikenli çalılığa doğru ilerlediler.

Memurlar çalılığın bir iki metre gerisinde durdular. Ayağı aradıkları için kolayca buldular, ayağın tabanı, alçak dalların arasından uzanıyordu. İki ayakkabı da önünde yatıyordu.

İki polis ayağa yaklaştı, bastıkları yere dikkat ederek ağır ağır yürüyorlardı, pis birikintilerden kaçındıkları kadar başka bir ayak izine de basmamak için özen gösteriyorlardı. İlk polis ayakkabıların yanı başında diz çöküp insanın beline kadar gelen otları eliyle kenara itti.

Ceset sırtüstü yatıyordu, ayak bileklerinin dış kısmı toprağa basıyordu. Polis ileri uzanıp otları itince ortaya tüysüz bir baldır çıktı. Güneş gözlüğünü çıkarıp gözlerini karaltılara dikti, kemikli dizlerin ardından uzun ve kaslı bacakları, ardından da yüzüne doğru çekilmiş parlak kırmızı elbisenin altından görünen dantelli kırmızı külodu gördü.

"*Cazzo*"* diye haykırıp çekilince otlar tekrar fırlayıp yerlerini aldı.

"Ne oldu?" diye sordu öteki.

"Erkekmiş."

3 Bir travesti fahişenin Marghera'da başı ve yüzü yarılmış bir şekilde bulunduğu haberi normalde sansasyon yaratırdı, hatta Venedik Questurası'nın bezgin personeli arasında bile, özellikle de suçların düşme eğilimi gösterdiği ya da her zamanki sıkıcı hırsızlıklar, eve girmeler şekline büründüğü uzun Ferragosto tatili sırasında. Fakat bugün, Questura'nın koridorlarını alev alev saran olağanüstü haberin yerini alması için çok daha dehşetli bir şey olmalıydı: Maria Lucrezia Patta, Emniyet Müdür Yardımcısı Giuseppe

* (İtl.) "Vay canına!" (ç.n.)

Patta'nın karısı, o hafta sonu, yirmi yedi yıllık kocasını bırakıp –burada her anlatıcı, her yeni dinleyiciyi bombaya hazırlamak üzere duruyordu– Tito Burrasca'nın Milano'daki evine yerleşmişti; adam İtalya'nın pornografi endüstrisinin öncüsü ve kurucusuydu.

Haber gökten yere tam o sabah indi, Ufficio Stranieri'de çalışan bir sekreter tarafından binaya taşındı, bu sekreterin amcası Pattaların üstünde küçük bir dairede oturuyordu ve Pattaların nihai kavgalarının patlak verdiği anda kapılarının önünden geçmekte olduğunu iddia ediyordu. Amcanın bildirdiğine göre Patta birkaç kez Burrasca'nın adını bağırmış, eğer Venedik'e gelme cüretini gösterirse onu tutuklatacağı tehdidinde bulunmuştu; Signora Patta da sadece gidip Burrasca'yla yaşamakla kalmayacağı, sonraki filminde başrolde oynayacağı tehdidiyle ateşe karşılık vermişti. Amca basamaklardan yukarı çekilmiş, yarım saat boyunca Pattalar birbirlerine suçlamalar ve tehditler savurmaya devam ederken o kendi ön kapısını açmaya çalışmıştı. Atışmalar ancak sokağın başına bir kanal taksisi gelip Signora Patta ayrılınca bitmişti, arkasından basamaklardan aşağıya şoförün taşıdığı altı valiz ve Patta'nın küfürleri gelmişti ve bütün bunlar merdivenin huni şeklindeki akustik yapısıyla amcanın kulaklarına kadar taşınmıştı.

Haber pazartesi sabah sekizde ulaştı; arkasından saat on birde Questura'ya Patta geldi. Bir buçukta, travestiyle ilgili telefon geldi, ama o zamana kadar personelin çoğu öğle yemeğine çıkmıştı ve Questura çalışanları yemek esnasında Signora Patta'nın gelecekteki film kariyeri hakkında sessizce ateşli tahminlerde bulunuyorlardı. Müdür yardımcısının popülerliğinin ispatı bir masada girilen bahisti, müdür yardımcısına karısının sağlığını sormaya cesaret eden ilk kişiye yüz bin liret veriliyordu.

Guido Brunetti öldürülen travestiyi ilk kez Müdür Yardımcısı Patta'nın kendisinden duydu, saat iki buçukta odasına çağırmıştı.

"Az önce Mestre'den bir telefon geldi" dedi Patta, Brunetti'ye oturmasını söyledikten sonra.

"Mestre'den mi efendim?" diye sordu Brunetti.

"Evet, Ponte della Libertà'nın sonundaki şehir" diye atıldı Patta; "Eminim adını duymuşsundur."

Brunetti o sabah Patta'nın yaşadıklarını şeyi düşünüp bu sözünü dikkate almadı. "Sizi neden aramışlar efendim?"

"Orada bir cinayet işlenmiş ama soruşturacak kimseleri yok."

"Ama personeli bizden daha fazla efendim" dedi Brunetti, Patta'nın iki yerde de polislerin çalışma sistemleri hakkında ne kadar şey bildiğinden pek emin değildi.

"Biliyorum Brunetti. Fakat komiserlerinden ikisi tatilde. Bir tanesi de bu hafta sonu araba kazasında bacağını kırmış, o zaman geriye bir kişi kalıyor, o kadın da" –böyle bir olasılığa duyduğu nefretle burnunu kıvırdı– "cumartesi doğum iznine çıkıyormuş ve şubatın sonuna kadar da dönmeyecekmiş."

"Ya tatildeki iki kişi? Onlar geri çağrılabilirler herhalde?"

"Bir tanesi Brezilya'da, ötekinin de nerede olduğunu kimse bilmiyor gibi."

Brunetti bir komiserin nereye tatile giderse gitsin, nerede bulunabileceğine dair bir haber bırakmak zorunda olduğunu söylemek üzereydi, fakat Patta'nın yüzüne bakınca onun yerine şöyle sordu; "Cinayet hakkında size ne söylediler efendim?"

"Bir fahişeymiş. Travesti. Birisi kafasını parçalamış ve cesedini Marghera'daki bir tarlaya bırakmış." Brunetti itiraz edemeden Patta konuştu: "Sakın sorma. Tarla Marghera'da, fakat sahibi olan mezbaha Mestre'de, sadece bir iki metre farkla, o yüzden Mestre bakıyor."

Brunetti'nin mülkiyet hakları ya da şehir sınırları hakkındaki ayrıntılarla vakit kaybetmeye niyeti yoktu, o yüzden şöyle sordu: "Onun fahişe olduğunu nereden biliyorlar efendim?"

"Fahişe olduğunu nereden bildiklerini bilmiyorum Brunetti" dedi Patta, sesi birkaç perde yükselmişti; "Sana, bana söyleneni söylüyorum. Travesti bir fahişe, elbiseli, kafası ve suratı dağıtılmış."

"Adam ne zaman bulunmuş?"

Not tutmak Patta'nın âdeti değildi, o yüzden gelen telefonla ilgili hiçbir kayıt tutmamıştı. Veriler onu ilgilendirmemişti –bir fahişe eksik, bir fahişe fazla– fakat Mestre'nin işini kendi personelinin yapacak olması onu rahatsız etmişti. Bunun anlamı, elde ettikleri her başarı Mestre'ye gidecek demekti. Ama sonra kendi özel hayatındaki son olayları düşününce bu olayın olası bütün alkışını –ve reklamını– Mestre'nin almasının uygun olacağına karar verdi.

"Onların emniyet müdüründen bu sabah bir telefon aldım, bu vakaya bakıp bakamayacağımızı soruyordu. Siz üçünüz ne yapı-

yorsunuz?"

"Mariani tatilde, Rossi de hâlâ Bortolozzi olayının evraklarıyla uğraşıyor" diye açıkladı Brunetti.

"Peki sen?"

"Bu hafta sonu senelik izne ayrılacaktım, sayın amirim."

"O bekleyebilir" dedi Patta, öylesine kesinlikle konuştu ki, sesi otel rezervasyonu ya da uçak biletleri gibi şeylerin üzerinde yükseldi. "Ayrıca, bu kolay bir şey olmalı. Pezevengini bulacaksın, müşterilerin listesini alacaksın. Mutlaka içlerinden biridir."

"Onların pezevenkleri mi var efendim?"

"Fahişelerin mi? Elbette pezevenkleri var."

"Erkek fahişelerin efendim? Travesti fahişelerin? Tabii adamın fahişe olduğunu düşünürsek."

"Benim böyle bir şeyi bilmemi neden bekliyorsun Brunetti?" diye sordu Patta, kuşkulu ve her zamankinden daha kızgındı. Brunetti yine o sabahki ilk haberi hatırlayıp çabucak konuyu değiştirmek zorunda kaldı.

"Telefon geleli ne kadar zaman oluyor efendim?" diye sordu Brunetti.

"Birkaç saat. Neden?"

"Acaba cesedi kaldırmışlar mıdır?"

"Bu sıcakta mı?" diye sordu Patta.

"Evet, o da var ya" diye ona katıldı Brunetti; "Nereye götürülmüş?"

"Hiçbir fikrim yok. Hastanelerden birine. Umberto Primo herhalde. Sanırım otopsileri orada yapıyorlar. Neden?"

"Bakmak istiyordum" dedi Brunetti; "Bir de olayın meydana geldiği yere."

Patta ayrıntılarla ilgilenen bir adam değildi. "Bu Mestre'nin vakası olduğuna göre onların şoförlerini kullanmaya bak, bizimkileri değil."

"Başka bir şey var mıydı efendim?"

"Hayır. Eminim bu basit bir şeydir. Hafta sonuna kadar halledip tatile çıkmak için serbest kalırsın." Brunetti'nin nereye gitmeyi planladığını ya da ne tür rezervasyonları iptal ettirmek zorunda kalacağını sormamak, tam Patta'ya göre bir şeydi. Bir sürü ayrıntı.

Brunetti Patta'nın odasından çıkınca içerideyken Patta'nın oda-

sının hemen dışındaki antrede birden mobilyaların belirdiğini fark etti. Bir tarafta büyük bir ahşap masa duruyordu ve pencerenin altına da küçük bir masa yerleştirilmişti. Buna aldırmayıp aşağıya inerek üniformalıların çalıştığı büroya girdi. Çavuş Vianello, masasındaki kâğıtlardan başını kaldırıp baktı ve Brunetti'ye gülümsedi. "Daha siz sormadan commissario, evet, doğru. Tito Burrasca."

Brunetti teyidi duyunca saatler öncesinde hikâyeyi ilk duyduğu zamanki kadar şaşırmadı. Burrasca, eğer "efsane" uygun kelimeyse, İtalya'da bir efsaneydi. Film yapmaya altmışlı yıllarda başlamıştı, kanın gövdeyi götürdüğü o kadar yapay korku filmleriydi ki, bunlar ister istemez türün parodisi haline gelmişti. Burrasca, hiç aptal biri değildi, korku filmleri çekmede ne kadar beceriksiz olursa olsun, filmlerine gelen popüler tepkilere daha da yanlış yaparak karşılık verdi: Aktörlerin çıkarmayı unuttukları kol saatli vampirler; Drakula'nın kaçışını haber veren telefonlar; işaret diliyle rol yapan aktörler. Çok kısa bir süre sonra bir kült olmuştu, insanlar yapay şeyleri tespit etme, gafları belirleme arzusuyla filmlerine koşuyordu.

Yetmişli yıllarda işaret dilinin bütün ustalarını toplayıp porno filmlerinde oynattı. Bu filmlerde de daha az usta değillerdi. Kostüm bir sorun teşkil etmiyordu, çok geçmeden olay örgüsünün de aynı şekilde yaratıcı zekâya bir engel oluşturmadığını fark etti: Eski korku filmlerinin olay örgülerinin tozunu alıp hortlakları, vampirleri ve kurt adamları tecavüzcülere ve seks manyaklarına çevirdi; sinemaları, bu sefer salonlar küçük de olsa, farklı bir seyirciyle doldurdu; bu seyircinin filmlerdeki anakronizmi bulmak gibi bir derdi hiç yoktu.

Seksenler İtalya'ya pek çok yeni özel televizyon getirdi, Burrasca da bu kanallara en son filmlerini sundu, elbette televizyon seyircisinin sözde duyarlılığına saygı gösterilerek bir parça hafifletilmişti filmler. Sonra da video kasetleri keşfetti. Adı İtalya'nın gündelik hayatındaki ufak şeylerin bir parçası olmuştu; TV oyun programlarının alay konusuydu, gazetedeki karikatürlerde de bir karakter olmuştu. Fakat başarısının yakından incelenmesi Monaco'ya taşınmasına, makul ölçüde vergilendiren prensliğin vatandaşı olmasına yol açmıştı. İtalyan vergi yetkililerine, Milano'da bulundurduğu yirmi iki odalık dairesinin sadece iş için gelen konukları ağırla-

mak için kullanıldığını söylüyordu. Şimdi de anlaşılan, Maria Lucrezia Patta için kullanılacaktı.

"Tito Burrasca, gerçekten de" diye tekrarladı Çavuş Vianello gülmeden durarak; Brunetti bunu hangi güçle başardığını bilemiyordu. "Belki önümüzdeki birkaç günü Mestre'de geçireceğiniz için şanslısınız."

Brunetti soramadan edemedi: "Daha önce kimse bilmiyor muymuş?"

Vianello başını iki yana salladı. "Hayır. Hiç kimse. Tek bir fısıltı bile."

"Anita'nın amcası da mı?" diye sordu Brunetti, bu bilginin kaynağını yüksek rütbelerin bile bildiğini göstererek.

Vianello cevap verecekken masasındaki dahili telefon çaldı. Telefonu açtı, bir düğmeye bastı ve "Buyurun amirim!" dedi.

Bir süre dinleyip "Elbette amirim" deyip telefonu kapattı.

Brunetti ona merakla baktı. "Göçmen işleri. Burrasca vatandaşlığını değiştirdiğine göre, ülkede ne kadar kalabileceğini öğrenmek istiyor."

Brunetti kafasını iki yana salladı. "Herhalde bu zavallı herife acıman gerekiyor."

Vianello başını hızla yukarı kaldırdı. Şaşkınlığını gizleyemedi ya da gizlemek istemedi. "Acımak mı? Ona mı?" Kendini zor tutarak daha fazla bir şey demeden dikkatini tekrar masadaki klasörlere yöneltti.

Brunetti ondan ayrılıp odasına gitti. Oradan Mestre'deki Questura'yı aradı, kendini tanıttı ve öldürülen travesti olayıyla ilgilenen kişiye bağlanılmasını istedi. Dakikalar sonra Çavuş Gallo adında birine bağlandı, çavuş daha yüksek rütbeli biri devralana kadar olaya kendisinin baktığını söyledi. Brunetti kendini tanıtıp o kişinin kendisi olduğunu söyledi, sonra da kendisini almak için yarım saat sonra Piazzale Roma'ya birisini göndermesini istedi.

Brunetti Questura'nın loş holünden dışarı çıkınca güneş suratına yumruk gibi vurdu. Bir an ışıktan ve kanaldan gelen yansımadan kör olunca ceketinin göğüs cebine uzanıp güneş gözlüğünü çıkardı. Daha beş adım atmadan terin gömleğine geçip aşağıya indiğini hissetti. O an San Zaccaria'ya çıkmaya karar verip seksen iki numaraya binmek için sağa döndü; gerçi oraya gitmek, yolun büyük bir

kısmını güneşin altında yürümek demekti. Rialto'ya giden sokaklar, yüksek evlerin gölgesindeydi, ama oraya gitmek iki kat fazla zamanını alırdı, o da dışarıda bu kadar bile fazladan zaman geçirmekten korkuyordu.

Riva degli Schiavoni'ye çıkınca soluna bakıp iskelede bağlı olan vaporettonun içinden akın akın insanların çıktığını gördü. Venediklilere özgü o kararlardan biriyle karşı karşıya kaldı: Koşup vapura yetişmeye mi çalışsın, yoksa bırakıp, inip kalkan iskelenin bunaltıcı sıcağında on dakika bir sonrakini mi beklesin? Koştu. İskelenin tahta zeminini ayaklarıyla döverken karşısına bir karar daha çıktı: Girişteki sarı makineye biletini basmak için bir an durup belki de vapuru mu kaçırsın, yoksa vapura koşup, biletini basmadığı için beş yüz liret ek bir para mı ödesin? Sonra polis teşkilatından olduğunu hatırladı, dolayısıyla şehrin hesabından binebilirdi.

Kısacık koşu bile yüzünü ve göğsünü ter içinde bırakmıştı, o yüzden güvertede kalmayı tercih etti, vapur Büyük Kanal'a görkemli bir şekilde hareket ederken yarattığı küçük esintiye vücudunu bıraktı. Etrafına bakınca yarı çıplak turistleri gördü, kadını erkeği mayo, şort, atlet ve tişört giymişti, bir an onlara imrendi, oysa plaj dışında hiçbir yerde böyle giyinmesinin mümkün olmadığını biliyordu.

Teri kuruyunca imrenmesi uçtu gitti ve onları böyle giyinmiş gördüğü zamanki kızgınlığı normale döndü. Eğer kusursuz vücutları ve giysileri olsa belki onlara daha az kızacaktı. Fakat bu halde, paspal giysiler ve bir sürü vücudun daha da paspal durumu, Müslüman toplumların zorunlu sadeliğini aratıyordu. O, Paola'nın "güzellik budalası" dediği biri değildi, ama iyi görünmenin kötü görünmekten daha iyi olduğunu düşünüyordu. Dikkatini vapurdaki insanlardan kanal boyunca dizilmiş *palazzo*'lara verdi ve kızgınlığının hemen dağıldığını hissetti. Bunların çoğu da paspaldı, ama bu, yüzyılların getirdiği yıpranmışlığın paspallığıydı, tembellik ya da ucuz giyinme paspallığı değil. Şehir yaşlanmıştı, ama Brunetti onun değişen yüzündeki acıları seviyordu.

Arabanın onu nerede beklemesi gerektiğini belirtmemiş olsa da Piazzale Roma'daki carabinieri karakoluna yürüdü ve orada binanın önüne motoru çalışır vaziyette park etmiş Mestre devriyesinin mavi-beyaz arabalarından birini gördü. Şoförün camına vurdu.

İçerideki genç adam pencereyi indirdi ve Brunetti'nin gömleğine bir soğuk hava dalgası çarptı.

"Commissario mu?" diye sordu genç adam. Brunetti başıyla evet deyince inip "Beni Çavuş Gallo gönderdi" dedi ve arka kapıyı Brunetti'ye açtı. Brunetti arabaya binip bir süre başını koltuğun arkasına yasladı. Göğsündeki ve omuzlarındaki ter soğudu, fakat bunun acı mı yoksa zevk mi verdiğine karar veremiyordu.

"Nereye gitmek istersiniz efendim?" diye sordu genç memur arabayı vitese geçirirken.

"Tatile. Cumartesi günü" dedi, ama sadece zihninde ve sadece kendisine. Bir de Patta'ya. "Onu bulduğunuz yere götür" dedi Brunetti.

Venedik'ten anakaraya giden geçitin öteki ucunda genç adam Marghera yönüne saptı. *Laguna* gözden kayboldu ve çok geçmeden her kavşakta ışıkların olduğu trafiğin tıkandığı düz bir yola çıktılar. Ağır ilerliyorlardı. "Bu sabah sen de orada mıydın?" Genç adam dönüp Brunetti'ye, sonra tekrar yola baktı. Yakasının arkası dik ve temizdi. Belki de bütün günü bu klimalı arabada geçiriyordu.

"Hayır efendim. Gidenler Buffo'yla Rubelli'ydi."

"Elimdeki raporda adamın fahişe olduğu yazılı. Kimse teşhis etti mi?"

"Onu bilmiyorum efendim. Ama mantıklı, değil mi?"

"Neden?"

"Şey efendim, orası fahişelerin bulunduğu yer, en azından ucuzlarının bulunduğu yer. Fabrikaların oralarda. Her zaman bir düzine kadar olur, yolun kenarında, işten eve dönerken şipşak isteyen biri olur diye."

"Erkekler de mi?"

"Ne gibi efendim? Fahişeyi başka kim kullanır?"

"Yani erkek fahişeler de mi? Onlar da oralarda görünüyor mu, onlarla yatan erkekler işten eve dönerken yolda durdukları oluyor mu? Pek çok erkek, arkadaşlarının bunu duymasını istemezmiş gibi geliyor insana."

Şoför bir süre bunu düşündü.

"Genellikle nerede çalışırlar?" diye sordu Brunetti.

"Kimler?" diye ihtiyatla sordu genç adam. Başka bir tuzak soruyla daha karşılaşmak istemiyordu.

"Erkek fahişeler."

"Genellikle Via Cappuccina boyunca efendim. Bazen tren istasyonunda, ama pek çok turistin istasyondan geçtiği yaz aylarında o tür şeylere engel olmaya çalışıyoruz."

"Bu, düzenli mi oluyor?"

"Onu bilmiyorum efendim."

Araba sola saptı, dar bir yola girdi, sonra sağa sapıp iki yanda alçak binaların dizili olduğu geniş bir yola çıktı. Brunetti saatine göz attı. Neredeyse beş olmuştu.

İki yandaki binalar artık onlardan ve birbirlerinden gittikçe uzaklaşıyordu; binaların arasındaki boşluklar kısa otlarla, bazen de çalılıkla doluydu. Tuhaf açılarla birkaç terk edilmiş araba duruyordu, camları kırılmış, koltukları parçalanıp yanlarına atılmıştı. Her bina bir zamanlar bir çitle çevriliymiş gibi görünüyordu, ama bunların çoğu artık onları tutmayı unutmuş direklere sarhoş gibi asılı kalmış haldeydi.

Yolun kenarında birkaç kadın vardı; iki tanesi, ayaklarının ucunda, toprağa gömdükleri bir plaj şemsiyesi altında, gölgede duruyordu.

"Burada bugün olanları biliyorlar mı?" diye sordu Brunetti.

"Eminim biliyorlardır efendim. Böyle bir haber çabuk yayılır."

"Ama yine de buradalar" dedi Brunetti, hayretini gizleyemeden.

"Yaşamak zorundalar, değil mi efendim? Ayrıca, öldürülen eğer erkekse onlar için bir tehlike yok demektir ya da onlar öyle bakıyordur." Şoför yavaşlayıp arabayı yolun kenarına çekti. "Burası efendim."

Brunetti kapıyı açıp indi. Sıcak ve nem koşup onu kucakladı. Önünde uzun ve basık bir bina duruyordu; bir yanda dört tane dik beton rampa çifte demir kapıya çıkıyordu. Mavi-beyaz bir polis sedanı rampaların birinin altına park etmişti. Binada görünürde bir isim yoktu, tanıtıcı hiçbir işaret de görünmüyordu. Üzerlerine hücum eden koku, bunu gereksiz kılıyordu.

"Sanırım arkadaydı efendim" dedi şoför kendiliğinden.

Brunetti, binanın sağından arkalara uzanan tarlalara doğru yürüdü. Binanın arkasına dolandığında bir tane daha uyuşuk çit, mucize eseri hayatta kalmış bir akasya ve onun gölgesinde tahta bir sandalyede başı göğsüne çakılı uyuyan bir polis gördü.

Daha Brunetti bir şey demeden, "Scarpa" diye bağırdı şoför; "Burada bir commissario var."

Polisin kafası birden kalktı ve hemen ayıldı, çabucak ayağa kalktı. Brunetti'ye bakıp selam verdi. "Günaydın efendim."

Brunetti adamın ceketinin sandalyenin arkasına takılı olduğunu, vücuduna yapışmış gömleğinin artık beyaz değil, soluk bir pembeye dönüştüğünü gördü. "Ne kadar zamandır buradasın Memur Scarpa?" diye sordu Brunetti adama yaklaşınca.

"Laboratuvardaki adamlar gittiğinden beri efendim."

"Yani ne zaman?"

"Saat üç sularında efendim."

"Sen neden hâlâ buradasın?"

"Yetkili çavuş işçilerle konuşmak için bir ekip gelene kadar burada kalmamı söyledi."

"Burada güneşin altında ne yapıyorsun?"

Adam bu sorudan ya da cevabını süslemekten kaçmak için bir çaba göstermedi. "İçeride duramadım efendim. Kokudan. Dışarı çıktım, midem bulandı, o zaman içeri tekrar giremeyeceğimi anladım. Bir saat ayakta durmayı denedim, ama gölgelik bir tek bu küçük yer var, ben de içeri gidip bir sandalye aldım."

Memur konuşurken Brunetti'yle şoför içgüdüsel olarak o küçük gölgeciğe sıkıştılar. "Onları sorgulayacak ekibin gelip gelmediğini biliyor musun?" diye sordu Brunetti.

"Evet efendim. Buraya yaklaşık bir saat önce geldiler."

"O halde hâlâ orada ne yapıyorsun?"

Memur, Brunetti'ye sert bir bakış attı. "Çavuşa şehre dönüp dönemeyeceğimi sordum, ama o sorgulamaya yardımcı olmamı istedi. İşçiler dışarı yanıma gelmezlerse yapamayacağımı söyledim. Hoşlanmadı, ama tekrar içeri giremezdim."

Oyuncul bir esinti Brunetti'ye bunun doğru olduğunu hatırlattı.

"Peki burada ne yapıyorsun? Neden arabada değilsin?"

"Burada beklememi söyledi efendim." Konuşurken adamın yüzü değişmiyordu. "Arabada oturabilir miyim diye sordum –kliması var da–, o da sorgulamaya yardım etmeyeceksem burada kalmamı söyledi." Brunetti'nin sonraki sorusunu bilmiş gibi: "Bir dahaki otobüs sekize çeyrek kala, işten sonra insanları şehre götürüyor" dedi.

Brunetti bunu düşünüp sordu: "Nerede bulundu?"

Polis arkaya dönüp çitin öteki tarafındaki uzun ot öbeğini işaret etti: "Onun altındaydı efendim."

"Kim bulmuş?"

"İçerideki işçilerden biri. Sigara içmek için dışarıya çıkmış ve adamın ayakkabılarından birini yerde yatarken görmüş –kırmızı galiba–, onun üzerine yakından bakmaya gitmiş."

"Laboratuvar ekibi buradayken sen de burada mıydın?"

"Evet efendim. Yanına gidip resim çektiler ve çalılığın etrafındaki yaklaşık yüz metre kadar mesafedeki her şeyi topladılar."

"Ayak izleri?"

"Sanırım, efendim, ama pek emin değilim. Onu bulan adamın ayak izleri var ama galiba başka da buldular." Bir an durdu, alnındaki teri sildi ve ekledi: "Bir de olay yerine gelen ilk polislerin ayak izleri var."

"Çavuşun mu?"

"Evet efendim."

Brunetti ot öbeğine uzaktan bir göz attı, sonra da polisin ter içinde kalmış gömleğine baktı. "Bizim arabaya geç Memur Scarpa. Klimalı." Sonra şoföre dönüp "Onunla git. İkiniz de beni orada bekleyebilirsiniz."

"Teşekkür ederim efendim" dedi polis şükran duyarak ve eğilip sandalyedeki ceketini aldı.

"Boş ver" dedi Brunetti adamın bir kolunu cekete geçirmeye başladığını görünce.

"Teşekkür ederim efendim" dedi tekrar ve sandalyeyi almak için eğildi. İki adam tekrar binaya doğru yürüdü. Polis sandalyeyi binanın arka kapısının dışındaki betona bırakıp şoförün arkasından gitti. Binanın köşesinde gözden kayboldular; Brunetti de çitteki deliğe doğru yürüdü.

İyice eğilip arasından geçerek çalılığa doğru yürüdü. Laboratuvar ekibinin bıraktıkları işaretler her yere yayılmıştı: Mesafeyi ölçmek için yere çaktıkları demirlerin açtığı oyuklar, dönen ayakların yarattığı küçük toprak kümeleri ve öbeğin yakınında biçilip tertiplice kenara konulmuş küçük bir ot yığını; anlaşılan, cesedi yaprakların keskin uçlarıyla çizmeden çıkarmak için otları kesmeleri gerekmişti.

Brunetti'nin arkasından bir kapı çarpıldı ve ardından bir erkek sesi yükseldi: "Hey, sen, ne yapıyorsun? Defol git buradan."

Brunetti döndü ve tahmin ettiği gibi, binanın arkasından aceleyle yanına gelen, polis üniformalı bir adam gördü. Brunetti çalılıktan kımıldayamadan adam kılıfından tabancasını çekip bağırdı: "Ellerini havaya kaldır ve çite doğru gel."

Brunetti dönüp çite doğru yürüdü; kayalıkların üzerinde duran biri gibi hareket ediyordu, sanki dengesini bulmak için elleri iki yana açılmıştı.

"Ellerini havaya kaldırmanı söyledim" diye payladı polis, Brunetti çite ulaştığında.

Polisin elinde silah vardı, bu yüzden Brunetti ellerinin havada olduğunu, sadece başının üzerinde olmadığını söylemeye kalkışmadı. Onun yerine şöyle konuştu: "İyi günler çavuş. Ben Venedik'ten Commissario Brunetti. İçerideki insanların ifadelerini mi aldınız?"

Adamın gözleri küçüktü, içinde okunacak pek bir zekâ görünmüyordu, fakat Brunetti önüne kurulan tuzağı gördüğünü fark etti. Adam kanıt isteyebilir, bir polis komiserinden kimlik sorabilirdi, ya da bir yabancının sorgulanmaması için emniyet görevlisi olduğunu iddia etmesine izin verebilirdi.

"Affedersiniz commissario, güneş gözüme vurunca sizi tanıyamadım" dedi çavuş, oysa güneş sol omzundan vuruyordu. Eğer şu sözü de eklemeseydi, bununla kurtulabilir, Brunetti'nin isteksiz saygısını kazanabilirdi: "İçerideki karanlıktan böyle bir güneşe çıkmak zor. Ayrıca, buraya kimsenin geleceğini beklemiyordum."

Göğsündeki isim etiketinde "Buffo" yazıyordu.

"Mestre önümüzdeki birkaç hafta komisersiz kalacağa benziyor, o yüzden soruşturmayı yürütmek için gönderildim." Brunetti eğilip çitin açıklığından geçti. Öteki tarafta doğrulduğunda, Buffo'nun tabancası yerine konulmuş, kılıf güvenle kapatılmıştı.

Brunetti mezbahanın arka kapısına yöneldi, Buffo da yanında yürüyordu. "İçerideki insanlardan ne öğrendiniz?"

"Bu sabah gelen ilk telefondan öğrendiklerimden fazla bir şey öğrenmedim efendim. Cesedi Bettino Cola adında bir kasap, bu sabah saat on biri biraz geçe bulmuş. Sigara içmek için dışarı çıkmış;

çalılığa, orada yerde yattığını söylediği ayakkabılara bakmak için gitmiş."

"Ayakkabı yok muydu?" diye sordu Brunetti.

"Vardı. Gittiğimizde oradaydı." Konuşmasını bir duyan olsa, şüpheleri üzerinden atmak için ayakkabıları Cola'nın yerleştirdiğini sanırdı. Bütün siviller ya da suçlular kadar Brunetti de sert polislerden nefret ederdi.

"Bize gelen telefonda bu tarlada bir fahişenin, bir kadının olduğu söylendi. Telefona ben çıkmıştım, gelip baktım, bir erkekmiş." Buffo tükürdü.

"Bendeki raporda fahişe olduğu söyleniyor" dedi Brunetti orta bir tonda; "Teşhis edildi mi?"

"Hayır, henüz değil. Morgda birilerine resimlerini çektiriyoruz, gerçi çok kötü dövülmüş, sonra da bir ressama önceki halinin nasıl olabileceğini çizdireceğiz. Onları etrafa göstereceğiz, er ya da geç tanıyan biri çıkacaktır. Herkesçe tanınırlar bu oğlanlar" dedi Buffo sırıtmayla acı tebessüm karışımı bir yüz ifadesiyle, sonra da devam etti: "Eğer yöreden biriyse çok yakında kimliğini tespit ederiz."

"Ya değilse?" diye sordu Brunetti.

"O zaman uzun sürer, sanırım. Belki de kim olduğunu bulamayız. Her iki durumda da kayıp büyük değil."

"Neden Çavuş Buffo?" diye sordu Brunetti yumuşak bir sesle, ama Buffo sadece kelimeleri duydu, ses tonunu değil.

"Onları kim ne yapsın? Sapıklar. Hepsi AIDS'li; onu da çalışan, saygın insanlara bulaştırmaktan başka bir şey düşünmüyorlar." Tekrar tükürdü.

Brunetti durdu, döndü ve çavuşun yüzüne baktı. "Anladığım kadarıyla Çavuş Buffo, çok yakından ilgilendiğiniz bu çalışan, saygın adamlar, siklerini onların götlerine sokmaları için bu 'sapıklar'a para verdiklerinden AIDS kapıyorlar. Bunu unutmasak iyi olur. Ayrıca, şunu da unutmayalım ki, bu ölen adam her kim olursa olsun, cinayete kurban gitmiş biri; bizim görevimiz de katili bulmak. Çalışan, saygın bir adam olsa bile." Brunetti bunu söyledikten sonra kapıyı açıp mezbahaya girdi, içerideki kokuyu dışarıdakine tercih etmişti.

4 Brunetti içeride biraz daha fazlasını öğrendi; Cola hikâyesini tekrarladı, ustabaşı da onayladı. Buffo asık suratla, fabrikada çalışanlardan hiçbirinin tuhaf bir şey görmediğini söyledi, ne o sabah, ne de önceki sabah. Fahişeler o manzaranın o kadar alışıldık parçalarıydı ki, aslında kimse onlara ya da ne yaptıklarına dikkat etmiyordu. Mezbahanın arkasındaki o alanın fahişeler tarafından kullanıldığını kimse hiç hatırlamıyordu –bunu anlamak için koku yeterliydi–. O alanda bir tanesi görülseydi kimsenin pek aldırması beklenmezdi.

Brunetti bütün bunları öğrendikten sonra, arabasına gidip şoföre kendisini Mestre'deki Questura'ya götürmesini söyledi. Ceketini giymiş olan Memur Scarpa arabadan inip öteki arabaya binerek, Çavuş Buffo'ya katıldı. İki araba Mestre'ye doğru yönelince Brunetti, ne kadar sıcak olursa olsun, mezbahadan üzerine sinmiş kokuyu dağıtsın diye içerisinin hava alması için penceresini yarıya kadar açtı. Pek çok İtalyan gibi Brunetti de vejetaryenlikle alay ederdi; bunu iyi beslenenlerin pek çok keyif düşkünlüklerinden biri olarak görüp küçümserdi, fakat bugün bu fikir kafasında tamamen bir anlam kazandı.

Questura'ya gelince, şoför Brunetti'yi ikinci kata çıkartıp Çavuş Gallo'yla tanıştırdı; gözleri çökmüş, ceset gibi kupkuru bir adamdı, hayatını suçluların peşinden koşmakla geçirmiş, yıllar sanki içeriden etini yemiş bitirmiş gibiydi. Brunetti Gallo'nun masasının yanına oturunca çavuş, anlatılanlara eklenecek pek bir şey olmadığını söyledi, fakat patoloğun sözlü olarak verdiği ilk raporu iletti: Ölüm sebebi başa ve yüze inen bir dizi darbeydi ve ceset bulunduktan on iki ila on sekiz saat önce meydana gelmişti. Sıcak yüzünden kestirmek güçtü. Bazı yaralarda bulunan pas parçalarından ve şekillerinden, patolog cinayet silahının bir metal parçası olacağını tahmin ediyordu, büyük ihtimalle bir boru parçasıydı, fakat silindirik bir şey olduğu kesindi. Mideden çıkanların ve kan tahlilinin laboratuvar sonuçları en erken çarşamba sabahı gelecekti, o yüzden, öldürüldüğünde uyuşturucu ya da alkol almış olup olmadığını bilmek henüz imkânsızdı. Şehirdeki pek çok fahişe ve travestinin neredeyse tamamı uyuşturucu bağımlısı olduğu için bunun, ceset üzerinde bir iz görünmese de damardan vurulmuş uyuşturucu olması muhtemeldi. Midesi boştu, fakat öldürülmeden altı saat önce bir

şeyler yediğine dair belirtiler vardı.

"Ya giysileri?" diye sordu Gallo'ya.

"Kırmızı elbise, ucuz sentetik bir kumaştan. Kırmızı ayakkabılar, pek aşınmamış, kırk bir numara. İmalatçısını bulabilir miyiz, bir bakacağım."

"Hiç fotoğraf var mı?" diye sordu Brunetti.

"Yarın sabahtan önce hazır olmaz efendim, fakat onu getiren adamların raporlarına bakılırsa fotoğrafları görmek istemeyebilirsiniz."

"O kadar kötü ha?" diye sordu Brunetti.

"Ona bunu kim yaptıysa ondan gerçekten nefret ediyormuş ya da yaparken aklını kaçırmış. Geride burun kalmamış."

"Ressama çizdirecek misiniz?"

"Evet efendim. Fakat büyük kısmı tahmin üzerine olacak. Ressamın elinde sadece yüzünün biçimi ve göz rengi olacak. Bir de saç." Gallo bir an durup ekledi; "Saçı çok zayıf ve kocaman bir açıklık var, sanırım, şey, çalışırken peruk takıyormuş."

"Peruk bulundu mu?" diye sordu Brunetti.

"Hayır efendim, yoktu. Galiba başka bir yerde öldürülmüş ve buraya taşınmış."

"Ayak izleri mi?"

"Evet. Teknik ekip ot öbeğine giden ve oradan dönen birtakım ayak izleri bulmuş."

"Giderken izler daha mı derin?"

"Evet efendim."

"Demek oraya taşıyıp o ot yığınının altına atmışlar. Ayak izleri nereden geliyormuş?"

"Mezbahanın arkasındaki tarlanın ardı boyunca giden, dar bir asfalt yol var. Oradan gelmişe benziyor."

"Peki, ya yol üzerinde?"

"Hiçbir şey yok efendim. Haftalardır yağmur yağmadı, o yüzden orada bir araba, hatta bir kamyon bile durmuş olabilir ve hiçbir iz bırakmaz. Sadece o ayak izleri var. Bir erkek numarası. Kırk üç numara." Brunetti'nin numarası.

"Elinizde travesti fahişelerin bir listesi var mı?"

"Sadece başı derde girmiş olanların efendim."

"Başları ne tür derde giriyor?"

"Her zamanki şeyler. Uyuşturucudan. Kendi aralarındaki kavgalardan. Ara sıra bir tanesi müşterisiyle kavga eder. Genellikle para yüzünden. Ama hiçbiri ciddi bir şeye bulaşmadılar."

"Ya kavgalar? Şiddetli mi olur?"

"Hiç öyle değil efendim. Hiç değil."

"Kaç kişiler?"

"Bizde otuz kadarının dosyası var, ama sanırım bu sadece küçük bir kısmı. Çoğu Pordenone'den ya da Padova'dan gelme. Orada işleri epeyce iyi gibi görünüyor." İlk yer Amerikan ve İtalyan askeri tesislerinin ikisine de en yakın büyük şehirdi; Pordenone anlaşılırdı. Ya Padova? Üniversite? Eğer öyleyse Brunetti üniversite diplomasını alalı işler epeyce değişmişti.

"Bu gece o dosyalara bir bakmak isterim. Bana kopyalarını çıkartabilir misiniz?"

"Çoktan hazırlattım efendim" dedi Gallo; masasında duran kalın, mavi bir dosyayı uzattı.

Brunetti çavuştan dosyayı alırken, evden yirmi kilometre bile uzakta olmayan Mestre'de bile kendisine bir yabancı gibi davranılabileceğini fark etti; o yüzden, şehir dışından gelmiş bir komiser gibi değil de, bir çalışma biriminin üyesi haline gelecek ortak bir zemin aradı. "Fakat siz Venediklisiniz, değil mi çavuş?" Gallo başıyla onayladı, Brunetti devam etti: "Castello mu?" Gallo yine başıyla onayladı, ama bu sefer gülümseyerek, nereye giderse gitsin, aksanının peşini bırakmayacağını biliyormuş gibi.

"Ta Mestrelerde ne yapıyorsunuz?" diye sordu Brunetti.

"Bu işleri bilirsiniz efendim" diye söze başladı; "Venedik'te bir daire aramaktan bıktım. Karımla iki yıl boyunca aradık ama imkânsız. Kimse Venediklilere ev kiralamak istemiyor, bir kere girdiniz mi çıkmazsınız diye korkuyorlar. Eğer satın alacak olursanız da fiyatlar –metrekaresi beş milyona–. Bunu kim verebilir? Biz de buraya geldik."

"Sanki pişmanmışsınız gibi konuşuyorsunuz çavuş."

Gallo omzunu silkti. Venediklilerin ortak yazgısı sayılırdı, havaya fırlayan kiralar ve fiyatlar yüzünden şehrin dışına sürülüyorlardı. "Memleketten ayrılmak her zaman zordur commissario" dedi, fakat bunu söylerken Brunetti sesinin daha sıcak olduğunu fark etti.

Brunetti meseleye dönüp dosyaya parmağıyla vurdu. "Burada onların konuştuğu ya da güvendiği kimse biliyor musunuz?"

"Eskiden Benvenuti adında bir memurumuz vardı, ama geçen yıl emekli oldu."

"Başka kimse?"

"Yok efendim." Gallo bir an durdu, sanki söyleyeceği şeyi tartıyor gibiydi. "Ne yazık ki genç polislerin çoğu, şey, ne yazık ki çoğu bu adamları ciddiye almıyorlar."

"Neden öyle söylediniz Çavuş Gallo?"

"Onlardan biri bir şikâyette bulunsa, işte müşterisi tarafından dövüldüğü için –parasını vermedikleri için değil tabii, bizim denetlediğimiz bir şey değil o– dövüldüğü için şikâyetçi olsa, kimse soruşturmaya gönderilmek istemiyor, yapan adamın adı belli olsa bile. Sorgulamaya gitseler bile bir şey çıkmıyor."

"Buna şahit oldum, daha da ağırına, Çavuş Buffo'dan" dedi Brunetti.

Gallo ismi duyunca dudaklarını büzdü, ama bir şey demedi.

"Ya kadınlar?" diye sordu Brunetti.

"Fahişeler mi?"

"Evet. Onlarla travestiler arasında sık temas olur mu?"

"Bugüne kadar hiçbir sorun olmadı, bildiğim kadarıyla, fakat ne kadar iyi geçindiklerini bilmiyorum. Müşteriler için rekabet ettiklerini sanmıyorum, eğer kastettiğiniz buysa."

Brunetti ne kastettiğinden emin değildi ve mavi klasördeki dosyaları okumadan ya da ölü adamın cesedini biri teşhis etmeden sorularının net bir hedefi olmayacağını fark etti. Bu olmadan, herhangi bir öldürme güdüsünden söz edilemezdi, o zamana kadar ne olduğu anlaşılamazdı.

Ayağa kalktı, saatine göz attı. "Şoförünüzün yarın sabah beni 8.30'da almasını rica edeceğim. Ressamın da o zamana kadar çizimi hazır etmesini isterim. Elinize geçer geçmez, bu gece bile olsa, en az iki polisle çizimleri öteki travestiler arasında dolaştırın; bakalım onu tanıyan çıkacak mı ya da Pordenone ya da Padova'dan bir kayıp duymuşlar mı? Bir de adamlarınızın fahişelere –yani kadınlara– travestilerin adamın bulunduğu alanı kullanıp kullanmadıklarını ya da içlerinden herhangi birinin eskiden kullanıp kullanmadığını sormalarını istiyorum." Dosyayı aldı. "Bu gece hepsini okuyacağım."

Gallo, Brunetti'nin söylediklerini not alıyordu, ama şimdi ayağa kalkıp kapıya kadar onunla gitti.

"O zaman yarın görüşürüz commissario." Tekrar masasına döndü ve telefona uzandı. "Aşağıya indiğinizde sizi tekrar Piazzale Roma'ya götürmek için şoför hazır olacak."

Polis arabası hızla geçitten Venedik'e yol alırken Brunetti sağ tarafa doğru, Marghera'daki bacalar ormanının üzerinde yükselen gri, beyaz, yeşil duman bulutlarına baktı. Gözlerinin alabildiğince ilerisinde, duman perdesi uçsuz bucaksız sanayi kompleksini kuşatmıştı ve batan güneşin ışınları onu gelecek yüzyılın pırıltılı hayaline dönüştürmüştü. Bu düşünceyle üzülen Brunetti başını çevirip Murano'ya, onun ötesindeki Torcello Bazilikası'nın uzaktaki kulesine baktı; bazı tarihçilere göre bütün Venedik fikri bin yıldan uzun zaman önce burada, kıyıdaki insanların işgalci Hunlardan bataklıklara kaçmalarıyla başlamıştı.

Şoför, park adası Tronchetto'ya dönmek için önlerinden aniden sapan Alman plakalı, kocaman bir kamp aracına çarpmamak için birden direksiyon kırdı ve Brunetti tarihten tekrar bugünlere döndü. Hunlar hâlâ geliyordu ve saklanacak yer de kalmamıştı.

Piazzale Roma'dan eve yürüdü, geçtiği yerlere ya da insanlara pek dikkat etmedi, kafası o sevimsiz tarladaydı, hâlâ cesedin bulunduğu yerde uçuşan sinekleri görüyordu. Yarın gidip cesedi görecekti, patologla konuşup ne tür sırların ortaya çıkacağını öğrenecekti.

Eve saat sekiz olmak üzereyken geldi, normal bir günde eve dönüyormuş kadar erkendi. Daireye girdiğinde Paola mutfaktaydı, ama alışıldık yemek pişirme kokuları yoktu. Merakla koridordan geçip başını mutfağa daldırdı; Paola tezgâhta domates doğruyordu.

"*Ciao* Guido" dedi başını yukarı kaldırıp gülümseyerek.

Brunetti mavi klasörü mutfak tezgâhına attı, Paola'nın yanına yürüdü ve boynunun arkasından öptü.

"Bu sıcakta mı?" diye sordu Paola, ama bir yandan da arkaya doğru yaslandı.

Brunetti boynunun arkasındaki teni nazikçe yaladı. "Tuzum bitmiş de" dedi tekrar yalayarak.

"Sanırım eczanelerde tuz hapları satıyorlar. Muhtemelen daha da hijyenik" dedi ileri doğrularak, ama sadece lavabodan bir olgun

domates daha almak için. Büyük dilimler halinde kesip, geniş seramik bir tabağın çevresine daha önce yerleştirdiği parçaların yanına koydu.

Brunetti buzdolabını açıp bir şişe madensuyu aldı, başının üzerindeki dolaptan bir kadeh indirdi. Kadehi doldurdu, içti, bir tane daha içti, sonra şişenin ağzını kapattı ve buzdolabına tekrar koydu.

Alt raftan bir şişe Prosecco çıkardı. Ağzındaki gümüş folyoyu sıyırdı, sonra iki başparmağıyla yavaşça tıpasını yukarı çekti, aşağı yukarı, hafifçe oynattı. Tıpa şişeden fırlar fırlamaz köpükler dökülmesin diye yana eğdi. "Nasıl oluyor da seninle evlendiğimde şampanyanın nasıl dökülmeyeceğini sen biliyordun da ben bilmiyordum?" diye sordu kadehini doldururken.

"Bana Mario öğretti" dedi Paola. Brunetti tanıdıkları yirmi kadar Mario'dan Paola'nın şarapçı kuzeni Mario'yu kastettiğini hemen anladı.

"İster misin?" diye sordu.

"Seninkinden bir yudum alayım. Bu sıcakta içmekten hoşlanmıyorum; hemen başıma vuruyor." Brunetti kolunu Paola'ya sarıp kadehi dudaklarına tuttu, o da küçük bir yudum aldı. "*Basta*"* dedi Paola. Brunetti kadehi alıp şarabından yudumladı.

"Güzel" diye mırıldandı; "Çocuklar nerede?"

"Chiara balkonda. Kitap okuyor." Chiara başka ne yapardı ki? Matematik problemleri çözüp bilgisayar alınması için yalvarmak dışında.

"Ya Raffi?" Sara'yla olsa gerekti, fakat Brunetti her zaman soruyordu.

"Sara'yla. Onların evinde akşam yemeğinde; sonra da sinemaya gidecekler." Paola güldü; hem Raffi'nin iki kat altlarındaki Sara Paganuzzi'ye köpek gibi itaat edişinden hem de o kızı bulmuş olmasının verdiği rahatlıktan dolayı. "Umarım, bizimle dağlara gelmek için iki haftalığına kendini ondan koparabilir" dedi Paola, ama aslında bu konuda bir endişesi yoktu; Bolzano'nun üzerindeki dağlarda iki hafta, şehrin boğucu sıcağından kaçış, Raffi'yi bile yeni aşkının cazibesinden koparmaya yeterdi. Ayrıca, Sara'nın anne babası, o tatildeki bir hafta sonu Sara'nın da Raffaele'nin ailesine ka-

* (İtl.) "Yeterli!" (ç.n.)

tılabileceğini söylemişti. Paola da iki ay daha üniversitede ders vermeyeceği için, kesintisiz okuma günlerini dört gözle bekliyordu.

Brunetti buna bir şey demedi, kendisine yarım kadeh daha şarap doldurdu. "*Caprese?*" diye sordu, başıyla Paola'nın önündeki tabaktaki domates halkasını işaret ederek.

"Oo, süper polis" dedi Paola bir domatese daha uzanarak; "Dilimlerin arasında boşluk bırakılmış çepeçevre domatesleri görüyor, parçalar tam bir mozzarella dilimi sığacak büyüklükte, sonra da güzel karısının solunda duran bir bardakta taze fesleğen görüyor, yanında da bir tabakta duran taze mozzarella. Ve bütün bunları bir araya getirip şimşek gibi bir çıkarsamayla tahminde bulunuyor, akşam yemeğinde *insalata caprese** diyor. Bu adamın şehrin suç işleyen nüfusunun kalbine korku salmasına şaşmamak gerekir." Bunu söyleyince dönüp Brunetti'ye gülümsedi, biraz fazla ileri gitmiş olabileceğini düşünerek yüzüne bakıp nabız yokladı. Bir şekilde tahmininin doğru olduğunu görünce elinden kadehi alıp bir yudum daha içti. "Ne oldu?" diye sorup kadehi tekrar eline verdi.

"Mestre'deki bir olayı bana verdiler." Paola sözünü kesemeden devam etti: "İki komiserleri dışarıda tatildelermiş, bir tanesi kırık bir bacakla hastanede ve bir tanesi de doğum izninde."

"Ee, Patta da sana Mestre'deki görevi mi verdi?"

"Başka kimse yok."

"Guido, her zaman başka biri vardır. Bir kere, Patta'nın kendisi var. Odasında oturup kâğıt imzalamak ve sekreterlerini okşamak dışında bir şeyler yapsa zarar gelmez."

Brunetti kendisini Patta'ya okşatacak birini hayal edemiyordu, ama bu düşüncesini kendisine sakladı.

"Ee?" diye sordu Paola, Brunetti bir şey demeyince.

"Onun sorunları var" dedi Brunetti.

"O zaman doğru muymuş?" diye sordu Paola; "Bütün gün seni arayıp doğru mu diye sormak için can attım. Tito Burrasca mı?"

Brunetti başıyla evet deyince Paola başını arkaya koyup ancak "bir ötüş" diye tarif edilebilecek kaba bir ses çıkardı. "Tito Burrasca" diye tekrarladı, lavaboya dönüp bir domates daha aldı. "Tito Burrasca."

"Yapma Paolo, o kadar da komik değil."

* (İtl.) Capri salatası. (ç.n.)

Paola bıçak hâlâ elindeyken birden döndü. "Ne demek o kadar da komik değil? Patta, kendini beğenmiş, yalancı sofu, kendini hep haklı gören piçin tekidir ve bunu ondan daha çok hak eden birini düşünemiyorum."

Brunetti omzunu silkip kadehine yine şarap koydu. Paola Patta'ya ateş püskürdüğü sürece Mestre'yi unutabilirdi, gerçi bunun sadece bir anlık kurtuluş olduğunu biliyordu.

"İnanmıyorum" dedi Paola, arkasını dönüp lavaboda kalan tek domatese hitap ederek. "Seni yıllardır köpek gibi koşturuyor, elini attığın her işi berbat ediyor, sen de kalkmış şimdi onu savunuyorsun."

"Ben onu savunmuyorum Paola."

"Bana tam öyle geliyor" dedi bu sefer sol elinde tuttuğu mozzarellaya.

"Ben sadece kimsenin böyle bir şeye layık olmadığını söylüyorum. Burrasca domuzun tekidir."

"Patta değil mi?"

"Chiara'yı çağırmamı ister misin?" diye sordu Brunetti, salatanın neredeyse hazır olduğunu görünce.

"Mestre'deki bu işin ne kadar süreceğini söylemeden olmaz."

"Hiçbir fikrim yok."

"Ne olmuş?"

"Cinayet. Mestre'deki bir tarlada bir travestinin cesedi bulunmuş. Birisi yüzünü dağıtmış, muhtemelen bir boruyla, sonra da oraya taşımış." Acaba başka aileler de yemek öncesi coşturucu konuşmalar yapıyorlar mıydı?

"Neden yüzünü dağıtmışlar?" diye sordu Paola, Brunetti'nin kafasını bütün öğleden sonra meşgul eden meseleye dokunarak.

"Belki de öfkeden?"

"Hmm" dedi Paola mozzarellayı dilimleyip domates dilimlerinin arasına dizerken; "Ama neden bir tarla?"

"Çünkü her kim öldürmüşse cesedi kendisinden uzaklaştırmak istemiş."

"Ama orada öldürülmediğine eminsin?"

"Öyle görünmüyor. Cesedin bulunduğu yere giden ayak izleri var, dönen izlerse daha silik."

"Travesti mi?"

"Tek onu biliyorum. Yaşı konusunda bana kimse bir şey söylemedi, ama fahişe olduğundan herkes emin gözüküyor."

"Sen inanmıyor musun?"

"İnanmamam için bir sebep yok. Ama aynı zamanda inanmam için de bir sebep yok."

Paola fesleğen yapraklarından birkaç tane aldı, bir süre soğuk suyun altına tuttu, sonra minik parçalar halinde doğradı. Domatesle mozzarellanın üzerine serpiştirdi, tuz ilave etti, sonra her şeyin üzerine bol bol zeytinyağı döktü.

"Terasta yeriz diye düşünüyordum" dedi Paola.; "Chiara masayı hazırlayacaktı. Bir bakmak ister misin?" Brunetti mutfaktan çıkarken şişeyi ve kadehi de yanına aldı. Paola bunu görünce bıçağı lavaboya koydu. "Hafta sonuna kadar bitmez, değil mi?"

Brunetti başını iki yana salladı. "Pek sanmam."

"Ne yapmamı istiyorsun?"

"Otelde rezervasyon yaptırdık. Çocuklar gitmeye hazırlandı. Okul kapanalı beri dört gözle bekliyorlar."

"Ne yapmamı istiyorsun?" diye tekrarladı Paola. Bir keresinde, sekiz yıl önce, bir konuda Paola'dan kaçmayı başarmıştı; ne olduğunu hatırlamıyordu. Bir günlüğüne kurtulmuştu.

"Çocuklarla birlikte dağlara gitmenizi istiyorum. Eğer bu iş vaktinde biterse, ben de size katılırım. Her durumda gelecek hafta sonu gelmeye çalışacağım."

"Senin orada olmanı tercih ederim Guido. Tatilimi yalnız geçirmek istemiyorum."

"Yanında çocuklar olacak."

Paola bunu akılcı bir itirazla süslemeye gerek görmedi. Salatayı alıp ona doğru yürüdü. "Git bak bakalım, Chiara masayı hazırlamış mı?"

5 O gece uyumadan önce dosyaları okuyunca belki var olduğunu bildiği, ama daha önce ayrıntılı ya da kesin olarak bilmediği bir âlemin kanıtlarını buldu. Bildiği kadarıyla Venedik'te fahişe olarak çalışan travesti yoktu. Fakat en az bir transseksüel vardı, Brunetti de bu kişinin varlığından Emilio Marcato'nun hiçbir sabıka kaydı olmadığını beyan eden bir mektubu imzalaması gerektiğinde haberdar olmuştu; bu, Emilia'nın kimliğindeki cinsiyet hanesinin vücudunda yapılan fiziksel değişikliklere uygun olarak değiştirebilmesi içindi. Bir insanın hangi dürtülerle ve tutkularla böylesi nihai bir seçime vardığı hakkında hiçbir fikri yoktu; fakat resmi evraktaki tek bir harfin değiştirilmesinden rahatsız olduğunu ve üzerinde durmak istemediği bir duyguya kapıldığını hatırlıyordu: Emilio–Emilia.

Dosyadaki adamlar o kadar ileri gitmemişler, sadece dış görünüşlerini değiştirmişlerdi: Yüzleri, giysileri, makyajları, yürüyüşleri, el kol hareketleri. Dosyaların bazılarına tutuşturulmuş fotoğraflar, bunu hangi ustalıkla yaptıklarını gösteriyordu. Yarısının erkek olduğunu anlamak kesinlikle imkânsızdı, ama Brunetti erkek olduklarını biliyordu. Erkeksilikle ilgisi olmayan genel bir yanak yumuşaklığı vardı; acımasız ışıkların ve polis objektifinin altında bile bir çoğu güzel görünüyordu, Brunetti onların kadın değil de erkek olduklarını ele verecek bir iz, bir çene çıkıntısı, herhangi bir şey aradıysa da bulamadı.

Paola yatakta Brunetti'nin yanına oturmuş, uzattığı sayfaları okuyor, fotoğraflara göz atıyordu, bir tutuklama zaptını okudu, uyuşturucu satışıyla ilgiliydi bu, yorum yapmadan kâğıtları geri uzattı.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu Brunetti.

"Ne hakkında?"

"Bütün bunlar hakkında." Elindeki dosyayı havaya kaldırdı. "Bu adamları garip bulmuyor musun?"

Paola uzun uzun baktı, Brunetti iğrendiğini düşündü. "Onlara giden adamları çok daha garip buluyorum."

"Neden?"

Paola dosyayı işaret ederek şöyle konuştu: "En azından bu adamlar yaptıkları iş konusunda kendilerini aldatmıyorlar. Onları kullanan adamlar gibi değiller."

"Ne demek istiyorsun?"

"Yapma Guido. Düşünsene! Bu adamlara, sikmek ya da siktirmek için para veriyorlar, onlara gidenlerin zevkine göre. Ama öteki adamlar, onları almadan önce kadın gibi giyinmek zorundalar. Bir dakika düşünsene. Oradaki ikiyüzlülüğü düşün, kendini kandırma ihtiyacını. O zaman ertesi sabah şöyle söyleyebilirler: 'Oo, *Gesù Bambino*, erkek olduğunu anladığımda artık çok geçti' ya da 'Eh, erkek de çıksa, ona geçiren ben oldum.' Böylece hâlâ gerçek erkektirler, maçodurlar, öbür erkekleri sikmeyi tercih ettikleri gerçeğiyle yüz yüze gelmek istemezler, çünkü o zaman erkeklikleri lekelenir." Brunetti'ye uzun uzun baktı. "Bazen bir sürü şey konusunda düşünme zahmetine kapılmadığını hissediyorum Guido."

Serbest bir çeviriyle Brunetti'nin onun gibi düşünmediği anlamına geliyordu bu. Ama bu defa Paola haklıydı; bunu daha önce hiç düşünmemişti. Brunetti kadınları keşfeder keşfetmez, kadınlar onun kalbini fethetmişti, o da başka bir cinsiyetin –eh, zaten bir tane vardı– cazibesini hiç anlayamamıştı. Yetişirken bütün erkeklerin tıpkı kendisi gibi olduğunu varsayıyordu; öyle olmadıklarını öğrendiğinde, kendi aldığı hazdan o kadar emindi ki, alternatifinin varlığını ancak entelektüel açıdan kabul ediyordu.

Paola'yla tanıştıktan kısa süre sonra onun söylediği ve kendisinin hiç dikkat etmemiş olduğu bir şeyi fark ettiğini hatırlıyordu: İtalyan erkekleri kendi cinsel organlarına durmadan dokunuyor, oynuyor, neredeyse okşuyordu. Paola bunu söylediğinde inanmayıp güldüğünü ve onunla alay ettiğini, ama ertesi gün dikkat edince bir hafta içinde onun ne kadar haklı olduğunu gördüğünü hatırlıyordu. Bir hafta sonra da bundan büyülenmişti, erkeklerin sokaklarda o eli sık sık aşağıya indirip meraklı bir şekilde okşamalarından, sanki cinsel organlarının düşmüş olmasından korkar gibi kaygıyla dokunmalarından etkilenmişti. Bir keresinde, Paola yanında yürürken durup ona ne düşündüğünü sormuştu; o anda ne düşündüğünü söylemekten utanmayacağı tek kişi olması, daha önceki binlerce şeyin yanı sıra, evlenmek istediği, evlenmesi gereken ve evleneceği kadının o olduğuna onu ikna etmişti.

Bir kadını, şimdi de yapmaya devam ettiği gibi, sevmek ve istemek ona o zaman kesinlikle normal gelmişti. Ama dosyasındaki erkekler, okuyup öğreneceği, ama anlamayı asla ummadığı sebepler-

den kadınları bırakıp öteki erkeklerin bedenlerini arıyordu. Bunu para ya da uyuşturucu için ya da hiç şüphesiz aşk adına yapıyorlardı. Ve onlardan birisi, dehşet verici sonuna hangi nefreti kucaklayarak gitmişti? Ve hangi sebepten?

Paola yanında mışıl mışıl uyuyordu, Brunetti'nin kalbinin attığı kıvrımlı bir gövde şeklinde. Dosyayı yatağın yanındaki masaya koydu, ışığı söndürdü, kolunu Paola'nın omzuna doladı ve boynunu öptü. Hâlâ tuzluydu. Hemen uykuya daldı.

Brunetti ertesi sabah Mestre Questurası'na vardığında Çavuş Gallo'yu masasında buldu, elinde bir mavi klasör daha vardı. Brunetti otururken polis klasörü ona uzattı, Brunetti de öldürülmüş adamın yüzünü ilk kez gördü. Üstte ressamın adamın nasıl biri olabileceğine dair çizimi vardı, onun altında da ressamın çizerken yararlandığı dağılmış gerçeğin resimleri.

Yüze kaç tane darbe vurulduğunu tahmin etmenin yolu yoktu. Gallo'nun önceki gece söylediği gibi burun gitmişti, özellikle acımasız bir darbeyle kafatasına gömülmüştü. Elmacık kemiklerinden biri tamamen kırılmıştı, yüzün o yanında basık bir girinti oluşturmuştu. Kafanın arkasını gösteren fotoğraflar benzer bir şiddeti gösteriyordu, fakat bunlar şekli bozmaktan çok, öldüren darbelerdi.

Brunetti dosyayı kapatıp Gallo'ya geri uzattı. "Çizimleri çoğaltıtırdınız mı?"

"Evet efendim, elimizde bir yığın var, ama ancak yarım saat önce elimize geçti, yani adamlarımızdan hiçbiri onlarla sokağa çıkmadı daha."

"Parmak izleri?"

"Mükemmel bir dizi parmak izi aldık ve Roma'ya ve Cenova'daki Interpol'e gönderdik, ama nasıl olduğunu bilirsiniz." Brunetti bilirdi. Roma haftalar sürebilirdi; Interpol genellikle bir parça daha hızlıydı.

Brunetti parmak uçlarıyla klasörün kapağında melodi çaldı. "Suratında muazzam bir tahribat var, değil mi?"

Gallo başıyla onayladı, fakat bir şey demedi. Geçmişte Müdür Yardımcısı Patta'yla uğraşmıştı, telefonla da olsa Venedik'ten karşısına çıkan herkesten çekiniyordu.

"Sanki bunu yapan kimse yüzünün tanınmasını istemiyormuş gibi" diye ekledi Brunetti.

Gallo, ona kalın kaşlarının altından ani bir bakış atıp tekrar başıyla onayladı.

"Roma'da işlerimizi hızlandırabilecek dostlarınız var mı?" diye sordu Brunetti.

"Onu çoktan denedim efendim, ama tatilde. Sizin?"

Brunetti çabucak başını iki yana salladı. "Oradaki tanıdığım kişi Interpol'de çalışmak için Brüksel'e nakil oldu."

"O zaman beklememiz gerekecek sanırım" dedi Gallo, ses tonuyla bundan hiç hoşlanmadığını belli ederek.

"Adam nerede?"

"Ölen adam mı?"

"Evet."

"Umberto Primo'daki morgda. Neden?"

"Görmek istiyorum."

Gallo bunun tuhaf bir istek olduğunu düşündüyse de belli etmedi. "Şoförünüz sizi oraya götürebilir elbette."

"Çok uzak değildir, değil mi?"

"Yok, sadece bir iki dakika" diye cevapladı Gallo; "Sabah trafiğiyle biraz daha uzun sürebilir."

Brunetti bu insanların bir yerlere hiç yürüyerek gidip gitmediklerini merak ediyordu, ama sonra Veneto bölgesinin üzerine kefen gibi serilmiş tropik sıcaklık örtüsünü hatırladı. Belki de klimalı binalara klimalı arabalarla gidip gelmek daha akıllıcaydı, fakat bunun ona iyi gelecek bir yöntem olduğundan şüpheliydi. Ama bu konuda bir şey demedi, aşağıya inip şoförüne –kendi şoförü ve kendi arabasıymış gibi bakıyordu– Umberto Primo Hastanesi'ne gitmek istediğini söyledi, Mestre'deki pek çok hastanenin en önde geleniydi.

Morgda görevliyi alçak bir masada otururken buldu, önüne *Gazzettino*'nun sayfalarını açmıştı. Brunetti kimliğini gösterip önceki gün tarlada ölü olarak bulunmuş adamı görmek istedi.

Koca göbekli, kısa boylu, çarpık bacaklı görevli gazetesini katlayıp ayağa kalktı. "Ha, o mu, onu öteki tarafa aldım efendim. O ressamdan başka kimse görmeye gelmedi, onun da tek yapmak istediği saçını ve gözlerini görmekti. Resimlerde fazla flaş kullanılmış, o yüzden doğru dürüst görememiş. Şöyle bir kapağı kaldırdı ve gözlerine baktı. Bakmaktan hoşlanmadığını söyleyebilirim, ama

Tanrım, onu otopsiden önce görmeliydi, bütün o makyaj kanla karışmıştı. Onu temizlemek bir asır sürdü. Temizlemeden önce palyaçoya benziyordu resmen. Yüzünün her tarafında o göz şeyi vardı. Tabii, yüzünden geriye ne kaldıysa. O şeylerin bazılarını çıkarmak ne kadar zor, tuhaf iş. Kadınların temizleneceğiz diye canı çıkıyordur, değil mi?"

Bütün bunları anlatırken Brunetti'yi soğuk odanın karşısına geçirdi, arada bir durup Brunetti'ye doğrudan bakarak konuşuyordu. Sonunda odanın duvarlarını oluşturan pek çok metal kapaktan bir tanesinin önünde durdu, eğilip demir bir kolu çevirdi, sonra içinde cesedin yattığı alt çekmeceyi çekti. "Böyle iyi mi efendim; yoksa sizin için yukarı kaldırmamı ister misiniz? Hiç zahmeti yok. Bir dakikada olur."

"Yok, böyle iyi" dedi Brunetti aşağıya bakarak. Görevli kendiliğinden, yüzü örten beyaz örtüyü çekti, sonra Brunetti'ye devam etmesini istiyor mu diye baktı. Brunetti başıyla onayladı, görevli de örtüyü cesedin üzerinden çekip düzenli bir şekilde katladı.

Brunetti fotoğraflarını gördüyse de önünde duran harabeye hazırlanmamıştı. Patolog sadece araştırmayla ilgilenmiş, onarım yapmamıştı; ailesi bulunacak olursa bunu yapması için birini tutabilirlerdi.

Adamın burnunu eski haline getirmek için hiçbir girişimde bulunulmamıştı; Brunetti aşağıya, dört basık delikli, çukur bir yüzeye bakıyordu, sanki zekâ özürlü bir çocuk kilden bir insan yüzü yapmış da burun yerine bir oyuk oymuştu. Burun olmayınca tanınabilir insan biçimi kaybolmuştu.

Cesede, acaba yaşı ya da fiziki durumu hakkında bir ipucu olabilir mi diye bakıyordu. Brunetti, cesedin korkutucu derecede kendi bedenine benzediğini görünce kendi nefes alışını duydu: Genel hatlar aynıydı, belde hafiften kalınlaşma ve çocukken geçirdiği apandisit ameliyatının izi vardı. Tek fark genel olarak kılsız bir vücut oluşuydu, aşağıya daha da eğilerek göğsü inceledi, otopside acımasızca baştan başa kesilmişti. Kendi göğsündeki gibi kıvırcık, ağarmış kıllar yerine belli belirsiz, hafifçe uzamış kıllar gördü. "Patolog otopsiden önce göğsünü tıraş mı etti?" diye sordu Brunetti görevliye.

"Hayır efendim. Kalp ameliyatı yapmadı ki, sadece bir otopsi."

"Ama göğsü tıraş edilmiş."

"Bacakları da, eğer bakarsanız."

Brunetti baktı, doğruydu.

"Patolog, bu konuda bir şey söyledi mi?"

"Çalışırken söylemedi efendim. Raporunda bir şeyler olabilir. Bu kadarı yeterli mi?"

Brunetti başıyla evet deyip cesetten geri çekildi. Görevli örtüyü önüne savurdu, masa örtüsüymüş gibi havada silkti ve cesedin üzerine mükemmel bir şekilde yerleştirdi. Cesedi tekrar yerine itti, kapağı kapattı ve sessizce kolu çevirdi.

Tekrar masaya doğru yürürlerken görevli konuştu: "Bunu hak etmemişti, her kimse. Söylentiye göre sokaktaymış, şu kadın gibi giyinen çocuklardan biriymiş. Zavallı herif, kimseyi kandıracak şansı yokmuş, çünkü makyaj nasıl yapılır bilmiyor, en azından buraya getirdiklerinde benim gördüğüm oydu."

Brunetti bir an adamın alay ettiğini düşündü, sonra söyleyiş tarzından ciddi olduğunu anladı.

"Onu kimin öldürdüğünü bulmaya çalışacak olan sizsiniz, değil mi efendim?"

"Evet."

"İyi, umarım bulursunuz. Birini öldürmek istemeyi anlayabilirim herhalde, ama böyle öldürmeyi anlayamam." Durup merakla Brunetti'ye baktı. "Ya siz efendim?"

"Ben de anlayamam."

"Dediğim gibi efendim, umarım yapan adamı yakalarsınız. Fahişe olsun, olmasın, kimse bu şekilde ölmeyi hak etmez."

6

"Onu gördünüz mü?" diye sordu Gallo, Brunetti Questura'ya dönünce.

"Evet."

"Hiç de sevimli değil, değil mi?"

"Siz de gördünüz mü?"

"Daima görmeye çalışırım" dedi Gallo düz bir tonda; "Onları öldüren insanları bulmam için daha istekli çalışmamı sağlar."

"Ne düşünüyorsunuz çavuş?" diye sordu Brunetti, çavuşun masasının yanındaki koltuğa otururken. Mavi klasörü de sanki cinayetin maddi bir işaretiymiş gibi masanın üzerine koydu.

Gallo cevap vermeden önce neredeyse tam bir dakika düşündü. "Müthiş bir öfke anında yapılmış olabilir diye düşünüyorum." Brunetti bu ihtimali başıyla onayladı. "Ya da sizin daha önce dile getirdiğiniz gibi *dottor*, kimliğini gizlemek için yapıldı." Bir saniye sonra Gallo bunu düzeltti, belki de morgda gördüğü şeyi hatırlamıştı, "Ya da yok etmek için."

"Bugünün dünyasında hayli imkânsız, ne dersiniz çavuş?"

"İmkânsız mı?"

"Tabii kişi bir yerin tamamen yabancısı değilse ya da ailesiz ve arkadaşsız değilse, ortadan kayboldukları bir iki gün sonra fark edilir –çoğu zamansa bir iki saat sonra–. Artık kimse ortadan kaybolmayı başaramıyor."

"O halde öfke olasılığı daha mantıklı" dedi Gallo; "Müşterisine bir şey demiş ya da yapmıştır, o da patlamıştır. Size verdiğim dosyadaki adamlar hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Ben ne psikoloğum ne de onun gibi bir şey, o yüzden onları buna iten şeyi bilmiyorum, fakat kanaatim o ki, yani, onlara para veren erkekler, para verdikleri erkeklerden daha az istikrarlılar. O halde belki de öfke?"

"Peki, ya onu şehrin fahişelerin çalıştığı bilinen bölgesine taşımasına ne demeli?" diye sordu Brunetti; "Bu, öfkeden çok, zekâ ve plan işi."

Gallo bu yeni komiserin yaptığı sınamaya çabuk karşılık verdi. "Eh, belki de bu işi yaptıktan sonra aklı başına gelmiştir. Belki onu kendi evinde öldürmüştür ya da ikisinden birinin tanındığı bir yerde, o yüzden de cesedi taşıması gerekti. Eğer o adam –öldüren yani– travestilere giden bir adamsa o zaman fahişelerin nereye gittiklerini bilecektir, o zaman da onu bırakacağı en mantıklı yer orası görünecektir, böylelikle onlarla yatan öteki insanlardan şüphelenilecektir."

"Evet" diye kabul etti Brunetti yavaşça, Gallo da komiserin ses tonundan dolayı "ama"yı bekledi. "Ama bunun anlamı fahişelerin fahişe olarak aynı olduğudur."

"Nasıl yani efendim?"

"Yani erkek fahişelerle kadın fahişeler aynı demektir ya da en azından, aynı yerde çalışıyorlar demektir. Dün duyduklarımdan ve gördüklerimden öyle anlaşılıyor ki, mezbahanın oradaki alan kadın fahişelerin kullandığı bir yer." Gallo bunu değerlendirdi, Brunetti de kışkırtarak devam etti: "Ama burası sizin şehriniz, siz benden, yabancı birinden daha iyi bilirsiniz."

Gallo iltifatı küçük bir tebessümle karşılayıp başıyla onayladı. "Fabrikaların etrafındaki o tarlalarda genellikle kızlar çalışır. Ama oğlanlar gittikçe artıyor –çoğu Slav ve Kuzey Afrikalı– o yüzden belki de yeni bir bölgeye geçmeye zorlanmışlardır."

"Bu konuda hiç söylenti duydunuz mu?"

"Şahsen duymadım efendim. Ama zaten benim fahişelerle genellikle işim olmaz, eğer şiddet içeren suçlara bulaşmamışlarsa."

"Sık sık olur mu?"

Gallo başını iki yana salladı. "Genellikle, olduğunda, kadınlar bize söylemeye korkarlar, soluğu hapiste almaktan korkarlar, şiddeti kim uygulamış olursa olsun. Çoğu kaçaktır, o yüzden bize gelmeye korkarlar, başları herhangi bir şekilde derde girerse sınır dışı edileceklerinden korkarlar. Onları dövmekten hoşlanan bir sürü erkek var. Galiba onları belirlemeyi öğreniyorlar ya da öteki kızlar onlardan kaçsınlar diye etrafa haber veriyorlar.

Sanırım, erkekler kendilerini daha iyi koruyorlar. O dosyayı okuduysanız, bazılarının ne kadar iri olduklarını görmüşsünüzdür. Hoşlar, hatta bazıları güzel de, ama yine de erkekler. Kanaatimce onların başı o tür derde daha az girer. Ya da başlarına öyle bir şey geldiğinde kendilerini nasıl koruyacaklarını bilirler."

"Otopsi raporu elinize geçti mi?" diye sordu Brunetti.

Gallo birkaç sayfa kâğıt alıp ona uzattı. "Siz hastanedeyken geldi."

Brunetti çabucak karıştırmaya başladı, teknik terimlere ve jargona aşinaydı. Cesette iğne izi yoktu, o halde müteveffa damardan uyuşturucu kullanmıyordu. Boyu, kilosu, genel fiziki durumu; Brunetti'nin gördüğü bütün şeyler burada listelenmişti, ama tam ve ölçülmüş bir şekilde. Görevlinin sözünü ettiği makyajdan bahsediliyordu, ama sadece bol miktarda ruj ve göz kalemi izine rastlandığı söyleniyordu. Yakında gerçekleşmiş bir cinsel eylem yoktu, ne pasif ne de aktif. Ellerinden bir masa başı işinde çalıştığı anlaşılıyor-

du; tırnakları kördü ve avuç içlerinde sertleşme yoktu. Ceset üzerindeki eziklerin biçimi, başka bir yerde öldürülüp bulunduğu yere getirildiği varsayımını doğruluyordu, fakat yattığı süre boyunca süren aşırı sıcak, ölümünden keşfedilene kadar geçen zamanı belirlemeyi imkânsız kılıyordu; en fazla söylenebilecek şey on iki ila yirmi saat mesafedeki bir yerde olabileceğiydi.

Brunetti başını Gallo'ya kaldırıp sordu: "Siz bunu okudunuz mu?"

"Evet efendim."

"Peki, ne düşünüyorsunuz?"

"Hâlâ öfke ile şeytanlık arasında karar vermemiz gerekiyor sanırım."

"Ama önce kim olduğunu bulmamız gerekiyor" dedi Brunetti; "Bu iş için kaç adam verildi?"

"Scarpa var."

"Dün güneşin altındaki adam mı?"

Gallo'nun sakin, "Evet efendim" deyişi olayı duyduğunu gösteriyordu, söyleyiş tarzı da bundan hoşlanmadığını. "Göreve verilen tek memur. Bir fahişenin ölümü öncelikli bir şey değil, özellikle de personel açığımızın olduğu yaz aylarında."

"Başka kimse yok mu?

"Telefon geldiğinde burada olduğumdan bu vakaya geçici olarak ben verilmiştim, ben de devriyeyi olay yerine gönderdim. Burada, Mestre'deki müdür yardımcısı, Çavuş Buffo'ya devredilmesini önerdi, ilk gelen telefona bakanlardan biri olduğu için."

"Anlıyorum" dedi Brunetti, bunu düşünerek; "Bir alternatif var mı?"

"Yani Çavuş Buffo'ya mı bir alternatif?"

"Evet."

"Bunu isteyebilirsiniz, ilk temasınız benimle olduğu için ve olayı uzun uzun konuştuğumuz için..." Gallo burada bu uzunluğu daha artırmak istemişçesine durdu ve sonra devam etti: "Eğer bu olaya bakmaya devam edersem zamandan da kazanılabilir."

"Buna bakan emniyet yardımcısı kim?"

"Nasci."

"Böyle bir şeye..yani, o hanım buna iyi bir fikir olarak bakar mı?"

"Eğer istek bir komiserden gelirse kabul edeceğinden eminim efendim. Özellikle de bize yardım için gelen birisi olduğunuzdan dolayı."

"Güzel. Birine bir dilekçe yazdırın, ben de öğle yemeğinden önce imzalayayım." Gallo başıyla onayladı, önündeki kâğıda bir not aldı, Brunetti'ye baktıktan sonra başını öne salladı. "Adamlarına da adamın üzerindeki giysileri ve ayakkabıları inceletin." Gallo başıyla onaylayıp bir not daha aldı.

Brunetti önceki gece incelemiş olduğu mavi dosyayı bir bilek hareketiyle açtı ve iç kapağa zımbalanmış olan isim ve adres listesini gösterdi. "Galiba yapabileceğimiz en iyi şey, bu adamlara kurban hakkında sorular sormaya başlamak, kim olduğunu biliyorlar mı ya da tanıyorlar mı veya onu tanıyan birini tanıyorlar mı? Patolog kırklı yaşların başlarında olduğunu söyledi. Dosyadaki adamlardan hiçbiri o kadar yaşlı değil; otuzunda bile birkaç kişi var; o yüzden, eğer o bölgeden biriyse, yaş durumundan ortaya çıkacaktır; insanlar da mutlaka onun hakkında bir şeyler bilecektir."

"Bunu nasıl yapmak istersiniz efendim?"

"Sanırım listeyi üçe bölmeliyiz, sonra da siz, ben ve Scarpa resimleri gösterip ne bildiklerini sormaya başlayabiliriz."

"Bunlar polise konuşmaya istekli insanlardan değil efendim."

"O zaman, yanımıza bir ikinci resim daha almayı öneririm, onu tarlada bulduğumuzda neye benzediğini gösteren bir resim. Eğer bu adamları aynı şeyin kendilerine de olabileceğine ikna edebilirsek, bizimle konuşmak için daha az isteksiz olurlar."

"Scarpa'yı yukarıya çağırayım" dedi Gallo ve telefona uzandı.

7

Hâlâ sabah olmasına rağmen –listedeki adamlar için muhtemelen gece yarısıydı– onlarla konuşmaya karar verdiler. Brunetti, ötekiler Mestre'yi bildikleri için, adresleri coğrafi bir sıraya koymalarını istedi, böylece isimleri ararken sürekli şehrin bir ucundan öteki ucuna gitmek zorunda kalmayacaklardı.

Bu yapılınca, Brunetti kendisine verilen listeyi alıp şoförünü bulmak için aşağıya indi. Bu listedeki adamlara soru sormak için

mavi-beyaz bir polis arabasıyla, direksiyonda üniformalı bir polisle gitmenin pek akıl kârı olmadığını düşünüyordu, fakat Mestre'deki sabahın tam ortasındaki sıcak havaya çıkınca, hayatta kalma duygusunun her tür ihtiyatı aştığına karar verdi.

Sıcaklık etrafını sarmıştı, hava da gözlerini dişliyor gibiydi. Hiç esinti yoktu, en ufak bir cereyan bile; gün şehrin üzerine pis bir örtü gibi serilmişti. Arabalar, Questura'nın yanından yılan gibi kıvrılıyordu; kornaları, değişen ışıklara ya da karşıya geçen yayalara boş yere vızıldıyordu. Geçtikleri yerden tozlar, sigara paketleri fırıl fırıl dönüyordu. Bunu gören, duyan, soluyan Brunetti sanki biri arkadan gelmiş de kollarıyla göğsünü sıkıca tutmuş gibi hissetti. İnsan böyle nasıl yaşardı?

Brunetti polis arabasının serin kozasına kaçtı ve çeyrek saat sonra şehrin batı yakasındaki sekiz katlı bir apartmanın önünde arabadan çıktı. Yukarı bakınca o binayla caddenin karşısındaki bina arasında çekilmiş olan çamaşır ipini gördü. Burada zayıf bir esinti vardı; karışık renkli çarşaf, havlu ve iç çamaşırları havada dalgalanıyordu; bir an içi açıldı.

Portiere, kafese benzeyen odasında oturmuş, bir masa üzerindeki kâğıtları ve zarfları düzenliyordu, apartmana yeni gelen postayı dairelere dağıtmak için sıraya koyuyordu. İnce sakallı, yaşlı bir adamdı, gümüş çerçeveli okuma gözlüğü burnunun ucundaydı. Gözlüğün üzerinden bakıp "Günaydın" dedi. Nem odanın ekşi kokusunu yoğunlaştırıyordu, ihtiyar adamın bacaklarının arasından hava veren vantilatör kokuyu odaya dağıtmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Brunetti "Günaydın" deyip Giovanni Feltrinelli'yi nerede bulabileceğini sordu.

Portiere adı duyunca sandalyesini geriye itip ayağa kalktı. "Bu binaya artık sizlerden kimseyi almaması için onu uyardım. Eğer bu işi yapmak istiyorsa arabanızda ya da öteki hayvanlarla birlikte açık havada yapabilir, ama o pis işi burada yapamaz, yoksa polis çağırırım." Bunu söylerken sağ eli arkasındaki duvarda asılı telefona uzandı, alev alev yanan gözleri Brunetti'ye iğrenerek bakıyordu, bunu saklamak için hiçbir şey yapmadı.

"Ben polisim" dedi Brunetti alçak bir sesle ve kimliğini cebinden çekip ihtiyar adamın önüne tuttu. Sanki o da bu şeylerin sahte-

lerinin nerede yapıldığını biliyormuşçasına, kimliği Brunetti'nin elinden sertçe alıp gözlüğünü yukarı iterek okumaya başladı.

"Gerçeğe benziyor" diye sonunda itiraf etti ve tekrar Brunetti'ye verdi. Cebinden kirli bir mendil çıkardı, gözlüğünü eline alıp camlarını silmeye başladı, önce birini, sonra ötekini; sanki hayatını bununla geçirmiş gibi dikkatle yapıyordu. Gözlüğü tekrar taktı ve Brunetti'ye farklı bir ses tonuyla sordu: "Bu sefer ne yapmış?"

"Hiçbir şey. Başka biri hakkında onu sorgulamamız gerekiyor."

"İbne arkadaşlarından biri mi?" diye sordu ihtiyar, saldırgan ses tonunu tekrar takınarak.

Brunetti bu soruya aldırmadı. "Signore Feltrinelli hakkında konuşmak istiyoruz. Belki bize bazı bilgiler verebilir."

"Signore Feltrinelli mi? Signore mi?" diye sordu ihtiyar, Brunetti'nin kelimelerini tekrar etmiş ama resmiyeti hakarete çevirmişti. "Sevimli oğlan Nino'dan mı bahsediyorsunuz, saksofoncu Nino'dan?"

Brunetti bıkkınlıkla iç çekti. İnsanlar nefret ettikleri insanlar konusunda neden daha seçici olmayı öğrenmiyorlardı? Belki bir parça olsun daha zeki olmayı? Neden Hıristiyan demokratlardan nefret etmiyorlardı? Ya da sosyalistlerden? Ya da neden eşcinsellerden nefret eden insanlardan nefret etmiyorlardı?

"Signore Feltrinelli'nin daire numarasını söyleyebilir miydiniz?"

İhtiyar masasının arkasına çekilip tekrar mektupları sınıflandırma işinin başına oturdu. "Beşinci kat. Kapıda ismi var."

Brunetti dönüp bir şey demeden ayrıldı. Kapıdayken ihtiyar adamın, "Signore" diye mırıldandığını duyar gibi olmuştu, ama herhalde kızgınlık sesiydi. Mermer döşemeli holün öteki yanında düğmeye basıp asansörü beklemeye koyuldu. Birkaç dakika geçmiş olmasına rağmen asansör hâlâ gelmemişti, ama Brunetti tekrar *portiere*'ye gidip asansörün çalışıp çalışmadığını sormak istemiyordu. Bunun yerine sola dönüp merdivenlere giden kapıyı açarak beşinci kata çıktı. Oraya ulaştığında kravatını gevşetmek ve bacağına yapışan pantolonunu teninden çekmek zorunda kalmıştı. Yukarıda mendilini çıkarıp yüzünü sildi.

İhtiyarın dediği gibi, isim kapıda yazılıydı: "Giovanni Feltrinelli–Architetto."

Saatine bir göz attı: 11.35'ti. Zili çaldı. Hemen ardından hızlı adımlarla kapıya yaklaşıldığını duydu. Kapıyı Brunetti'nin önceki gece incelediği polisteki fotoğrafına çok az benzeyen, genç bir adam açtı: Kısa, sarı saçlar, yumuşak ve efemine bir çene ve iri, koyu renk gözler.

"*Si?*" dedi adam Brunetti'ye, merakını dostane bir tebessümle göstererek.

"Signore Giovanni Feltrinelli mi?" diye sordu Brunetti kimliğini göstererek.

Genç adam karta bakar gibi yaptı, ama hemen tanımışa benziyordu ve bu tanışıklık yüzündeki tebessümü hemen sildi.

"Evet. Ne istiyorsunuz?" Sesi de tebessümü gibi birden soğumuştu.

"Sizinle konuşmak istiyorum Signore Feltrinelli. Girebilir miyim?"

"Lafı mı olur?" dedi Feltrinelli bıkkın bir şekilde ve kapıyı iyice açıp Brunetti'nin geçmesi için geri çekildi.

"*Permesso*"* dedi Brunetti ve içeri girdi. Belki de kapıdaki unvan yalan değildi; evin içi ustalık ve hassasiyetle planlanmış bir yaşama alanının simetrik görünüşüne sahipti. Brunetti'nin girdiği salon donuk bir beyaza boyanmıştı, döşeme açık renkli, balık sırtı parkeyle kaplıydı. Yerde, renkleri zamanla solmuş birkaç kilim seriliydi, dokunmuş iki parça da –Brunetti bunların İran halısı olabileceğini düşündü– duvarda asılıydı. Kanape uzun ve basıktı, uzaktaki duvara dayanmıştı, bej ipekle kaplı gibiydi. Onun önünde uzun, üstü cam bir masa duruyordu, bir ucunda geniş bir seramik tabak vardı. Duvarın biri kitaplıkla kaplıydı, bir başkası da binaların çerçevelenmiş mimari çizimleri ve bitmiş binaların fotoğraflarıyla doluydu, hepsi alçak ve havadardı ve işlenmemiş geniş toraklarla çevriliydi. Uzak köşede yüksek bir çizim masası duruyordu, yüzeyi salona doğru eğilmişti, üzerinde de devasa pelür kâğıtlar vardı. Çizim masasının eğimli yüzeyine tuhaf bir açıyla tünemiş bir küllükte yanan bir sigara duruyordu.

Odadaki simetri seyredenin gözlerini merkeze, o basit seramik tabağa çekiyordu. Brunetti bunu güçlü bir şekilde hissetti, ama nasıl başarıldığını anlayamadı.

* (İtl.) "İzninizle". (ç.n.)

"Signore Feltrinelli" diye başladı konuşmaya, "bize, elinizden gelirse, bir soruşturmada yardımcı olmanızı istiyoruz."

Feltrinelli bir şey demedi.

"Bir adamın resmine bakmanızı ve onu tanıyıp tanımadığınızı söylemenizi istiyorum."

Feltrinelli çizim masasına gidip sigarayı aldı. Doyasıya içine çekti, sonra da asabi bir tavırla küllükte ezdi. "Ben isim vermem" dedi.

"Efendim?" dedi Brunetti, anlamıştı ama ona göstermek istemedi.

"Müşterilerimin isimlerini vermem. İstediğiniz kadar resim gösterin, hiçbirini tanımam, hiçbir isim de bilmem."

"Size müşterileriniz hakkında sormuyorum Signore Feltrinelli" dedi Brunetti; "Kim olduklarıyla da ilgilenmiyorum. Bu adam hakkında bir şeyler biliyor olabilirsiniz, biz de şu çizime bir bakıp tanıyacak mısınız, onu öğrenmek istiyoruz."

Feltrinelli masadan uzaklaşıp soldaki duvardaki küçük bir pencerenin yanında durdu, bunun üzerine Brunetti odanın neden bu şekilde dekore edildiğini anladı: Bütün amaç dikkatleri o pencereden ve sadece iki metre ötede duran çıplak tuğla duvardan uzakta tutmaktı. "Aksi takdirde?" diye sordu Feltrinelli.

"Tanıyamazsanız mı?"

"Hayır, resme bakmazsam?"

Odada ne klima ne de vantilatör vardı, ucuz sigara kokuyordu; Brunetti bu kokunun nemli giysilerine ve saçına sindiğini hissediyordu. "Signore Feltrinelli, sizden vatandaşlık görevinizi yapmanızı istiyorum, bir cinayet soruşturmasında polise yardımcı olmanızı istiyorum. Sadece bu adamın teşhis edilmesine çalışıyoruz. O olmadan soruşturmaya başlamamızın imkânı yok."

"Dün o tarlada bulduğunuz adam mı?"

"Evet."

"Onun da bizlerden biri olabileceğini mi düşünüyorsunuz?" Feltrinelli'nin "bizler"i açıklamasına gerek yoktu.

"Evet."

"Neden?"

"Bunu bilmeniz gerekmiyor."

"Ama onun travesti olduğunu düşünüyorsunuz?"

"Evet."

"Bir de fahişe?"

"Belki" diye cevapladı Brunetti.

Feltrinelli pencereden dönüp Brunetti'nin yanına doğru geldi. Elini uzattı. "Resme bakayım."

Brunetti elindeki dosyayı açtı ve içinden ressamın çiziminin bir fotokopisini çıkardı. Islak avuç içine klasörün kâğıt kapağındaki boyadan bulaştığını fark etti. Çizimi Feltrinelli'ye uzattı, o da bir süre dikkatle baktı, sonra öteki eliyle saç hattını kapatıp tekrar inceledi. Brunetti'ye geri verip başını iki yana salladı. "Yok, onu daha önce hiç görmedim."

Brunetti ona inandı. Fotoğrafı tekrar dosyaya koydu. "Bu adamın kim olduğunu bulmamıza yardımcı olabilecek biri var mı aklınızda?"

"Galiba bizlerden sicili olanların listesiyle araştırmayı yapıyorsunuz" dedi Feltrinelli, sesi artık o kadar kavgacı değildi.

"Evet. Birilerinin resme bakması için başka yolumuz yok."

"Herhalde henüz tutuklanmamış olanları kastediyorsunuz" dedi Feltrinelli ve sonra sordu: "O çizimlerden bir tane daha var mı?"

Brunetti klasöründen bir tane çıkarıp kartıyla birlikte ona verdi. "Mestre'deki Questura'yı aramanız gerekecek, ama beni isteyebilirsiniz. Ya da Çavuş Gallo'yu."

"Nasıl öldürülmüş?"

"Bu sabahki gazetelerde vardır."

"Gazeteleri okumam."

"Dövülerek öldürülmüş."

"Tarlada mı?"

"Size bunu söyleme yetkim yok Signore."

Feltrinelli çizim masasının yanına gidip, eşkâl çizimini masanın üstüne yüzü açık şekilde koydu ve bir sigara daha yaktı.

"Pekâlâ" dedi Brunetti'ye dönerek; "çizimi aldım. Birkaç insana gösteririm. Bir şey bulursam size haber veririm."

"Siz mimar mısınız Signore Feltrinelli?"

"Evet. Yani *laurea d'architettura*m* var. Ama çalışmıyorum. Yani işsizim."

Brunetti masanın üzerindeki pelür kâğıdı kafasıyla göstererek şöyle dedi: "Ama bir proje üzerinde çalışıyorsunuz."

* (İtl.) Mimarlık diploması. (ç.n.)

"Sadece kendi zevkim için commissario. İşimi kaybettim."

"Buna üzüldüm signore."

Feltrinelli iki elini cebine koyup Brunetti'nin yüzüne baktı. Sesini tamamen tekdüze tutarak şöyle konuştu: "Mısır'da çalışıyordum, devlet işinde, kamu meskenleri projesini tasarlıyordum. Ama sonra yabancıların her yıl AIDS testinden geçmesine karar verdiler. Ben geçen sene teste girmeyince atıldım ve tekrar buraya gönderildim."

Brunetti bir şey demedi, Feltrinelli devam etti: "Buraya döndüğümde bir iş bulmaya çalıştım, ama siz de kesin biliyorsunuzdur, elinizi sallasanız mimara değiyor. Ben de" –burada durdu, nasıl dile getireceğini düşünüyordu sanki– "ben de mesleğimi değiştirmeye karar verdim."

"Fahişeliği mi kastediyorsunuz?" diye sordu Brunetti.

"Evet, öyle."

"Tehlikesi umurunuzda değil mi?"

"Tehlikesi mi?" diye sordu Feltrinelli, neredeyse Brunetti'ye ilk kapıyı açtığı zamanki tebessümüyle. "AIDS'i mi kastediyorsunuz?" diye sordu gereksiz yere.

"Evet."

"Benim için bir tehlike yok" dedi Feltrinelli ve öteki yana döndü. Çizim masasına gidip sigarasını aldı. "Çıkabilirsiniz Commissario" dedi masasındaki yerini alıp çizimin üzerine eğilerek.

8 Brunetti güneşe, sokağa, gürültüye çıktı ve apartmanın sağında duran bara girdi. Bir bardak madensuyu istedi, sonra bir tane daha. Onu bitirmek üzereyken bardağın altındaki suyu mendiline döküp elindeki mavi boyayı boş yere silmeye çalıştı.

AIDS'li bir fahişenin seks yapması bir suç muydu? Korunmadan seks yapması. Polisler fahişeliği suç saymayalı o kadar uzun zaman geçmişti ki, Brunetti bunu öyle görmekte güçlük çekiyordu. AIDS'li olduğunu bilerek, korunmadan seks yapmak elbette suçtu, kesinlikle bir suç teşkil ederdi, ne var ki yasalar bu konuda gerçeklerin gerisinde kalmış olabilir, bu yüzden de yasadışı olmayabilirdi.

Farklılığın yarattığı ahlâki bataklığı görünce üçüncü madensuyunu isteyip listedeki bir sonraki isme baktı.

Francesco Crespo, Feltrinelli'den dört sokak ötede oturuyordu, ama aynı zamanda başka bir dünyada da olabilirdi. Bina şık, uzun, cam cepheli bir dikdörtgendi, herhalde on yıl önce inşa edildiğinde şehir tasarımında öncü olarak görülüyordu. Fakat İtalya, tasarımdaki yeni düşüncelerin ancak uygulamaya konuluncaya kadar ödüllendirildiği bir ülkedir, o zaman geldiğinde daima ileriye bakanlar onları terk etmiş ve yeni rüküş bayrakların peşinde koşmaya başlamışlardır; Dante'nin *Cehennem*'inin girişindeki lanetli ruhlar gibi, ne tanımlayabildikleri ne de isimlendirebildikleri bir bayrağın peşinde sonsuza dek dönüp dururlar.

Binanın yapımından bu yana geçen on yıl, modayı da kendisiyle birlikte taşımıştı ve bina o yüzden şimdi dikine duran, bir paket ince spagetti gibi görünüyordu. Pencerelerdeki camlar parlıyordu, caddeyle arasındaki küçük toprak parçası hassasiyetle düzenlenmişti; fakat bunların hiçbiri, aralarından boş bir güvenle yükseldiği daha alçak, daha mütevazı binaların yanında uygunsuz görünmesini engelleyemiyordu.

Daire numarasını biliyordu ve klimalı asansörle çabucak yedinci kata çıktı. Kapı açıldığında Brunetti mermer bir koridora adım attı, orası da klimalıydı. Sağ tarafa yürüyüp Daire D'nin zilini çaldı.

İçeriden bir ses duydu, ama kapıya kimse gelmedi. Tekrar çaldı. Ses gelmedi, ama kapıya da gelen olmadı. Zilde parmağını basılı tutarak üçüncü kez çaldı. Kapının arkasından bile zilin ciyaklamasını ve ardından seslenen kişiyi duydu "*Basta. Vengo.*"*

Parmağını zilden çekti, bir süre sonra da kapı hızla açıldı, karşısına bol keten pantolonlu ve kaşmir balıkçı yakalı, iriyarı bir adam çıktı. Brunetti bir an adama baktı, iki koyu göz gördü, kızgın gözler ve birkaç kere kırılmış bir burun; ama sonra gözleri yine uzun yakalı kazağa takılıp öyle hapis kaldı. Ağustosun ortasında, insanlar sokakta sıcaktan bayılıyor, ama bu adam kaşmir balıkçı yaka kazak giyiyordu. Gözlerini tekrar adamın yüzüne çevirip sordu: "Signore Crespo mu?"

"Kim soruyor?" diye sordu adam, ne kızgınlığını ne de bela olabileceğini gizlemeden.

* (İtl.) "Tamam, geliyorum". (ç.n.)

"Commissario Guido Brunetti" diye cevapladı yine kimliğini göstererek. Bu adam, Feltrinelli gibi, şöyle gözucuyla bir bakınca kimliği tanıdı. Birden Brunetti'nin yanına biraz daha yaklaştı, belki de iri vücuduyla Brunetti'yi koridora atacaktı. Fakat Brunetti kımıldamadı, adam da geri çekildi. "Burada yok."

Bir başka odadan ikisi de yere ağır bir şeyin düştüğünü duydu.

Bu sefer ileri adım atan Brunetti oldu, adamı kapıdan geriye itti. İçeriye yürüyüp tahtvari bir koltuğa doğru gitti, yanında bir masa vardı, masanın üzerindeki bir vazoda kocaman bir glayöl dalı duruyordu. Koltuğa oturdu, bacak bacak üstüne attı ve şöyle konuştu: "O zaman ben de Signore Crespo'yu beklerim." Gülümsedi. "Tabii, eğer itirazınız yoksa, Signore..."

Adam evin kapısını çarptı, odanın öteki yanındaki kapıya doğru çark etti ve "Getireyim" dedi.

Kapıyı açıp arkasından kapatarak gözden kayboldu. Kızgın ve derinden gelen sesi arkadan çınlıyordu. Brunetti bir ses daha duydu, basa karşı tenordu. Fakat ardından bir ses daha duydu, bir tenor daha, ama öncekinden bir ton daha tiz. Kapının arkasında ne konuşuyorlarsa birkaç dakika sürdü, Brunetti bu sırada odayı süzdü. Her şey yeniydi, her şey bariz şekilde pahalıydı, ama Brunetti bunların hiçbirini istemezdi, ne inci grisi deri kanepeyi ne de yanında duran parlak maun masayı.

Öteki odanın kapısı açıldı ve iri adam çıktı, arkasından da ondan on yaş daha küçük ve onun üçte biri büyüklüğünde başka bir adam.

"İşte bu" dedi kazaklı Brunetti'ye göstererek.

Genç olanın üzerinde soluk mavi bol bir pantolonla açık yaka beyaz ipek bir gömlek vardı. Brunetti'nin yanına doğru yürüdü; Brunetti de ayağa kalkıp "Signore Francesco Crespo mu?" diye sordu.

Adam gelip Brunetti'nin önünde durdu, ama içgüdüsü ya da mesleki eğitimi Brunetti'nin yaşı ve genel görünüşü karşısında kendini gösterdi. Küçük bir adım daha atarak yaklaştı, elini açıp parmak uçlarıyla boğazının altını kaşıdı. "Evet. Ne istiyordunuz?" Brunetti'nin kapıdan duyduğu, daha tiz olan tenor sesti, fakat Crespo kalınlaştırmaya çalışıyordu, sanki daha ilginç ve baştan çıkarıcı olacakmış gibi.

Crespo, Brunetti'den bir parça daha kısaydı ve herhalde on kilo kadar da zayıf. Ya tesadüfen ya da kasten gözlerinin rengi kanepenin soluk grisiyle aynıydı; yüzünün iyice yanmış teninde öne çıkıyordu. Bu yüz bir kadında olsaydı hoş denilen yüzlerden biri olurdu; erkeksiliğin keskin hatları yüz hatlarını güzel gösteriyordu.

Bu sefer öteki adamdan bir adım geri atan Brunetti'ydi. Kazaklı adam buna burun kıvırdı, Brunetti yanındaki masaya koyduğu klasörü almak için döndü.

"Signore Crespo, bir resme bakmanızı ve o adamı tanıyıp tanımadığınızı söylemenizi istiyorum."

"Sizin göstermek istediğiniz her şeye seve seve bakarım" dedi Crespo; "sizin" derken iyice vurgulayarak ve aynı zamanda elini gömleğinin yakasından içeri sokarak boynunu okşadı.

Brunetti klasörü açıp ressamın çizdiği resmi Crespo'ya verdi. Crespo resme bir saniyeden daha az bir sürede göz atıp Brunetti'ye baktı ve gülümsedi. "Kim olduğu hakkında bir fikrim yok." Resmi Brunetti'ye uzattı, ama Brunetti almadı.

"Resme daha iyi bakmanızı rica ediyorum Signore Crespo."

"Sana onu tanımadığını söyledi" dedi öteki adam odanın bir ucundan.

Brunetti ona aldırmadı. "Adam dövülerek öldürülmüş, bizim de kim olduğunu öğrenmemiz gerekiyor, o yüzden bir daha bakarsanız çok makbule geçer Signore Crespo."

Crespo gözlerini bir an kapadı ve elini sol kulağının arkasından rastgele bir kavis çizerek uzattı. "Madem ısrar ediyorsunuz" dedi resme tekrar bakarak. Başını çizimin üzerine eğdi, bu sefer orada resmedilmiş yüze baktı. Brunetti gözlerini göremiyordu, ama elinin birden kulağından çekilip tekrar boynuna doğru gittiğini seyretti, bu sefer kur yaparcasına değildi.

Bir saniye sonra Brunetti'ye baktı, tatlı tatlı gülümsedi. "Onu daha önce hiç görmedim memur bey."

"Tatmin oldun mu?" diye sordu öteki ve kapıya doğru bir adım attı.

Brunetti, Crespo'nun uzattığı resmi alıp tekrar klasöre koydu. "Bu sadece ressamın, adamın nasıl göründüğünün tahmini çizimi Signore Crespo. Onun bir fotoğrafına daha bakmanızı istiyorum, sakıncası yoksa." Brunetti en baştan çıkarıcı gülümseyişini göster-

di, Crespo'nun eli de kırlangıç gibi kanat çırparak iki köprücük kemiği arasındaki yumuşak kısma uçtu. "Elbette memur bey. Ne isterseniz. Her ne olursa."

Brunetti gülümseyip klasördeki ince fotoğraf destesine uzandı. İçinden bir tanesini alıp bir an inceledi. Bir tanesi işi görürdü. Aradaki mesafeyi yine kapatmış olan Crespo'ya baktı. "Ona hizmetleri için para ödeyen bir adam tarafından öldürülmüş olma ihtimali var. Yani onun gibi erkekler aynı kişinin tehdidi altında olabilirler." Resmi Crespo'ya sundu.

Fotoğrafı aldı, bu arada parmaklarını Brunetti'nin parmaklarına dokundurmayı başarmıştı. Resmi, ikisinin arasında havada tuttu, Brunetti'ye uzun uzun gülümsedi, sonra gülümseyen yüzünü fotoğrafa indirdi. Eli boynundan çekildi ve açık kalan ağzını kapattı. "Hayır, hayır" dedi, gözlerini resimden alamadan. "Hayır, hayır" diye tekrarlayıp gözleri korkudan fal taşı gibi açılarak Brunetti'ye baktı. Resmi kendisinden öteye itti, Brunetti'nin göğsüne yapıştırdı ve sanki Brunetti kendisiyle birlikte odaya kirlilik taşımış gibi ondan geriye kaçtı. Fotoğraf yere düştü. "Bana böyle yapamazlar. Benim başıma bu gelmeyecek" dedi Brunetti'den geriye çekilerek. Sesi her kelimeyle yükseliyordu, isteri kıyısında dolaşıyordu ve sonunda kapıldı. "Hayır, bu benim başıma gelmeyecek. Bana asla hiçbir şey olmayacak." Sesi, içinde yaşadığı dünyaya tiz bir meydan okumaya dönüştü. "Bana olmaz, bana olmaz" diye bağırdı Brunetti'den gittikçe geriye uzaklaşarak. Odanın ortasındaki bir masaya çarptı, fotoğraftan ve onu gösteren adamdan kaçışı engellenince paniğe kapıldı ve masaya koluyla vurdu. Brunetti'nin yanında duranla aynı olan bir vazo yere düşüp kırıldı.

Öteki odanın kapısı açıldı ve başka bir adam odaya hızlıca girdi. "Ne oldu?" diye sordu. "Neler oluyor?"

Brunetti'ye doğru baktı ve birbirlerini hemen tanıdılar. Giancarlo Santomauro, sadece piskoposa ücretsiz hukuk danışmanlığı yapan Venedik'teki en tanınmış avukat değil, aynı zamanda iman, yuva ve erdemin korunması ve sürekliliğini amaçlayan kilise dışındaki bir Hıristiyan cemiyeti olan "*Lega della Moralità*"nın başkanı ve ışığıydı.

Brunetti sadece başıyla selam verdi. Eğer şans eseri bu adamlar Crespo'nun müşterisinin kimliğini bilmiyorlarsa, avukatın da o şekilde bırakması daha iyiydi.

"Burada ne yapıyorsun?" diye sordu Santomauro kızgınlıkla. Kendini kanepeye atmış, iki eliyle yüzünü kapatıp hıçkırarak ağlayan Crespo'nun başında dikilen adamlardan büyüğüne döndü. "Şunu susturamaz mısın?" diye bağırdı. Brunetti büyük adamın Crespo'nun üzerine eğilişini izledi. Ona bir şeyler söyledi ve iki elini omuzlarına koyup başını ileri geri salladı. Crespo ağlamayı bıraktı, ama elleri hâlâ yüzündeydi.

"Bu dairede ne yapıyorsunuz commissario? Ben Signore Crespo'nun hukuki vekiliyim ve polisin ona kötü muamele etmesine karşı çıkıyorum."

Brunetti cevap vermeyip kanepedeki çifti izlemeye devam etti. Adam Crespo'nun yanına oturup omzuna şefkatli bir kol uzattı, Crespo da yavaş yavaş sakinleşti.

"Size bir soru sordum commissario" dedi Santomauro.

"Signore Crespo'ya bir cinayet kurbanının kimliğini belirlemede bize yardımcı olabilir mi diye sormaya gelmiştim. Adamın bir fotoğrafını gösterdim. Tepkisini görüyorsunuz. Tanımadığını söylediği bir adama karşı epey güçlü bir tepki, değil mi?"

Balıkçı yaka kazaklı adam Brunetti bunu söylerken ona baktı, ama konuşan Santomauro oldu. "Eğer Signore Crespo onu tanımadığını söylemişse, cevabınızı almışsınızdır, o halde gidebilirsiniz."

"Elbette" dedi Brunetti klasörü sağ kolunun altına sıkıştırarak, kapıya doğru bir adım attı. Tekrar dönüp Santomauro'ya bakarak rahat ve sohbet eder tonda, "Ayakkabılarınızı bağlamayı unutmuşsunuz avvocato" dedi.

Santomauro hemen aşağıya bakınca iki ayakkabısının da güzel bir şekilde bağlanmış olduğunu gördü. Brunetti'ye camı eritecek bir bakış attı, ama bir şey demedi.

Brunetti kanepenin önünde durdu ve Crespo'ya baktı. "Benim adım Brunetti" dedi; "Bir şey hatırlarsanız beni Venedik'teki Questura'dan arayabilirsiniz."

Santomauro konuşacak gibi oldu, ama kendini tuttu. Brunetti daireden çıktı.

9 Günün geri kalan kısmı verimli değildi, ne Brunetti ne de listeyi takip eden diğer iki polis için. İkindi vakti Questura'da tekrar buluştuklarında, Gallo kendi listesindeki üç adamın, resimdeki adamın kim olduğu hakkında hiçbir fikirlerinin olmadıklarını söyledi; muhtemelen doğru söylüyorlardı. Ötekiler evde değildi, bir tanesi de adamın tanıdık geldiğini ama çıkaramadığını söylemişti. Scarpa'nın durumu da aynıydı; konuştuğu adamların hepsi ölen adamın kim olduğunu bilmediklerinden emindi.

Ertesi gün aynı yaklaşımı sürdürmeye karar verdiler, listedeki isimleri bitirmeye çalışacaklardı. Brunetti Gallo'dan, hem fabrikaların orada hem de Via Cappuccina üzerinde çalışan kadın fahişelerin bir listesini çıkarmasını istedi. Bu kadınların yardımlarının dokunacağından pek umudu olmasa da rekabete dikkat ettikleri ve adamı tanıyabilecekleri ihtimali her zaman geçerliydi.

Brunetti evinin merdivenlerini çıkarken kapıyı açtığında neler olacağının fantezisini kurdu. Esrarengiz bir şekilde, cinler gündüz eve girecek ve her tarafı klimalı yapacaktı; ötekiler de sadece kaplıca broşürlerinde ve Amerikan pembe dizilerinde gördüğü duşlardan kuracaktı: Yirmi farklı duş başı, vücuduna kokulu iğneler gibi akan suları gönderecekti ve duştan çıkınca da kocaman bir havluya sarınacaktı. Sonra bir bar olacaktı, belki de yüzme havuzunun ucunda olanlardan ve beyaz ceketli barmen ona, üstünde gülhatmi yüzen uzun, serin bir içki ikram edecekti. Acil fiziksel ihtiyaçları karşılanınca bilimkurguya geçerek, kapıyı açar açmaz ona olayın çözüldüğünü ve ertesi sabah tatile gitmek için serbest olduklarını söyleyecek iki itaatkâr çocuk ve bir sadık eş düşledi.

Gerçeğin, huyu olduğu üzere, farklı olduğu çıktı ortaya. Ailesi, ilk akşam serinliğini alan terasa geçmişti. Chiara başını kitaptan alıp "*Chiao papà*" dedi, öpmesi için çenesini eğdi, sonra da tekrar sayfalara gömüldü. Raffi o ayın *Gente Uomo*'sundan başını kaldırdı, Chiara'nın söylediklerini söyledi ve tekrar zorunlu giysi ihtiyacını düşünmeye daldı. Paola, Brunetti'nin durumunu görünce ayağa kalktı, kollarını doladı ve dudaklarından öptü.

"Guido, git bir duş al, ben de sana bir içki getireyim." Sol taraflarda bir yerde bir çan çaldı, Raffi bir sayfa çevirdi, Brunetti de kravatını gevşetmek için elini uzattı.

"İçine gülhatmi koy" dedi ve duş almaya gitti.

Yirmi dakika sonra, pamuklu, bol bir pantolon ve keten bir gömlekle, çıplak ayaklarını terasın parmaklığına dayayıp oturdu ve Paola'ya o gün olanları anlattı. Çocuklar kaybolmuştu, hiç kuşku yok görev ve itaat isteyen bir iş peşindeydiler.

"Santomauro mu?" diye sordu Paola; "Giancarlo Santomauro mu?"

"Ta kendisi."

"Ne hoş" dedi, sesi gerçek bir hazla doluydu; "Keşke bana anlattıklarını kimseye söylemeyeceğim konusunda söz vermek zorunda kalmasam; bu harika." Santomauro'nun adını tekrarladı.

"İnsanlara söylemezsin, değil mi Paola?" diye sordu, oysa sormaması gerektiğini biliyordu.

Dönüp kızgın bir cevap vermek üzereyken yana eğilip elini Brunetti'nin dizine koydu. "Hayır Guido. Asla bir şey söylemedim, söylemeyeceğim de."

"Sorduğum için kusura bakma" dedi aşağıya bakıp sodalı Camparisinden yudumladı.

"Karısını tanıyor musun?" diye sordu konuyu başka yöne çevirerek.

"Sanırım bir kere tanıştırılmıştım, birkaç yıl kadar önce bir konserde. Ama tekrar görsem tanıyacağımı sanmam. Nasıl biri?"

Paola içkisinden yudumladı, sonra kadehi trabzanın tepesine koydu, çocuklara tekrar tekrar yasakladığı bir şeydi bu. "Doğrusu" diye başladı, soruya en iğneleyici cevabı düşünürken; "ben Signore, yok, Avvocato Santomauro'nun yerinde olsam; uzun, zayıf, son derece güzel giyinen, Margaret Thatcher'ın saç modelini kullanan –mizacından hiç söz etmiyorum– karımla boyu, saçı ya da mizacı ne olursa olsun, genç bir oğlan arasında bir tercih yapmam gerekseydi, hiç şüphe yok ki kollarım uzanıp o genç oğlanı sarardı."

"Onu nereden tanıyorsun?" diye sordu Brunetti, belagatı göz ardı edip sadede gelerek.

"Biba'nın müşterisi" dedi, kuyumcu olan bir arkadaşının ismini söylemişti; "Dükkânda onunla bir iki kez karşılaştım, bir de onlarla, senin gelmediğin o akşam yemeklerinden birinde annemlerin evinde karşılaştım." İnsanlara anlatıp anlatmayacağını sormasına rağmen, böyle yaptığını düşünen Brunetti üzerinde durmadı.

"Birlikte nasıl görünüyorlar?"

"Hep kadın konuşuyor, adam da sadece etrafta dikilip adeta on kilometre yarı çapındaki bir alan içinde hiçbir şey ya da hiç kimse onun yüksek standartlarıyla boy ölçüşemezmiş gibi ters ters bakıyor. Onları hep yalancı sofu, kendilerini bir şey sanan bağnaz bir çift olarak düşündüm. Kadını on dakika konuşurken dinlemem yetti, o zaman anladım; Dickens'ın romanlarındaki ikinci sınıf karakterler gibi, şu dindar, kötü niyetli olanlardan biri. Çünkü hep o konuşuyor, adam konusunda hiç emin değildim, içgüdülerime güvenmiştim, haklı çıkmama sevindim."

"Paola" diye uyardı Brunetti; "oraya Crespo'ya hukuki danışmanlık yapmak dışında bir amaçla gittiğine inanmam için hiçbir neden yok."

"Ama bunu yapmak için ayakkabılarını mı çıkarması gerekiyordu?" dedi inanmayıp burun kıvırarak. "Guido, lütfen bu yüzyıla gel, tamam mı? Avvocato Santomauro orada tek bir nedenle bulunuyordu ve o da mesleğiyle hiç ilgili değildi, tabii Signore Crespo'ya çok ilginç bir ödeme planı üzerinde çalışmıyorduysa."

Brunetti yirmi yılı aşkın bir süre içinde Paola'nın fazla ileri gitme eğilimi olduğunu öğrenmişti. Onca zaman sonra hâlâ bunun bir zaaf mı, yoksa bir erdem mi olduğundan emin değildi, fakat karakterinin ayrılmaz bir parçası olduğu kesindi. Fazla ileri gitmeyi planladığında gözlerinde belli bir vahşi bakış da ortaya çıkıyordu, şimdi de onu gördü. Nasıl şekil alacağını bilmiyordu, ama geldiğini biliyordu.

"Sence aynı ödeme planını piskopos için de hazırlamış mıdır?"

Yine bu yirmi yıl içinde onun bu eğilimiyle baş etmenin yolunun ona hiç aldırmamak olduğunu da öğrenmişti. "Dediğim gibi" diye devam etti Brunetti, "dairede olması hiçbir şeyi ispatlamaz."

"Umarım haklısındır, yoksa onu piskoposluk sarayından ya da bazilikadan çıkarken her gördüğümde endişelenmem gerekecek, değil mi?"

Brunetti sadece onun tarafına baktı.

"Tamam Guido, oraya iş için gitti, hukuk işleri." Birkaç saniye bekledikten sonra, ciddi olacağını ve meseleye ciddi bakacağını ikaz eder bir tonda ekledi: "Ama Crespo resimdeki adamı tanıdı demiştin."

"Sanırım tanıdı, ilkinde, ama başını kaldırıp bana baktığında

kendine gelmesi için bir saniye geçmişti, o yüzden yüz ifadesi tamamen doğaldı."

"O halde resimdeki adam herkes olabilir, değil mi? Başka bir fahişe, hatta bir müşteri? Bunu düşündün mü Guido, yani öteki adamları görmeye gittiğinde kadın gibi giyinmekten hoşlanan bir müşteri olabilir."

Brunetti, modern toplum demek olan seks süpermarketinde adamın yaşının onu satıcıdan çok alıcı yaptığını biliyordu. "Yani kendisi fahişe olmayıp da erkek fahişelere giden bir adamı aramamız gerekecek" dedi.

Paola içkisini aldı, bir iki kere çevirdi ve bitirdi. "Eh, o zaman uzun bir liste olacağı kesin. Ve *Avvocato del Patriarcato* hakkında bana az önce anlattıklarını da göz önüne alırsak, çok daha ilginç bir liste çıkacaktır."

"Bu senin komplo teorilerinden biri mi Paola, şehir görünüşte mutlu evliliği olan ama o travestilerden biriyle çalılıklara sıvışmak için sabırsızlanan erkeklerle mi dolu?"

"Tanrı aşkına Guido, siz erkekler bir araya gelince ne konuşursunuz? Futbol mu? Siyaset mi? Hiç kıçınızın üstüne oturup dedikodu yapmaz mısınız?"

"Ne hakkında? Via Cappuccina üzerindeki oğlanlar hakkında mı?" Brunetti kadehini gereksiz bir kuvvetle yere koydu ve ayak bileğini kaşıdı, gecenin ilk sivrisineklerinden biri sokmuştu.

"Galiba gay arkadaşlarınız olmadığı için" dedi sakin bir biçimde.

"Bir sürü gay arkadaşımız var" dedi Brunetti. Sadece Paola'yla tartıştığı için bu ifadeyi onur duyuyormuş gibi söyleyebileceğinin farkındaydı.

"Elbette var, ama sen onlarla konuşmuyorsun Guido, gerçekten konuşmuyorsun."

"Ne yapmam gerekiyor, yemek tarifleri değiş tokuş etmem ya da güzellik sırlarımı mı açığa vurmam gerekiyor?"

Paola konuşmaya başlayacaktı, durdu, Brunetti'ye uzun uzun baktı, sesini bir düzeyde tutarak konuştu: "Bu ifadenin saldırganca mı, yoksa aptalca mı olduğundan emin değilim."

Brunetti ayak bileğini kaşıdı, ikisinin de az önce söylediklerini düşündü. "Sanırım daha çok aptalca, ama epey saldırgancaydı da."

Paola kuşkulu bir şekilde baktı. "Affedersin" diye ekledi Brunetti. Paola gülümsedi.

"Pekâlâ, bu konuda ne bilmem gerektiğini söyle" diye sordu yine bileğini kaşıyarak.

"Sana söylemeye çalıştığım şey şuydu: Benim tanıdığım 'gay'lerden bazıları buradaki pek çok erkeğin onlarla yatmak için can attıklarını söylüyorlar –aile babaları, evli erkekler, doktorlar, avukatlar, rahipler–. Bana söylediklerinde bir hayli abartı olduğunu, pek bir kibir olmadığını tahmin ediyorum, ama aynı zamanda bir hayli de gerçek payı olduğunu düşünüyorum." Brunetti Paola'nın sözünü bitirdiğini sandı, ama o devam etti: "Bir polis olarak, mutlaka bunu duymuşsundur, ama pek çok erkeğin bunu duymak istemeyeceğini sanıyorum. Ya da duysalar da, inanmak istemeyeceklerini." Brunetti'yi listeye dahil etmiyor gibiydi, tabii bundan emin olmanın da bir yolu yoktu.

"Bütün bunlardaki ana bilgi kaynağın kim?" diye sordu Brunetti.

"Ettore ve Basilio" dedi, üniversitedeki iki meslektaşının ismini söyleyerek; "Bir de Raffi'nin bazı arkadaşları aynı şeyi söyledi."

"Ne?"

"Raffi'nin *liceo*'daki iki arkadaşı. Şaşkın şaşkın bakma Guido. İkisi de on yedi yaşında."

"İkisi de on yedi yaşında ve *ne*?"

"Ve ibne Guido. İbne."

"Yakın arkadaşlar mı?" diye sordu elinde olmadan.

Paola birden ayağa kalktı. "Makarnanın suyunu koyacağım. Sanırım bu tartışmayı yemekten sonraya bırakmak isterim. Bu da söylediğin bazı şeyleri ve bazı varsayımlarını düşünmen için sana zaman verir." Kadehini aldı, onunkini de elinden aldı ve onu varsayımlarıyla baş başa bırakarak eve girdi.

****

Yemek hazırlamak için Paola'nın aniden ayrılışını göz önüne alınca Brunetti'nin sandığından çok daha huzurlu geçti. Taze ton balığı, domates ve kırmızı biberle bir sos yapmıştı; Brunetti, Paola'nın sosu daha önce yapmamış olduğundan emindi, ayrıca onun çok

sevdiği kalın Martelli spagettisini kullanmıştı. Onun arkasından salata geldi, Raffi'nin kız arkadaşının anne babasının Sardinia'dan getirdikleri *pecorino* ve taze şeftaliler. Brunetti'nin fantezisine uyarak çocuklar bulaşıkları yıkamayı teklif ettiler; kuşkusuz, dağlardaki tatile çıkmadan önce cüzdanında yapacakları yağmanın hazırlığı içindi bunlar.

Brunetti, elinde küçük bir kadeh soğutulmuş votkayla terasa çekilip eski yerine oturdu. Başının üstünde ve her yerde yarasalar uçuşuyor, zikzaklı uçuşlarıyla gökyüzünü kesiyorlardı. Brunetti yarasaları severdi; sivrisinekleri hemen yutuyorlardı. Bir iki dakika sonra Paola da ona katıldı. Kadehi ona tuttu, o da küçük bir yudum aldı. "Dondurucudaki şişeden mi?"

Brunetti başıyla evet dedi.

"Nereden aldın?"

"Galiba rüşvet diyebilirsin."

"Kimden?"

"Donzelli'den. Tatil çizelgesini ayarlayıp tatil için Rusya'ya gidebilmesini sağlamamı istedi –eski Rusya'ya–. Döndüğünde bana bir şişe getirmiş."

"Orası hâlâ Rusya."

"Hmm?"

"Orası eski Sovyetler Birliği, ama hâlâ bildiğimiz eski Rusya."

"A, teşekkür ederim."

Paola başıyla kabul etti.

"Sence başka bir şey yiyorlar mıdır?" diye sordu.

"Kim?" diye sordu Paola bir an kavrayamayıp.

"Yarasalar."

"Bilmiyorum. Chiara'ya sor. O genellikle o tür şeyleri bilir."

"Yemekten önce söylediklerimi düşünüyordum" dedi tekrar kadehten bir yudum alarak.

Paola'dan sert bir karşı çıkış bekliyordu, ama tek söylediği, "Evet?" oldu.

"Sanırım haklı olabilirsin."

"Ne konuda?"

"Adamın müşteri olup fahişelerden biri olmadığı hakkında. Vücudunu gördüm. Bir erkeğin yatmak için para vereceği bir vücut değildi."

"Ne tür bir vücuttu?"

Bir yudum daha aldı. "Tuhaf gelecek, ama onu görünce bana ne kadar çok benzediğini düşündüm. Boyumuz aşağı yukarı aynı, vücut yapımız aynı, yaş da muhtemelen aynı. Onu orada öyle ölü yatarken görmek çok tuhaftı Paola."

"Evet, öyle olmalı" dedi Paola, ama başka bir şey demedi.

"O çocuklar Raffi'nin iyi arkadaşları mı?"

"Birisi evet. İtalyanca ev ödevlerinde yardım ediyor."

"Güzel."

"Güzel olan ne, ödevine yardım etmesi mi?"

"Hayır, Raffi'nin arkadaşı olması ya da Raffi'nin onun arkadaşı olması."

Paola yüksek sesle gülüp başını iki yana salladı. "Seni asla çözemeyeceğim Guido. Asla." Bir elini Brunetti'nin ensesine koydu, ileri uzandı ve içkiyi elinden aldı. Bir yudum daha alıp geri verdi. "Bu iş bitince senin vücudunu kullanmam için para vermeme razı olacak mısın?"

10

Sonraki iki gün de aynıydı, sadece daha sıcaktı. Brunetti'nin listesindeki adamlardan dördü, listede görünen adreslerinde hâlâ yoklardı; komşuları da nerede olabileceklerini ya da ne zaman döneceklerini bilmiyorlardı. Listedeki iki kişi de hiçbir şey bilmiyordu. Gallo ve Scarpa'nın da şansları yaver gitmemişti, gerçi Scarpa'nın listesindeki bir adam, resimdeki adamı bir yerlerden gözünün ısırdığını, ama nereden olduğunu çıkaramadığını söylemişti.

Üç adam birlikte Questura'nın yakınındaki küçük bir lokantada öğle yemeği yediler ve bildiklerini, bilmediklerini ortaya döktüler.

"Bacaklarını nasıl tıraş edeceğini bilmiyormuş" dedi Gallo liste yapacakları şeyler tükenince. Brunetti çavuşun espri mi yapmaya çalıştığını, yoksa çaresizlikten yılana mı sarıldığını kestirememişti.

"Neden öyle söylüyorsun?"diye sordu Brunetti, sonra şarabını bitirip hesabı istemek için garsona bakındı.

"Cesedinden. Bacaklarında bir sürü sıyrık vardı, sanki pek alışık değilmiş gibi?"

"Hangimiz alışığız ki?" diye sordu Brunetti ve sonra açıklık getirdi: "Erkekler yani."

Scarpa kadehinin içine gülümsedi. "Ben herhalde dizkapağımı keser atardım. Nasıl yapıyorlar bilmiyorum" dedi ve kadınların bir başka tuhaflığı karşısında başını iki yana salladı.

O sırada garson hesapla gelip konuşmayı yarıda kesti. Çavuş Gallo, Brunetti'den önce davranıp hesabı kaptı; cüzdanını çıkarıp hesap pusulasının üzerine birkaç kâğıt para bıraktı. Brunetti itiraz etmeye kalmadan çavuş açıkladı: "Bize şehrimizde misafir olduğunuz söylendi." Brunetti Patta'nın, kendisinin buna layık olmadığına inanmasının yanı sıra, bu konuda ne hissedeceğini merak etti.

"Listedeki isimleri bitirdik" dedi Brunetti; "Sanırım listede olmayanlarla konuşmamız gerekiyor."

"Onlardan bazılarını getirmemi ister misiniz efendim?" diye sordu Gallo.

Brunetti kafasını iki yana salladı; onları işbirliğine teşvik edecek bir yol değildi. "Yok, sanırım en iyisi gidip onlarla konuşmak."

Bu noktada Scarpa araya girdi. "Ama çoğunun bizde adı ve adresi yok."

"O zaman sanırım, onları çalıştıkları yerde ziyaret edeceğim" diye açıkladı Brunetti.

Via Cappuccina geniş, iki yanında dizi dizi ağaç bulunan, Mestre Tren İstasyonu'nun sağından birkaç sokak ötede başlayıp şehrin ticaret merkezine giden bir caddedir. Cadde boyunca dükkânlar, bürolar ve apartman blokları vardır; gündüzleri normal küçük bir İtalyan şehrindeki normal bir caddedir. Yol boyunca uzanan ağaçların altında ve parklarda çocuklar oynar. Anneleri genellikle arabalara ve trafiğe dikkat etmelerini sağlamak için yanlarındadır, ama aynı zamanda onları Via Cappuccina'ya akan öteki insanlara karşı uyarmak ve onlardan korumak için de oradadırlar. Dükkânlar saat yarımda kapanınca Via Cappuccina öğleden sonra birkaç saat dinlenir. Trafik azalır, çocuklar öğle yemeği ve biraz kestirmek için eve giderler; ticaret sona erer, yetişkinler de yemek ve dinlenmek için evlerine gider. Öğleden sonra trafik tekrar başlasa, dükkânların ve büroların yeniden açılışıyla Via Cappuccina hayat ve hareketle dol-

sa da oynayan çocuk sayısı azalır.

Akşam yedi otuzla sekiz arası, dükkânlar, bürolar ve mağazalar kapanır; tüccarlar ve mal sahipleri kepenkleri indirip sıkıca kilitlerler ve akşam yemeği için evlerine giderler; Via Cappuccina'yı onlar ayrıldıktan sonra yol boyunca çalışanlara bırakırlar.

Akşam boyunca Via Cappuccina'da hâlâ trafik var, ama artık kimse koşuşturmuyor. Arabalar ağır hareket eder, ama park etmek artık sorun değildir, çünkü sürücülerin aradığı park yeri değil. İtalya varlıklı bir ulus haline geldiği için arabaların çoğu klimalıdır. Bu yüzden trafik daha da ağır akar. Çünkü fiyatı söylemek ya da duymak için pencerelerin indirilmesi gerekir, bu da fazladan zaman kaybıdır.

Arabaların bazıları yeni ve şıktır: BMW'ler, Mercedesler, arada bir Ferrariler; gerçi bu son sayılanlar Via Cappuccina'da tuhaf karşılanır. Arabaların çoğu ağırbaşlı, iyi bakımlı sedanlardır; aile arabaları, çocukları sabah okula götüren arabalar, aileyi pazar günleri kiliseye, oradan da akşam yemeği için büyükanne ve büyükbabaların evine götüren arabalar. Sürücü koltuğunda genellikle kendini takım elbise ve kravatla daha rahat hisseden erkekler vardır; son yirmi otuz yılda İtalya'ya çok cömert davranmış ekonomik patlamanın sonucunda başarılı olmuş erkekler.

Özel sağlık hizmetinden yararlanabilecek kadar varlıklı insanların kaldığı İtalya'nın özel hastane koğuşlarında ve kliniklerinde bebek dünyaya getiren doktorlar gittikçe artan bir sıklıkta, yeni annelere hem çocuklarında hem de kendilerinde AIDS virüsü bulunduğunu söylemek zorunda kalıyorlar. Bu kadınların çoğu bunu hayretle karşılıyor, çünkü bu kadınlar evlilik yeminlerine sadık kalmışlardır. AIDS nedeninin gördükleri tedavideki iğrenç bir hatada yattığına inanıyorlar. Ama belki de neden, Via Cappuccina'da ve o ağırbaşlı arabalarla kaldırımı dolduran kadınların ve erkeklerin arasında geçen alışverişte daha kolay bulunabilir.

Brunetti o gece on bir otuzda Via Cappuccina'ya döndü, birkaç dakika öncesinde vardığı tren istasyonundan aşağıya doğru yürüdü. Akşam yemeği için eve gitmiş, bir saat uyumuş, sonra polise benzemeyen biri izlenimi vereceğine inandığı şekilde giyinmişti. Scarpa ölen adamın hem çizimlerinin hem de fotoğraflarının küçültülmüş fotokopilerini çıkarmıştı; Brunetti de bunlardan birkaç tanesi-

ni mavi keten ceketinin iç cebinde taşıyordu.

Arkasından ve sağ tarafından arabaların karayolunun *tangenziale*si'nin üzerinden akıp giderken çıkardıkları belli belirsiz sesleri duyuyordu. Brunetti aslında mümkün olmadığını bilse de, egzoz dumanlarının aşağıya çöktüğünü hissediyordu, esintisiz hava o derece kesif ve boğucuydu. Bir caddeden karşıya geçti, bir tane daha geçti, bir tane daha, işte o zaman trafiği fark etmeye başladı. Yavaşça kayıp giden arabalar vardı, pencereler yukarıya kaldırılmış, kafalar öteki trafiği gözlemek için kaldırıma çevrilmişti.

Brunetti oradaki tek yayanın kendisi olmadığını gördü, ama gömlek-kravatlı iki üç kişiden biriydi, ayrıca olduğu yerde duramayan tek kişi de o gibiydi.

"*Ciao bello.*"

"*Cosa vuoi, amore?*"

"*Ti faccio tutto che vuoi, caro.*"*

Neredeyse, yanından geçtiği her insandan bir teklif geliyordu; haz, coşku, saadet teklifleri. Sesler hayal edilmemiş hazları dile getiriyor, ona her fanteziyi gerçekleştirmeyi vaat ediyordu. Bir sokak lambasının altında durdu, yanına hemen beyaz mini etekli uzun boylu bir sarışın yaklaştı, üzerinde başkaca bir şey pek yoktu.

"Elli bin" dedi. Sanki büyük bir ikna edici güçmüş gibi gülümsedi. Dişleri göründü.

"Ben erkek istiyorum" dedi Brunetti.

Kadın tek kelime etmeden arkasını dönüp kaldırıma doğru yürüdü. Geçen bir Audi'ye eğilip aynı fiyatı söyledi. Araba yoluna devam etti. Brunetti olduğu yerde kaldı, kadın tekrar ona döndü. "Kırk" dedi.

"Ben bir erkek istiyorum."

"Onlar çok daha pahalıya patlar, hem onların yapıp da benim yapamayacağım bir şey yok *bello*." Brunetti'ye yine dişlerini gösterdi.

"Bir resme bakmasını istiyorum" dedi Brunetti.

"*Gesù Bambino*" diye mırıldandı, "onlardan biri olmasın." Sonra yüksek sesle, "Fazladan para vermen gerekir onlarla olursa. Ama ben her şeyi tek fiyata yaparım" dedi.

---

* (İtl.) "Merhaba yakışıklı". (ç.n.)
(İtl.) "Ne istiyorsun, tatlım?" (ç.n.)
(İtl.) "Senin her istediğini yaparım, canım". (ç.n.)

"Bir adamın resmine bakmalarını ve tanıyıp tanımadıklarını söylemelerini istiyorum."

"Polis misin?" diye sordu.

Brunetti başıyla evet dedi.

"Bilmeliydim" dedi kadın. Onlar caddenin yukarısında, oğlanlar yani, Piazzale Leonardo da Vinci'nin öteki tarafındalar.

"Teşekkür ederim" dedi Brunetti ve caddeden yukarı doğru yürümeye devam etti. Bir sonraki kaldırımda geriye dönüp bakınca sarışının, koyu mavi bir Volvo'nun arka koltuğuna bindiğini gördü.

Birkaç dakika sonra açık Piazzale'ye geldi. Karşıya geçti, emekleyen arabalar arasından geçmek zor olmadı ve öteki tarafta alçak bir duvara dayanmış bir grup insan gördü.

Yaklaştıkça daha çok ses duymaya başladı; tenor sesler, aynı şeyleri teklif ediyor, aynı hazları vaat ediyorlardı. Yani burada yaşanacak saadet çoktu.

Gruba yaklaşınca istasyondan yürüdüğünde görmüş olduklarının aynılarını gördü: Kırmızı rujla büyütülmüş ağızlar; hepsi de davetkâr biçimde gülümsüyordu; aklaşmış saç gölgeleri; bacaklar, kalçalar ve göğüsler daha önce gördükleri kadar gerçekti.

İki tanesi koşup yanına geldi, ödeme gücüne koşuşan pervaneler gibi.

"Ne istersen tatlım. Plastik falan değil. Gerçeği."

"Arabam hemen köşede, *caro*. Sen iste, ben yapayım."

Piazzale'nin bir yanını kaplayan basık duvara dayanmış öbekten biri ikincisine seslendi: "İkinizi de ister miymiş, sor bakalım Paolina." Sonra da doğrudan Brunetti'ye, "Onları birlikte alırsan muhteşemdirler, *amore*; sana asla unutamayacağın bir sandviç yaparlar." Bu sözler ötekileri kahkahaya boğmaya yetti, kadınlıkla hiç ilgisi olmayan, kalın sesli kahkahalar.

Brunetti, Paolina adındakine konuştu: "Bir erkek resmine bakmanı ve tanıyıp tanımadığını söylemeni istiyorum."

Paolina gruba dönüp bağırdı: "Polismiş küçük kızlar. Bazı resimlere bakmamı istiyor."

Karşılığında koro halinde bağırışlar geldi: "Ona gerçeğinin pis resimlerden daha iyi olduğunu söyle Paolina." "Polisler farkı anlamaz bile." "Polis mi? İki katı para iste."

Brunetti söyleyecekleri şeylerin bitmesini bekleyip sordu, "Res-

me bakar mısın?"

"Bakarsam ne kârım olacak?" diye sordu Paolina, yanındaki de arkadaşının bir polisle böyle sert konuşmasına güldü.

"Pazartesi günü tarlada bulduğumuz adamın resmi." Paolina bilmezlikten gelmeye çalışırken Brunetti ekledi: "Eminim hepiniz onu ve başına gelenleri duydunuz. Kimliğini teşhis etmek istiyoruz, böylece kimin öldürdüğünü bulabileceğiz. Sanırım siz erkekler, bunun neden bu kadar önemli olduğunu anlayabilirsiniz."

Paolina'yla arkadaşının neredeyse tıpatıp aynı giyindiklerini gördü, üzerlerinde omuzları açık bluz ve kaslı pürüzsüz bacaklarını ortaya çıkaran şort etek vardı. İkisi de yüksek, sivri topuklu ayakkabılar giymişlerdi; bir saldırgandan kaçma şansları yoktu.

Paolina'nın, zerrin sarısı peruğu omuzlarına inmiş arkadaşı, "Pekâlâ" dedi; "görelim" ve elini uzattı. Adamın ayakları o ayakkabılarda gizlenmiş olsa da elinin büyüklüğü ve kalınlığını hiçbir şey gizleyemezdi.

Brunetti resmi cebinden çıkarıp ona verdi. "Teşekkür ederim signore" dedi Brunetti. Adam sanki Brunetti bir ayinde sayıklıyormuş gibi şaşkınlıkla baktı. İki adam, Brunetti'nin Sardinya lehçesi olduğunu sandığı bir dille konuşarak resmin üzerine eğildi.

Sarışın resmi Brunetti'ye uzattı. "Hayır, tanımıyorum. Elindeki tek resmi bu mu?"

"Evet" dedi Brunetti, sonra da sordu: "Sakıncası yoksa arkadaşlarınıza tanıyıp tanımadıklarını sorabilir misin?" Başıyla hâlâ duvarın arkasına yaslanmakta olan grubu işaret etmişti, geçen arabalara arada bir laf atıyorlar, ama gözlerini Brunetti'yle ikisinden ayırmıyorlardı.

"Tabii, neden olmasın?" dedi Paolina'nın arkadaşı ve gruba doğru döndü. Paolina arkasından gitti, belki de bir polisin yanında yalnız kalmak riskinden tedirgin olmuştu.

Gruba doğru gittiler, onlar da duvardan ayrılıp kendilerine doğru yürüdü. Elinde resim olan tökezledi ve ancak Paolina'nın omzuna tutunarak düşmekten kurtuldu. Ağır küfürler etti. Parlak renkli erkekler grubu etraflarında toplandı, resim elden ele geçerken Brunetti izledi. İçlerinden biri, uzun boylu, kızıl peruklu zayıf bir çocuk resmi verdi, ama sonra birden geri kaptı ve tekrar baktı. Yanına bir adamı daha çekti, resmi işaret etti ve ona bir şey söyledi.

İkincisi kafasını iki yana salladı, kızıl saçlı resmi tekrar salladı, öteki yine ona katılmadı, kızıl saçlı da kızgın bir el hareketiyle ötekini başından attı. Resim birkaç kişinin elinde daha dolaştı, sonra Paolina'nın arkadaşı kızıl saçlıyla birlikte Brunetti'nin yanına geldi.

"*Buona sera*"* dedi Brunetti kızıl saçlı yaklaşırken. Elini uzattı: "Guido Brunetti".

İki adam sanki yüksek ökçeleriyle yere saplanmış gibi duruyordu. Paolina'nın arkadaşı aşağıya, eteğine bir göz attı ve sinirli sinirli, eliyle önünü silkti. Kızıl saçlı bir an ağzını eliyle kapattı, sonra da Brunetti'ye uzattı. "Roberto Canale" dedi; "tanıştığımıza memnun oldum." Elini sıkarken sıkıca kavramıştı ve eli de sıcaktı.

Brunetti elini ötekine uzattı, o tedirgin bir şekilde arkadaki gruba baktı, bir şey duymayınca Brunetti'nin elini sıktı. "Paolo Mazza."

Brunetti kızıl saçlıya döndü. "Fotoğraftaki adamı tanıyor musunuz Signore Canale?" diye sordu Brunetti.

Mazza uyarana kadar kızıl saçlı yana bakıyordu: "Sana konuşuyor Roberta, adını da mı hatırlamıyorsun?"

"Tabii, hatırlıyorum" dedi kızıl saçlı, Mazza'ya kızarak. Sonra da Brunetti'ye, "Evet, o adamı tanıyorum, ama kim olduğunu söyleyemem. Nereden tanıdığımı bile söyleyemem. Ama tanıdığım birine benziyor."

Bunun ne kadar yetersiz olacağını fark eden Canale açıkladı: "Hani, şarküteride çalışan adamı yolda önlüksüz görünce olur ya; tanıyorsunuzdur ama nereden tanıdığınızı bilmezsiniz, kim olduğunu hatırlayamazsınız. Onu tanıdığınızı bilirsiniz, ama alışık olmadığınız bir yerde karşınıza çıkmıştır, kim olduğunu hatırlayamazsınız. O çizimdeki adamla da durum aynı. Onu tanıdığımı biliyorum ya da gördüğümü, şarküteride çalışan adamı görmeniz gibi, ama neredeydi hatırlamıyorum."

"Burada olabilir mi?" diye sordu Brunetti. Canale ona boş gözlerle bakınca Brunetti açıkladı: "Burada, Via Cappuccina'da? Onu burada mı görmeyi beklerdin?"

"Hayır, hayır. Hiç değil. Zaten tuhaf olan da bu. Onu her nerede gördüysem, bu işlerle hiç ilgisi yoktu." Sanki cevabı orada arıyormuşçasına ellerini havada salladı. "Sanki burada öğretmenle-

* (İtl.) "İyi akşamlar". (ç.n.)

rimden birini görmüşüm gibi. Ya da doktoru. Burada olmaması gerekiyor. Sadece bir his, ama çok güçlü." Sonra onay arayarak Brunetti'ye sordu: "Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

"Evet, çok iyi anlıyorum. Bir keresinde Roma'da bir adam beni yolda durdurup merhaba demişti. Onu tanıdığımı biliyordum, ama nereden olduğunu bilmiyordum." Brunetti tehlikeyi göze alarak gülümsedi. "Onu iki yıl öncesinde tutuklamıştım. Ama Napoli'de."

Rastlantıyla iki adam da güldü. Canale şöyle konuştu: "Resim bende kalabilir mi? Belki sonra aklıma gelir, hani arada bir bakarsam. Belki beklenmedik bir şekilde hatırlamamı sağlar."

"Elbette. Yardımınız için çok teşekkür ederim" dedi Brunetti.

Tehlikeyi göze alma sırası Mazza'nındı. "Çok mu kötüydü? Onu bulduğunuzda." Ellerini birbirine kenetleyerek önüne getirdi.

Brunetti başıyla evet dedi.

"Bizi sikmeleri yetmiyor mu?" diye araya girdi Canale; "Bizi neden bir de öldürmek istiyorlar?"

Sorunun muhatabı Brunetti'nin çok ötesindeki güçler olsa da yine de cevap verdi: "Hiç bilmiyorum."

11 Ertesi gün, cuma günü, Brunetti Venedik'teki Questura'ya gidip birikmiş evrak işlerini ve mektuplarını görmeye karar verdi. Ayrıca, o sabah kahve içerken Paola'ya "*Il Caso Patta*" hakkında değişen bir şey var mı diye de oraya gitmek istediğini itiraf etti.

"*Gente*'de ya da *Oggi*'de hiçbir şey yok" diye katkıda bulundu Paola, en ünlü iki dedikodu dergilerinin ismini söyleyerek, sonra da ekledi: "Ama Signora Patta'nın ikisine de layık olduğunu sanmıyorum."

"Bu dediğini duymasın" diye uyardı Brunetti gülerek.

"Eğer ben şanslı bir kadınsam, Signora Patta benim söylediğim hiçbir şeyi duymaz." Daha sevimli bir şekilde sordu: "Sence Patta ne yapacak?"

Brunetti cevaplamadan önce kahvesini bitirip fincanı masaya koydu. "Burrasca'nın ondan bıkmasını ya da onun Burrasca'dan bı-

kıp dönmesini beklemekten başka yapabileceği pek bir şey olduğunu sanmıyorum."

"Burrasca nasıl biri?" Paola Burrasca'nın poliste dosyasının bulunup bulunmadığını sorarak vakit kaybetmedi. İtalya'da kim biraz para yapsa onun dosyası olurdu.

"Duyduğum kadarıyla, domuzun biri. Milano'daki şu kokain, hızlı motorlu arabalar, yavaş beyinli kızlar âleminin bir parçası."

"Eh, bu sefer onlardan birinin yarısını almış" dedi Paola.

"Ne demek istiyorsun?"

"Signora Patta. Kız değil, ama kesinlikle yavaş çalışan bir beyni var."

"Onu o kadar iyi mi tanıyorsun?" Brunetti Paola'nın kimleri tanıdığından hiç emin olamazdı. Ya da neleri bildiğinden.

"Hayır, sadece Patta'yla evli olmasından ve evli kalmasından yola çıkıyorum. Onun gibi kendini beğenmiş bir aptala katlanmak zor oluyordur herhalde."

"Ama sen de bana katlanıyorsun" dedi Brunetti, gülümseyip bir iltifat bekleyerek.

Paola'nın bakışı normaldi. "Sen kendini beğenmiş değilsin Guido. Zaman zaman zor birisin, bazen de anlaşılması imkânsız biri, ama kendini beğenmiş değilsin." Burada iltifat yoktu.

Brunetti geriye çıkıp masadan kalktı, artık Questura'ya gitme vaktinin geldiğini hissediyordu.

Büroya vardığında masasında bekleyen evrakları karıştırdı, Mestre'deki ölen adam hakkında bir şey bulamayınca hayal kırıklığına uğradı. Kapının çalınmasıyla işi yarıda kaldı. "*Avanti*"* diye seslendi, Mestre'den bir şeyler bulan Vianello olabileceğini düşündü. Çavuşun yerine koyu saçlı genç bir kadın girdi içeriye, sağ elinde bir deste dosya vardı. Karşıdan ona gülümseyip masasına yaklaştı, elindeki dosyalara bakıp sayfaları karıştırıyordu.

"Commissario Brunetti mi?" diye sordu.

"Evet."

Dosyaların birinden birkaç kâğıt çıkarıp Brunetti'nin önündeki masaya koydu. "Aşağıdaki adamlar bunları görmek isteyeceğinizi söylediler dottor."

"Teşekkür ederim signorina" dedi Brunetti, kâğıtları masanın

* (İtl.) "Buyurun! Girebilirsiniz!" (ç.n.)

üzerinden kendine doğru çekerek.

Kadın masanın önünde öyle ayakta kaldı, belli ki kim olduğunun sorulmasını bekliyordu, belki de kendini tanıtamayacak kadar çekingendi. Brunetti başını kaldırıp bakınca çekici, yuvarlak bir yüzde iri, kahverengi gözler gördü, bir de taşmakta olan parlak bir ruj.

"Elettra Zorzi efendim. Geçen hafta Müdür Yardımcısı Patta'nın sekreteri olarak işe başladım." Patta'nın odasının dışındaki yeni masanın sebebi anlaşılıyordu. Patta aylardır durmadan tek başına yapmak zorunda kaldığı pek çok evrak işi olduğundan yakınıyordu. Demek ki, özellikle çalışkan bir domuz olarak, bütçenin altını üstüne getirip sekreter alacak parayı bulmayı başarmıştı.

"Tanıştığımıza çok memnun oldum Signorina Zorzi" dedi Brunetti. İsim kulağına bir yerden çalınıyordu.

"Galiba size de yardım etmem gerekiyor commissario" dedi kız gülümseyerek.

Eğer Patta'yı tanıyorsa, edemezdi. Ama yine de "Çok güzel olur" dedi masaya bıraktığı kâğıtlara göz atarken.

Kızın masadan uzaklaştığını duyunca kapıya kadar bakışlarıyla takip etti. Etek, ne kısa, ne uzun ve çok çok güzel bacaklar. Kız kapıda arkaya dönünce kendisine baktığını gördü ve tekrar gülümsedi. Brunetti kâğıtlara baktı. Kim çocuğuna Elettra ismini koyardı? Ne kadar zaman önce? Yirmi beş yıl? Ve Zorzi; pek çok Zorzi tanıyordu, ama hiçbiri kızına Elettra adını koyamamıştı. Kapı kızın arkasından kapandı, Brunetti de dikkatini kâğıtlara verdi, ama dikkate değer bir şey yoktu, suçlar galiba Venedik'te tatile çıkmıştı.

Patta'nın odasına indi, ama antreye girdiğinde şaşkınlıktan donakaldı. Odada yıllardır çatlak porselen bir şemsiyelik ile genellikle dişçilerin muayenehanelerinde bulunan türden, tarihi geçmiş dergilerin yayılı olduğu bir masa bulunurdu. Bugün dergiler ortadan kaybolmuştu, onların yerini, masanın sol yanındaki alçak demir masanın üzerinde duran yazıcıya bağlanmış bir bilgisayar konsolu almıştı. Pencerenin önünde, şemsiyeliğin yerinde, küçük ama ahşap bir masa duruyordu, üzerinde de içinde kocaman bir buket portakal rengi ve sarı glayöllerin bulunduğu cam bir vazo vardı.

Ya Patta *Architectural Digest*'le röportaj yapmaya karar vermişti ya da yeni sekreter, Patta'nın kendi odasına uyduğunu düşündü-

ğü zenginliğin ast rütbedekilerin çalıştıkları yerlere de damlaması gerektiğine karar vermişti. Sanki Brunetti'nin düşünceleri çağırmışçasına sekreter odasına geldi.

"Çok güzel görünüyor" dedi Brunetti, gülümseyip eliyle etrafı göstererek.

Sekreter masanın yanına gidip kucak dolusu klasörü masanın üzerine bıraktı, sonra yüzünü Brunetti'ye çevirdi. "Hoşunuza gitmesine sevindim commissario. Eski haliyle burada çalışmak imkânsız olacaktı. O dergiler" diye ekledi zarif bir titremeyle.

"Çiçekler güzel. Gelişinizi kutlamak için mi?"

"Yok, hayır" diye cevapladı uysal bir şekilde; "Fantin'e bir siparişte bulundum; bundan böyle her pazartesi ve perşembe taze çiçek getirecekler." Fantin şehirdeki en pahalı çiçekçi. Haftada iki kere. Yılda yüz kere mi yapıyor? Sekreter bir açıklamayla Brunetti'nin hesabını yarıda kesti: "Ben aynı zamanda müdür yardımcısının gider hesaplarını da hazırlamakla yükümlü olduğum için, bunları da gerekli harcamalar olarak eklemeyi düşündüm."

"Fantin, müdür yardımcısının odasına da mı çiçek getirecek?"

Kızın şaşkınlığı gerçek gibiydi. "Aman Tanrım, hayır. Müdür yardımcısı eminim onu kendi karşılayabilir. Vergi ödeyenlerin parasını o şekilde harcamak doğru olmaz." Masanın arkasına dolanıp bilgisayara tıkladı. "Sizin için yapabileceğim bir şey var mı commissario?" diye sordu, belli ki çiçek meselesi kapanmıştı.

"Şu anda yok signorina" dedi sekreter klavyenin üzerine eğilirken.

Patta'nın kapısını vurdu ve içeri girmesi söylendi. Patta her zamanki yerinde, masasının arkasında oturuyor olmasına rağmen, aynı kalan şey pek azdı. Masaüstü, genellikle iş anlamına gelebilecek her şeyden arınmış olurken, şimdi klasörler, raporlarla kaplıydı, hatta bir köşede buruşturulmuş bir gazete de vardı. Brunetti gazetenin Patta'nın her zamanki *L'Osservatore Romano*su olmadığını fark etti, pek küfür bilmez *La Nuova*'ydı, büyük tirajı insanların sadece bayağı ve aşağılık şeyler yapmadığı, aynı zamanda bunları okumak da istediği önermesine dayanıyordu. Burada, odaların pek azında bulunan klima da çalışmıyor gibiydi.

"Otur Brunetti" diye emretti müdür yardımcısı.

Brunetti'nin bakışı bulaşıcıymışçasına Patta masasının üstünde-

ki kâğıtlara bakıp toplamaya başladı. Üst üste koydu, kenarları her bir tarafa bakıyordu, sonra kenara itti ve ellerini üzerine kapatıp öyle oturdu.

"Mestre'de neler oluyor?" diye sonunda sordu.

"Kurbanın kimliğini henüz teşhis etmedik efendim. Resmi orada çalışan pek çok travestiye gösterildi, ama hiçbiri tanıyamadı." Patta bir şey demedi. "Sorduğum iki kişi adamın tanıdık geldiğini söyledi, ama ikisi de kesin bir teşhiste bulunamadı, yani her şey olabilir. Ya da hiçbir şey. Sanırım, sorduğum başka bir adam onu tanıdı, ama tanımadığında ısrar etti. Onunla tekrar konuşmak isterim, ama bazı sorunlar çıkabilir."

"Santomauro mu?" diye sordu Patta ve birlikte yaşadıkları onca yılda ilk defa Brunetti'yi şaşırtmayı başarmıştı.

"Santomauro'yu nereden biliyorsunuz?" diye bir soru çıktı ağzından ve sonra ekledi, sanki sert çıkışını düzeltirmiş gibi: "Efendim."

"Beni üç kere aradı" dedi Patta, sonra da alçak sesle ama kesinlikle Brunetti'nin duymasını istediği bir tonda ekledi: "Piç kurusu."

Brunetti Patta'nın alışılmadık, özenle planlanmış boşboğazlığına karşı gardını alıp, ağını ören bir örümcek gibi bu iki adamı bağlayabilecek çeşitli ipleri belleğinde taramaya başladı. Santomauro ünlü bir avukattı, müvekkilleri tüm Veneto bölgesinin işadamları ve politikacılarıydı. Başka hiçbir sebep olmasa, bu bile Patta'nın ayaklarına kapanması için yeterliydi. Ama sonra şunu hatırladı: Holy Mother Church ve Santomauro'nun *Lega della Moralità*sı, kadınlar kolu yitik Maria Lucrezia Patta'nın himayesi ve yönetimi altındaydı. Evlilik hakkındaki ne tür bir vaaz, ne tür bir kutsallık Santomauro'nun müdür yardımcısına açtığı telefona eşlik etmişti?

"Doğru" dedi Brunetti, bildiğinin yarısını itiraf etmeye karar vererek; "Crespo'nun avukatı." Eğer Patta, Giancarlo Santomauro gibi önemli bir avukatın travesti bir fahişenin avukatı olmasında bir polis komiserinin hiçbir tuhaflık bulmadığına inanıyorsa, o zaman inandığı gibi kalması en iyisiydi. "Size ne söyledi efendim?"

"Müşterisini taciz edip korkutmuşsun; bilgi almaya çalışırken –kendi ifadesiyle söylüyorum– 'gereksiz derecede' kabaymışsın." Patta bir elini çenesinin yanına götürdü, Brunetti müdür yardımcısının o gün tıraş olmamış gibi göründüğünü fark etti.

"Tabii ona, bir polis komiseri hakkında böyle bir eleştiri dinleyemeyeceğimi söyledim, eğer isterse gelip resmi bir şikâyet dilekçesi yazmasını bildirdim." Normalde Santomauro önemindeki birinin yazacağı böyle bir dilekçe, Patta'nın suçlu memuru eğer rütbesini indirip üç yıllığına Palermo'ya sürmezse, cezalandıracağını vaat etmesine yol açardı. Patta da genellikle ayrıntıları bile sormadan bunu yapardı. Patta, herkesin kanun karşısında eşit olduğu ilkesinin savunucusu rolünü oynamaya devam etti: "Devlet işlerinin çalışma mekanizmalarına sivillerin müdahale etmesini hoş göremem." Bu kabaca tercüme edilecek olursa, Patta'nın Santomauro'ya karşı özel bir kini vardı ve onun itibarını kaybetmesine yarayacak her girişimde seve seve yer alırdı.

"O zaman, sizce gidip Crespo'yu tekrar sorgulamalı mıyım efendim?"

Santomauro'ya o anki kızgınlığı ne kadar büyük olursa olsun, Patta'dan yirmi otuz yıllık bir alışkanlığından kurtulup bir polisten, önemli siyasi bağlantıları olan bir adamın iradesine karşı bir eylemde bulunmasını emretmesini beklemek çok fazla olurdu. "Yapılmasını gerekli gördüğün ne varsa yap Brunetti."

"Başka bir şey var mı efendim?"

Patta cevap vermedi, bunun üzerine Brunetti ayağa kalktı. "Bir şey daha var commissario" dedi Patta, daha Brunetti çıkmak için dönmeden önce.

"Buyurun efendim."

"Yayın dünyasında arkadaşların var, değil mi?" Aman Tanrım, Patta ondan yardım etmesini mi isteyecekti? Brunetti amirinin başının yanına doğru bakıp belli belirsiz başını öne salladı. "Onlarla temasa geçmende bir sakınca var mı acaba?" Brunetti hafifçe öksürüp ayakkabılarına baktı. "Şu anda mahcup bir durumdayım Brunetti ve bundan daha kötüye gitmemesini tercih ederim." Patta bundan başka bir şey demedi.

"Elimden geleni yaparım efendim" dedi Brunetti hafif aksak bir şekilde, "yayın dünyasındaki arkadaşlar"ını düşünüyordu, ekonomi konusunda yazan iki yazar ve bir tane de siyasi köşe yazarı.

"Güzel" dedi Patta ve durdu. "Şu yeni sekreterden onun vergileri hakkında bilgi toplamaya çalışmasını istedim." Patta'nın kimin vergilerini kastettiğini açıklaması gerekmiyordu. "Ne bulursa sana vermesini söyledim." Brunetti buna o kadar şaşırmıştı ki, başıyla

olur demekten başka bir şey yapamadı.

Patta başını kâğıtların üzerine eğdi, Brunetti bunu "güle güle" diye okuyarak odadan çıktı. Signorina Elettra masasında yoktu, Brunetti de ona bir not yazıp masaya bıraktı: "Avvocato Giancarlo Santomauro'nun iş ilişkileri hakkında bilgisayarınız neler söylüyor, bir bakar mısınız?"

Tekrar odasına çıktı, sıcaklığın farkındaydı, gittikçe yayıldığını hissediyordu, binanın her köşesini ve her yarığını dolaşıyor, kalın duvarları ve mermer döşemeyi göz ardı ediyor, boğucu bir nem getiriyor, kâğıtların köşelerinin yukarı kıvrılmasına ve onlara dokunan her ele yapışmasına neden oluyordu. Pencereleri açıktı, gidip önlerinde dikildi, ama içeriye yeni sıcaklık ve nem getirmekten başka bir işe yaramıyordu; şimdi gelgit en üst düzeyde olduğu için, San Marco'nun önündeki geniş açık suların yakınındaki suyun altında bulunan çürümüş nesnelerin pis kokusu buralara kadar nüfuz ediyordu. Pencerenin yanında duruyordu, ter pantolonuna, gömleğine, hatta kemerine kadar geçmişti; o da Bolzano'nun yukarılarındaki dağları, ağustos gecelerinde altında uyudukları kalın kuştüyü yorganları düşündü.

Masasına gidip aşağıdaki ana büroyu aradı, telefonu açan memura Vianello'nun yukarıya gelmesini söyledi. Birkaç dakika sonra yaşlı adam odaya geldi. Yılın bu zamanlarında yüzü genellikle güneşten, Chiara'nın bayıldığı kurutulmuş dana filetosu *bresola* gibi esmerleşirdi, ama şimdi normal solmuş yüzüyleydi, kış halindeydi. Onun yaşındaki ve yetişme tarzındaki pek çok İtalyan gibi Vianello da hep istatistiksel olasılıklara karşı bağışıklığı olduğuna inanmıştı. Sigaradan başkaları ölürdü, ağır yemeklerden başkalarının kolesterolü yükselirdi ve bundan dolayı kalp krizi geçirenler sadece onlardı. Yıllardır her pazartesi *Corriere della Serra*'daki "Sağlık" köşesini okurdu, ama oradaki dehşet verici şeylerin sadece başkalarının davranışları sonucunda meydana geldiğini bilirdi.

Ne var ki, bu ilkbaharda sırtından ve omuzlarından beş habis tümör çıkarılmıştı ve güneşten uzak durması için uyarılmıştı. Damas yolundaki Saul gibi Vianello da din değiştirmiş ve Pavlus gibi kendi hakikatini yaymaya çalışmıştı. Fakat Vianello, İtalyan karakterinin temel niteliklerinden birini hesaba katmamıştı: Her şeyi bilirlik. Konuştuğu herkes bu konuda ondan daha çok şey biliyordu; ozon

tabakası hakkında, kloroflorokarbonlar ve bunların atmosfer üzerindeki etkileri hakkında daha çok şey biliyorlardı. Dahası, hepsi, istisnasız, güneşten gelen bu tehlikeler konusunun başka bir *bidonata* başka bir dolandırıcılık, başka bir hile olduğunu biliyorlardı, ama hiç kimse bu dolandırıcılığın neyin yararına olduğundan tam olarak emin değildi.

Vianello hâlâ Pavlusvari bir hararetle sırtındaki bıçak izlerinden yola çıkarak tartışmaya girişince onun bu tek vakasının bir şey ispat etmediği ve bütün istatistiklerin yanlış olduğu söyleniyordu; ayrıca onların başına gelmeyecekti. İşte o zaman Vianello İtalyanlar hakkındaki en önemli hakikatlerden birini kavramıştı: Kişisel tecrübelerin ötesinde hiçbir hakikat var olamaz ve kişisel inanışla çelişen her kanıt kafadan çıkarılmalıdır. Bunun üzerine Vianello, Pavlus'un tersine, misyonunu bırakmış ve 30 koruma faktörlü bir tüp almıştı; yıl boyunca yüzüne sürüp öyle geziyordu.

"Buyurun dottor!" dedi odaya gelince. Vianello kravatıyla ceketini aşağıda bırakmıştı, üzerinde kısa kollu beyaz gömlek ve üniformasının koyu mavi pantolonu vardı. Geçen yıl üçüncü çocuğunun doğumundan sonra kilo vermişti ve Brunetti'ye daha da kilo vereceğini ve şekle gireceğini söylemişti. Söylediğine göre, kırklı yaşların sonlarında yeni bir bebeği olan bir adam olarak dikkatli olması, kendine iyi bakması gerekiyordu. Brunetti, kuştüyü yorganların anısı aklında henüz tazeyken, bu sıcakta ve nemde hiçbir şekilde sağlık hakkında düşünmek istemiyordu, ne kendisininkini ne de Vianello'nunkini.

"Otursana Vianello." Çavuş her zamanki yerini aldı; Brunetti de masasının arkasına geçip oturdu.

"Bu *Lega della Moralità* hakkında ne biliyorsun?" diye sordu Brunetti.

Vianello başını kaldırıp Brunetti'ye baktı, gözlerini küçültüp sorgulayan bir bakışla baktı, başka bir bilgi gelmeyince bir an oturup soruyu düşünmeye başladı, sonra da cevapladı:

"Onlar hakkında çok şey bilmiyorum. Sanırım, kiliselerden birinde toplanıyorlar; Santi Apostoli'de belki. Yok, orası *catecumeni*,*

* (İtl.) (Bir zamanlar) Hıristiyan dinine girmeye aday kimseler (günümüzde, herhangi bir topluluğa, derneğe vb. girmek için o kurumla ilgili temel eğitim gören kimseler). (ç.n.)

şu gitarı ve bir sürü bebeği olan insanlar. *La Lega* evlerde toplanıyor; galiba bir de bazı kilise lojmanlarında ve toplantı salonlarında. Siyasi değiller duyduğum kadarıyla. Ne yaptıklarını pek bilmiyorum, ama isimlerinden çıkardığım kadarıyla, herhalde oturup kendilerinin ne kadar iyi, başkalarının da ne kadar kötü olduklarını konuşuyorlardır." Sesi ve tavrı böyle aptallıkları aşağılayacağı yönündeydi.

"Üye olan herhangi birini tanıyor musun Vianello?"

"Ben mi efendim? Tanrı korusun." Buna gülümsedi, sonra da Brunetti'nin yüzünü gördü. "Aa, siz ciddisiniz, ha efendim? Şey, o zaman bir dakika düşüneyim." Ellerini bir dizinin üzerinde kenetleyip, yüzünü tavana dikerek, dediği gibi bir dakika düşündü.

"Bir kişi var efendim, bankadaki kadın. Nadia onu benden daha iyi tanır. Yani o, bankayla daha çok ilgili, çünkü banka işlerine o bakıyor. Ama bir gün Nadia'nın, 'Böyle iyi bir kadının bu tür işlerle uğraşması tuhaf' dediğini hatırlıyorum."

"Sence neden öyle dedi?" diye sordu Brunetti.

"Ne?"

"Yani onların iyi insanlar olmadığını mı düşünüyordu?"

"Yani şu ismi bir düşünün efendim. *Lega della Moralità*, sanki kendileri keşfetmiş gibi. Onlar bir grup *basibanchi*'dir bana sorarsanız." Vianello, arı duru bir Venedikli deyişiyle, kilisede diz çöken, önlerindeki sıraları öpecek kadar eğilen insanlarla alay ederek lehçelerinin dehasına ve kendisinin sağduyusuna bir kanıt daha gösterdi.

"Ne kadar zamandır üye olduğuna ya da nasıl katıldığına dair bir fikrin var mı?"

"Hayır efendim, ama Nadia'dan öğrenmesini isteyebilirim. Neden?"

Brunetti kısaca Santomauro'nun Crespo'nun evinde bulunuşundan ve ardından Patta'yı telefonla aramalarından bahsetti.

"İlginç, değil mi efendim?" diye sordu Vianello.

"Onu tanıyor musun?"

"Santomauro'yu mu?" diye sordu Vianello gereksiz yere. Crespo'yu zaten tanıması pek mümkün değildi.

Brunetti başıyla evet dedi.

"Eskiden kuzenimin avukatıydı, ünlü olmadan önce ve pahalı."

"Kuzenin onun hakkında ne diyordu?"

"Öyle çok bir şey söylemedi. İyi bir avukatmış, ama daima yasaları zorlamayı severmiş, yasalara istediğini yaptırmaya çalışırmış." İtalya'da yaygın sayılan bir tür diye düşündü Brunetti; yasalar sık sık yazılıyordu, ama nadiren açık seçikti.

"Başka bir şey?" diye sordu Brunetti.

Vianello kafasını iki yana salladı. "Hatırladığım kadarıyla yok. Yıllar önceydi." Brunetti söylemeden Vianello şöyle konuştu: "Kuzenimi arayıp sorayım. Santomauro'nun avukatlık yaptığı başka insanları tanıyor olabilir."

Brunetti kafasıyla teşekkür etti. "Ayrıca bu *Lega* hakkında da neler bulabiliriz bir bakalım: Nerede toplanıyorlar, kaç kişiler, kimler, ne iş yaparlar?" Brunetti durup bunu düşünmeye başlayınca, herkesçe mizah konusu olacak kadar çok tanınan bir derneğin kendisi hakkında bu kadar az bilgi ortaya koymayı başarmış olmasını garip buldu. İnsanlar *Lega*'yı biliyorlardı, ama eğer Brunetti'nin tecrübesi dikkate alınırsa, hiç kimse *Lega*'nın tam olarak ne olduğunu bilmiyordu.

Vianello not defterini eline almış, bunları yazıyordu. "Signora Santomauro hakkında da sorular sormamı ister misiniz?"

"Evet, ne bulabilirsen."

"Sanırım kökeni Veronalı. Bankacı bir aileden." Brunetti'ye baktı. "Başka bir şey efendim?"

"Evet, Mestre'deki şu travesti, Francesco Crespo. Onu tanıyan ya da ismi tanıdık gelen biri var mı, bir öğren bakalım."

"Onun hakkında Mestre'nin elinde ne var efendim?"

"Satmaya çalışırken üzerinde uyuşturucuyla iki kere yakalanıp tutuklanması dışında hiçbir şey yok. Ahlâk masasındaki çocukların listesinde var, ama şimdi Viale Ronconi üzerindeki bir dairede oturuyor, çok hoş bir ev ve sanırım bunun anlamı Via Cappuccina'dan ve parklardan öteye geçmiş olduğu. Bir de Gallo elbise ve ayakkabı imalatçılarının isimlerini bulmuş mu ona bak."

"Elimden geleni yaparım" dedi Vianello not alarak; "Başka bir şey efendim?"

"Evet. Bir gözün de kayıp raporlarında olsun, kırk kırk beş yaşlarındaki bir adam, ölen adamın tarifine uygun biri. Dosyada var. Belki yeni sekreter bilgisayarında bu konuda bir şeyler yapabilir."

"Hangi bölgeden efendim?" diye sordu Vianello, kalemi sayfanın üzerinde hazır. Vianello'nun yeni sekreteri sormamış olması, haberin çoktan yayıldığını gösteriyordu.

"Eğer yapabilirse, bütün ülkeyi tarasın. Kayıp turistleri de."

"Fahişe olduğu iddiası hoşunuza gitmiyor mu efendim?"

Brunetti korkunç biçimde kendisininkine benzeyen bedeni hatırladı. "Yok, kimsenin para vereceği bir vücut değil."

12 Cumartesi sabahı Brunetti ailesini istasyona geçirdi, fakat San Silvestro İskelesi'nde bir numaralı vaporettoya binen, sesi soluğu çıkmayan bir gruptu. Paola, Brunetti'ye, "Senin travestin" demeye başladığı olayı bırakıp hiç değilse tatilin ilk haftasında Bolzano'ya gelmediği için kızgındı; Brunetti de onun anlamak istemeyişine kızgındı. Raffaele, Sara Paganuzzi'nin el değmemiş çekiciliklerini geride bıraktığı için üzgündü, ama yine de bir hafta sonra tekrar buluşacakları için teselli oluyordu –ayrıca, o zamana kadar korulukta bulunacak bir sürü taze mantar çıkardı–. Chiara, genellikle olduğu gibi, üzüntüsünde bencil değildi, çünkü sürekli sıkı çalışan babasının işten kurtulup gerçek bir tatile çıkmasını diliyordu.

Ailedeki görgü kuralları herkesin kendi valizini taşımasını öngörüyordu, ama Brunetti sadece Mestre'ye kadar gideceğinden ve de hiç eşyası olmadığından, bu fırsattan yararlanan Paola ağır valizini ona vermiş, kendisi de eline sadece çantasını ve *The Collected Letters of Henry James*'i taşıyordu, kitap o kadar kalındı ki Brunetti, gitmiş olsa da Paola'nın nasılsa ona zaman ayıramayacak olduğunu gördü. Brunetti Paola'nın valizini taşıdığı için domino teorisi hemen devreye girdi ve Chiara kitaplarından bazılarını annesinin valizine sokuşturdu, böylece kendi valizinde Raffi'nin ikinci çift dağ botuna yer açılmış oldu. Bunun üzerine annesi de o boşluğa kendi '*The Sacred Fount*'unun konulmasında ısrar etti, nihayet okumaya zaman ayırabileceği yılın bu yıl olduğuna karar vermişti.

Hepsi 8.15 treninin aynı kompartımanına girdiler, bu tren Brunetti'yi on dakika sonra Mestre'ye götürecek, onları da öğle yeme-

ğine Bolzano'ya yetiştirecekti. *Laguna* boyunca süren kısa yolculukta kimse ağzını pek açmadı; Paola Brunetti'ye otelin telefon numarasını cüzdanında taşımasını söyledi, Raffaele de Brunetti'ye, gelecek cumartesi Sara'yı getirecek trenin bu tren olduğunu hatırlattı, Brunetti bunun üzerine onun çantasını da mı taşıması gerektiğini düşündü.

Mestre'de çocukları öptü, Paola da koridordan kapıya kadar onunla geldi. "Umarım gelecek hafta sonu gelebilirsin Guido. Daha da güzeli, bu meseleyi çözüp daha önce gelmen."

Brunetti gülümsedi, ama bunun ne kadar olanaksız olduğunu söylemek istemedi; daha ölen adamın kim olduğunu bile bilmiyorlardı. Paola'yı iki yanağından öptü, trenden indi ve çocukların olduğu kompartımana doğru yürüdü. Chiara çoktan bir şeftali yemeye başlamıştı. Brunetti peronda dikilip camdan onlara bakarken, Paola'nın kompartımana dönüp Chiara'ya daha doğru dürüst bakmadan bir mendil uzattığını gördü. Chiara tam ağzını silmek için döndüğünde ve dönüp Brunetti'yi peronda gördüğünde tren hareket etmeye başlamıştı. Yüzü, yarısı hâlâ şeftalinin suyuyla parlarken, saf sevinçten pırıl pırıl oldu ve pencereye sıçradı. *"Ciao papà, ciao, ciao"* diye bağırarak motorun sesini bastırdı. Trenin koltuğuna çıkıp dışarı sarkarak Paola'nın mendilini deliler gibi sallamaya başladı. Brunetti peronda durup minik, beyaz sevgi bayrağı uzakta gözden kaybolana kadar el salladı.

Gallo'nun, Mestre'nin Questurası'ndaki odasına geldiğinde, çavuş onu kapıda karşıladı. "Cesede bakmaya gelecek biri var" dedi selamsız sabahsız.

"Kim? Neden?"

"Sizinkiler bu sabah bir telefon almış. Şeyden" burada elindeki kâğıda baktı, "Signora Mascari diye birinden. Kocası Verona Bankası'nın Venedik Şubesi'nin müdürüymüş. Cumartesinden beri kayıpmış."

"Bir hafta önce demek" dedi Brunetti; "Kaybolduğunu neden bu kadar geç fark etmiş?"

"Bir iş gezisine çıkması gerekiyormuş. Messina'ya. Pazar öğleden sonra ayrılmış, kadın ondan sonra bir daha haber alamamış."

"Bir hafta boyunca mı? Bizi aramadan bir hafta mı geçirmiş?"

"Onunla ben konuşmadım" dedi Gallo, sanki neredeyse Brunet-

ti onu ihmallikle suçluyormuş gibi.

"Kim konuştu?"

"Bilmiyorum. Elimdeki tek şey masama bırakılmış bir kâğıt. Notta kadının cesede bakmak için bu sabah Umberto Primo'ya gideceğini ve saat dokuz buçukta orada olmayı umduğunu yazıyor.

İki adam bakıştı; Gallo kolunu sıyırıp saatine göz attı.

"Evet" dedi Brunetti, "hadi gidelim."

Bunun ardından aptallık yönüyle neredeyse filmlerdeki gibi bir karmaşıklık geldi. Arabaları sabahın yoğun trafiğine yakalanmıştı; şoför bundan kurtulmak için hastaneye arka yoldan gitmeye karar verdi, ama buradaki trafik daha da yoğundu ve hastaneye geldiklerinde Signora Mascari çoktan cesedin kocası Leonardo'nun olduğunu teşhis etmiş ve onu Venedik'ten getiren aynı taksiyle Mestre'deki Questura'ya doğru, ona söylenildiği gibi polisin sorularını cevaplaması için yola koyulmuştu.

Bütün bunların anlamı şuydu: Brunetti ve Gallo, Questura'ya geldiklerinde Signora Mascari'yi çeyrek saattir kendilerini beklerken bulmuşlardı. Kadın, Gallo'nun odasının dışındaki koridorda bulunan ahşap bir sırada dik ve yapayalnız oturuyordu. Giysilerinden ve tavırlarından görünen, gençliğinin gitmiş olması değil, aslında hiç genç olmamış olmasıydı. Lacivert ham ipek takım elbisesi muhafazakâr kesimliydi, etek de modadan biraz daha uzundu. Kumaşın rengi soluk benziyle keskin bir tezat oluşturuyordu.

İki adam yaklaşırken onlara baktı, Brunetti kadının saçının Paola'nın yaşındaki kadınlarda çok tutulan o standart kızıldan olduğunu fark etti. Çok az makyajı vardı, böylece Brunetti gözlerin ve ağzın kenarlarındaki küçük çizgileri görebildi; bu çizgiler ya yaştan ya da kaygıdandı, Brunetti hangisi olduğunu bilemiyordu. Kadın ayağa kalkıp onlara doğru yürüdü, Brunetti önünde durup elini uzattı. "Signora Mascari, ben Venedik polisinden Commissario Brunetti."

Elini tutup çok hafif bir şekilde çabucak sıktı. Brunetti kadının gözlerinin çok parlak olduğunu fark etti, ama gözleri mi dolmuştu, yoksa taktığı gözlüğün yansıması mıydı, bilemedi.

"Başınız sağ olsun Signora Mascari" dedi; "Bunun sizin için ne kadar acı verici ve sarsıcı olduğunu anlıyorum." Kadın hâlâ Brunetti'nin konuşmasına bir karşılık vermedi. "Telefon edip buraya

yanınıza getirtmemizi istediğiniz biri var mı?"

Kadın bu öneriye karşılık, kafasını iki yana salladı. "Bana ne olduğunu anlatın" dedi.

"Çavuş Gallo'nun odasına geçsek daha iyi" dedi Brunetti, kapıyı açmak için eğilerek. Kadını buyur ederek içeri aldı. Dönüp Gallo'ya baktı, o da kaşlarını kaldırmış, merakla bakıyordu; Brunetti başıyla işaret edince o da onlarla odaya geçti. Brunetti Signora Mascari'ye bir sandalye uzattı, o da oturup başını kaldırarak Brunetti'ye baktı.

"Size bir şey ikram edebilir miyiz signora? Bir bardak su? Çay?"

"Yok. Bir şey istemem. Bana ne olduğunu anlatın."

Çavuş Gallo sessizce masasının arkasındaki yerini aldı; Brunetti Signora Mascari'den pek de uzak olmayan bir yere oturdu.

"Kocanızın cesedi pazartesi sabahı Mestre'de bulundu. Eğer hastanedeki insanlarla konuştuysanız, ölüm sebebinin başa vurulan bir darbeden olduğunu biliyorsunuzdur."

Kadın araya girdi. "Yüzde de darbeler vardı." Bunu dedikten sonra başını çevirip gözlerini aşağıya, ellerine dikti.

"Kocanıza zarar vermek isteyebilecek herhangi birini tanıyor musunuz signora? Onu tehdit eden, onunla ciddi bir tartışmaya giren biri aklınıza geliyor mu?"

Hemen başını iki yana sallayarak reddetti. "Leonardo'nun hiç düşmanı yoktu" dedi. Brunetti tecrübeyle biliyordu ki bir adam, düşman edinmeden bir bankanın müdürü olamazdı, ama bir şey demedi.

"Kocanız işindeki güçlüklerden hiç söz eder miydi? Ne bileyim, atması gereken bir işçiden falan? Kredi talebi reddedilen ve onu sorumlu tutan birinden?"

Kadın yine başını iki yana salladı. "Hayır. Hiç öyle bir şey olmadı. Hiç sorun yaşanmadı."

"Peki ya aileniz signora? Ailedeki herhangi biriyle güçlükler yaşadı mı?"

"Ne oluyor?" diye sordu; "Bana neden bu soruları soruyorsunuz?"

"Signora" diye başladı Brunetti, eliyle sakinleştireceğini umduğu bir hareket yaparak; "Kocanızın ölüm şekli, kullanılan şiddet,

bunu her kim yapmışsa kocanızdan bayağı nefret ettiğini gösteriyor; o yüzden, o kişiyi aramaya kalkmadan önce onun neden böyle bir şey yapmak isteyeceği hakkında bir fikrimiz olmalı. O yüzden, acı verdiğini bilsem de bu soruların sorulması zorunlu."

"Ama ben bir şey söyleyemem. Leonardo'nun hiç düşmanı yoktu." Bunu tekrarladıktan sonra, kadın, sanki söylediğini doğrulamasını ya da söylediğinin doğru olduğuna Brunetti'yi ikna etmesini istermiş gibi Gallo'ya baktı.

"Kocanız geçen pazar evden ayrıldığında, Messina'ya mı gidiyordu?" diye sordu Brunetti. Kadın başıyla evet dedi. "Bu gezinin amacını biliyor musunuz signora?"

"Bana banka işi olduğunu ve cumaya döneceğini söylemişti. Yani dün."

"Ama gezinin ne konuda olduğunu söylemedi mi?"

"Hayır. Hiç söylemezdi. Her zaman işinin ilginç olmadığını söylerdi ve işinden bana nadiren söz ederdi."

"O ayrıldıktan sonra ondan hiç haber aldınız mı signora?"

"Hayır. Pazar öğleden sonra havaalanına gitti. Roma'ya uçup orada aktarma yapacaktı."

"Kocanız ondan sonra aradı mı signora? Sizi Roma'dan ya da Messina'dan aradı mı?"

"Hayır, ama zaten hiç aramazdı. Ne zaman bir iş gezisine çıksa, sadece gitmesi gereken yere gider ve dönerdi ya da Venedik'e döndüğünde doğrudan bankaya gitmişse oradan telefon ederdi."

"Bu sık olur muydu signora?"

"Ne sık olur muydu?"

"Geziye çıkıp sizinle temas kurmaması?"

"Şimdi söyledim ya" dedi kadın, bir parça sertleşerek. "Banka için çok yolculuk yapıyordu, yılda yedi sekiz kez. Bazen bana bir kart atar ya da hediye getirirdi, ama hiç aramazdı."

"Ne zaman endişelenmeye başladınız signora?"

"Dün gece. Dönünce öğleden sonra bankaya gideceğini oradan da eve geleceğini sanıyordum. Saat yedide evde olmayınca bankayı aradım, ama kapanmıştı. Birlikte çalıştığı iki adamı aradım ama evde değillerdi." Burada durdu, derin bir nefes alıp devam etti: "Ben de kendime günü ya da saati yanlış anlamışım dedim, ama bu sabah kendimi daha fazla kandıramadım, bankada çalışan adamlar-

dan birini aradım, o da Messina'daki bir meslektaşını aradı, sonra da beni aradı." Burada sustu.

"Size ne dedi signora?" diye sordu Brunetti alçak bir sesle.

Kadın ağzına bir parmağının tersini koydu, belki de sözlerin çıkmamasını ümit ediyordu, ama cesedi morgda görmüştü, o yüzden bunun bir yararı yoktu. "Leonardo'nun Messina'ya hiç gitmediğini söyledi. Ben de polisi aradım. Sizi aradım. Bana dedikleri... Leonardo'nun eşkâlini verince.. buraya gelmemi söylediler. Ben de geldim." Bütün bunları açıklarken sesi gitgide tizleşti, bitirdiğinde elleri çaresizce kucağında kenetlendi.

"Signora, yanınıza gelmesi için aramak isteyeceğiniz ya da bize aratacağınız birinin olmadığından emin misiniz? Belki böyle bir günde yalnız olmamalısınız" dedi Brunetti.

"Hayır. Hayır, görmek istediğim kimse yok." Birden ayağa kalktı. "Burada kalmak zorunda değilim, değil mi? Gidebilir miyim?"

"Elbette signora. Bu sorulara cevap vererek büyük nezaket gösterdiniz."

Kadın bunu duymazlıktan geldi.

Gallo ayağa kalkıp Signora Mascari'nin arkasından giderken Brunetti küçük bir işaret yaptı. "Sizi Venedik'e arabayla göndeririz signora."

"Kimsenin beni polis arabasının içinde geldiğimi görmesini istemem" dedi.

"Sivil araba signora, şoför de üniformalı olmayacak."

Kadın buna teşekkür etmedi, itiraz etmemesi de Piazzale Roma'ya gidişi kabul ediyor demekti.

Brunetti kapıyı açıp koridorun sonundaki merdivenlere kadar ona eşlik etti. Kadının sağ elinin çantasını ölü gibi tuttuğunu, sol elinin de ceketinin cebine iyice sokulduğunu fark etti.

Brunetti Questura'nın aşağı basamaklarına kadar, dışarıya, unuttuğu sıcağa onunla çıktı. Basamakların altında motoru çalışır durumda, koyu mavi bir sedan bekliyordu. Brunetti eğilip kapıyı açtı, kadın binerken kolunu tuttu. Arabaya binince başını çevirip öteki pencereden dışarı baktı, ama gördüğü tek şey trafikle binaların soğuk cepheleriydi. Brunetti kapıyı yavaşça kapattı ve şoföre Signora Mascari'yi tekrar Piazzale Roma'ya götürmesini söyledi.

Araba trafiğin içinde kaybolunca Brunetti tekrar Gallo'nun odasına döndü. İçeri girerken çavuşa sordu: "Ee, ne düşünüyorsunuz?"

"Hiç düşmanı olmayan insanların olduğuna inanmam."

"Özellikle de orta yaşlı banka şeflerinin" diye ekledi Brunetti.

"Peki şimdi?"diye sordu Gallo.

"Venedik'e dönüp bizimkiler bir şey bulmuş mu diye bakacağım. Şimdi elimizde bir isim olduğuna göre en azından bakacağımız bir yer var."

"Ne için?" diye sordu Gallo.

Brunetti'nin cevabı hiç gecikmedi. "Önce, başından beri yapmamız gereken şeyi yapmalıyız, üzerindeki giysilerin ve ayakkabıların nereden geldiğini bulmalıyız."

Gallo bunu bir azar gibi alıp aynı çabuklukta cevap verdi: "Elbise konusunda henüz hiçbir şey yok, ama ayakkabıların imalatçısını bulduk, herhalde öğleden sonraya kadar hangi mağazalara sattıklarının bir listesi elimize geçer."

Brunetti kendi sözünü Mestre bürosunu eleştirmek için söylememişti, ama değiştirmedi. Gallo'yla adamlarını, Mascari'nin giysilerinin nereden geldiğini bulmaya teşvik etmenin bir zararı olmazdı, zira o ayakkabılar ve elbise orta yaşlı bir bankacının bürosunda giydiği türden şeyler olamazdı.

13

Eğer Brunetti ağustos ayında, cumartesi günü Questura'da çalışan insanlar bulacağını düşünmüşse, personel başka türlü düşünmüştü; kapıda bekçiler vardı, merdivende bir temizlikçi kadın bile vardı, ama odalar boştu, pazartesi sabahına kadar hiçbir şey yaptırma umudunun olmadığını biliyordu. Bir an trene atlayıp Bolzano'ya gitmeyi düşündü, ama oraya ancak akşam yemeğinden sonra ulaşabileceğini biliyordu, tıpkı yarın bütün gün şehre dönmek için can atacağını bildiği gibi.

Odasına girip pencereleri açtı, gerçi bunun bir yararı olmadığını biliyordu. Odadaki nem daha da artmıştı, belki bir parça daha sıcaktı. Masasında yeni evrak yoktu, Signorina Elettra'dan rapor gelmemişti.

Alt çekmecesine uzanıp telefon rehberini çıkardı. Açınca L harfini aradı, fakat *Lega della Moralità*'nın kaydı yoktu, gerçi buna pek şaşırmadı. S harfinde Santomauro, Giancarlo, avv.'yi buldu ve San Marco'da bir adres. Merhum Leonardo Mascari'yi, aynı sistemi uygulayarak öğrendi, Castello'da oturuyordu. Buna şaşırdı; Castello şehrin en az prestijli '*sestiere*'siydi,* işçi ailelerinin yoğun bulunduğu bir bölgeydi, çocukların ilkokula gidinceye kadar İtalyancadan habersiz olup kendi lehçeleriyle konuşup yetiştiği bir bölgeydi. Belki de Mascarilerin doğduğu evdi. Ya da bir daireyi veya evi ucuza düşürmüştü. Venedik'te ev bulmak çok zordu, bulunanlar da ister satın alın, ister kiralayın, o kadar astronomik fiyatlaraydı ki, Castello bile moda oluyordu. Restorasyona yeterince para harcanırsa belki saygınlık kazanılabilirdi, bütün bir mahalleye olmasa da tek adres için mümkündü.

Altın rehberde bankaları aradı ve Verona Bankası'nı Campo San Bartolomeo'da buldu, Rialto'nun eteklerinde pek çok bankanın şubesinin bulunduğu dar *campo*; buna şaşırdı, çünkü gördüğünü bile hatırlamıyordu. Aslında daha da çok meraktan, numarayı çevirdi. Telefon üçüncü çalışta açıldı ve bir erkek sesi, "*Si?*" dedi, sanki bir telefon bekliyormuş gibi.

"Verona Bankası mı?" diye sordu Brunetti.

Bir anlık bir sessizlik oldu, sonra adam, "Affedersiniz, yanlış numara" dedi.

"Affedersiniz, rahatsız ettim" dedi Brunetti.

Öteki adam bir şey demeden telefonu kapattı.

Ulusal telefon servisi SIP'in gariplikleri, yanlış numarayla karşılaşınca kimse şaşırmazdı, fakat Brunetti doğru numarayı çevirdiğinden emindi. Numarayı tekrar çevirdi, on iki kere açılmadan çaldıktan sonra Brunetti kapattı. Rehbere tekrar baktı ve adresi not etti. Sonra Morelli'nin eczanesinin numarasını kontrol etti. Adresler arasında sadece bir iki numara fark vardı. Rehberi tekrar çekmeceye atıp tekmeyle kapattı. Pencereleri kapattı ve Questura'dan ayrıldı.

On dakika sonra Calle della Bissa'nın *sottoporticosu*'ndan Campo San Bartolomeo'ya yürüdü. Gözleri Goldoni'nin bronz heykeline takıldı, belki en sevdiği oyun yazarı değildi, ama en çok güldüren oydu; özellikle de oyunlar orijinal Venedik lehçesiyle sah-

* (İtl.) Semt, mahalle. (ç.n.)

nelendiğinde; çünkü onlar her zaman buradaydılar; oyunlarını dolduruyor ve heykelini dikecek kadar çok seviyorlardı. Goldoni koşturuyordu, bu *campo* onun için ideal bir yerdi, çünkü burada herkes sürekli telaşla bir yerlere gidiyordu: Rialto Köprüsü'nden sebze pazarına; Rialto'dan ya San Marco'ya ya da Cannaregio bölgesine. Eğer insanlar şehrin kalbine yakın bir yerlerde oturuyorsa, buradaki coğrafya onları en az günde bir kere San Bartolomeo'dan geçirirdi.

Brunetti oraya gidince yaya trafiğinin zirvede olduğunu gördü; yollar, kapanmadan pazara koşan ya da hafta sonunda iş bitince evine gitmeye acele eden insanlarla doluydu. *Campo*'nun doğu yakasında salına salına yürümeye başladı, kapıların üzerindeki numaralara bakıyordu. Tahmin ettiği gibi aradığı numara eczanenin iki numara yanındaki girişin üstündeydi. Bir an kapının yanındaki zil panelinin önünde durup isimleri inceledi. Verona Bankası vardı, yanında zil butonu olan üç isim daha vardı, herhalde özel dairelerdi.

Brunetti bankanın üzerindeki ilk zili çaldı. Cevap yoktu. İkincisinde de aynı şey oldu. Tam son katı çalacakken arkasından bir kadının tam bir Venedikli diliyle, "Yardımcı olabilir miyim?" dediğini duydu.

Zillerden o yana dönünce karşısında kısa boylu, yaşlı bir kadın buldu, bacaklarına dayadığı kocaman bir alışveriş arabası vardı. İlk zildeki ismi hatırlayıp aynı lehçeyle cevapladı: "Evet, Motinileri görmeye gelmiştim. Sigortalarını yenileme zamanı geldi de, ben de bir uğrayıp poliçede bir değişiklik yapmak isterler mi diye soracaktım."

"Onlar burada değil" dedi kadın, kocaman bir el çantasının içinden anahtarlarını ararken; "Dağlara gittiler. Gaspariler gibi, ama onlar Jesolo'dalar." Anahtarları bulma ya da görme umudunu yitirip çantayı salladı, gelen sese göre aramaya başladı. İşe yaramıştı, eli büyüklüğünde bir dizi anahtar çıkardı.

"İşte böyle" dedi, anahtarları Brunetti'nin önüne tutarak; "Anahtarlarını bana bıraktılar, ben de içeri girip çiçekleri suluyorum, eve göz kulak oluyorum." Anahtarlardan Brunetti'nin yüzüne baktı. Gözleri soluk, ölü bir maviydi, ince hatlarla çevrili yuvarlak bir yüzü vardı. "Çocuklarınız var mı signore?"

"Evet, var" diye hemen cevapladı Brunetti.

"İsimleri, yaşları?"

"Raffaele on altısında, Chiara da on üçünde signora."

"Güzel" dedi, sanki Brunetti bir tür sınavı kazanmış gibi; "Siz güçlü, genç bir adamsınız. Bu arabayı benim için üçüncü kata çıkarır mısınız? Yoksa benim onları yukarı çıkarmak için üç sefer yapmam gerekecek. Oğlumla karısı yarın öğle yemeğine geliyorlar, o yüzden bir sürü şey almam gerekti."

"Size yardım etmekten zevk duyarım signora" dedi Brunetti, eğilip arabayı aldı, on beş kilo kadar vardı. "Büyük bir aile mi?"

"Oğlum, karısı ve çocukları. İkisi çocuklarının çocuklarını da getiriyor; o zaman, dur bakayım, on kişi oluyoruz."

Kapıyı açıp Brunetti'nin arabayla geçmesi için tuttu. Merdiven otomatiğine basıp Brunetti'nin önünden basamakları çıkmaya başladı. "Şeftalileri kaça aldığıma inanamazsınız. Ağustosun ortası olmuş, hâlâ kilosunu üç bin liretten satıyorlar. Ama yine de aldım; Marco kendisininkini yemekten önce dilimleyip kırmızı şaraba yatırmasını seviyor, sonra da tatlı olarak yiyor. Bir de balık. Bir *rombo* almak istedim, ama çok pahalıydı. Herkes iyi haşlanmış bir *bosega* sever, ben de ondan aldım, ama yine de kilosuna on bin liret istedi. Üç balık bana neredeyse kırk bin lirete mal oldu." İlk katta, Verona Bankası'nın tam karşısında durup aşağıya Brunetti'ye baktı. "Ben genç kızken *bosega*'yı kediye verirdik, ama şimdi kilosuna on bin liret ödüyorum."

Dönüp sonraki merdiven katını çıkmaya başladı. "Arabayı kulpundan tutuyorsunuz, değil mi?"

"Evet signora."

"Güzel, çünkü tam üstte bir kilo incir var, ezilmelerini istemem."

"Yok, gayet iyiler signora."

"*Casa del Parmigiana*'ya gidip incirlerin yanına *prosciutto** aldım. Giuliano'yu çocukluğundan beri tanırım. Venedik'teki en iyi prosciutto onda, öyle değil mi?"

"Karım da her zaman oraya gider signora."

"Dünyanın parasına patlıyor, ama değer, öyle değil mi?"

"Evet signora."

Yukarı çıkmışlardı. Anahtarlar hâlâ elindeydi, o yüzden tekrar

* (İtl.) Jambon. (ç.n.)

anahtar avına çıkması gerekmiyordu. Anahtarı bir kere çevirerek kapıyı açtı, Brunetti'yi içeri aldı, dört uzun penceresi olan geniş bir daireydi, şu an kapanmış, panjurları çekilmiş olan pencereler *campo*'ya açılıyordu.

Salona doğru Brunetti'ye yol gösterdi, Brunetti'nin gençliğinden aşina olduğu bir odaydı: Şişman koltuklar ve oturan herkese batan, döşemesi at kılından bir kanepe; masif koyu kahve büfeler, tepeleri gümüş şekerlikler ve gümüş çerçeveli fotoğraflarla kaplıydı; yer döşemesi de loş ışıkta bile parlayan Venedik betonuydu. Burası büyükanne-büyükbabasının evi gibiydi.

Mutfak da aynısıydı. Lavabo taştandı ve bir köşede heybetli, silindirik bir su ısıtıcısı duruyordu. Mutfaktaki masanın yüzeyi mermerdi, kadının burada makarna açışını ve ütü yapışını görebiliyordu.

"Oraya koyuverin, kapının yanına" dedi kadın; "Bir bardak içecek bir şey ister misin?"

"Su iyi olur signora."

Brunetti'nin tahmin ettiği gibi, kadın bir gümüş tepsi çıkarıp ortasına küçük, yuvarlak dantelden bir altlık yerleştirdi, sonra üstüne bir Murano şarap kadehi koydu. Buzdolabından bir şişe maden suyu çıkarıp bardağı doldurdu.

"*Grazie infinite*"* dedi Brunetti suyu içmeden önce. Sonra bardağı dikkatlice dantel altlığın üstüne koyup ikinci bir bardak ikramını kabul etmedi. "Bütün bunları açmanızda yardımcı olmamı ister misiniz signora?"

"Hayır, her şeyin nerede olduğunu ve nereye gideceğini biliyorum. Çok iyilik yaptın, genç adam. Adın ne?"

"Brunetti, Guido."

"Sigortacısın?"

"Evet signora."

"Peki, çok teşekkür ederim" dedi, Brunetti'nin bardağını lavaboya koyup alışveriş arabasına uzanarak.

Brunetti gerçek mesleğini hatırlayıp sordu: "Signora, her zaman insanları böyle evinize alır mısınız? Kim olduklarını bilmeden?"

"Hayır, ben aptal mıyım? Herkesi almam" diye cevapladı; "Daima çocuklarının olmasına dikkat ederim. Tabii bir de Veneziano

* (İtl.) "Sonsuz teşekkürler". (ç.n.)

olmalılar."

Elbette. Brunetti düşününce onun sisteminin muhtemelen yalan makinesinden ya da güvenlik kontrolünden daha iyi olduğu sonucuna vardı. "Su için teşekkürler signora. Ben çıkayım."

"Ben teşekkür ederim" dedi kadın ve arabanın içindeki incirleri el yordamıyla bulmaya çalıştı.

İki kat merdiven inip Verona Bankası'nın kapısının üstündeki merdiven düzlüğünde durdu. Hiçbir şey duymuyordu, gerçi ara sıra *campo*'dan bir ses ya da bir bağırış gelmiyor değildi. Merdiven sahasının küçük penceresinden içeri sızan loş ışıkta saatine baktı. Biri biraz geçiyordu. Bir on dakika kadar daha bekledi ve yine *campo*'dan gelen bölük pörçük sesler dışında bir şey duymadı.

Yavaşça aşağıya inip bankanın kapısının önünde durdu. Kendini hiç gülünç bulmadan, eğilip demir *porta blindata*'nın* yatay anahtar deliğinden baktı. Buradan çok az ışık görebiliyordu, sanki birisi cuma öğleden sonra panjurları kapattığında ışığı açık unutmuş gibiydi. Ya da bu cumartesi öğleden sonra içeride biri çalışıyormuş gibi.

Basamaklardan geri çıkıp duvara dayandı. Yaklaşık on dakika sonra cebinden mendilini çıkarıp yukarıdaki ikinci basamağa serdi, pantolonunu yukarı çekip oturdu. Dirseklerini dizlerinin, çenesini de yumruklarının üzerine koyup ileri uzandı. Uzun gibi gelen bir süre sonra ayağa kalktı, mendili duvara yaklaştırdı ve tekrar oturdu, bu sefer duvara yaslanıyordu. Hiç hava akışı yoktu, bütün gün hiçbir şey yememişti, sıcak başına vuruyordu. Saatine göz attı, ikiyi geçiyordu. Orada saat üçe kadar beklemeye, ondan sonra da bir dakika bile kalmamaya kararlıydı.

3.40'ta hâlâ oradaydı, ama 4.00'te ayrılmaya kesin kararlıydı, aşağıdan ani bir ses duydu. Kalkıp ikinci basamağa çıktı. Altında bir kapı açıldı, o olduğu yerde kaldı. Kapı kapandı, kapı kilidinde bir anahtar döndü ve merdivenlerden ayak sesleri geldi. Brunetti başını uzatıp giden siluetin arkasından baktı. Loş ışıkta sadece elinde çanta olan, koyu takım elbiseli, uzun boylu bir adamı seçebildi. Kısa, koyu saçlar, ensesinden biraz görünen kolalı, beyaz bir yaka. Adam dönüp bir sonraki merdiven katına yöneldi, ama merdiven sahanındaki loş ışık onun hakkında fazla bir bilgi vermedi. Brunet-

* (İtl.) Zırhlı kapı. (ç.n.)

ti sessizce arkasından aşağıya indi. Bankanın kapısında anahtar deliğinden tekrar baktı, ama içerisi artık karanlıktı.

Aşağıdan giriş kapısının açılıp kapandığını duydu, bunun üzerine kalan basamakları koşarak indi. Kapıda durdu, çabucak açtı ve *campo*'ya çıktı. Bir an parlak güneşten kör oldu ve gözlerini bir eliyle kapadı. Elini çekince gözleriyle *campo*'yu taradı, ama tek gördüğü, pastel spor giysileri ve beyaz gömleklerdi. Sağ tarafa doğru yürüyüp Calle della Bissa'ya baktı, ama koyu takım elbiseli adam yoktu. *Campo*'dan koşmaya başladı ve ilk köprüye çıkan dar sokağa baktı, adamı göremedi. *Campo*'dan çıkan en az beş sokak vardı ve Brunetti bunların hepsine bakıncaya kadar adamın çoktan gitmiş olacağını anladı. Rialto İskelesi'ni denemeye karar verdi; adam belki de vapura binmişti. Önündeki insanları ite kaka suyun kıyısına ve oradan da seksen iki numaranın iskelesine koştu. Oraya vardığında bir vapur yeni kalkıyordu, San Marcuola'ya ve tren istasyonuna gidiyordu.

Kanalın ucuna gelene kadar bir Japon turist sürüsünün içinden sıyrılarak geçti. Vapur yanından geçip gitti; o da gözlerini, güvertede dikilip duran ve içeride oturan insanların üzerinde gezdirdi. Vapur kalabalıktı ve içindeki insanların çoğu sokak kıyafetlerindeydi. Brunetti sonunda, güvertenin öteki yakasında koyu takım elbiseli ve beyaz gömlekli bir adam gördü. Tam o sırada bir sigara yakıp kibrit çöpünü kanala atmak için dönmüştü. Kafasının arkası aynı görünüyordu, ama Brunetti emin olamayacağını biliyordu. Adam geri dönünce Brunetti adamın profiline gözlerini dikti, ezberlemeye çalışıyordu. Sonra vapur Rialto Köprüsü'nün altından süzüldü; adam gitmişti.

14

Brunetti her aklı başında adamın yenilgiyi öğrenince yapacağı şeyi yaptı, eve gidip karısını aradı. Paola'nın odasına bağlanınca telefonu Chiara açtı.

"Oo, *ciao papà*, trende olmalıydın. Vicenza'nın dışında takıldık kaldık ve neredeyse iki saat öyle oturduk. Kimse ne olduğunu bilmiyordu, ama sonra kondüktör Vicenza ile Verona arasında bir ka-

dının kendini trenin altına attığını söyledi, biz de bekledik durduk. Herhalde temizlemeleri gerekiyordu, hı? Sonunda hareket ettiğimizde Verona'ya kadar pencerede durdum, ama hiçbir şey göremedim. Sence o kadar hızlı temizletebilirler mi?"

"Sanırım *cara*. Annen orada mı?"

"Evet, burada *papà*. Ama belki de trenin yanlış tarafından bakıyordum ve bütün pislik öteki taraftaydı. Sence öyle olabilir mi?"

"Belki de Chiara. *Mamma*yla konuşabilir miyim?"

"Aa, tabii *papà*. İşte burada. Neden insan böyle bir şey yapar, kendini trenin altına atar?"

"Herhalde birisi, konuşmak istediği insanla onu konuşturtmadığı için Chiara."

"Aman *papà*, hep çok komiksin. İşte burada."

Komik mi? Komik mi? Tamamen ciddi olduğunu sanıyordu.

"*Ciao* Guido" dedi Paola; "Duydun, değil mi? Çocuğumuz bir gulyabani."

"Oraya ne zaman vardınız?"

"Yaklaşık yarım saat önce. Öğle yemeğini trende yemek zorunda kaldık. İğrenç. Sen ne yapıyorsun? *İnsalata di calamari*'yi buldun mu?"

"Yok, içeriye şimdi girdim."

"Mestre'den mi? Yemek yedin mi?"

"Hayır, yapmam gereken bir şey vardı."

"Peki, buzdolabında *insalata di calamari* var. Bugün ya da yarın ye; bu sıcakta fazla dayanmaz." Arkadan Chiara'nın sesini duyuyordu, sonra Paola sordu: "Yarın geliyor musun?"

"Hayır, gelemem. Cesedi teşhis ettik."

"Kimmiş?"

"Mascari, Leonardo. Buradaki Banca di Verona'nın müdürü. Onu tanıyor musun?"

"Hayır, hiç duymadım. Venedikli mi?"

"Sanırım. Karısı Venedikli."

Yine Chiara'nın sesini duydu. Uzun sürdü. Paola geri geldi. "Affedersin, Guido. Chiara yürüyüşe çıkacak da süveterini bulamamış." Süveter kelimesini duymak bile Brunetti'nin bütün pencereler açıkken eve sinmiş sıcağı daha da iyi hissetmesine yol açtı.

"Paola, Padovani'nin numarası sende var mı? Buradaki rehbere

baktım ama yok." Brunetti numarayı neden istediğini Paola'nın sormayacağını biliyordu, o yüzden açıkladı: "Buradaki gay dünyasıyla ilgili soruları cevaplayabilecek aklıma gelen tek kişi."

"O yıllardır Roma'da Guido."

"Biliyorum, biliyorum, Paola, ama iki ayda bir buradaki sanat gösterilerini yazmak için gelir, hem ailesi de hâlâ burada."

"Eh, bir bakayım" dedi Paola, pek de ikna olmuşa benzemiyordu. "Adres defterimi alana kadar bir saniye bekle." Telefonu bırakıp gitti, o kadar uzun süre gelmedi ki, Brunetti adres defterinin başka odada, belki de başka bir binada olduğuna kanaat getirdi. Sonunda döndü. "Guido, söylüyorum, 5224404. Sanırım hâlâ, ona evi satan insanların ismine kayıtlı duruyor. Eğer onunla konuşursan lütfen selamımı söyle."

"Baş üstüne. Raffi nerede?"

"O mu? Daha eşyalarımızı koyar koymaz kayboldu. Akşam yemeğinden önce gelmez."

"Ona sevgilerimi ilet. Seni bu hafta ararım." Karşılıklı arama vaatlerinden ve *insalata di calamari*'yle ilgili bir tane daha uyarıdan sonra telefonu kapattılar. Brunetti bir adamın bir hafta evden ayrılıp da karısını aramamasının ne kadar tuhaf olduğunu düşündü. Belki çocuk olmayınca fark ederdi, ama o öyle düşünmüyordu.

Padovani'nin telefonunu çevirdi ve bugünlerde İtalya'da sık rastlandığı gibi, bir telesekreter çıkıp Profesör Padovani'nin şu anda telefona bakamayacağını, ama en kısa zamanda notu bırakanı arayacağını söyledi. Brunetti Profesör Padovani'ye kendisini aramasını söyleyen bir mesaj bırakıp telefonu kapattı.

Mutfağa gidip şu meşhur *insalata*'yı dolaptan çıkardı. Başındaki plastik örtüyü sıyırdı ve parmaklarıyla bir tane kalamar aldı. Onu çiğnerken dolaptan bir şişe Soave çıkarıp kendisine bir kadeh doldurdu. Bir elinde şarap, bir elinde *insalata,* terasa çıkıp ikisini de alçak cam masanın üstüne koydu. Ekmeği hatırladı, bir *panino** kapmak için tekrar mutfağa gitti; hazır oradayken, medeniyeti hatırlayıp üst çekmeceden bir çatal aldı.

Tekrar terasa dönünce bir parça ekmek kopardı, üzerine bir kalamar koydu ve hemen ağzına attı. Tabii ki bankaların cumartesileri yapacak işleri olurdu –paranın tatili olmazdı–. Ve tabii ki, hafta

* (İtl.) Sandviç. (ç.n.)

sonunda çalışan her kimse, telefonla rahatsız edilmek istemezdi, o yüzden yanlış numara derdi ve bir sonrakine de bakmazdı. Rahatsız edilmemek için.

Salatada sevdiğinden biraz fazla kereviz vardı, o yüzden minik küpleri çatalıyla kâsenin kenarına itti. Biraz daha şarap doldurdu ve İncil'i düşündü. Bir yerde –galiba Markos'taydı– İsa'nın, Kudüs'e ilk kez getirildikten sonra Nasıra'ya dönerken kayboluşuyla ilgili bir pasaj vardı. Meryem onu Yusuf'la birlikte seyahat ediyor sanmıştı, o ermiş adam da çocuğun annesiyle ve kadınlarla olduğunu sanıyordu. Ancak kervanlar gecelemek için durup da birbirleriyle konuşunca İsa'nın hiçbir yerde olmadığını anladılar; sonunda onun Kudüs'e dönüp tapınakta dinini öğrettiği çıkmıştı ortaya. Verona Bankası, Mascari'nin Messina'da olduğunu sanıyordu; böylece, Messina'daki şube de onun başka bir yerde olduğuna inanıyordu; yoksa kontrol için ararlardı.

Tekrar salona döndü ve Chiara'nın masadaki not defterlerinden birini buldu, oraya bir sürü kalemin içine bırakmıştı. Defterin sayfalarını karıştırdı; boş bulunca kapaktaki Miki Fare resmi hoşuna gidip bir tane de kalem alarak terasa götürdü.

Pazartesi sabahı yapılacak şeylerin listesini yazmaya başladı: Verona Bankası'ndan Mascari'nin nereye ayrıldığını kontrol et ve o bankayı arayıp gelmeyişine ne gerekçe göstereceklerini öğren! Ayakkabıların ve elbiselerin nereden geldiğine dair neden bir gelişme olmadığını öğren! Mascari'nin geçmişini didiklemeye başla; hem kişisel, hem maddi. O tıraş edilmiş bacakların sözü geçiyor mu diye otopsi raporuna bir daha bak! Bir de Vianello'nun *Lega* ve Avvocato Santomauro hakkında ne öğrenebildiğine de bakması gerekiyordu.

Telefonun çaldığını duydu, Paola'nın olmasını dileyerek, ama aynı zamanda olamayacağını da bilerek, içeriye telefona bakmaya gitti.

"*Ciao* Guido, ben Damiano. Mesajını aldım da."

"Profesör?" diye sordu Brunetti.

"Ha o mu?" diye cevapladı gazeteci üstünkörü. "Kulağıma hoş geliyor, ben de bu hafta telesekreterimde deniyorum. Neden? Hoşuna gitmedi mi?"

"Tabii, gitti" demiş bulundu Brunetti; "Kulağa harika geliyor.

Fakat ne profesörüsün?"

Padovani'nin tarafından uzun bir sessizlik yayıldı. "Ta yetmişlerde, bir keresinde kızlar okulunda bir dizi resim dersi vermiştim, o olur mu?"

"Sanırım" diye itiraf etti Brunetti.

"Belki mesajı değiştirmenin vakti gelmiştir. Commendatore kulağa nasıl geliyor? Commendatore Padovani? Evet, galiba bu hoşuma gitti. Mesajı değiştirip beni yeniden aramak ister misin?"

"Yok, sanmıyorum Damiano. Seninle başka bir konuda konuşmak istiyorum."

"Çok daha iyi. Mesajı değiştirmem yılları alıyor. Bir sürü tuşa basacaksın. İlk yaptığımda kendimi makineye küfrederken kaydetmişim. Kimse bir hafta mesaj bırakmadı, sonunda ters bir şeyler olduğunu düşünüp telefon kulübesinden kendim aradım. Rezaletti, telesekreterin kullandığı dil. Eve fırlayıp mesajı hemen değiştirdim. Ama yine de kafa karıştırıcı. Beni yirmi dakika sonra aramak istemediğinden emin misin?"

"Yok, sanmıyorum Damiano. Benimle konuşacak vaktin var mı?"

"Senin için Guido, bir İngiliz şairin tamamen farklı bir bağlamda söylediği gibi, 'yol kadar serbest, rüzgâr kadar başıboş'um."

Brunetti sorması gerektiğini biliyordu, ama sormadı. "Uzun sürebilir. Akşam yemeğinde görüşmemizi ister misin?"

"Paola nasıl?"

"Çocukları dağa götürdü."

Padovani bir an sustu, Brunetti bu sessizliği sadece kötü tahminlere yordu. "Burada bir cinayet olayına bakıyorum, otele de aylar öncesinden rezarvasyon yaptırıldı, o yüzden Paola'yla çocuklar Bolzano'ya gittiler. Eğer bu işi vaktiyle bitirebilirsem ben de gideceğim. Seni bu yüzden aradım. Bana yardımcı olabileceğini düşündüm."

"Cinayet vakasında mı? Aman, ne heyecan verici. Bu AIDS meselesinden sonra suç işleyen tabakalarla çok az işim olmuştu."

"Ha, evet" dedi Brunetti, uygun bir yanıt ararken biraz zorlandı. "Akşam yemeğinde görüşelim mi? Nerede istersen."

Padovani bu teklifi bir an düşündü, sonra da şöyle konuştu: "Guido, yarın Roma'ya dönüyorum, evde de bir dolu yemek var.

Buraya gelip bitirmeme yardım eder misin? Öyle lüks şeyler yok, makarna ve başka ne bulursam."

"İyi olur, nerede oturuyorsun?"

"Dorsoduro'nun aşağısındayım. Ramo dietro gl' Incurabili'yi biliyor musun?"

Zattere'nin hemen arkasında, akan bir çeşmesi olan küçük bir *campo*'ydu. "Evet, biliyorum."

"Çeşmeyi arkana al, küçük kanala bakarken sağdaki ilk kapı." Her tür ev numarası ya da sokak adı vermekten çok daha açık seçikti böylesi, her Venedikli bu tarifle evi güçlük çekmeden bulurdu.

"Güzel, saat kaçta?"

"Sekiz."

"Bir şey getirebilir miyim?"

"Kesinlikle hayır. Ne getirirsen yemek zorundayız, oysa burada bir futbol takımını doyuracak kadar yiyecek var. Hiçbir şey getirme. Lütfen."

"Pekâlâ. Saat sekizde görüşürüz. Sağ ol, Damiano."

"Ne demek. Bana ne hakkında soru soracaksın? Yoksa 'kimin' hakkında mı demeliydim? Söylersen hafızamı yoklarım, hatta birkaç yere telefon da açabilirim."

"İki adam. Leonardo Mascari."

"Hiç duymadım" diye lafını kesti Padovani.

"Ve Giancarlo Santomauro."

Padovani ıslık çaldı. "Demek sizler sonunda aziz avukatta tökezlediniz, ha?"

"Sekizde görüşürüz" dedi Brunetti.

"Takılıyorum" dedi Padovani gülerek ve telefonu kapattı.

Brunetti o akşam sekizde, güzelce duş alıp tıraş oldu ve elinde bir şişe Barbera'yla Ramo dietro gl' Incurabili'de bulunan küçük çeşmenin sağındaki kapının zilini çaldı. Binanın önü (sadece bir zil vardı, dolayısıyla en büyük lükslerden biri, tek kişinin sahip olduğu müstakil bir evdi) kapının iki yanındaki iki toprak saksıdan çıkan yaseminlerle kaplıydı, etraftaki havayı kokuya boğuyordu. Padovani kapıyı neredeyse çalınır çalınmaz açtı ve elini Brunetti'ye uzattı. Eli sıcaktı ve sıkı tutuyordu, elini bırakmadan Brunetti'yi içeri aldı. "Sıcaktan kaç. Bu sıcağın ortasında Roma'ya gideceğim için aklımı kaçırmış olmalıyım, ama neyse ki, oradaki dairem klimalı."

Brunetti'nin elini bırakıp geri çekildi. Kaçınılmaz bir şekilde, birbirlerini uzun süre görmeyen her iki insan gibi, çok da belli etmeden, ne değişiklikler olmuş, onu bulmaya çalıştılar. Daha mı şişmanlamış, zayıflamış mı, saçlar aklaşmış mı, yaşlanmış mı?

Brunetti, Padovani'nin hâlâ tıknaz hergele gibi göründüğünü görünce, –tabii ki öyle değildi– gözlerini bulunduğu odaya çevirdi. Odanın ortası iki kat yukarıya, dam pencereleri konulmuş bir çatıya çıkıyordu. Bu açık alanın üç tarafı, ahşap merdivenle çıkılan açık bir locayla çevriliydi. Dördüncü taraf kuşatılmıştı ve herhalde orada yatak odası vardı.

"Neymiş burası, kayıkhane mi?" diye sordu Brunetti, dış kapının hemen yanından geçen küçük kanalı hatırlayarak. Tamire gelen sandallar kolayca içeri alınabilirdi.

"Bravo. Evet. Satın aldığımda hâlâ burada sandalların üzerinde çalışıyorlardı, çatıda da karpuz büyüklüğünde delikler vardı."

"Burası ne kadardır sende?" diye sordu Brunetti, etrafa bakıp buranın şimdiki hale gelmesi için ne kadar emek ve para gerekeceğini tahminen bulmaya çalışıyordu.

"Sekiz yıldır."

"Çok şey yapmışsın. Komşun olmadığı için de şanslısın." Brunetti beyaz kâğıda sarılmış şişeyi ona uzattı.

"Sana bir şey getirme demiştim."

"Bozulmaz" dedi Brunetti gülümseyerek.

"Sağ ol ama gerek yoktu" dedi Padovani, gerçi akşam yemeğine gelen bir misafirin hediyesiz gelmesinin, ev sahibinin tahıl ve ısırganotu ikram etmesi kadar imkânsız olduğunu biliyordu. "Kendi evinmiş gibi davran, ben yemeğe bakarken sen de etrafa bakın" dedi Padovani, mutfağa açılan renkli camlı kapıya dönerek. "İçki istersin diye kovaya buz koydum."

Kapının arkasında kayboldu; Brunetti de bildik tencere, kapak ve akan su seslerini duydu. Aşağıya eğilip bakınca döşemenin koyu meşeden parke olduğunu gördü; şöminenin önündeki yanmış, yarım daire görüntüsü Brunetti'yi rahatsız etti, çünkü konforun güvenlikten önce gelmesini mi benimsiyor, yoksa böyle bir yüzeyin mahvedilmesine mi karşı çıkıyor, karar verememişti. Şöminenin üzerindeki alçının üstüne uzun bir tahta konulmuştu, onun üzerinde de rengârenk seramik Commedia dell'arte heykelcikleri resmi

geçit yapıyordu. Tablolar iki duvarı kaplıyordu; üslup ya da ekol gözeterek bir sıralama çabası yoktu: Duvarlara asılmışlardı ve seyredenlerin gözüne girmek için savaşıyorlardı. Rekabetteki canlılık, bunları seçen zevk hakkında ipucu veriyordu. Bir Guttoso yakaladı, pek sevmediği bir ressamdı, bir de Morandi, onu seviyordu. Üç tane Ferruzzi vardı, hepsi de şehrin güzelliğine coşkuyla tanıklık ediyordu. Sonra, şöminenin biraz solunda bir Meryem Ana vardı, Floransa ekolünden olduğu açıktı, bir ihtimal on beşinci yüzyıldan kalmaydı; aşağıya, hayranlıkla başka bir çirkin çocuğa bakıyordu. Paola'yla Brunetti'nin kimseye açmadıkları sırlarından bir tanesi, yıllarca Batı sanatındaki en çirkin çocuk İsa'yı arama çabalarıydı. Şimdilik unvan Pinacoteca di Siena'nın on üçüncü odasında bulunan ve özellikle somurtkan görünen çocuktaydı. Brunetti'nin önündeki çocuk elbette ki güzel değildi, ama Siena'nın unvanı da tehlikede değildi. Bir duvar boyunca, herhalde bir zamanlar gardırobun ya da bir dolabın parçası olan, uzun oymalı ahşap bir raf vardı. Onun üzerinde bir sıra parlak renkli seramik kâse duruyordu, katı geometrik tasarımları ve yuvarlak kaligrafisi İslam kültürüne ait olduğunu gösteriyordu.

Kapı açıldı ve Padovani içeri girdi. "Sert bir içki ister misin?"

"Yok, bir kadeh şarap yeterli. Sıcakken içmesini sevmiyorum."

"Ne demek istediğini biliyorum. Üç yıldır burada geçirdiğim ilk yaz, ne kadar korkunç olabildiğini unutmuşum. Bazı geceler sular çekilmişken kanalın öteki yakasında, nerede bulunsam kokudan kusacak gibi oluyorum."

"Buraya gelmiyor mu?" diye sordu Brunetti.

"Hayır, Canale della Giudecca, ya daha derin ya da daha çabuk akıyor veya başka bir şey. Kokuyu burada hissetmiyoruz. En azından şimdilik. O dev gibi tankerleri –ne diyorlardı, süper tanker mi?– sokmak için kanalları kazmaya devam ederlerse o zaman *laguna*'nın başına neler geleceğini ancak Tanrı bilir."

Padovani konuşmasına devam ederek iki kişi için hazırlanmış masaya gidip orada açık duran bir Dolcetto şişesinden iki kadeh doldurdu. "İnsanlar şehrin sonunun büyük bir selle ya da doğa afetiyle geleceğine inanıyorlar. Sanırım cevap çok daha kolay" dedi, Brunetti'nin yanına gelip kadehin birini uzatarak.

"Neymiş?" diye sordu Brunetti, bu arada şaraptan yudumladı,

hoşuna gitmişti.

"Sanırım denizleri öldürdük, kokmaya başlamaları an meselesi. Ve *laguna* da Adriyatik'ten sarkan bir bağırsak, o da zaten Akdeniz'den sarkan bir bağırsak, o da.. işte ne demek istediğimi anladın. Sanırım, su resmen ölecek, biz de ya şehri terk etmek zorunda kalacağız ya da kanalları dolduracağız, o zaman da burada yaşamanın bir anlamı kalmaz."

Garip bir teoriydi ve kesinlikle diğer duyduklarından, yarı yarıya inandıklarından daha sevimli değildi. Herkes sürekli şehrin yakın gelecekteki yıkılışından söz ediyordu, ama yine de evlerin fiyatı iki üç yılda bir ikiye katlanıyordu; kiralık evler de ortalama bir işçinin ödeyebileceğinden çok yukarılara fırlıyordu. Venedikliler Haçlı seferlerinde, veba salgınında ve yabancı orduların çeşitli işgallerinde emlak alıp satmıştır; o yüzden, her ne ekolojik afet gelirse gelsin, buna devam edeceklerine bahse girmek güvenli bir bahis olurdu.

"Her şey hazır" dedi Padovani, derin koltuklardan birine otururak; "Tek yapmam gereken, makarnayı içine atmak. Ama bana ne istediğin hakkında bir fikir verirsen bunu karıştırırken düşünürüm."

Brunetti kanepede yüzü ona dönük oturuyordu. Bir yudum daha şarap aldı ve kelimelerini özenle seçerek konuşmaya başladı. "Santomauro'nun Mestre'de oturan ve belli ki orada da çalışan, travesti bir fahişeyle ilişkisi olduğuna inanmak için geçerli bir nedenim var."

" 'İlişkisi var'la ne demek istiyorsun?" diye sordu Padovani, normal bir sesle.

"Seks ilişkisi" dedi Brunetti sadece; "Ama aynı zamanda avukatı olduğunu da iddia ediyor."

"Birinden birini seçmek zorunda değil, değil mi?"

"Hayır, pek değil. Ama onu bu genç adamın yanında bulduğumdan beri, onu soruşturmamı engellemeye çalışıyor."

"Hangi 'onu'?"

"Genç adamı."

"Anlıyorum" dedi Padovani, şarabından yudumlayarak; "Başka bir şey?"

"Sana verdiğim öteki isim, Leonardo Mascari, pazartesi günü Mestre'deki tarlada bulunan adamın ismi."

"Travesti mi?"

"Öyle gibi görünüyor."

"Peki buradaki bağlantı ne?"

"Genç adam, Santomauro'nun müşterisi; Mascari'yi tanıdığını inkâr etti. Ama onu tanıyordu."

"Nereden biliyorsun?"

"Burada bana inanman gerekiyor Damiano. Biliyorum. Bilecek kadar çok karşılaştım. Resmini tanıdı, ama tanımamış gibi yaptı."

"Genç adamın adı neydi?" diye sordu Padovani.

"Bunu söylemeye yetkim yok." Ortaya sessizlik çöktü.

"Guido" dedi Padovani nihayet, ileri eğilerek, "Mestre'deki o çocuklardan bazılarını tanıyorum. Eskiden çok fazlasını tanırdım. Eğer bu konuda senin gay danışmanlığını yapacaksam" –bunu hiçbir alay ya da kasıt gözetmeksizin söyledi– "o zaman adını bilmem gerekir." Brunetti yine bir şey söylemedi. "Guido, beni sen aradın. Ben seni aramadım." Padovani ayağa kalktı. "Makarnayı içine atıyorum. On beş dakika?"

Brunetti Padovani'nin mutfaktan dönüşünü beklerken duvarı kaplayan kitaplara baktı. Çin arkeolojisi kitabını alıp kanepeye getirdi, kapının açıldığını duyup Padovani'nin geldiğini görene kadar sayfalara göz attı.

"*A tavola, tutti a tavola. Mangiamo*"* diye seslendi Padovani. Brunetti kitabı kapatıp bir kenara koydu ve gidip masadaki yerini aldı. "Sen oraya, sola otur" dedi Padovani. Servis kabını masaya koyup hemen Brunetti'nin önündeki tabağa makarna yığmaya başladı.

Brunetti aşağıya baktı, Padovani kendisine koyana kadar bekledi ve yemeğe başladı. Domates, soğan, pancetta küpleri ve belki bir tutam da pepperoncino; bunların hepsi, en sevdiği makarna *penne rigate*'nin üzerine dökülmüştü.

"Güzelmiş" dedi gerçekten de öyle hissederek; "Pepperoncino'yu** severim."

"Ne iyi. İnsanlar çok mu acı bulurlar diye hiç bilemem."

"Yok, mükemmel" dedi Brunetti ve yemeğe devam etti. Brunetti tabağındakileri bitirdikten sonra Padovani tekrar tabağına yemek

* (İtl.) "Sofraya, herkes sofraya. Yemeğimizi yiyelim." (ç.n.)

** (İtl.) Acı yeşil ya da kırmızı biber. (ç.n.)

koyarken, "Adı Francesco Crespo" dedi.

"Tahmin etmeliydim" dedi Padovani bıkkın bir iç çekişle. Sonra çok daha ilgili görünerek sordu: "Çok fazla pepperoncino olmadığına emin misin?"

Brunetti başını iki yana salladı ve ikinci porsiyonunu da bitirdi ve Padovani servis kaşığına uzanırken Brunetti iki eliyle tabağını kapattı.

"Alsan iyi olur. Pek başka bir şey yok" diye ısrar etti Padovani.

"Yok, gerçekten Damiano."

"Sen bilirsin, ama Paola uzaktayken açlıktan ölürsen beni suçlamasın." Tabaklarını alıp servis kabının içine koyarak mutfağa gitti.

Tekrar oturmadan önce iki kere girip çıktı. İlkinde, pancettaya sarılmış ve patateslerle çevrilmiş küçük hindi göğsü rostosuyla, ikincisinde de bir tabak zeytinyağına yatırılmış ızgara biber ve geniş bir kap karışık yeşil salatayla geldi. "Olanların hepsi bu" dedi otururken, Brunetti bunun bir özür niyetiyle söylendiğinden şüphelendi.

Rostodan ve patateslerden alıp yemeğe başladı.

Padovani kadehlerini doldurduktan sonra hem hindiden, hem patateslerden aldı. "Crespo'nun kökeni sanırım Mantova. Padova'ya dört yıl önce eczacılık okumak için geldi. Ama çok geçmeden eğer doğal eğilimlerini takip ederse hayatın çok daha ilginç olacağını keşfetti ve kendini bir fahişe yaptı ve çok geçmeden bunu yapmanın en iyi yolunun kendisine yaşlıca bir adam bulmaktan geçtiğini keşfetti. Bildik şeyler: Kat, araba, giysiler için bir sürü para; bunlara karşılık da tek yapması gereken, faturalarını ödeyen adam bankadan ya da meclis toplantısından ya da karısından vakit bulup geldiğinde orada olmak. Sanırım o zaman daha on sekizindeydi. Ve çok, çok hoştu." Padovani çatalı havada tutarak sustu. "Hatta bana Caravaggio'nun Bakkhosu'nu hatırlattı: Güzel, ama fazla kurnaz ve yozlaşmanın eşiğinde."

Padovani Brunetti'ye biraz biber uzattı, kendisi de aldı. "İlk elden onun hakkında öğrendiğim son şey, Trevisolu bir muhasebeciye bağlanmış olduğuydu. Fakat Franco sağda solda sürtmeden duramazdı, muhasebeci de onu defetti. Sanırım dövüp defetmiş. Travesti olmaya ne zaman başladı bilmiyorum; o tür şeyler ilgimi hiç çekmiyor. Aslına bakarsan anlamıyorum da. Eğer kadın istiyorsan

kadınla yatarsın."

"Belki de onun bir kadın olduğunu düşünerek kendini aldatma yoludur" diye bir fikir ileri sürdü. Paola'nın teorisini kullanıyordu, ama şimdi düşününce mantıklı buluyordu.

"Belki de. Ama ne kadar acı, hı?" Padovani tabağını kenara koyup arkaya yaslandı. "Yani kendimizi sürekli aldatıyoruz, birini sevip sevmediğimiz ya da neden sevdiğimiz konusunda ya da neden seviyoruz, diye yalan söylediğimiz hakkında. Ama hiç değilse, kiminle yatmak istediğimiz konusunda kendimize karşı dürüst olsak. Basit bir şeymiş gibi görünüyor." Salatayı alıp üzerine tuz serpti, yaprakların üzerine bol bol zeytinyağı döktü, bol da sirke sıktı.

Brunetti tabağını uzattı, ama onun yerine verilen temiz salata tabağını kabul etti. Padovani salata kâsesini ona doğru itti. "Buyur. Tatlı yok. Sadece meyve var."

"Zahmete girmediğine sevindim" dedi Brunetti, Padovani de güldü.

"Bunların hepsi zaten evde vardı. Meyveler hariç."

Brunetti salatadan çok küçük bir parça aldı; Padovani daha da az aldı.

"Crespo hakkında başka ne biliyorsun?" diye sordu Brunetti.

"Süslenip püslenip adına da Francesca diyormuş. Ama soluğu Via Cappuccina'da aldığını bilmiyordum. Yoksa Mestre'deki parklarda mı?" diye sordu.

"İkisi de" diye cevapladı Brunetti; "Ben de orada mı olduğunu bilmiyorum. Verdiği adres çok hoş, adı da kapıdaydı."

"Kapıda herkesin adı olabilir. Kirayı kimin ödediğine bağlı" dedi Padovani, bu şeylerde daha tecrübeli olduğu anlaşılıyordu.

"Galiba haklısın" dedi Brunetti.

"Onun hakkında başka pek bir şey bilmiyorum. Kötü bir insan değil, en azından ben tanıdığımda kötü değildi. Ama sinsidir ve kolayca yönlendirilir. Bu tür şeyler değişmez, yani eğer bir çıkarı varsa sana yalan söylemesi mümkündür."

"Karşılaştığım insanların çoğu gibi" dedi Brunetti.

Padovani gülümseyip ekledi: "Hepimizin her zaman karşılaştığı bütün insanlar gibi."

Brunetti de bu acı gerçeğe güldü.

"Ben meyveyi alayım" dedi Padovani, salata tabaklarını topla-

yıp masadan kaldırdı. Çabucak elinde soluk mavi bir kapla döndü. İçinde altı muhteşem şeftali vardı. Küçük tabaklardan birini Brunetti'ye uzattı ve meyve kabını Brunetti'nin önüne koydu. Brunetti şeftalilerden birini alıp çatal bıçağıyla soymaya başladı.

"Santomauro hakkında bana ne söyleyebilirsin?" diye sordu; gözü soymaya devam ettiği şeftalideydi.

"*Lega della Moralità*'nın başkanını mı kastediyorsun ya da kendi ne diyorsa?" diye sordu Padovani, ilk kelimeleri söylerken sesini çok ciddileştirmişti.

"Evet."

"Sana şu kadarını kesin olarak söyleyebilirim ki, *Lega* ve amacı denildiğinde, eskiden Rock Hudson'ın Doris Day'in iffetine yaptığı hücumları seyrettiğimiz zevkle karşılanıyor. Ya da hem bizden, hem de Amerikalı bazı yaşayan aktörlerin daha kavgalı filmlerinden bazılarını seyrederken aldığımız zevk gibi."

"Yani herkesçe biliniyor mu?"

"Eh, hem öyle, hem değil. Çoğumuz için öyle, ama yine de, politikacıların tersine, centilmenlik anlaşmalarına saygı duyuyoruz ve okuldan çıkınca birbirimiz hakkında hikâyeler anlatmıyoruz. Anlatsaydık, hükümeti yönetecek kimse kalmazdı, ya da Vatikan'ı.

Brunetti gerçek Padovani'nin tekrar su yüzüne çıkmasına sevinmişti; Brunetti'nin neşeli, çenebaz diye bildiği gerçek Padovani'ydi.

"Ama *Lega* gibi bir şey?.. Bu kadar arsız bir şekilde bundan kurtulabilir mi?"

"İşte, harika bir soru. Ama *Lega*'nın geçmişine bir bakarsan, o zaman emekleme aşamalarında Santomauro'nun bu hareketin perde arkasındaki güçten ibaret olduğunu göreceksin. Aslında ismi iki yıl öncesine kadar o dernekte geçmiyordu, hiçbir resmi sıfatı yoktu; daha geçen seneye kadar ev sahibesi ya da ev bakıcısı veya liderlerine her ne deniliyorsa, seçilene kadar ünlü değildi."

"Ama o zaman neden kimse bir şey demedi?"

"Sanırım, çoğumuz *Lega*'ya bir latife olarak baktığımız için. Sanırım, bu çok ciddi bir hata." Sesinde alışık olunmayan bir ciddilik tonu vardı.

"Neden ki?"

"Çünkü sanırım, geleceğin siyasi dalgası *Lega* gibi gruplar, da-

ha büyük grupları parçalamayı hedefleyen gruplar, büyük birimleri küçük birimlere düşüren gruplar olacak. Doğu Avrupa ve Yugoslavya'ya baksana. Kendi siyasi '*lege*'mize bak; İtalya'yı bir sürü küçük, bağımsız parçaya doğramak istiyor."

"Biraz abartıyor olmayasın Damiano?"

"Tabii olabilirim. *Lega della Moralità* sadece bir araya toplanıp eski zamanların ne kadar iyi olduğunu konuşan, zararsız bir grup yaşlı hanımdan oluşuyor olabilir. Ama kaç üyelerinin olduğu hakkında kim ne biliyor? Gerçek hedeflerinin ne olduğu hakkında?"

İtalya'da komplo teorileri daha çocuk memedeyken veriliyordu, ve hiçbir İtalyan her yerde bir komplo görme güdüsü hissetmeden edemezdi. Dolayısıyla da kendini açığa vurmak istemeyen her grup, hemen her konuda kuşku uyandırırdı, Cizvitler gibi ya da Yahova Şahitleri gibi. Gerçi Cizvitler hâlâ öyleydi diye kendini düzeltti Brunetti düşünürken. Komplo elbette gizliliği getiriyordu, ama Brunetti bu önermenin tersine de işlediğini kabul etmeye niyetli değildi, yani gizliliğin komployu zorunlu kılmasını.

"Ee?" diye sordu Padovani.

"Ee ne?"

"*Lega* hakkında ne kadar şey biliyorsun?"

"Çok az" diye itiraf etti Brunetti; "Ama eğer onlardan kuşkulanacak olsaydım, hedeflerine bakmazdım; mali durumlarına bakardım." Yirmi yıllık polislik mesleğinde Brunetti çok az kural oluşturmuştu, ama bunlardan biri şuydu: Yüksek ilkeler ya da siyasi idealler, insanı para arzusu kadar ender olarak motive ediyordu.

"Santomauro'nun para gibi sıkıcı bir şeyle ilgileneceğini pek sanmam."

"Dami, parayla herkes ilgilenir, çoğu insan da parayla motive olur."

"Güdüleri ya da hedefleri bir kenara bırakırsak, eğer Giancarlo Santomauro o derneğin yönetimiyle ilgileniyorsa orasının kokacağından emin olabilirsin. Küçük bir şey, ama kesin."

"Özel hayatı hakkında ne biliyorsun?" diye sordu Brunetti, "seks" demektense aynı anlama gelen "özel" kelimesi Brunetti'ye daha zarif gelmişti.

"Tek bildiğim, söylenenler, sözlerde ve yorumlarda ima edilenler. Nasıl olduğunu bilirsin." Brunetti başıyla evet dedi. Kesinlikle

biliyordu. "Yani aslında benim bildiğim, tekrar edeyim, gerçekten *biliyor* değilim –gerçi biliyorum– küçük oğlanlardan hoşlandığıdır; ne kadar küçük olursa o kadar iyi. Eğer geçmişini incelersen eskiden en az yılda bir kere Bangkok'a gittiğini görürsün. Tarif edilemez Signora Santomauro'yla diye hemen ekleyeyim. Ama son birkaç yıldır gitmiyor. Bunun açıklamasını bilmiyorum; ama onunki gibi bir zevkin değişmeyeceğini biliyorum, kaybolmaz ve arzu ettikleri şey dışında hiçbir şekilde de doyuramazlar."

"Bunun ne kadarını, burada bulmak mümkün?" Paola'yla bazı şeyleri konuşmak neden o kadar kolay ve başkalarıyla neden o kadar zordu?

"Bir kısmını, ama gerçek merkezleri Roma'da ve Milano'dadır."

Brunetti bunları polis dosyalarında okumuştu. "Filmler mi?"

"Filmler zaten var, ama gerçeği de var, parasını verenler için. Şunu da söyleyecektim: Bunlar riskleri de göze alıyorlar, ama gerçekten bir risk olduğu söylenemez, bugün yok."

Brunetti tabağına bakınca şeftalisinin orada durduğunu gördü, soyulmuş ama dokunulmamıştı. Canı istemiyordu. "Damiano, 'küçük çocuklar' derken kafanda bir yaş var mıydı?"

Padovani birden gülümsedi. "Biliyor musun Guido, bütün bunlardan son derece utandığın gibi garip bir hisse kapılıyorum." Brunetti bir şey demedi. "Küçük on iki olabilir, ama on da olabilir."

"Yaa!" Uzun bir sessizlik oldu, sonra Brunetti sordu: "Santomauro hakkında emin misin?"

"Onun bu şekilde bilindiğinden eminim, yanlış olma ihtimali de yok. Ama bir kanıtım yok, tanığım ya da yemin edecek birisi de yok."

Padovani masadan kalktı ve duvar kenarında, üzerinde şişelerin dolu olduğu, alçak bir dolabın yanına gitti. "Grappa?" diye sordu.

"Lütfen."

"Bir tane çok hoş, armut çeşnili var. Denemek ister misin?"

"Evet."

Brunetti de odanın o yanına gitti, Padovani'nin uzattığı kadehi aldı ve tekrar kanepeye gidip oturdu. Padovani şişeyi de yanına alıp koltuğuna geri döndü.

Brunetti tadına baktı. Armut değil, nektardı.

"Fazla hafif" dedi Brunetti.

"Grappa mı?" diye sordu Padovani, samimi şekilde şaşırmıştı.

"Yok, yok, Crespo'yla Santomauro arasındaki bağ. Eğer Santomauro küçük oğlanlardan hoşlanıyorsa, o zaman Crespo onun sadece avukat olarak müşterisi olabilir."

"Tamamen mümkün" dedi Padovani, ama tersini düşündüğünü gösteren bir ses tonuyla söyledi.

"İkisi hakkında da sana daha fazla bilgi verecek birilerini tanıyor musun?" diye sordu Brunetti.

"Santomauro ile Crespo hakkında mı?"

"Evet, Leonardo Mascari hakkında da, eğer aralarında bir bağ varsa."

Padovani saatine baktı. "Şimdi insanlara telefon etmek için geç oldu, biliyorum." Brunetti saatine bakınca henüz onu çeyrek geçtiğini gördü. Rahibeleri mi arayacaktı?

Padovani bunu fark edip güldü. "Hayır Guido, şimdi hepsi akşam için, gece için dışarı çıkmışlardır. Ama onları yarın Roma'dan arar, ne bildiklerine ve ne bulabileceklerine bir bakarım."

"İki adamın da haklarında sorular sorulduğunu bilmemelerini tercih ederim." Kibarcaydı, ama katı ve sevimsizdi.

"Guido, havada uçuşan ince bir örümcek ağı gibi olacak. Santomauro'yu tanıyan herkes onun hakkında bildiklerini, duyduklarını yaymaktan zevk alır ve bunlardan hiçbirinin tekrar ona dönmeyeceğine emin olabilirsin. Onun pis bir işe karışmış olma ihtimalini düşünmek bile aklımdan geçen insanları zevkten dört köşe yapacaktır."

"İşte bu Damiano. Konuşulsun istemiyorum, özellikle de onun bir şeylere bulaşmış olabileceğiyle ilgili, özellikle de pis bir şeye." Brunetti bunları söylerken sert konuştuğunu biliyordu, onun için gülümseyip bir grappa daha almak için kadehini kaldırdı.

Çenebaz kaybolmuş, yerini gazeteci almıştı. "Pekâlâ Guido. Etrafa yaymayacağım, belki başka insanları ararım, ama onun hakkında salıya ya da çarşambaya bazı bilgiler almam gerek." Padovani kendisine bir grappa daha doldurup yudumladı. "*Lega*'yı araştırmalısın Guido; en azından üyelik meselesini."

"Onlardan gerçekten kaygılanıyorsun, değil mi?" diye sordu Brunetti.

"Kendini başka insanlardan üstün gören her gruptan kaygılanırım."

"Polisten de mi?" diye sordu Brunetti gülümseyerek, Padovani'yi biraz neşelendirmeye çalışıyordu.

"Hayır, polisten değil Guido. Kimse onların üstün olduğuna inanmıyor, sanırım sizin içinizdeki pek çok çocuk da inanmıyor." İçkisini bitirdi, ama başka içki koymadı. Şişeyle kadehi koltuğunun yanına, yere koydu. "Hep Savonarola'yı düşünürüm" dedi; "İşleri daha iyileştirmeyi düşünerek başlamıştı, ama bunu yapmak için düşünebildiği tek yol, benimsemediği her şeyi yıkmak olmuştu. Sonuçta, sanırım bütün bağnazlar ona benziyor, hatta *ecologisti* ve *feministi* de. Daha iyi bir dünya isteyerek başlıyorlar; ama sonra işi, onlara göre olması gereken dünyaya uymayan her şeyi ortadan kaldırmak istemeye kadar vardırıyorlar. Savonarola gibi, sonunda hepsi yakılmak için odunlara bağlanacaklar."

"Sonra ne olacak?" diye sordu Brunetti.

"Şey, herhalde geri kalanlar bir şekilde idare edecek."

Felsefi açıdan çok önemli bir şey değildi, ama Brunetti akşamı kapatmak için bunu yeterince iyimser bir yorum olarak aldı. Ayağa kalktı, ev sahibine gerekli şeyleri söyledi ve eve, yalnız yatağına gitti.

15

Brunetti'nin dağlara gelmeyişinin başka bir nedeni de bu pazarın annesini ziyaret günü olmasıydı; kardeşi Sergio ile dönüşümlü olarak gidiyorlar ya da gerekli olduğunda birinin yerine öteki gidiyordu. Ama bu hafta sonu Sergio'yla ailesi Sardinia'daydılar, o yüzden Brunetti'den başka gidecek kimse yoktu. Gidip gitmemesi bir şey değiştirmiyordu elbette, ama yine de ya o ya da Sergio gidiyordu. Annesi Mira'daydı, Venedik'ten on kilometre uzakta; o yüzden otobüse binmesi gerekiyordu, sonra da ya taksi tutacak ya da uzun bir yürüyüşün ardından *Casa di Riposo*'ya gidecekti.

Gideceğini bildiği için kötü uyudu; anılardan, sıcaktan ve kurtulamadığı sivrisineklerden uyuyamadı. Sonunda sekiz civarında uyandı, her pazar yaptığı gibi aynı kararla uyandı: Öğle yemeğin-

den önce mi, sonra mı gitmeliydi? Ziyaret gibi bunun da hiçbir önemi yoktu, bugün farklı olarak sadece sıcak vardı. Eğer öğleden sonraya kadar beklerse ortalık cehennem gibi olurdu, o yüzden hemen gitmeye karar verdi.

Dokuzdan önce evden ayrıldı, Piazzale Roma'ya yürüdü ve şansından Mira otobüsü kalkmadan birkaç dakika önce ulaştı. Otobüse en son binenlerden biri olduğu için ayaktaydı, otobüs köprüyü geçip daha sonra Mestre'nin etrafındaki trafiği taşıyan üst geçitler labirentine girince sağa sola sallandı durdu.

Otobüsteki yüzlerden bazıları tanıdıktı; bazıları Mira'daki istasyondan ortak taksi tutardı ya da hava daha iyiyse, istasyondan beraber yürürlerdi, hava dışındaki bir konudan nadiren konuşurlardı. Ana istasyonda otobüsten altı kişi indi; ikisi tanıdık kadındı, üçü hemen bir taksi tutmak için anlaştılar. Taksi klimalı olmadığı için havadan konuşabilirlerdi, hepsi de böyle vakit geçirmekten memnundu.

Casa di Riposo'nun önünde her biri beş bin liret çıkarttı. Şoför taksimetre kullanmıyordu; buraya gelen herkes kaç liret olduğunu biliyordu.

İçeriye beraber girdiler, Brunetti ve iki kadın, hâlâ rüzgârın değişeceğini ya da yağmurun geleceğini umuyorlardı, yağmur yağmazsa çiftçiler ne yapardı, böyle bir yaz görmediklerini söyleyerek isyan ediyorlardı.

Brunetti yolu biliyordu, üçüncü kata yürüdü, iki kadın da erkekleri tuttukları ikinci kattaki kendi yollarına gitti. Merdivenlerin başında Suor' Immacolata'yı gördü, burada çalışan rahibelerden en sevdiğiydi.

"*Buon giorno* dottor"* dedi kadın, gülümseyip koridordan yanına gelirken.

"*Buon giorno* rahibe" dedi Brunetti; "Çok serin görünüyorsunuz, sanki sıcak sizi hiç etkilemiyor gibi."

Kadın buna gülümsedi, Brunetti bu şakayı her yaptığında gülümserdi. "Ah, siz Kuzeyliler, siz gerçek sıcak nedir bilmezsiniz. Bu bir şey değil, havadaki sadeçe ilkbahar tadı." Suor' Immacolata Sicilya'nın dağlarından gelmeydi, buraya cemaati tarafından iki yıl önce nakledilmişti. Kederle, delilikle, sefaletle geçirdiği günlerinde

* (İtl.) "Merhaba bayım." (ç.n.)

canını sıkan tek şey soğuktu, ama bu konuda konuşurken, sanki gerçek ıstırabın yanında kendisininkini konuşmanın saçma olduğunu söyler gibi, daima hafife alırdı. Brunetti, onu gülümser görünce yine ne kadar güzel olduğunu hatırladı: Kahverengi badem gözler, yumuşak bir ağız; ince, zarif bir burun. Hiç anlamı yoktu. Brunetti dünyevi olarak, kendisinin bir dünyevi zevk insanı olduğuna inandığından, orada sadece feragat görüyordu ve bunu canlandıran arzuları hiç anlayamıyordu.

"Annem nasıl?" diye sordu Brunetti.

"İyi bir hafta geçirdi dottor." Brunetti için bunun anlamı sadece olumsuz şeylerdi: Kimseye saldırmamıştı, hiçbir şeyi parçalamamıştı, kendisine şiddet uygulamamıştı.

"Yemek yiyor mu?"

"Evet dottor. Hatta, çarşamba günü gidip öteki hanımlarla öğle yemeği yedi." Brunetti bunun ne facialar getirdiğini öğrenmek için bekledi, ama Suor' Immacolata başka bir şey demedi.

"Onu görebilir miyim dersiniz?" diye sordu.

"Aa, tabii dottor. Sizinle gelmemi ister misiniz?" Kadınların zarafeti ne güzel, iyilikseverlikleri ne kadar ince.

"Teşekkür ederim rahibe. Belki sizi yanımda görürse kendini daha rahat hisseder, en azından içeriye ilk kez girerken."

"Evet, şaşkınlığını azaltabilir. Bir başka kişiye alıştı mı, genellikle iyi oluyor. Bir de sizin olduğunuzu sezerse dottor, gerçekten hayli mutlu olur."

Bu yalandı. Brunetti biliyordu, Suor' Immacolata da biliyordu. İnancı ona yalan söylemenin günah olduğunu öğretiyordu, ama yine de o Brunetti'ye ve kardeşine her hafta bu yalanı söylüyordu. Daha sonra, diz çöküp elinde olmadan işlediği ve daha sonra yine işleyeceğini bildiği bir günah için bağışlanmayı diliyordu. Kışın dua ettikten sonra, yatmadan önce kendi odasının penceresini açıp kendisine verilen tek battaniyeyi kaldırıyordu. Ama her hafta aynı yalanı söylüyordu.

Rahibe dönüp önden giderek yolu gösterdi, gayet iyi bilinen yoldu bu, 308 no'lu odaya gidiyordu. Koridorun sağ yanında, duvara dayanmış tekerlekli sandalyelerde üç kadın oturuyordu. İkisi ritmik olarak tekerlekli sandalyelerin kolçaklarına vuruyordu, saçma şeyler mırıldanıyorlardı; üçüncüsü de bir ileri, bir geri sallanı-

yordu, deli insan metronomu. Yanlarından geçerken her zaman sidik kokan, uzanıp Brunetti'nin elini kavradı. "Sen Giulio musun? Sen Giulio musun?" diye sordu.

"Hayır Signora Antonia" dedi Suor' Immacolata, eğilip yaşlı kadının kısa, beyaz saçını aşağıya doğru okşadı; "Giulio az önce sizi görmeye geldi ya. Hatırlamıyor musunuz? Size bu sevimli hayvancığı getirdi" dedi, kadının kucağından gevilmiş küçük bir oyuncak ayıyı alıp ellerine verdi.

Yaşlı kadın rahibeye şaşkın, son derece kafası karışmış bir şekilde baktı, bu bakıştaki şaşkınlığı ancak ölüm ortadan kaldırabilirdi. "Giulio mu?" diye sordu.

"Doğru signora. Bu küçük *orsetto*'yu* size Giulio verdi. Ne güzel, değil mi?" Minik ayıyı tutup kadına gösterdi, kadın ayıcığı aldı, tekrar Brunetti'ye doğru dönüp sordu: "Sen Giulio musun?"

Suor' Immacolata Brunetti'nin kolundan tutup uzaklaştırdı. "Anneniz bu hafta Aşai Rabbani ayinine katıldı. Bayağı faydası oldu gibi."

"Eminim olmuştur" dedi Brunetti. Brunetti düşününce, buraya gelince yaptığı şeyin, fiziksel acılar yaşayacak kişinin –iğne vurulmak, keskin bir soğuğa maruz kalmak– yaptığı şeye benzediğini gördü: Kaslarını geriyor, kasılıyor, gelecek olan acının düşüncesiyle diğer bütün duyumları dışlıyordu. Ama Brunetti kaslarını germek yerine –deyim yerindeyse– ruhunu geriyordu.

Annesinin odasının önünde durdular, geçmişin anıları Brunetti'nin etrafına toplanıp ceza Tanrıçaları gibi ona vurmaya başladı: Kahkahalarla, şarkılarla geçen muhteşem yemekler, hepsinin üstüne çıkan annesinin berrak soprano sesi; Paola'yla evleneceğini söylediğindeki sinirlenişi, döktüğü isterik gözyaşları, sonra aynı gece odasına gelip Brunetti'nin babasından yadigâr kalan tek hediye altın kolyesini, bileziğin daima en büyük oğulun karısına ait olması gerektiğini söyleyerek Paola için ona vermesi.

Kendiliğinden yaptığı bir hareketle bütün anılar uçtu. Sadece kapıyı görüyordu, beyaz kapıyı ve Suor' Immacolata'nın önlüğünün beyaz arkalığını. Rahibe kapıyı açık bırakarak içeri girdi.

"Signora" dedi; "Signora, oğlunuz sizi görmeye geldi." Gidip pencerenin yanında oturan yaşlı kadının yanında durdu. "Signora,

* (İtl.) Ayıcık. (ç.n.)

ne güzel değil mi? Oğlunuz sizi ziyarete geldi."

Brunetti kapının yanında duruyordu. Suor' Immacolata ona başıyla işaret etti, o da kapıyı öğrendiği gibi açık bırakarak içeri adım attı.

"Günaydın dottor" dedi rahibe yüksek sesle, kelimeleri açık seçik telaffuz etmişti. "Annenizi ziyarete gelebildiğiniz için çok memnun oldum. Nasıl, iyi görünüyor, değil mi?"

Brunetti odaya birkaç adım attıktan sonra durdu, ellerini vücudundan epeyce uzakta tutuyordu. "*Buon dì mamma*"* dedi; "Ben Guido. Seni görmeye geldim. Nasılsın, *mamma?*" Brunetti gülümsedi.

Gözlerini Brunetti'den bir an bile alamayan yaşlı kadın rahibenin koluna sarıldı, onu yanına çekti ve kulağına bir şey fısıldadı.

"Yok, hayır signora. Böyle şeyler söylemeyin. O iyi bir adam. Sizin oğlunuz; Guido. Sizi görmeye, nasıl olduğunuzu görmeye geldi." Rahibe yaşlı kadının elini okşadı, dizinin üstüne çökerek daha da yaklaştı. Yaşlı kadın, rahibeye bakıp ona başka bir şey söyledi; sonra kımıldamamış olan Brunetti'ye baktı.

"O benim bebeğimi öldüren adam" diye bağırdı birden; "Onu tanıyorum, onu tanıyorum. Bebeğimi öldüren adam." Sandalyesinde kendini bir yandan öte yana itmeye başladı. Sesini yükseltip bağırmaya başladı: "İmdat, imdat, bebeklerimi öldürmek için geri geldi."

Suor' Immacolata kollarıyla yaşlı kadını sardı, onu sıkıca tuttu ve kulağına fısıldadı, ama kadının korkusunu ve hiddetini hiçbir şey engelleyemezdi. Rahibeyi öyle bir kuvvetle itti ki, rahibe yere serildi.

Suor' Immacolata çabucak dizlerinin üzerine kalkıp Brunetti'ye döndü. Başını iki yana sallayarak kapıyı gösterdi. Brunetti ellerini açık seçik önünde gösterir halde odadan yavaşça geri geri çıktı ve kapıyı kapattı. İçeriden annesinin sesini duyuyordu, uzun dakikalar boyunca çığlık attı, sonra yavaş yavaş sakinleşti. Onun altında, bu seslere eşlik eden genç kadının sakinleştiren, yatıştıran ve yavaş yavaş yaşlı kadının korkusunu ortadan kaldıran daha yumuşak, daha derin sesini duyuyordu. Koridorda hiç pencere yoktu, bu yüzden Brunetti kapının dışında durup öyle kapıya baktı.

On dakika sonra Suor' Immacolata odadan çıkıp yanına geldi.

* (İtl.) "Günaydın anne." (ç.n.)

"Affedersiniz dottor. Gerçekten bu hafta daha iyi olduğunu sanmıştım. Ayinden sonra çok sessiz olmuştu."

"Önemli değil rahibe. Olur böyle şeyler. Bir yeriniz incinmedi ya?"

"Yok, hayır. Zavallıcık, ne yaptığını bilmiyordu. Yok, iyiyim."

"Bir şeye ihtiyacı var mı?" diye sordu.

"Yok, yok, ihtiyacı olduğu her şey var." Brunetti'ye göre sanki annesinin hiçbir şeye ihtiyacı yokmuş gibi geliyordu, ama belki de ihtiyacı olduğu bir şey yoktu ve bir daha da hiç olmayacaktı.

"Çok iyisiniz hemşire."

"İyi olan Tanrı dottor. Biz sadece ona hizmet ediyoruz."

Brunetti söyleyecek bir şey bulamıyordu. Elini uzatıp rahibenin elini sıktı, uzun süre elini bırakmadı, öteki elini de üzerine koydu. "Sağ olun rahibe."

"Tanrı sizi korusun ve size güç versin dottor."

16 Aradan bir hafta geçmişti, o yüzden Maria Lucrezia Patta'nın hikâyesi Venedik Questurası'nın etrafında döndüğü bir güneş değildi. Hafta sonunda iki bakan daha istifa etmişti, ikisi de tantanalı bir şekilde kararlarının, son rüşvet ve yolsuzluk skandallarında adlarının geçmesiyle hiçbir ilgisi bulunmadığını, hiçbir şekilde bağlantı olmadığını haykırmışlardı. Normalde, bütün İtalya gibi, Questura personeli de buna esneyip spor sayfasına geçerdi, ama bunlardan biri adalet bakanı olunca personel özel ilgi gösterdi; İtalyan hükümeti konağının basamaklarından aşağıya başka hangi kellelerin yuvarlanacağını konuşmak için.

Son yirmi otuz yılın en büyük skandallarından biri olsa da –gerçi ne zaman küçük bir skandal olmuştu ki?– kamuoyu bunun *insabbiata* olacağını, yani üstünün örtüleceğini, hasıraltı edileceğini düşünüyordu; tıpkı geçmişteki pek çok skandalda olduğu gibi. Bir İtalyan bunu ağzına bir kere aldı mı, o zaman onu durdurmak imkânsızlaşır, ve bunun ardından güzelce üstü örtülmüş olayların listesi gelir: Ustica, PG2, I. Papa John Paul'un ölümü, Sindona. Maria Lucrezia Patta, şehirden çıkışı ne kadar dramatik olursa olsun,

bu baş döndürücü yüksekliklere eşlik etmesi beklenemezdi, o yüzden hayat normale döndü; tek haber, geçen hafta Mestre'de bulunan travestinin Verona Bankası'nın müdürü çıkmasıydı, hem bunu bir banka müdüründen kim beklerdi Tanrı aşkına?

Pasaport bürosunda sokağın yukarısında oturan sekreterlerden biri, bu sabah barda duyduğuna göre bu Mascari Mestre'de gayet iyi tanınırmış ve yaptıklarını, ne zaman iş gezisine çıktığını yıllardır bilmeyen yokmuş. Dahası, başka bir barda da evliliğinin gerçek bir evlilik olmadığı öğrenilmişti, bankada çalıştığı için evlilik bir örtmeceydi. Bu noktada araya biri girip karısının en azından aynı beden kıyafetleri giyebilmesini umuyordu; onunla başka neden evlensindi? Rialto'daki meyvecilerden birinin güvenilir bir yerden duyduğuna göre Mascari her zaman, hatta okuldayken bile böyleydi.

Sabahın ilerleyen saatlerinde kamuoyunun nefes alması gerekiyordu, ama öğleden sonra herkesin ağzında gezen bilgiye göre, Mascari sadece, bu gizli ayıbını bilen iki üç arkadaşının uyarılarına rağmen peşinden koştuğu "sert erkek" meselesi yüzünden değil, karısının onun naaşını kabul etmeyip Hıristiyan geleneğine uygun olarak toprağa vermeyi reddetmesinden dolayı ölmüştü.

Brunetti, dul kadından bir randevu alıp şehirde dolaşan dedikodulardan habersiz, saat on birde evine gitti. Verona Bankası'nı aramıştı; Messina'daki şubeleri, bir hafta öncesinde kendini Mascari diye tanıtan bir adamdan ziyaretinin belki iki hafta, belki de bir ay gecikeceğini bildiren bir telefon aldıklarını söylemişti. Hayır, bu telefonu teyit ettirme gereği duymamışlardı, kuşkulanmaları için bir sebepleri yoktu.

Mascari'nin dairesi, Castello'nun en işlek caddesi Via Garibaldi'nin bir sokak arkasındaki bir apartmanın üçüncü katındaydı. Dul kadın Brunetti'ye kapıyı açtığında iki gün öncesiyle aynıydı; tek fark takım elbisesinin siyah, gözlerinin çevresindeki yorgunluk işaretlerinin de daha belirgin oluşuydu.

"Günaydın signora. Bugün benimle konuşmanız büyük nezaket."

"Buyurun lütfen" dedi kadın ve kapıdan geri çekildi. Brunetti izin istedi, sonra içeriye girdi, bir an tamamen altüst oldu, sanki daha önce orada bulunduğu gibi garip bir his duydu. Ancak etrafa ba-

kınca bu hissin kaynağını fark etti: Daire, Campo San Bartolomeo'daki yaşlı kadının dairesiyle aynıydı ve aynı ailenin içinde nesiller boyu yaşadığı izlenimini veriyordu. Aynısından, ağır bir yan dolap uzaktaki duvara dayalıydı, iki koltuğun üzerindeki kadife döşemeyle kanepe aynı hafif desenli ve yeşildi. Bu kapalı pencerelerdeki perdeler de çekilmişti, ya güneşi ya da meraklı bakışları uzakta tutmak için.

"Size içecek bir şey getireyim mi?" diye sordu, âdetten sormuştu.

"Hayır, lütfen zahmet etmeyin signora. Ben sadece zamanınızdan biraz alacağım. Size sormamız gereken bazı sorular var."

"Evet, biliyorum" dedi kadın ve odada geriye doğru gitti. Rahat koltuklardan birine oturdu, diğerine de Brunetti oturdu. Kadın koltuğun kolçağından küçük bir iplik parçasını aldı, yuvarlayıp top yaptı, sonra özenle ceketinin cebine koydu.

"Kocanız hakkındaki dedikodulardan ne kadarını duyduğunuzu bilmiyorum signora."

"Kadın gibi giyinmiş olarak bulunduğunu biliyorum" dedi, alçak ve titrek bir sesle.

"Madem onu biliyorsunuz, o zaman bazı soruların sorulması gerekiyor."

Kadın başıyla onaylayıp aşağıya, ellerine baktı.

Soruyu ya kaba bir şekilde sorabilirdi ya da utandırıcı bir şekilde. İkincisini seçti. "Kocanızın böyle şeyler yaptığına inanacak gerekçeleriniz var mıydı ya da var mı?"

"Ne demek istediğinizi anlamadım" dedi kadın, oysa ne dediği açık olmalıydı.

"Yani kocanızın travestilikle ilgisinden." Neden sanki "travesti" kelimesini söyleyip kurtulmuyordu?

"İmkânsız."

Brunetti bir şey demeden onu bekledi.

Kadının yaptığı tek şey ruhsuzca tekrar etmekti: "İmkânsız."

"Signora, kocanıza hiç tuhaf telefonlar ya da mektuplar geldi mi?"

"Ne demek istediğinizi anlamıyorum."

"Onu biri arayıp da konuştuktan sonra kaygılandığı, daldığı oldu mu? Ya da bir mektuptan sonra? Ya da yakınlarda kaygılı görün-

düğü oldu mu?"

"Hayır, hiç öyle bir şey olmadı" dedi kadın.

"Eğer ilk soruma dönersem signora, kocanız hiç o yöne çekildiğini gösteren bir işaret verdi mi?"

"Erkeklere doğru mu?" diye sordu kadın; sesi, hayretten ve başka bir şeyden, belki de iğrenmekten dolayı yükselmişti.

"Evet."

"Hayır, hiç. Söylemesi korkunç bir şey. İğrenç. Kocam hakkında öyle konuşmanıza izin vermem. Leonardo bir erkekti." Brunetti kadının ellerinin yumruk halinde sıkıldığını fark etti.

"Lütfen bana karşı biraz sabırlı olun signora. Ben sadece olanları anlamaya çalışıyorum, o yüzden de kocanız hakkında bu soruları sormam gerekiyor. Benim bunlara inandığım anlamına gelmiyor."

"O zaman neden soruyorsunuz?" diye sordu, sesi yatışmıştı.

"Kocanızın ölümü hakkındaki gerçeği bulmak için signora."

"Bu konudaki hiçbir soruya cevap vermeyeceğim. Yakışık almıyor."

Brunetti kadına cinayetin de yakışık almadığını söylemek istedi, ama onun yerine başka bir şey sordu: "Son birkaç hafta içinde kocanız herhangi bir şekilde farklı görünmüş müydü?"

Tahmin edileceği gibi şöyle cevap verdi: "Ne demek istediğinizi anlamıyorum."

"Mesela, Messina gezisi hakkında bir şey söyledi mi? Gitmeye istekli göründü mü? Gönülsüz müydü?"

"Hayır, her zamanki gibi göründü."

"Peki nasıl görünürdü?"

"Gitmesi gerekiyordu. Bu, işinin bir parçasıydı; o yüzden de yapması gerekiyordu."

"O konuda bir şey söyledi mi?"

"Hayır, sadece gideceğini söyledi."

"Ve bu geziler sırasında sizi aramaz mıydı signora?"

"Evet."

"Neden signora?"

Kadın Brunetti'nin bu sorudan vazgeçmeyeceğini sezmiş gibiydi, o yüzden cevapladı: "Banka, Leonardo'nun özel telefon görüşmelerini masraf olarak göstermesine izin vermiyordu. Bazen şube-

deki bir arkadaşını arayıp ondan beni aramasını istiyordu, ama her zaman değil."

"Ya, anlıyorum" dedi Brunetti. Banka müdürü olacaktı, ama karısına telefon parası harcamayacaktı.

"Kocanız ve sizin hiç çocuğunuz var mı signora?"

"Hayır" diye hemen cevap verdi.

Brunetti ondan vazgeçip başka bir soru sordu: "Kocanızın bankada özel arkadaşları var mı? Aradığı bir arkadaştan söz ettiniz; bana adını verebilir misiniz?"

"Onunla neden konuşmak istiyorsunuz?"

"Belki kocanız işteyken bir şey söylemiştir, belki de Messina'ya gidişiyle ilgili ne hissettiğini belli etmiştir. Kocanızın arkadaşıyla, kocanızın davranışlarında alışılmadık herhangi bir şey fark edip etmediğini öğrenmek için konuşmak istiyorum."

"Eminim hissetmemiştir."

"Ben yine de onunla konuşmak isterim signora, eğer adını verebilirseniz."

"Marco Ravanello. Ama size bir şey söyleyemeyecek. Kocamda hiçbir gariplik yoktu." Brunetti'ye öfkeli bir bakış atıp tekrar etti: "Kocamda hiçbir gariplik yoktu."

"Sizi daha fazla sıkıntıya sokmak istemiyorum signora" dedi Brunetti ve ayağa kalkıp kapıya doğru birkaç adım attı. "Cenaze hazırlıkları yapıldı mı?"

"Evet, tören yarın. Saat onda." Nerede olduğunu söylemedi, Brunetti de sormadı. Bu bilgiye kolayca ulaşılabilirdi ve Brunetti törene katılacaktı.

Brunetti kapıda durdu. "Yardımınız için çok teşekkür ederim signora. Şahsi taziyelerimi kabul edin ve sizi temin ederim, kocanızın ölümünden sorumlu kişiyi bulmak için gücümüz dahilindeki her şeyi yapacağız." "Ölüm" neden daima "cinayet"ten kulağa daha iyi geliyordu?

"Kocam öyle değildi. Öğreneceksiniz. Erkekti."

Brunetti elini uzatmadı, sadece başını eğdi ve kapıdan çıktı. Basamaklardan aşağıya inerken *Bernarda Alba'nın Evi*'nin* son sahnesini hatırladı; anne sahnede durmuş, seyircilere ve dünyaya kızı-

* İspanyol şair ve oyun yazarı F. Garcia Lorca'nın oyunu. (ç.n.)

nın bakire öldüğünü haykırıyordu. Brunetti için onların sadece ölümleri önemliydi; gerisi boştu.

Questura'da Vianello'nun odasına gelmesini istedi. Brunetti iki kat yukarıda olduğu için esintiden ne kaparlarsa kârdı. İçeri girdiklerinde Brunetti pencereleri açıp ceketini çıkarınca Vianello'ya sordu: "Pekâlâ, *Lega* hakkında bir şey buldun mu?"

"Nadia bunun için bordroya geçirilmeyi umuyor dottor" dedi Vianello otururken; "Bu hafta sonu telefonda iki saatten fazla zaman harcayarak tüm şehirdeki arkadaşlarıyla konuştu. İlginçmiş, bu *Lega della Moralità*."

Vianello hikâyeyi kendi tarzıyla anlatırdı, Brunetti biliyordu, ama bu süreci tatlılaştırmayı düşünerek şöyle dedi: "Yarın sabah Rialto'ya uğrayıp çiçek alırım. Yeterli olur mu dersin?"

"Gelecek cumartesi beni eve almayı tercih eder" dedi Vianello.

"Hangi göreve verildin?" diye sordu Brunetti.

"Çevre bakanını havaalanından getiren teknede olmam gerekiyor. Hepimiz onun Venedik'e gelmeyeceğini, son anda iptal edeceğini biliyoruz. Yosunların koktuğu şehre ağustosta gelip yeni büyük çevre projelerinden söz etmeye cesaret eder mi sanıyorsunuz?" Vianello alaylı şekilde güldü; yeni Yeşiller Partisi'ne ilgisi son zamanlardaki sağlık tecrübelerinin başka bir sonucuydu. "Fakat oraya gelmeyeceğini duymak için gidip sabahımı boşa harcamak istemiyorum."

Vianello'nun bu fikri Brunetti'ye tamamen mantıklı geliyordu. Bakan, Vianello'nun dediği gibi, Venedik'te görünmeye cesaret edemezdi, Adriyatik sahilindeki plajların yarısının yüksek kirlilik oranından ötürü kapandığı ayda olmazdı, besin kaynağının büyük kısmını oluşturan balıkların tehlikeli ölçülerde, yüksek seviyelerde civa ve öteki ağır metaller içerdiği, halk tarafından yakınlarda öğrenilen bir şehirde olmazdı. "Elimden geleni yaparım" dedi Brunetti.

Çiçeklerden daha iyi şeylerin geleceğinden memnun olan Vianello –gerçi Brunetti'nin çiçekleri de getireceğini biliyordu– not defterini çıkarıp karısının derlediği raporu okumaya başladı.

"*Lega* yaklaşık sekiz yıl önce başlatıldı, ama kim tarafından ya

da ne maksatla olduğunu kimse tam olarak bilmiyor. Kimsesiz çocuklara oyuncaklar götürmek, yaşlı insanların evlerine yemek götürmek gibi hayır işleri yapması gerektiği için, daima iyi bir isim yaptı. Yıllar geçtikçe, şehir ve kiliselerin bazıları boş daireleri ona devredip idare etmelerine izin verdi; dernek bu daireleri yaşlılara, bazen de sakatlara ucuza, zaman zaman da parasız vermek için kullanıyordu." Vianello bir an durakladı, sonra ekledi: "Bütün çalışanları gönüllülerden oluştuğu için, kendisini bir hayır kurumu gibi organize etmesine izin verildi."

"Yani" diye araya girdi Brunetti, "vergi yükümlülüğü yok ve hükümet her zamanki nezaketi göstererek mali işlerini fazla yakından incelemiyor, tabii inceliyorsa."

"Biz aynı anda çarpan iki yüreğiz dottor." Brunetti, Vianello'nun siyasi görüşünün değiştiğini biliyordu, ama belagati de mi değişmişti?

"Çok garip olan şey şu ki dottor, Nadia gerçekten *Lega*'ya mensup birini bulamadı. Bankadaki kadın bile öyle çıkmadı. Birçok insan üye olduğunu bildiği birinden söz etmiş, ama Nadia sorduktan sonra emin olmadıklarını söylemişler. Üye oldukları söylenen insanlarla iki kere konuştu, ama üye olmadıkları çıktı ortaya."

"Peki hayır işleri?" diye sordu Brunetti.

"Onlar da çok uçucu. Hastaneleri aradı, ama hiçbiri, hiçbir zaman *Lega*'yla temas kurmamış. Yaşlı insanlarla ilgilenen sosyal hizmetler ajansını aradım, ama yaşlı insanlar için bir şey yapan *Lega*'dan haberleri yok."

"Ya yetimler yurdu?"

"En büyük üç tanesini yöneten cemiyetin başrahibesiyle konuştu. *Lega*'yı duyduğunu, ama hiç yardım almadıklarını söylemiş."

"Peki bankadaki kadın. Nadia neden onun üye olduğunu düşünmüş?"

"Çünkü *Lega*'nın yönettiği bir dairede oturuyor. Ama hiç üye olmamış, olan birini de tanımadığını söylemiş. Nadia hâlâ olan birini bulmaya çalışıyor." Eğer Nadia bunu da zamana vurursa, o zaman Vianello gelecek ayı hepten tatil etmek isteyecekti.

"Peki Santomauro?" diye sordu Brunetti.

"Herkes onun patron olduğunu biliyor gibi, ama kimse nasıl olduğunu bilmiyor, ne de –ilginçtir– patron olmanın ne anlama geldi-

ğini biliyorlar."

"Toplantı yapmıyorlar mı?"

"İnsanlar yaptıklarını söylüyor. Kilise evlerinde ya da özel evlerde. Ama Nadia, yine bu toplantılardan birine gerçekten katılmış birini bulamadı."

"Maliyedeki çocuklarla konuştun mu?"

"Hayır, ona Elettra'nın bakacağını sanıyordum." Elettra mı? Neydi bu, dönenlerin gayri resmiliği mi?

"Signorina Elettra'dan Santomauro'yu bilgisayarına koymasını istedim, ama bu sabah onu henüz görmedim."

"Aşağıda arşivde galiba" diye açıkladı Vianello.

"Peki mesleki hayatı hakkında ne var?" diye sordu Brunetti.

"Başarı da başarı, başka bir şey yok. Şehirdeki en büyük inşaat firmalarından ikisini, iki şehir müşavirini ve en az üç bankayı temsil ediyor.

"Bir tanesi de Verona Bankası mı?"

Vianello not defterine baktı, bir sayfa geriye gitti. "Evet. Nasıl bildiniz?"

"Bilmedim. Orası Mascari'nin çalıştığı yer."

"İki kere iki dört eder, değil mi?" diye sordu Vianello.

"Siyasi bağlantılar?" diye sordu Brunetti.

"İki şehir müşaviri müşterisiyken mi?" diye sordu Vianello cevap olarak.

"Peki karısı?"

"Kimse onun hakkında fazla bir şey bilmiyor gibi, ama herkes onun ailedeki gerçek güç olduğuna inanıyor."

"Peki bir aile var mı?"

"İki oğul. Biri mimar, diğeri doktor."

"Kusursuz İtalyan ailesi" dedi Brunetti, sonra da sordu: "Peki Crespo? Onun hakkında ne buldun?"

"Mestre'deki sicilini gördünüz mü?"

"Evet. Her zamanki şeyler. Uyuşturucu. Bir müşteriden para sızdırmaya çalışmış. Şiddet yok. Sürpriz yok. Başka bir şey buldun mu?"

"Ondan fazlası yok" diye cevapladı Vianello; "İki kere dövülmüş, ama ikisinde de kimin yaptığını bilmediğini söylemiş. Aslında ikincisinde" diye başladı Vianello, defterinde birkaç sayfa ileri

giderek, "işte burada. 'Hırsızların savlet ettiğini' söylemiş."

"Savlet mi?"

"Raporda öyle diyor. Olduğu gibi geçirdim."

"Çok eski kitaplar okuyor herhalde Signore Crespo."

"Dokunacak kadar galiba."

"Onun hakkında başka bir şey buldun mu? Oturduğu dairenin kontratı kimin üzerine?"

"Hayır. Bir bakayım."

"Bir de Signorina Elettra'ya *Lega*'nın mali işleriyle ilgili bir şeyler buldurabilirsen bir bak ya da Santomauro ya da Crespo veya Mascari hakkında. Vergi iadeleri, banka bildirileri, krediler. O tür bilgilerin bulunması lazım."

"O ne yapacağını bilecektir" dedi Vianello, her şeyi not ederek. "Başka bir şey var mıydı?"

"Hayır. Bir şey duyar duymaz; ya da Nadia bir üye bulur bulmaz bana haber ver."

"Tabii efendim" dedi Vianello, ayağa kalkarak; "Olabileceklerin en iyisi buydu."

"Ne demek istiyorsun?"

"Nadia bununla ilgilenmeye başladı. Yıllardır nasıl olduğunu biliyorsunuz, ben geç vakte kadar ya da hafta sonları çalışmam gerektiğinde hoşlanmazdı. Ama şimdi tadına bakınca tazı gibi oldu. Onu telefonda duymalıydınız. İnsanların ağzından ne istese alıyordu. Serbest çalışanları işe almamamız ne kötü?"

17 Brunetti acele ederse kapanmadan Verona Bankası'na yetişebilirdi, tabii işlerini ikinci katta yürüten ve bankanın müşteri hizmetlerini yerine getirecek bir yeri yok gibi görünen bir şube, normal çalışma saatlerine uyarsa. Saat 12.20'de ulaştı, aşağı kapıyı kapalı bulunca bankanın adı yazılı olan basit pirinç levhanın yanındaki zili çaldı. Kapı şaklayarak açıldı, Brunetti tekrar kendini yaşlı kadınla cumartesi öğle sonu girdiği küçük lobide buldu.

Merdivenlerin başında bankanın kapısının kapalı olduğunu gördü, o yüzden yanındaki bir zili daha çaldı. Bir süre sonra kapıya

yaklaşan ayak sesleri duydu ve kapı uzun boylu sarışın bir adam tarafından açıldı, cumartesi öğleden sonra basamaklardan aşağıya inerken gördüğü adam değildi bu.

Brunetti cebinden polis kimliğini çıkarıp adama gösterdi. "*Buon giorno*, ben Questura di Venezia'dan Commissario Guido Brunetti. Signore Ravanello'yla görüşmek istiyorum."

"Bir saniye lütfen" dedi adam ve kapıyı o kadar çabuk kapattı ki, Brunetti engel olmaya fırsat bulamadı. En az bir dakika geçtikten sonra kapı tekrar açıldı, bu sefer başka bir adam tarafından; ne uzun boyluydu ne de sarışın, ama bu da Brunetti'nin merdivenlerde gördüğü adam değildi. "Evet?" diye sordu Brunetti'ye, sanki öteki adam bir serapmış gibi.

"Signore Ravanello'yla görüşmek istiyorum."

"Kim diyeyim?"

"Arkadaşınıza söyledim ya. Commissario Guido Brunetti."

"A, evet, bir saniye." Bu defa Brunetti hazırdı, adamın kapıyı kapatmaya çalıştığını sezer sezmez ayağını kapıdan içeri sokmak için tetikte tuttu; Amerikan cinayet romanlarından öğrendiği, ama hiç deneme fırsatı bulamadığı bir hileydi bu.

Şimdi de deneme fırsatı bulamadı. Adam kapıyı geri çekip şöyle konuştu: "Lütfen buyurun signore commissario. Signore Ravanello odasında, sizi görmekten de memnuniyet duyacak." Adam biraz abartmışa benziyordu, ama Brunetti adamın fikrini ona bıraktı.

Ana büro yaşlı kadının dairesiyle aynı alanı kaplıyor gibiydi. Adam onu kadının salonuna karşılık gelen yere götürdü: Dört büyük pencere *campo*'ya bakıyordu. Koyu takım elbiseli üç adam ayrı masalarda oturuyorlardı, ama hiçbiri Brunetti odadan geçerken başlarını bilgisayar ekranından kaldırıp bakmadı. Adam yaşlı kadının mutfağının kapısı olacak yerde durdu. Kapıyı çalıp cevap vermeden girdi.

Oda mutfakla yaklaşık aynı büyüklükteydi, ama kadının lavabosunun olduğu yerde, dört sıra dosya dolabı vardı. Mermer üstlüklü masasının yerinde meşeden geniş bir masa duruyordu ve arkasında uzun boylu, orta yapılı, beyaz gömlek ve koyu takım elbiseli bir adam oturuyordu. Brunetti'nin onun, cumartesi öğleden sonra bankada çalışan adam olduğunu ve vaporettoda gördüğünü çıkarması için, adamın arkasını dönüp ensesini göstermesi gerekmedi.

Belli bir mesafede duruyordu ve Brunetti onu gördüğünde siyah bir gözlük takıyordu, ama aynı adamdı. Küçük bir ağzı ve uzun, aristokratik bir burnu vardı. Bu özellik, kısık gözler ve kalın kaşlarla birleşince bütün dikkatler yüzünün ortasına gidiyor ve böylelikle bakan kişi ilk önce, kalın ve sık kıvırcık saçını görmüyordu.

"Signore Ravanello" diye konuşmaya başladı Brunetti, "ben Commissario Guido Brunetti."

Ravanello masasının arkasından ayağa kalkıp elini uzattı. "Ha, evet, eminim şu korkunç Mascari meselesi için geldiniz." Sonra öteki adama dönerek, "Sağ ol Aldo" dedi; "Commissarioyla konuşacağım." Yaşlı adam odadan çıkıp kapıyı kapattı.

"Lütfen oturun" diye buyur etti Ravanello, masasının arkasından dolanıp oradaki iki sandalyeden birini kendi koltuğunun karşısına yüz yüze getirecek şekilde çevirdi. Brunetti oturunca Ravanello tekrar masasının arkasına geçip oturdu. "Korkunç, korkunç. Verona'daki banka müdürleriyle konuşuyordum. Bu konuda ne yapacağımızı hiçbirimiz bilmiyoruz."

"Mascari'nin yerine kimi alacağınız konusunda mı? Burada müdürdü, değil mi?"

"Evet, müdürdü. Ama hayır, bizim sorunumuz onun yerini kimin alacağı değil. O halledildi."

Ravanello bankanın gerçek endişesinin ne olduğuna geçmeden önceki bir ara olarak duraksadıysa da Brunetti yine de sordu: "Peki kim geçti yerine?"

Ravanello sorudan şaşkın, Brunetti'ye baktı. "Ben geçtim, müdür yardımcısı olduğum için. Ama dediğim gibi, bankanın asıl kaygısı bu değil."

Brunetti'nin bildiği kadarıyla –tecrübeleri de onu hiç yanıltmamıştı– bir bankanın tek kaygısı ne kadar para kazandığı ya da kaybettiğiydi. Brunetti tuhaf bir gülümsemeyle sordu: "Peki neymiş, Signore Ravanello?"

"Skandal. İğrenç skandal. Biz bankacıların ne kadar ketum, ne kadar dikkatli olmak zorunda olduğumuzu bilirsiniz."

Brunetti onların *casinò*'da görünemeyeceklerini, karşılıksız çek yazamayacaklarını, yoksa atılacaklarını biliyordu, ama bunların hiçbiri başka insanların paralarının emanet edildiği birinden talep edilen külfetli istekler değildi.

"Hangi skandaldan bahsediyorsunuz Signore Ravanello?"

"Eğer polis komiseriyseniz o zaman Leonardo'nun cesedinin hangi şartlar altında bulunduğunu bilmeniz gerek."

Brunetti başıyla onayladı.

"Bu, ne yazık ki, Verona'da herkesçe biliniyor. Şimdiden bazı müşterilerimizden telefonlar aldık, yıllardır Leonardo'yla iş yapmış insanlardan. Onlardan üçü, fonlarını bu bankadan transfer etmek istedi. Bunlardan ikisi, banka için önemli kayıp demek. Üstelik, bugün daha ilk gün."

"Ve siz de bu kararların Leonardo'nun cesedinin bulunduğu şartlardan dolayı olduğuna inanıyorsunuz?"

"Elbette. Ortada değil mi?" dedi Ravanello, fakat sesi öfkeli değil, kaygılıydı.

"Bunun sonucunda başka para çekmeler olacağına inanıyor musunuz?"

"Belki olur, belki olmaz. O durumda gerçek zararları Leonardo'nun ölümünden bilebiliriz. Ama biz bankanın ölçülemez zararlarından çok daha fazla kaygılıyız."

"Ne gibi?"

"Bize yatırımda bulunmamayı tercih eden insanlar. Bunu duyup ya da okuyup kaynaklarını başka bankaya yatıracak insanlar."

Brunetti bir an bunu düşündü, aynı zamanda bankacıların daima "para" kelimesini kullanmaktan kaçındıklarını, daha kaba terimlerin yerine görkemli kelimeler seçmelerini düşündü: Fonlar, finansmanlar, yatırımlar, likidite, aktif değerler. Örtmece, genellikle kaba şeylerin yerine kullanılırdı: Ölüm ve bedenin işlevleri gibi. Bunun anlamı parada pis bir şey olup bankacıların da bunu gizlemeye ya da inkâr etmeye çalıştıkları mıydı? Dikkatini tekrar Ravanello'ya verdi.

"Bunun ne kadar olabileceği hakkında bir fikriniz var mı?"

"Hayır" dedi Ravanello, sanki başını ölüm ya da ağır hastalıktan bahsedilmiş gibi iki yana sallayarak; "Bunu hesaplamanın hiçbir yolu yok."

"Gerçek zararlar dediğiniz miktar, ne büyüklükte oldu?"

Ravanello'nun bakışı daha da korunmalı bir hal aldı. "Bu bilgiyi neden istediğinizi söyleyebilir misiniz commissario?"

"Mesele benim o bilgiyi istemem değil Signore Ravanello, özellikle bunu istediğimden değil. Biz hâlâ bu soruşturmanın açılış aşa-

masındayız; ben de mümkün olduğunca çok bilgi elde etmek istiyorum, mümkün olduğunca fazla kaynaktan. Neyin önemli olacağından emin değilim, ama Signore Mascari hakkındaki bütün bilgiler elde edilene kadar bunu tespit etme durumunda değiliz."

"Anlıyorum, anlıyorum" dedi Ravanello. Uzanıp bir klasörü kendine doğru çekti. "O rakamlar burada var commissario. Ben de onlara bakıyordum." Klasörü açıp parmağını bilgisayar çıktısıyla yazılmış isim ve rakamlarda gezdirdi. "Likidite edilmiş aktif değerlerin toplam bedeli, sadece size sözünü ettiğim iki mudiden –üçüncüsü pek önemli değil– kabaca sekiz milyar liret."

"Adam elbise giydiği için mi?" dedi Brunetti, kasten tepkisini abartarak.

Ravanello, böylesi bir ciddiyetsizliğe duyduğu nefreti sakladı, ama kıl payı. "Hayır commissario, elbise giydiği için değil. Fakat böyle bir davranış çok köklü bir sorumsuzluğu gösterdiği için, bizim yatırımcılarımız da belki de haklı olarak, bunun özel hayatı kadar mesleki hayatının da bir özelliği olabileceğinden kaygılanıyorlar."

"O yüzden insanlar, adamın bütün parayı kadın çorapları ve dantel iç giyimine harcayarak bankayı batırdığı ortaya çıkmadan paralarını kurtarmaya çalışıyorlar, öyle mi?"

"Bununla dalga geçmeniz için bir sebep göremiyorum commissario" dedi Ravanello, sayısız alacaklıyı dize getirmiş olması muhtemel bir sesle.

"Benim tek söylemeye çalıştığım, adamın ölümüne karşı bunun aşırı bir tepki olduğu."

"Ama ölümü çok utanç verici."

"Kim için?"

"Banka için tabii ki. Ama daha da çok, Leonardo'nun kendisi için."

"Signore Ravanello, Signore Mascari'nin ölümü ne kadar utanç verici görünürse görünsün, o ölümün şartları hakkında kesin bilgilere sahip değiliz."

"Yani onun bir kadın elbisesiyle bulunmadığı anlamına mı geliyor?"

"Signore Ravanello, eğer sizi maymun kılığına sokarsam, bu sizin maymun olduğunuz anlamına gelmez."

"Bu da ne demek oluyor?" diye sordu Ravanello, kızgınlığını saklamadan.

"Ne anlama geliyorsa tam olarak o demek oluyor: Signore Mascari'nin ölüm anında bir elbise giyiyor olması, onun bir travesti olmasını gerektirmez. Hatta, hayatında en ufak bir düzensizlik olduğu anlamına bile gelmez."

"Buna inanmam imkânsız" dedi Ravanello.

"Anlaşılan yatırımcılarınız için de aynı şey söz konusu."

"Başka sebeplerden dolayı inanmam imkânsız commissario" dedi Ravanello ve klasöre baktı, kapatıp masanın yanına koydu.

"Evet?"

"Bunu konuşmak çok zor" dedi, klasörü alıp masanın öteki yanına koyarak.

Başka bir şey demeyince, Brunetti daha alçak bir sesle üsteledi: "Devam edin Signore Ravanello."

"Ben Leonardo'nun arkadaşıydım. Belki de tek yakın arkadaşı." Başını kaldırıp Brunetti'ye baktı, sonra bakışını tekrar ellerine indirdi. "O konuyu biliyordum" dedi alçak bir sesle.

"Neyi biliyordunuz Signore Ravanello?"

"Giyindiğini. Ve oğlanları." Bunu söylerken yüzü kızardı, ama gözlerini ellerinden almadı.

"Nasıl öğrendiniz?"

"Leonardo söyledi." Burada durup derin bir nefes aldı. "On yıl birlikte çalıştık. Ailelerimiz birbirini tanır. Leonardo oğlumun vaftiz babasıdır. Başka arkadaşları olduğunu sanmıyorum, yakın arkadaşları yok." Ravanello sustu, sanki bütün söyleyecekleri bu kadarmış gibi.

Brunetti biraz süre geçmesini bekledikten sonra sordu: "Size nasıl söyledi? Ve ne söyledi?"

"Bir pazar günü burada çalışıyorduk; sadece ikimiz. Bilgisayarlar cuma ve cumartesi bozuktu, onlarla pazara kadar çalışamamıştık. Ana bürodaki bilgisayarların karşısında oturuyorduk, bana dönüp söyledi."

"Ne dedi?"

"Çok tuhaftı commissario. Sadece beni süzdü. Çalışmayı bıraktığını gördüm ve bana bir şey demek ya da kaydettiği işlemler hak-

kında bir şey sormak istediğini düşündüm, ben de işi bırakıp ona baktım." Ravanello sustu, sahneyi gözünün önüne getiriyordu. "Şöyle dedi: 'Biliyor musun Marco, ben oğlanlardan hoşlanıyorum.' Sonra da bilgisayarına eğilip çalışmaya devam etti, sanki bana bir işlem numarası vermiş ya da bir hisse senedi değeri söylemiş gibi. Çok garipti." Brunetti bunun üzerinden biraz sessizliğin geçmesine izin verdi, sonra sordu: "Bu sözünü hiç açıkladı mı ya da buna bir şey ekledi mi?"

"Evet. O öğleden sonra işimizi bitirince, ona ne demek istediğini sordum, o da söyledi."

"Ne dedi?"

"Kadınlardan değil, oğlanlardan hoşlandığını söyledi."

"Oğlanlardan mı, erkeklerden mi?"

"*Raggazzi*. Oğlanlardan."

"Elbise konusunda bir şey dedi mi?"

"Hayır, o zaman değil. Ama bir ay sonra söyledi. Trendeydik, Verona'daki ana şubeye gidiyorduk ve Padova'da peronda birkaç tanesinin yanından geçtik. Bana o zaman söyledi."

"Söyleyince nasıl karşıladınız?"

"Şok geçirdim tabii. Leonardo'nun öyle olduğundan hiç kuşkulanmamıştım."

"Onu uyardınız mı?"

"Ne konuda?"

"Bankadaki konumu konusunda?"

"Tabii. Eğer biri öğrenecek olursa kariyerini kaybedeceğini söyledim."

"Neden? Eminim bankalarda pek çok eşcinsel çalışıyor."

"Hayır, ondan değil. Kadın gibi giyinmesinden. Ve fahişelerden."

"Onu size söyledi mi?"

"Evet. Onlarla yattığını, bazen kendisinin de aynısını yaptığını söyledi."

"Ne yaptığını?"

"Ne diyorsanız –hayat kadınlığı mı?– Erkeklerden para alıyormuş. Bunun onu mahvedeceğini söyledim." Ravanello bir an durup devam etti: "Mahvetti de."

"Signore Ravanello, polise bunlardan neden hiç söz etmediniz?"

"İşte size söylüyorum ya commissario. Size her şeyi anlattım."

"Evet, ama ben buraya sizi sorgulamaya geldim. Bizimle siz temas kurmadınız."

"Onun adına zarar vermek için bir sebep göremedim" dedi Ravanello sonunda.

"Bana müşterileriniz hakkında söylediklerinizden sonra geriye zarar verilecek bir ad da kalmamış gibi görünüyor."

"Önemli olduğunu düşünmemiştim." Brunetti'nin bakışını görünce şöyle devam etti: "Yani zaten herkes inanmış gibiydi. O yüzden onun güvenine ihanet etmek istemedim."

"Bana söylemediğiniz bir şey olduğunu sanıyorum Signore Ravanello."

Bankacı Brunetti'yle göz göze gelince çabucak başını çevirdi. "Aynı zamanda bankayı da korumak istedim. Leonardo'nun boşboğaz olup olmadığını görmek istedim."

"Zimmetine para geçirmenin bankacı diliyle söylenişi mi oluyor?"

Yine Ravanello'nun dudakları Brunetti'nin kelime seçimi hakkındaki kendi görüşünü ifade etti. "Onun boşboğazlıklarından bankanın hiçbir şekilde etkilenmemiş olmasından emin olmak istedim."

"Yani?"

"Pekâlâ commissario" dedi Ravanello, ileri doğru uzanıp kızgın kızgın konuşarak; "Onun hesaplarının düzenli olduğunu, fonlarına baktığı müşteri ya da kurumlardan herhangi bir şeyin eksik olmadığını görmek istedim."

"O halde yoğun bir sabah geçirdiniz."

"Hayır, bunu yapmak için bu hafta sonu buraya geldim. Cumartesi ve pazarın büyük kısmını bilgisayarın başında geçirdim, üç yıl geriden dosyalarını kontrol ettim. Kontrol için ancak o kadar zamanım oldu."

"Peki ne buldunuz?"

"Kesinlikle hiçbir şey. Her şey tamamen olması gerektiği gibi. Leonardo'nun özel hayatı ne kadar düzensiz olursa olsun, mesleki hayatı tamamen düzen içinde."

"Ya olmasaydı?" diye sordu Brunetti.

"O zaman sizi arardım."

"Anlıyorum. Bu kayıtların kopyaları bize verilebilir mi?"

"Tabii" dedi Ravanello, söyleyiş hızıyla Brunetti'yi şaşırtmıştı. Edindiği tecrübelere göre bankalar bilgi vermekte para vermekten daha gönülsüzdüler. Genellikle mahkeme kararıyla alınabiliyordu. Signore Ravanello'nun yaptığı ne kadar yardımseverce bir jestti.

"Teşekkür ederim Signore Ravanello. Bizim maliyecilerden biri onları almak için gelir, belki yarın."

"Hazır ederim."

"Bir de Signore Mascari'nin öteki, gizli hayatı hakkında size söylediği başka şeyleri düşünmenizi istiyorum."

"Tabii. Ama sanırım size her şeyi söyledim."

"Şey, belki şu anın duygusallığı başka şeyleri, küçük şeyleri hatırlamanıza engel olabilir. Aklınıza gelen bir şey olduğunda not alırsanız minnettar olurum. Bir iki gün sonra sizle temas kuracağım."

"Tabii" dedi Ravanello, söyleşinin bitiyor olduğunu açıkça görünce belki daha da sevimli söyledi.

"Sanırım bugünlük bu kadar" dedi Brunetti ve ayağa kalktı; "Zamanınız ve içtenliğiniz için çok teşekkürler Signore Ravanello. Eminim sizin için zor zamanlar. Sadece bir iş arkadaşını değil, bir dostu da yitirdiniz."

"Evet, doğru" dedi Ravanello başıyla onaylayarak.

"Yine" dedi Brunetti elini uzatarak, "ayırdığınız zaman ve yardımınız için teşekkür ederim." Bir an durup sonra ekledi: "Dürüstlüğünüz için de."

Ravanello, bu söz üzerine sertçe baktı, ama şöyle söyledi: "Bir şey değil commissario" ve masasının arkasından dolanıp Brunetti'yi kapıya geçirmeye geldi. Brunetti'yle birlikte odasından çıktı ve ana büronun kapısına kadar eşlik etti. Orada tekrar el sıkıştılar ve Brunetti cumartesi öğleden sonra Ravanello'yu takip ettiği basamaklara çıktı.

18 Rialto'ya yakın olduğundan Brunetti'nin öğle yemeğine eve gitmesi kolay olurdu, ama ne yemek yapmak istiyordu ne de *insalata di calamari*'yi denemeyi göze almak; çünkü bugün dördüncü günüydü ve güvenilmezdi. Onun yerine Corte dei Milion'a yürüdü, minik *campo*'nun bir köşesine büzüşmüş küçük *trattoria*'da iyi bir öğle yemeği yedi.

Odasına üçte döndü; çağrılmadan inip Patta'yla konuşmak akıllıca olabilirdi. Müdür yardımcısının odasının dışında Signorina Elettra'yı buldu, minik odasının duvarına dayalı masanın yanında ayakta duruyordu, içinde altı tane uzun zambak bulunan büyük kristal bir vazoya plastik bir şişeden su koyuyordu. Zambaklar beyazdı, ama sekreterin mor eteğinin üzerine giydiği bluzun pamuğu kadar beyaz değildi. Brunetti'yi görünce gülümseyip şöyle dedi: "Olağanüstü, ne kadar çok su emiyorlar."

Brunetti iyi bir karşılık bulamadı, onun için gülümseyişine karşılık verip "İçeride mi?" diye sormakla yetindi.

"Evet. Yemekten döndü. Dört buçukta randevusu var, yani eğer onunla konuşacaksanız, şimdi konuşsanız iyi olur."

"Ne tür bir randevu olduğunu biliyor musunuz?"

"Commissario, müdür yardımcısının özel hayatındaki bir sırrı ortaya vurmamı mı istiyorsunuz?" diye sordu, çok şaşırmış gibi yapmayı başararak; sonra da devam etti: "Avukatıyla randevusu olduğunu söylemeye yetkim olmadığını hissediyorum."

"A, evet" dedi Brunetti ve sekreterin ayakkabılarına baktı, eteğiyle aynı mor renktendi. Patta'nın yanında çalışalı bir haftadan fazla olmuştu. "O zaman, şimdi görsem daha iyi olur." Bir parça yana çekilip Patta'nın kapısını çaldı, karşılığında gelen *Avanti*'yi bekleyip içeri girdi.

Patta'nın odasındaki masanın arkasında oturduğuna göre, bu adam Müdür Yardımcısı Guiseppe Patta olmalıydı. Ama Brunetti'nin orada otururken gördüğü adam müdür yardımcısına, bir polis fotoğrafının sahibine benzediği kadar benziyordu. Yazın bu zamanlarında genellikle açık maun renginde bronzlaşan Patta, hâlâ solgundu, ama tuhaf bir solgunluktu, güneşten hafif yanmış bir tenin altındaki solgunluk gibiydi. Brunetti'ye Mussolini'nin tarih kitaplarındaki resmini aklına getiren kocaman çene, sivriliğini kaybetmiş ve yumuşamıştı, sanki tekrar bükülmeye başlaması için bir hafta daha is-

tiyordu. Patta'nın kravatı özenle bağlanmıştı, fakat ceketin yakası sanki fırça istermiş gibi duruyordu. Kravatta, ön yakada çiçek olmadığı gibi, kravat iğnesi de olmayınca müdür yardımcısı sanki büroya soyunurken gelmiş gibi bir izlenim yaratıyordu.

"Aa, Brunetti" dedi Patta, onun içeri girdiğini görünce; "Otursana. Otur lütfen." Patta'yla çalıştığı beş yıldan fazla zaman içinde ilk kez müdür yardımcısının, dişlerinin arasında gevelemeden "lütfen" dediğinden emindi.

Brunetti denileni yaptı ve yeni ne cevherler var diye beklemeye koyuldu.

"Yardımın için teşekkür etmek istedim" diye başladı Patta, Brunetti'ye bir an bakıp sonra bakışını çevirdi; sanki Brunetti'nin omzundan odaya uçmuş bir kuşu takip eder gibi olmuştu. Paola gittiği için evde *Gente* ya da *Oggi* yoktu; o yüzden Brunetti signora Patta ve Tito Burrasca hakkındaki hikâyelerin kalktığından emin olamazdı, ama Patta'nın teşekkürünün sebebi bu diye düşündü. Eğer Patta bunun sebebini, karısının göreli tutarsızlığına değil de Brunetti'nin sözde bağlantılarıyla ilişkilendirmek istiyorsa, Brunetti adamı ayıktırmak için bir neden göremiyordu.

"Ben bir şey yapmadım ki efendim" dedi doğruyu söyleyerek.

Patta başıyla karşılık verdi. "Mestre'deki şu işten ne haber?"

Brunetti o ana kadar öğrendiklerini kısaca anlattı, sonunu da o sabah Ravanello'ya yaptığı ziyaretle adamın Mascari'nin eğilimlerini ve zevklerini bildiğini iddia etmesiyle bağladı.

"O zaman katili onun –ne diyorlar– 'müşteriler'inden biridir" dedi Patta, bariz olana karşı şaşmaz içgüdüsünü göstererek.

"Öyle efendim, tabii, bizim yaşımızdaki erkekleri öteki erkeklerin çekici bulduğunu düşünüyorsanız."

"Neden bahsettiğini anlamadım commissario" dedi Patta, Brunetti'nin daha tanıdık olduğu bir ses tonuna dönerek.

"Hepimiz onun ya bir travesti ya da bir fahişe olduğunu varsayıp bunun sonucunda öldürüldüğünü düşünüyoruz; oysa elimizdeki tek delil, kadın elbisesi içinde bulunmuş olması ve onun yerine geçen adamın ifadesi."

"O adam da aynı zamanda bir banka müdürü Brunetti" dedi Patta, bu unvanlara her zaman gösterdiği saygıyla.

"Öteki adamın ölümünün sonucunda elde ettiği bir iş."

"Bankacılar birbirlerini öldürmez Brunetti" dedi Patta, onun tipik özelliği olan kemikleşmiş bir kesinlikle.

Brunetti buradaki tehlikeyi çok geç gördü. Patta, Mascari'nin ölümünü sapkın özel hayatındaki şiddetli bir maceraya bağlama kolaylığından yararlanmıştı; bu sayede sorumlu kişiyi aramayı Mestre polisine bırakmakta ve Brunetti'yi bu olaydan tamamen almakta haklı olacaktı.

"Muhtemelen haklısınız efendim" diye kabul etti Brunetti, "fakat şimdi, basına mümkün olan her yönü araştırmadığımız izlenimini vermeyi göze alacağımız bir zaman değil."

Pelerinin en ufak hareketine boğanın gösterdiği tepki gibi, Patta da Brunetti'nin medya sözüne tepki verdi. "O zaman ne öneriyorsun?"

"Sanırım bütün çabalarımızı Mestre'deki travesti dünyasını incelemek üzerinde yoğunlaştırmamız gerekir, fakat, ikimiz de ne kadar uzak ihtimal olduğunu bilsek de en azından şeklen bankayla bağlantısı ihtimalini de incelememiz gerekir."

Patta neredeyse, ağırbaşlılıkla şöyle konuştu: "Commissario, daha aklımı o kadar yitirmedim. Eğer ölümüyle banka arasında bir bağlantı olduğu fikrinden hareket etmek istiyorsan, serbestsin, ama ben kiminle ilgilendiğini aklından çıkarmamanı ve konumlarına gerekli saygıyı göstermeni istiyorum."

"Elbette efendim."

"Sana bırakıyorum o zaman, ama bana sormadan bankayla ilgili bir şey yapmanı istemiyorum."

"Emredersiniz efendim. Başka bir şey var mıydı?"

"Yok."

Brunetti ayağa kalktı, sandalyeyi masanın yanına çekti ve başka bir şey demeden odadan çıktı. Signorina Elettra'yı odanın dışında buldu; bir dosyadaki kâğıtları karıştırıyordu.

"Signorina" diye başladı Brunetti, "o mali konularda bilgi bulabildiniz mi?"

"Hangisi hakkında?" diye sordu Elettra, küçük bir tebessümle.

"Hı?" diye sordu Brunetti, tamamen şaşkın bir halde.

"Avvocato Santomauro mu, Signore Burrasca mı?" Brunetti'nin kafası Mascari'nin ölümüyle o kadar meşguldü ki, Signorina Elettra'ya film yönetmeni hakkında da eline ne geçerse bulması görevi-

nin verildiğini unutmuştu.

"Ha, tümden unutmuşum" diye itiraf etti Brunetti. Sekreterin Burrasca'dan söz etmesi, Brunetti'ye onun hakkında konuşmak istediğini gösterdi. "Onun hakkında ne buldunuz?"

Dosyayı masanın bir kenarına bırakıp bu soruya şaşırmış gibi Brunetti'nin yüzüne baktı. "Milano'daki dairesinin satılık olduğunu, son üç filminin zarar ettiğini ve Monaco'daki villasının çoktan alacaklıları tarafından devralındığını." Gülümsedi. "Fazlasını ister misiniz?"

Brunetti başıyla evet dedi. Bunu nasıl başarmıştı?

"Birleşik Devletler'de aleyhine ceza davası açılmış, orada pornografik filmlerde çocukların oynamasına karşı yasa var. Ve son filminin bütün kopyalarına Monaco polisi tarafından el konulmuş; nedenini bulamıyorum."

"Ya vergileri? O baktıklarınız onun vergi iadeleri mi?"

"Yok, hayır" diye cevapladı, kesin bir şekilde onaylamayan bir sesle; "Vergide çalışanlardan bilgi almak ne kadar zordur bilirsiniz." Bir an durup Brunetti'nin tahmin ettiği gibi ekledi: "Tabii orada çalışan bir tanıdığınız yoksa. Yarından önce elime geçmez."

"Sonra bütün bunları müdür yardımcısına mı vereceksiniz?"

Signorina Elettra ona kızgın bir bakış gönderdi. "Hayır commissario. Ondan önce en az birkaç gün bekleyeceğim."

"Ciddi misiniz?"

"Müdür yardımcısı hakkında şaka yapmam."

"Ama neden bekletesiniz ki?"

"Neden bekletmeyeyim?"

Brunetti, Patta'nın son hafta içinde bu kadına böylesine misillemeyi gerektirecek, ne tür küçük düşürücü şeyler yaptığını merak etti. "Peki Santomauro?" diye sordu.

"Aa, Avvocato tamamen farklı bir vaka. Finansmanları son derece iyi durumda. Portföyünde yarım milyar liretlik bono ve hisse senedi var. Yıllık geliri iki yüz milyon liret olarak beyan edilmiş, onun durumundaki bir insanın normalde edeceği beyanın en az iki katı."

"Ya vergiler?"

"Garip olan da o. Her şeyi beyan ediyor görünüyor. Vergi kaçırdığına dair hiçbir delil yok."

"Sanki inanmıyor gibisiniz" dedi Brunetti.

"Lütfen commissario" dedi sekreter, bir kere daha ayıplar gibi bakarak; ama bu sefer öncekinden daha az kızgındı. "Kimsenin vergi konusunda söylediklerine inanmayacak kadar akıllısınızdır. Garip olan burası. Eğer kazandığının aynısını beyan ediyorsa, o zaman beyan ettiği geliri vergi kaçırmayacak kadar önemsiz kılan başka bir gelir kaynağı var demektir."

Brunetti bir an bunun üzerinde düşündü. Bu vergi yasalarıyla başka bir yorum mümkün değildi. "Bilgisayarınız, o paranın nereden gelebileceği hakkında bir ipucu veriyor mu?"

"Hayır, ama *Lega della Moralità*'nın başkanı olduğunu söylüyor. Yani mantıken bakılması gereken yer orası olmalı."

"Acaba siz" dedi Brunetti başıyla kadının önündeki ekranı göstererek, "*Lega* hakkında neler bulabileceğinize bir bakabilir misiniz?"

"Aa, çoktan başladım commissario. Ama *Lega*'nın ele geçmesi şu ana kadar Signore Burrasca'nın vergi iadelerinden daha zor görünüyor."

"Önünüzdeki her tür engeli aşacağınıza güvenim tam signorina."

Bunu zaten bekliyormuş gibi, başını öne eğdi.

Brunetti sormaya karar verdi: "Bilgisayar ağıyla nasıl bu kadar içli dışlısınız?"

"Hangisi?" diye başını kaldırıp sordu.

"Mali işlerde."

"Son işimde o konuda çalışıyordum" dedi ve tekrar ekrana baktı.

"Nerede olduğunu sorabilir miyim?" dedi Brunetti, kafasında sigorta şirketleri, belki de bir muhasebe bürosu vardı.

"Banca d'Italia'da" dedi kız, hem ekrana hem de Brunetti'ye.

Brunetti kaşlarını kaldırdı. Sekreter yüz ifadesini görünce açıkladı: "Müdür yardımcısıydım."

Bir insanın böyle bir durumdaki maaş düşüşünü görmesi için bankacı ya da matematikçi olması gerekmiyordu. Dahası, pek çok İtalyan için bankada iş bulmak mutlak bir güvenliği temsil ediyordu; insanlar bankada kadrolu olabilmek için yıllarca bekliyordu; hangi banka olursa olsun, hele Banca d'Italia mutlaka en çok iste-

nendi. Şimdi de gelip burada polislere sekreterlik mi yapıyordu? Sadece polise değil, aynı zamanda Patta'ya da hizmet verecek olması zır delilik gibi görünüyordu.

"Anlıyorum" dedi, oysa anlamıyordu; "Umarım bizden memnun kalırsınız."

"Kalacağımdan eminim commissario" dedi Signorina Elettra. "Benden bulmamı istediğiniz başka bilgiler var mı?"

"Hayır, şu an yok, teşekkür ederim" dedi Brunetti ve ayrılıp odasına gitti. Dış hattı kullanarak Bolzano'daki otelin numarasını çevirip Signora Brunetti'yi istedi.

Kendisine Signora Brunetti'nin yürüyüşe çıktığı ve akşam yemeğinden önce dönmeyeceği söylendi. Mesaj bırakmadı, sadece kendini tanıtıp kapattı.

Telefon neredeyse anında çaldı. Padovani Roma'dan arıyordu, Santomauro hakkında başka bir şey bulamadığı için özür dilercesine konuşuyordu. Hem Roma'daki hem de Venedik'teki arkadaşlarını aramıştı, ama herhalde herkes tatildeydi, o da telesekreterlere arkadaşlarının onu aramalarını rica eden bir dizi mesaj bırakmak dışında bir şey yapmamıştı, ama neden görüşmek istediğini söylememişti. Brunetti teşekkür edip başka bir şey öğrenirse aramasını istedi.

Brunetti telefonu kapattıktan sonra masasının üzerindeki kâğıtları, aradığını bulana kadar sağa sola itmeye başladı; Mascari'nin otopsi raporunu eline aldı, bir daha dikkatlice okudu. Dördüncü sayfada aradığı şeyi buldu. "Bacaklarda bazı çizik ve kesikler var, ciltte kanama izleri yok. Çiziklerin sebebi hiç kuşku yok..." –burada patolog Mascari'nin cesedinin içinde bulunduğu otun Latince ismini kullanarak gösteriş yapmıştı– "keskin kenarlarıdır."

Ölüler kanamaz; kanı yüzeye taşıyacak basınç yoktur. Bu, Brunetti'nin patoloji hakkında öğrenmiş olduğu en basit olgulardan biriydi. Eğer o çiziklerin sebebi (Brunetti burada Latince ismi havalı bir şekilde, yüksek sesle tekrarladı) buysa o zaman, Mascari o otların arasından çekilirken ölü olduğu için kanamazlardı. Ama bacaklarını başka biri, öldükten sonra tıraş etmişse de kanamazdı.

Brunetti yüzü dışında vücudunun hiçbir kısmını tıraş etmemişti, ama buna yıllarca Paola tarafından yapılırken şahit olmuştu, tıraş bıçağını baldırı, ayak bileği ve dizi üzerinde gezdirirken gör-

müştü. Kaç kere Paola'nın banyodan küfürler mırıldandığını duymuştu, sonra bir parça tuvalet kâğıdını bacağına tutarak çıkmıştı. Paola, Brunetti onu bildi bileli düzenli olarak bacaklarını tıraş ederdi; ama yine de yaparken bir yerini keserdi. Orta yaşta bir adamın Paola'dan daha başarılı olup bacağını kesmeden tıraş etmesi pek mümkün değildi. Pek çok evliliğin bir dereceye kadar birbirine çok benzediğine inanırdı. Dolayısıyla, eğer Brunetti birdenbire bacaklarını tıraş etmeye başlasa Paola bunu hemen fark ederdi. Mascari'nin bacaklarını tıraş edip de karısına fark ettirmemesinin mümkün olmadığını düşünüyordu; iş gezilerinde ona telefon etmese bile.

Otopsi raporuna bir daha göz attı: "Kurbanın bacaklarındaki hiçbir kesikte kanama izi yoktur." Hayır, kırmızı elbise ve kırmızı ayakkabılar bir yana, makyaj ve iç çamaşırları bir yana, Signore Mascari ölmeden önce bacaklarını tıraş etmemişti. O zaman, bunu o öldükten sonra başka biri yapmıştı.

19 Brunetti odasında oturdu, bir ikindi melteminin çıkıp biraz rahatlatmasını umuyordu, ama bu umudu, bütün bu rastgele faktörlerin arasında bir bağlantı görme umudu gibi boş çıktı. Bütün bu travesti hikâyesinin Mascari'yi asıl öldürme nedeninden dikkatleri başka yere çevirmek için özenle tasarlanmış, ölüm sonrası bir zırvalık olduğu Brunetti için açıktı. Buna göre, Mascari'nin "itiraf"ını duyan tek kişi olan Ravanello yalan söylüyordu ve muhtemelen cinayet hakkında bir şeyler biliyordu. Brunetti bankacıların insanları öldürdüğüne inanmakta güçlük çekmese de bunu sırf kısa yoldan terfi etmek için yapacaklarına inanamıyordu.

Ravanello o hafta sonu şubede olduğunu inkâra hiç yeltenmemişti; hatta kendiliğinden söylemişti. Mascari de teşhis edilince gerekçesi mantıklıydı: Her iyi arkadaş böyle yapardı. Dahası, her sadık çalışan böyle yapardı.

Peki cumartesi günü neden telefonda kendini tanıtmamıştı, neden meçhul biri aradığı halde, o öğleden sonra bankada olduğunu gizli tutmuştu?

Telefonu çaldı, kafası hâlâ bununla meşgulken, sıcaktan hâlâ sersemken adını söyleyerek açtı: "Brunetti."

"Sizinle görüşmem gerek" dedi bir erkek sesi; "Yüz yüze."

"Kiminle görüşüyorum?" diye sakin bir şekilde sordu Brunetti.

"Söylemesem daha iyi" diye cevapladı ses.

"O zaman ben de sizinle görüşmesem daha iyi" dedi Brunetti ve kapattı.

Bu cevap genellikle arayanları sersemletir ve tekrar arama ihtiyacı hissederlerdi. Birkaç dakika sonra telefon tekrar çaldı ve Brunetti aynı şekilde açtı.

"Çok önemli" dedi aynı ses.

"Benim kiminle görüştüğümü bilmem de öyle" dedi Brunetti sohbet eder gibi.

"Geçen hafta konuşmuştuk."

"Geçen hafta bir sürü insanla konuştum Signore Crespo, ama onlardan pek azı arayıp beni görmek istediğini söyledi."

Crespo uzun süre sessiz kaldı, Brunetti de bu sefer o kapatır diye korktu, ama genç adam şöyle konuştu: "Sizinle buluşup konuşmak istiyorum."

"Zaten konuşuyoruz Signore Crespo."

"Hayır, size vermek istediğim bazı şeyler var, bazı fotoğraflar ve kâğıtlar."

"Ne tür kâğıtlar ve ne tür fotoğraflar?"

"Görünce anlayacaksınız."

"Neyle ilgili Signore Crespo?"

"Mascari'yle. Polis onun hakkında hep yanlış şeyler biliyor."

Brunetti de bu konuda Crespo'ya katılıyordu, ama bu fikrini kendine saklamayı uygun buldu.

"Nerede hata yapmışız?"

"Sizi görünce söylerim."

Brunetti Crespo'nun sesinden, cesaretini ya da telefon ettiren her ne duyguysa, onu yitirdiğini hissetmeye başladı. "Benimle nerede buluşmak istiyorsun?"

"Mestre'yi ne kadar iyi biliyorsunuz?"

"Yeterince bilirim." Ayrıca, her zaman için Gallo'ya ya da Vianello'ya sorabilirdi.

"Tren istasyonuna giden tünelin öteki yakasındaki park yerini

biliyor musunuz?"

Burası, Venedik civarında parasız park edebileceğiniz üç beş yerden birisiydi. Tek yapılması gereken, buraya ya da tünele giden ağaçlı yol boyunca bir yere park etmek ve Venedik'e giden tren için yukarı perona fırlamaktı. Trenle on dakika, park ücreti de yok; ne park etmek için kuyruğa giriliyordu ne de Tronchetto'da para ödemek için.

"Evet, biliyorum."

"Bu gece sizinle orada buluşalım."

"Saat kaçta?"

"Geç bir vakit. Önce yapmam gereken bir iş var, ne zaman biteceğini de bilmiyorum."

"Saat kaçta?"

"Gece bire kadar orada olurum."

"Nerede olacaksın?"

"Tünelden çıkınca ilk caddeden sola dönün. Sağ tarafta park etmiş, açık mavi bir Panda'da olacağım."

"Park yerini neden sormuştun?"

"Hiç. Sadece bilip bilmediğinizi öğrenmek istedim. Otoparkta olmak istemem. Orası fazla aydınlık."

"Tamam Signore Crespo, orada görüşürüz."

"Güzel" dedi Crespo ve Brunetti başka bir şey diyemeden kapattı.

Pekâlâ diye düşünmeye başladı Brunetti, bu telefonu Crespo'ya kim açtırdı acaba? Crespo'nun kendi amaçları ya da planları için aradığına bir an bile inanmamıştı –Crespo gibi biri asla tekrar aramazdı– fakat bu durum, telefonun gerçekte ne hakkında olduğuna duyduğu merakı hiç azaltmadı. En olası sonuç, birinin bir tehditte bulunmak istemesiydi ya da daha sert bir şey ve bunu yapmak için de onu gecenin birinde bir sokağa çekmekten daha iyi hangi yol olabilirdi?

Mestre Questurası'nı arayıp Çavuş Gallo'yu istedi, ama çavuşun bir mahkemede tanıklık yapmak için birkaç günlüğüne Milano'ya gönderildiği söylendi. Acaba Çavuş Gallo'nun işine bakan Çavuş Buffo'yla görüşmek ister miydi? Brunetti hayır deyip kapattı.

Vianello'yu arayıp odasına gelmesini istedi. Çavuş gelince Brunetti ona Crespo'nun telefonunu ve Gallo'ya açtığı telefonu anlattı. "Ne düşünüyorsun?" diye sordu Brunetti.

"Bence onlar, yani birileri, sizi Venedik dışına, iyi korunmadığınız, açık bir alana çekmeye çalışıyor. Ve eğer bir koruma yapılacaksa bizim çocuklar tarafından yapılacak."

"Hangi yola başvururlar?"

"Arabada oturan biri olabilir, ama orada adamlarımız olacağını bilirler. Ya da bir araba veya motosikletle gelip sizi ezebilir ya da size ateş açabilirler."

"Bomba?" diye sordu Brunetti, politikacıları ve yargıçları yok eden bombalardan arta kalan enkazın resimlerini hatırlayınca elinde olmadan tüyleri diken diken oldu.

"Hayır, sizin o kadar önemli olduğunuzu sanmıyorum" dedi Vianello. Züğürt tesellisi, ama yine de teselli.

"Sağ ol. Sanırım arabayla yanımdan biri geçer."

"Peki ne yapmak istiyorsunuz?"

"En az iki evde adam istiyorum, biri sokağın başındaki evde, biri de sonunda. Bir de gönüllü bulursan, arka koltuğa birisi. Bu sıcakta kapalı arabanın içi cehennem gibi olur. Üç adam oldu bile. Bundan fazla atayamam sanırım."

"Ben arka koltuğa sığmam ve bir eve oturup sadece seyretmekten hoşlanacağımı da sanmıyorum, ama kadın memurlardan birini benimle gelip bir süre sevişmeye ikna edebilirsem, köşeye park edebilirim."

"Belki Signorina Elettra gönüllü olur" dedi Brunetti ve güldü.

Vianello'nun sesi sertti, her zamanki gibi sertti. "Ben şaka yapmıyorum commissario. O sokağı biliyorum; Treviso'daki halam ziyarete geldiğinde arabasını daima oraya bırakır ve ben de her zaman onu oradan uğurlarım. Orada hep arabanın içinde insanlar görürüm, o yüzden ha bir eksik, ha bir fazla fark etmez."

Brunetti bu duruma Nadia'nın nasıl bakacağını soracak oldu, ama sonra vazgeçti. "Pekâlâ, ama buna gönüllü olması şart. Eğer bir tehlike olursa, bir kadının işin içinde olması hoşuma gitmez." Vianello itiraz edemeden Brunetti ekledi: "Polis memuru olsa bile."

Vianello bunun üzerine gözlerini tavana mı dikti? Brunetti öyle sandı, ama sormadı. "Başka bir şey var mı çavuş?"

"Orada saat birde mi olmanız gerekiyor?"

"Evet."

"O saate kadar tren yok. Otobüse binip istasyondan tünele yürümeniz gerekiyor."

"Tekrar Venedik'e nasıl dönülecek?" diye sordu Brunetti.

"Neler olacağına bağlı, herhalde."

"Evet, galiba."

"Arabanın arkasına oturacak birini bulmaya çalışayım" dedi Vianello.

"Bu hafta gece nöbetinde kim var?"

"Riverre ve Alvise."

"Ya" dedi Brunetti sadece, ama sesinde ciltler dolusu yorum vardı.

"Nöbet cetvelinde onlar var."

"Onları evlere yerleştirsen daha iyi olur." İkisi de bu iki görevliden birinin arabanın arkasında olması durumunda uyuyakalacağını söylemek istemedi. Tabii, evde olduklarında da eşit olasılık vardı, ama belki ev sahipleri onları uyanık tutacak kadar meraklı çıkabilirlerdi.

"Ya ötekiler? Gönüllü bulabileceğini umuyor musun?"

"Hiç sorun çıkmaz" diye onu temin etti Vianello; "Rallo gelmek isteyecektir. Bir de Maria Nardi'ye sorarım. Kocası bir haftalığına Milano'daki bir eğitim programına gitti, yani bunu yapmak isteyebilir. Ayrıca, fazla mesai, değil mi?"

Brunetti başıyla onaylayıp sonra ekledi: "Vianello, onlara tehlike olabileceğini açık seçik anlat."

"Tehlike mi? Mestre'de mi?" diye sordu Vianello gülerek, bu fikri dikkate almayıp ekledi: "Telsiz taşımak ister misiniz?"

"Yok, sanmam, dördünüz o kadar yakınken gerek yok."

"İkimiz, en azından" diye düzeltti Vianello, Brunetti'yi astları hakkında küçümseyerek konuşmaktan kurtarmıştı.

"Eğer bütün gece bununla ayakta kalacaksak, bir süreliğine eve gidebilmeliyiz herhalde" dedi Brunetti saatine bakarak.

"O zaman orada görüşürüz efendim" dedi Vianello ve ayağa kalktı.

Vianello'nun söylemiş olduğu gibi, o saatte Brunetti'yi Mestre İstasyonu'na götürecek bir tren olmadığından, bir numaralı otobüse binip tek yolcu olarak Mestre Tren İstasyonu'nun karşısında indi.

İstasyonun basamaklarını çıkıp oradan tekrar, demiryollarının altından geçen tünele inerek istasyonun öteki tarafına çıktı. Sessiz, ağaçlı bir caddeye geldi, arkasında aydınlık otopark vardı, gece için park etmiş arabalarla doluydu. Önündeki caddenin iki yanı boyunca arabalar park etmişti; yukarıdaki üç beş sokak lambasından üzerlerine ışık vuruyordu. Brunetti caddenin sağ tarafında kaldı, orada ağaçlar daha azdı, dolayısıyla da ışık daha çoktu. İlk köşeye kadar yürüyüp durdu, çepeçevre etrafına bakındı. Caddenin öteki yanında yaklaşık dört araba aşağıda, ateşli bir şekilde sarmaş dolaş bir çift gördü; fakat adamın başını kadının başı kapatıyordu; bu yüzden onun Vianello mu, yoksa felekten bir gece çalan başka evli bir erkek mi olduğunu bilemiyordu.

Sol tarafa caddeden aşağıya doğru baktı, iki taraftaki sıralı evleri inceledi. Yaklaşık sokağın yarısında bir evin alt pencerelerinden dışarıya televizyonun loş gri ışıkları süzülüyordu; ötekiler karanlıktı. Riverre ile Alvise o evlerden ikisinin penceresinde olacaklardı, ama o yöne bakma ihtiyacı hissetmedi; bunu bir işaret olarak alıp koşa koşa yardıma gelme riskleri vardı.

Caddeye döndü, sağ tarafta açık mavi bir Panda arıyordu. Caddenin sonuna kadar yürüdü, o tarife uyan hiçbir araba görmeyince dönüp geri geldi. Hiçbir şey yoktu. İlerideki köşede geniş bir çöp bidonunun olduğunu fark etti, karşıya geçti, yine Yargıç Falcone'nin arabasından geriye kalan kırıntıların resimlerini aklına getirdi. Yola bir araba girdi, göbekten dönmüştü, yavaşlayıp Brunetti'ye doğru geliyordu. Brunetti park etmiş iki arabanın arasında kendini korumaya aldı, ama araba yanından geçip otoparka girdi. Sürücü çıktı, kapısını kilitledi, sonra istasyona giden tünelde gözden kayboldu.

On dakika sonra, Brunetti aynı caddeye tekrar yürüdü, bu sefer park etmiş her arabaya bakıyordu. Bir tanesinin arka tarafında battaniye vardı, Brunetti bu açık havada bile ne kadar sıcak olduğunu bildiği için o battaniyenin altında her kim varsa ona acıdı.

Yarım saat geçmişti, bunun üzerine Brunetti Crespo'nun gelmeyeceği sonucuna vardı. Dönüp karşı caddeye geçerek sola saptı, ön koltuktaki çiftin hâlâ sıkı fıkı olduğu arabaya doğru yürüdü. Brunetti arabanın yanına gelince parmaklarının tersiyle arabanın kaputuna vurdu; bunun üzerine Vianello, kırmızı suratlı memure Maria Nardi'den uzaklaşıp arabadan çıktı.

"Hiçbir şey yok" dedi Brunetti saatine bakarak; "Neredeyse iki oldu."

"Pekâlâ" dedi Vianello, hayal kırıklığı hissediyordu; "Geri dönelim." Başını arabaya daldırıp memureye şöyle dedi: "Riverre'yle Alvise'yi ara ve arkamızdan takip etmelerini söyle."

"Ya arabadaki adam?" diye sordu Brunetti.

"Riverre'yle Alvise onunla geldiler. Evlerden çıkıp arabada buluşacaklar ve arabayla gidecekler."

Arabanın içinde Memure Nardi telsizle konuşuyordu, diğer iki memura kimsenin gelmediğini ve tekrar Venedik'e döneceklerini söylüyordu. Başını kaldırıp Vianello'ya baktı. "Tamam çavuş. Birkaç dakikaya kadar çıkıyorlar." Bunu söyledikten sonra arabadan inip arka kapıyı açtı.

"Hayır, orada kal" dedi Brunetti; "Arkaya ben otururum."

"Önemi yok commissario" dedi çekingen bir gülücükle ve sonra ekledi: "Ayrıca çavuşla arama bir parça mesafe koyma fırsatım olsun istiyorum." İçeri geçip kapıyı kapattı.

Brunetti'yle Vianello arabanın üstünden göz göze geldiler. Vianello utangaç utangaç gülümsedi. Arabaya bindiler. Vianello öne uzanıp anahtarı çevirdi. Araba çalıştı ve küçük bir vızıltı duyuldu.

"O da ne?" diye sordu Brunetti. Arabalar Brunetti için, pek çok Venedikli için olduğu gibi, yabancı bir alandı.

"Emniyet kemeri uyarısı" dedi Vianello, kemeri göğsünün üzerinden geçirip vitesin yanındaki yere taktı.

Brunetti bir şey yapmadı. Vızıltı devam etti.

"Şu şeyin sesini kesemez misin Vianello?"

"Eğer kemerinizi takarsanız kendiliğinden geçer."

Brunetti makinelerin ona ne yapmaları gerektiğini söylemesinden hoşlanmadığını belirten bir şeyler mırıldandı, fakat emniyet kemerini bağladı, sonra da bunun daha çok Vianello'nun ekolojik saçmalıklarından biri olduğuna dair bir şeyler mırıldandı. Vianello duymazlıktan gelerek arabayı vitese taktı ve kaldırımdan ayrıldılar. Caddenin sonunda öteki araba arkalarına gelene kadar birkaç dakika beklediler. Memur Riverre direksiyondaydı, Alvise de yanında; Brunetti onlara işaret etmek için dönünce arkada, başını koltuğa dayamış üçüncü bir şahıs gördü.

Caddeler bu saatte neredeyse bomboştu. Hemencecik Ponte della Libertà'ya giden yola çıktılar.

"Sizce ne olmuştur?" diye sordu Vianello.

"Bir şekilde beni tehdit etmek için tasarlandığını düşünmüştüm, belki de yanıldım; Crespo gerçekten de beni görmek istedi."

"Peki şimdi ne yapacaksınız?"

"Yarın gidip göreceğim ve bugün gelmesine neyin engel olduğunu öğreneceğim."

Köprüye çıktıklarında önlerinde şehrin ışıklarını gördüler. İki yanda dalgasız, siyah bir su uzanıyordu, sollarında uzaktaki adalar Murano ve Burano'dan benek benek ışıklar geliyordu. Vianello hızlandı; garaja, oradan da eve gitmeye can atıyordu. Hepsi yorulmuş, kendilerini bırakmışlardı. Hemen arkalarında, yakın takipte olan ikinci araba aniden orta şerite geçti ve Riverre yanlarından geçip gitti, Alvise pencereden sarkıp neşeyle onlara el sallıyordu.

Onları görünce Memure Nardi öne eğilip elini Vianello'nun omzuna koyarak konuşmaya başladı. "Çavuş" diye başlamıştı ki gözleri dikiz aynasına takılınca birden sustu, aynada gözleri kör eden bir çift ışık belirmişti. Parmaklarıyla Vianello'nun omzunu sıkarken ancak, "Dikkatli ol" diye bağıracak kadar zaman buldu, bunun akabinde arkalarındaki araba sola sıyrılıp yanlarına geldi, sonra önlerine geçerek kasten sol ön panellerine bindirdi. Çarpışmanın etkisiyle araba sağa fırladı, köprünün korkuluğuna çarptı.

Vianello direksiyonu sola kırdı, fakat çok yavaş tepki vermişti, o yüzden araba arkasını sola attı ve bu, onları yolun ortasına getirdi. Arkalarından deli gibi süratle gelen başka bir araba sağlarına geçti ve onlarla korkuluk arasındaki mesafe arasından geçince arabanın arkasını soldaki korkuluğa çarptılar ve bir yarım tur daha etraflarında döndüler, yönleri Mestre'ye bakacak şekilde yolun ortasına gelip durdular.

Brunetti başı dönmüş bir şekilde, bir yeri ağrıyor mu, ağrımıyor mu, farkında olmadan dağılmış ön camdan dışarı bakınca onlara yaklaşan farları gördü. Bir tanesi yanlarından vız diye geçti, sonra bir tane daha. Sola dönünce Vianello'yu emniyet kemerinin üzerine yıkılmış gördü. Brunetti aşağıya uzanıp kemerini çıkarttı, koltuğunda dönüp Vianello'nun omzunu kavradı. "Lorenzo, iyi misin?"

Çavuş gözlerini açtı ve yüzünü Brunetti'ye çevirdi. "Galiba." Brunetti aşağıya eğilip öteki kemeri de çözdü; Vianello dimdik duruyordu.

"Hadi" dedi Brunetti, yanındaki kapıya uzanarak; "arabadan çıkalım, yoksa o manyaklardan biri bize bindirecek." Ön camdan geriye kalanlar arasından Mestre'den yaklaşan ışıkları gösterdi.

"Riverre'yi arayayım" dedi Vianello, telsize doğru eğilerek.

"Hayır. Arabalar geçti. Piazzale Roma'daki carabinieriye haber verirler." Sözünü doğrular gibi köprünün öteki ucundan sirenin inleyen çığlığını duydu, carabinierinin onlara ulaşmak için hızla köprünün ters tarafından yanıp sönen mavi lambalarla geldiğini gördü.

Brunetti arabadan inip arka kapıyı açmak için eğildi. Kıdemsiz Memure Maria Nardi arabanın arka koltuğunda boynu garip, alışılmadık bir şekilde bükülmüş olarak yatıyordu.

20

Olayın sonrası tahmin edildiği gibi iç karartıcıydı. Onlara ne tür bir arabanın çarptığına ikisi de dikkat etmemişti; rengini, hatta büyüklüğünü bile fark etmemişlerdi, gerçi onları böylesi bir güçle yana savurduğuna göre büyük bir şey olmalıydı. Neler olduğunu görecek kadar yakında hiçbir araba yoktu, vardıysa da polise kimse bildirmemişti. Arabanın onlara vurduktan sonra Piazzale Roma'ya devam edip oradan geri dönerek, daha carabinieriye haber ulaşmadan hızla anakaraya gittiği açıktı.

Memure Nardi'nin olay yerinde can verdiği bildirildi; cesedi otopsi için *ospedale civile*'ye* götürüldü, kafasının duruş açısından, zaten belli olan şey teyit edilecekti sadece.

"Daha yirmi üçündeydi" dedi Vianello, Brunetti'nin gözlerinden kaçınarak; "Altı aylık evliydi. Kocası bir tür bilgisayar kursu için gitmişti. Arabada hep bundan konuşup durdu, Franco'nun eve gelmesini nasıl bekleyemediğini, onu ne kadar özlediğini söyledi durdu. Bir saat öylece oturduk; yüz yüze; tek yaptığı Francosu'ndan bahsetmekti. O daha bir çocuk."

Brunetti söyleyecek bir şey bulamıyordu.

"Eğer emniyet kemerini taktırsaydım, hâlâ hayatta olabilirdi."

"Lorenzo kes şunu" dedi Brunetti, sert bir sesle ama kızgınlıkla

* (İtl.) Hastane. (ç.n.)

değil. O zamana kadar Questura'ya dönmüşlerdi, Vianello'nun odasında oturup olay zaptının daktilo edilmesini bekliyorlardı, imzalayıp eve gideceklerdi. "Bütün gece böyle devam edebiliriz. Ben de Crespo'yla görüşmeye gitmemeliydim. Her şeyin fazla kolay geçtiğini görmeliydim, Mestre'de bir şey olmamasından şüphelenmeliydim. Bundan sonra da zırhlı bir araçla geri dönmeliydik demeye başlayacağız."

Vianello masasının yanına oturdu, Brunetti'nin yanından ileriye bakıyordu. Alnının sol tarafında büyük bir şişlik vardı ve çevresindeki deri morarmaya başlamıştı. "Ama ne yaptıysak yaptık, ya da ne yapmadıysak yapmadık ve kadın yaşamıyor" dedi Vianello bozuk bir sesle.

Brunetti öne uzanıp Vianello'nun koluna dokundu. "Lorenzo, onu biz öldürmedik. O arabadaki adam ya da adamlar öldürdü. Onları bulmaya çalışmaktan başka yapabileceğimiz bir şey yok."

"Bunun Maria'ya bir yararı olmayacak ki" dedi Vianello kederle.

"Artık Maria Nardi'ye bu yeryüzünde hiçbir şeyin yardımı olmaz Lorenzo. İkimiz de bunu biliyoruz. Ama o arabadaki adamları istiyorum ve onları her kim göndermişse onu da."

Vianello başıyla onayladı. Ama buna söyleyeceği bir şey yoktu. "Ya kocası?" diye sordu Vianello.

"Ne olmuş ona?"

"Onu arayacak mısınız?" Vianello'nun sesinde merakın ötesinde bir şey vardı; "Ben arayamam."

"Nerede?" diye sordu Brunetti.

"Milano'daki Hotel Impero'da."

Brunetti başıyla evet dedi. "Sabah ararım. Onu şimdi arayıp acısını uzatmanın bir anlamı yok."

Üniformalı bir memur elinde ifadelerinin orijinalleri ve ikişer fotokopi suretiyle odaya girdi. İki adam da oturup daktilo edilmiş yazıyı sabırla okudu, sonra ikisi de hem orijinallerini hem de suretlerini imzalayıp tekrar memura verdiler. Memur çıkınca Brunetti ayağa kalkıp şöyle dedi: "Galiba artık eve gitme vakti geldi Lorenzo. Saat dördü geçiyor. Nadia'yı aradın mı?"

Vianello başıyla evet dedi. Bir saat önce Questura'dan aramıştı. "Bulabildiği tek işti. Babası polisti, birinin torpiliyle işe girmiş. As-

lında ne olmak istediğini biliyor musunuz commissario?"

"Bu konuda konuşmak istemiyorum Lorenzo."

"Aslında ne olmak istediğini biliyor musunuz?"

"Lorenzo" dedi Brunetti alçak bir sesle uyararak.

"İlkokul öğretmeni olmak istiyordu, ama iş olmadığını bildiği için polis oldu."

Bütün bu süre içinde ağır ağır basamaklardan aşağıya iniyorlardı, şimdi de çift kapıya doğru lobide yürümeye başladılar. Nöbet tutan üniformalı polis Brunetti'yi görünce selam durdu. İki adam dışarı çıktı ve kanaldan, Campo San Lorenzo'daki ağaçlardan neredeyse kulakları sağır edercesine kuşların şafağa kur yaparlarken koro halinde çıkardıkları sesler geliyordu. Artık gecenin zifiri karanlığı yoktu, ama ışık o ana kadar sadece bir izdi; koyu karanlık dünyasını, sonsuz olasılıklar dünyasına dönüştüren bir iz.

"Bu olmamalıydı" dedi Vianello. Sonra sağa, evinin yoluna dönüp "*Arrivederci** commissario" dedi ve yürüyüp uzaklaştı.

Brunetti öteki yöne döndü ve Rialto'ya, onu evine götürecek caddeye doğru yürümeye başladı. Onu bir sinek gibi öldürmüşlerdi, ellerini Brunetti'yi ezmek için uzatmışlar, ama kadının hayatını kapmışlardı. Kapıvermişlerdi. Bir dakika önce genç bir kadın, bir arkadaşına bir şey söylemek için ileri uzanıyor; elini hafifçe, güvenle, sevgiyle kolunun üzerine koyuyor, konuşmak için ağzını açıyordu. Ne demek istemişti? Espri mi yapacaktı? Vianello'ya arabaya binince arkada dalga geçtiğini mi söyleyecekti? Yoksa Franco hakkında bir şey mi, özlemiyle ilgili son bir söz? Kimse asla bilemeyecekti. Aklından geçen o düşünce onunla birlikte ölüp gitmişti.

Franco'yu arayacaktı, ama henüz değil. Genç adam şimdi uyusundu, büyük acı öncesinde. Brunetti genç adama şimdi Maria'nın Vianello'yla geçirdiği son saati anlatamayacağını biliyordu; onu söylemeye dayanamazdı. Brunetti daha sonra söyleyecekti, çünkü ancak o zaman, o büyük acıdan sonra genç adam bunu duyabilirdi.

Rialto'ya varınca soluna baktı ve iskeleye yaklaşan bir vaporetto gördü, işte ona kararı verdiren bu tesadüftü. Aceleyle iskeleye gidip vapura binerek tren istasyonuna gitti ve geçitten geçen, sabahın ilk trenine bindi. Gallo'nun Questura'da olmayacağını biliyordu, o yüzden Mestre İstasyonu'ndan bir taksiye binip şoföre Crespo'nun

* (İtl.) "Hoşça kalın." (ç.n.)

adresini verdi.

Brunetti fark etmeden gün ağarmıştı ve onunla birlikte sıcaklık da geri gelmişti, belki de bu asfaltlar ve betonlar, yollar ve yüksek binalar şehrinde sıcak daha da beterdi. Brunetti sıcaklık ve nemin verdiği rahatsızlığı neredeyse seve seve karşıladı; çünkü dikkatini gece gördüklerinden ve şimdi Crespo'nun evinde görmeye korktuğu şeyden uzakta tutuyordu.

Son seferinde olduğu gibi asansör klimalıydı ve bu saatte bile çoktan gerekliydi. Düğmeye bastı, çabucak ve sessizce yedinci kata çıktı. Crespo'nun zilini çaldı, ama bu sefer arkadan hiçbir tepki gelmedi. Parmağını düğmenin üzerinde basılı tutarak tekrar tekrar, uzun saniyeler boyunca çaldı. Ne ayak sesleri, ne konuşma sesi ne de hayat belirtisi vardı.

Cüzdanını çıkarıp içinden küçük, ince bir metal çıkardı. Vianello bir keresinde bunun nasıl yapılacağını anlatmak için bütün bir öğle sonunu harcamıştı, o zaman özellikle iyi bir öğrenci değildiyse de Crespo'nun kapısını açması on saniyesini bile almamıştı. Eşikten geçerken seslendi: "Signore Crespo? Kapınız açık. İçeride misiniz?" İhtiyattan zarar gelmez.

Salonda kimse yoktu. Mutfak pırıl pırıldı, titizce temizlenmişti. Crespo'yu yatak odasında buldu; yatağın üzerinde sarı, ipek pijamaları vardı. Boynuna bir telefon kablosu geçirilmişti, yüzü önceki güzelliğinin korkunç, şişirilmiş bir parodisiydi.

Brunetti etrafa bakmaya ya da odayı incelemeye gerek görmedi; yan komşuya gidip açılıncaya kadar kapıyı çaldı; karşısına uykulu, kızgın bir adam çıktı ve ona bağırdı. Mestre Questurası'ndan laboratuvar ekibi gelene kadar Brunetti aynı zamanda Maria Nardi'nin Milano'da bulunan kocasını arayıp olanları anlatacak kadar vakit buldu. Kapıdaki adamın tersine Franco Nardi bağırmamıştı; bunun iyi mi, yoksa kötü mü olduğu hakkında Brunetti'nin hiçbir fikri yoktu. Tekrar Mestre'deki Questura'ya dönünce Brunetti henüz gelmiş olan Gallo'ya neler olduğunu anlatıp o sabah Venedik'e dönmesi gerektiğini söyleyerek Crespo'nun evinin ve cesedinin incelenmesini ona devretti. Gallo'ya, Mascari'nin cenaze törenine katılmak için gittiğini söylemedi; ortam zaten bir sürü ölümle kaynıyordu.

Şehre dehşetli bir ölümün olduğu bir yerden dönse de buraya

başka bir ölümün sonucunda hazır bulunmak için geliyordu; polis arabası geçitten geçerken, çan kuleleri ve pastel cephelerin görünmeye başlaması karşısında, kalbinin sıkışmasına engel olamıyordu. Güzellik hiçbir şeyi değiştirmezdi, biliyordu, belki de sağladığı rahat, yanılsamadan başka bir şey değildi, ama yine de o yanılsamayı seve seve karşılıyordu.

Cenaze töreni sefil bir şeydi; belli ki Mascari'nin ölümünün şartlarından dolayı içtenlikle konuşamayacak kadar sarsılmış insanların söylediği boş laflar vardı. Dul kadın tören boyunca kaskatı ve kuru gözlerle oturdu ve kiliseden hemen tabutun arkasından sessiz ve yalnız ayrıldı.

Gazeteler, tahmin edildiği gibi, Crespo'nun ölüm kokusunu alınca çıldırdı. İlk haber *La Notte*'nin akşam baskısında çıktı; bu gazete daha çok, kırmızı renkte manşetler atar ve şimdiki zaman kipini kullanırdı. Francesco Crespo "travesti metres" olarak nitelendiriliyordu. Biyografisi veriliyordu ve Vicenza'daki bir *gay discotecası*'nda dansçı olarak çalışmış olmasına, işi bir haftadan az sürmüş olsa bile, büyük dikkat çekiliyordu. Bu haberin yazarı, bir hafta öncesindeki Leonardo Mascari'nin cinayetiyle kaçınılmaz bir bağlantı kuruyor ve kurbanlardaki benzerliğin, travestileri öldürerek intikam alan birinin olduğunu gösterdiğini ileri sürüyordu. Yazar, bunun neden böyle olduğunu açıklamaya gerek duymuyordu herhalde.

Sabah gazeteleri bu fikri kapmıştı. *Gazzettino*, geçen yıllarda sırf Pordenone ilinde öldürülmüş on fahişeden söz ediyordu ve o cinayetlerle iki travestinin öldürülmesi arasında bir bağlantı kurmaya çalışıyordu. *Il Manifesto* dördüncü sayfasında cinayete iki tam sütun ayırmıştı ve yazarı Crespo'dan bahsederken "İtalyan burjuva toplumunun çürümüş bedenine yapışmış bir parazit daha" deme fırsatını kullanıyordu.

Il Corriere della Sera cinayeti otoriter bir tavırla ele alırken, nispeten önemsiz bir fahişenin öldürülmesi olayından hemen, tanınmış Venedikli bankacının öldürülmesine çark etmişti. Haberde "yerel kaynaklar"a değinilerek Mascari'nin "çifte hayat"ının belli çevrelerde herkesçe bilindiğini bildiriyordu. Bu yüzden, ölümü, zaafından ötürü içine düştüğü "ahlâksızlık spirali"nin kaçınılmaz sonucuydu.

"Kaynaklar"ın verdiği ilhamla Brunetti gazetenin Roma bürosunu arayarak makalenin yazarıyla görüşmek istedi. O kişi telefona çıkıp da Brunetti'nin, bu yazıyı kaleme almadan önce kiminle konuştuğunu öğrenmek isteyen bir komiser olduğunu öğrenince, bilgi kaynağını açıklama durumunda olmadığını söyledi ve gazeteciyle onun konuştuğu insanlar ya da onu okuyanlar arasında olması gereken güven hem dile gelmemeli hem de mutlak olmalıydı. Dahası, kaynağını açıklamak, mesleğinin en yüce ilkelerine karşı gelmek olurdu. Adamın ciddi olduğunu, söylediği şeylere gerçekten inandığını anlaması, Brunetti'nin üç dakikasını almıştı.

"Gazetede ne kadar zamandır çalışıyorsunuz?" diye sözünü kesti Brunetti.

Tam ateşli bir şekilde ilkelerinden, hedeflerinden, ideallerinden bahsederken sözünün kesilmesine şaşıran muhabir, bir an durup sonra cevap verdi: "Dört aydır, neden?"

"Telefonu tekrar santrala aktarabilir misiniz, yoksa ben tekrar mı arayayım?" diye sordu Brunetti.

"Ben aktarabilirim. Ama neden?"

"Editörünüzle konuşmak istiyorum."

Adamın sesi kararlılığını kaybetti, devlet güçlerinin bu ikiyüzlü ve el altından yürütülen ilişkilerinden kuşkulandı. "Commissario, sizi uyarmak isterim ki, benim haberimde ortaya çıkardığım gerçekleri bastırmak ya da sorgulamak için yapılacak her girişim, hemen okurlarıma bildirilecektir. Bu ülkeye artık yeni bir gün doğduğunun farkında olduğunuzu sanmıyorum, insanların öğrenme ihtiyaçları artık hiçbir..." Brunetti telefonun tuşuna basarak kapattı; tekrar çevir sesi geldiğinde gazetenin merkez numarasını aradı. Böyle bir saçmalığı dinlemek için Questura bile para vermemeliydi, özellikle de şehirlerarası konuşurken.

Sonunda, gazetenin haber sayfasının editörüne bağlanınca, karşısına Giulio Testa çıktı; ikisi de Napoli'de sürgündeyken Brunetti'nin uğraştığı bir adamdı.

"Giulio, ben Guido Brunetti."

"*Ciao* Guido, Venedik'e döndüğünü duydum."

"Evet. O yüzden arıyorum. Yazarlarından biri" –Brunetti sütuna bakıp ismi okudu– "Lino Cavaliere'nin Mestre'de öldürülen travesti hakkında bir yazısı var."

"Evet. Dün gece hepsini okudum. Nesi var?"

"Ötekinin, geçen hafta öldürülen adam Mascari'nin, buradaki insanlar tarafından bir 'çifte hayat' sürdüğünün bilindiğini söyleyen 'yerel kaynaklar'dan söz ediyor." Brunetti bir an durup sonra "çifte hayat" kelimelerini tekrarladı. "Hoş bir deyim Giulio: Çifte hayat."

"Aman Tanrım, onu koymuş mu?"

"İşte burada Giulio: Yerel kaynaklar. Çifte hayat."

"Onun taşaklarını koparacağım" diye bağırdı telefona Testa, sonra aynı şeyi kendi kendine tekrarladı.

"Bunun anlamı, ortada 'yerel kaynak'ın olmadığı mı?"

"Yok, adını açıklamayan bir adam, arayıp Mascari'nin bir müşterisi olduğunu söylemiş."

"Ne demiş?"

"Mascari'yi yıllardır tanıdığını, yaptığı bazı şeyler konusunda, bazı müşterileri konusunda onu uyardığını söylemiş. Oralarda herkesin bildiği bir sırmış."

"Giulio, adam neredeyse ellisindeydi."

"Onu öldüreceğim. İnan bana Guido. Bunu hiç bilmiyordum. O deyimi kullanmamasını söylemiştim. O bok herifi öldüreceğim."

"Nasıl bu kadar aptal olabilir?" diye sordu Brunetti, oysa insanın aptallığı için tonlarca sebep biliyordu.

"Salağın teki, umutsuz vaka" dedi Testa, sanki her gün bunu hatırlatan bir şey varmış gibi sesi ağırdı.

"O zaman senin yanında ne işi var? Hâlâ ülkedeki en iyi gazete olarak anılıyorsunuz." Brunetti'nin bunu dile getiriş tarzı çok ustacaydı; kişisel kuşkusu apaçıktı, ama sırıtmıyordu.

"Şu mobilya mağazasının sahibi olan adamın kızıyla evli, adam her hafta çift sayfa reklam veriyor. Başka şansımız yoktu. Eskiden spor sayfasındaydı, fakat sonra bir gün, Amerikan futbolunun bildiğimiz futboldan farklı olduğunu öğrendiğine ne kadar şaştığından bahsetti. Onun üzerine ben aldım." Testa sustu ve iki adam da bir an düşünceye daldı. Brunetti, Riverre ve Alvise gibileriyle sadece kendisinin sıkıntıda olmadığını öğrenince garip bir şekilde rahatladığını gördü. Testa belli ki böyle bir rahatlama yaşamadığı için sadece şöyle söyledi: "Onu siyaset sayfasına transfer etmeye çalışıyorum."

"Mükemmel bir tercih Giulio. İyi şanslar" dedi Brunetti, bilgi

için teşekkür edip telefonu kapattı.

Tıpkı bunun gibi bir şey olacağından şüphelenmişti, ama yine de böyle açık seçik bir beceriksizlik onu şaşırtmıştı. Ancak olağanüstü bir şans sayesinde "yerel kaynaklar" Mascari hakkındaki dedikoduyu temeli var mı, yok mu kontrol etmeden tekrar edecek kadar enayi bir muhabir bulabilirdi. Ve ancak çok aceleci –ya da çok korkmuş– biri hikâyeyi gizlemeye çalışırdı, sanki Mascari'nin incelikle hazırlanmış fahişelik hikâyesinin ortaya çıkışını önleyebilirmiş gibi.

Polisin Crespo soruşturması o ana kadar basının olayı ele alışı gibi faydasızdı. Apartmandaki kimse Crespo'nun mesleğini bilmiyordu; bazıları onu bir barda garson sanıyordu, bazıları da Venedik'teki bir otelde gece çalışan bir kapı görevlisi sanıyordu. Ölümünden önceki günlerde hiç kimse garip bir şey görmemişti ve hiç kimse apartmanda hiçbir zaman garip bir şey olduğunu hatırlamıyordu. Evet, Signore Crespo'nun pek çok misafiri oluyordu, ama o dışadönük, sevecen biriydi, o yüzden insanların onu görmeye gelmeleri mantıklıydı, öyle değil mi?

Fiziksel incelemeler daha açıktı: Ölüm sebebi boğulmaydı, katil arkadan gelmişti, muhtemelen şaşkınlık yaratmıştı. Yakın zaman öncesinde cinsel ilişki belirtisi yoktu, tırnaklarının içinde bir şey yoktu ve dairede onları bütün gün meşgul edecek kadar parmak izi vardı.

Brunetti, Bolzano'yu iki kere aramıştı; ama bir keresinde otelin telefonu meşguldü, ikincisinde de Paola odasında yoktu. Tekrar aramak için telefonu kaldırdı, ama o sırada kapısı çaldı. "*Avanti*" diye seslenince içeri Signorina Elettra girdi, elindeki dosyayı masaya koydu.

"Dottor, galiba aşağıda sizi görmek isteyen biri var." Brunetti'nin bunu ona söyleme gereği duymasına, hatta bunu bilmesine şaşırdığını gördü ve hemen açıklama getirdi. "Anita'ya bazı evraklar götürüyordum, o sırada nöbetçiyle konuşurken duydum."

"Nasıl biriydi?"

Sekreter gülümsedi. "Genç bir adam. Çok şık giyinmiş." Bu sözün, bugün üzerinde, özellikle yetenekli ipekböceklerinin dokuduğu belli olan, leylak rengi ipek döpiyes bulunan Signorina Elettra'dan gelmesi gerçekten çok büyük övgüydü. "Çok da yakışıklı"

diye ekledi, kendisiyle değil de Brunetti'yle konuşmaya gelmiş olmasına üzüldüğünü gösteren bir tebessümle.

"Belki aşağıya inip onu buraya getirebilirsiniz" dedi Brunetti, hem bu 'harika'yla karşılaşmayı hızlandırmak hem de Signorina Elettra'nın onunla konuşmasına bir bahane bulmak için.

Tebessümü, sıradan ölümlüler için kullandığı anlaşılan tebessüme dönüştü ve odadan çıktı. Bir iki dakika sonra geri döndü, kapıyı çaldı ve "Commissario, bu bey sizinle görüşmek istiyor" dedi.

Arkasından genç bir adam içeri girdi, Signorina Elettra da kenara çekilip onun Brunetti'nin masasına yaklaşması için yol açtı. Brunetti ayağa kalkıp masanın arkasından elini uzattı. El sıkıştılar; adam elini sımsıkı tuttu, eli kalın ve kaslıydı.

"Lütfen rahatınıza bakın signore" dedi Brunetti, sonra yana dönerek Signorina Elettra'ya, "Teşekkür ederim signorina" dedi.

Sekreter Brunetti'ye bakıp belli belirsiz gülümsedi, sonra genç adama Parsifal'in Kutsal Kâse'ye, kaybolurken baktığı gibi baktı. "Evet, evet" dedi; "Bir şeye ihtiyacınız olursa, aramanız yeter efendim." Misafire son bir kez daha baktıktan sonra, kapıyı arkasından yavaşça kapatıp odadan çıktı.

Brunetti oturup masanın karşısındaki genç adama baktı. Kısa koyu renk saçları alnından aşağıya kıvrılmış ve kulaklarının tepesini örtüyordu. Burnu ince ve güzeldi, kahverengi gözleri genişti ve solgun teni üzerinde neredeyse siyah gibi görünüyordu. Koyu gri bir takımı vardı ve özenle bağlanmış mavi kravatı. Bir süre o da Brunetti'ye baktı ve gülümsedi, dişleri mükemmeldi. "Beni tanımadınız mı dottor?"

"Hayır, ne yazık ki tanıyamadım" dedi Brunetti.

"Geçen hafta görüşmüştük commissario. Fakat şartlar farklıydı."

Brunetti birden kızıl peruğu, yüksek topuklu ayakkabıları hatırladı. "Signore Canale. Hayır, sizi hatırlayamadım. Lütfen bağışlayın."

Canale tekrar gülümsedi. "Aslında beni hatırlamayışınıza çok sevindim. Buradan, mesleğimi yaparken gerçekten farklı bir kişi olduğum anlamı çıkar."

Brunetti ne demek istediğinden tam emin değildi, karşılık vermemeyi tercih etti. "Sizin için ne yapabilirim Signore Canale?"

"Hatırlıyor musunuz, bana o resmi gösterdiğinizde, adamın bana tanıdık geldiğini söylemiştim?"

Brunetti başıyla onayladı. Bu adam gazeteleri okumuyor muydu? Mascari teşhis edileli günler geçmişti.

"Haberi gazetede okuyup da resmini, gerçekten nasıl biri olduğunu görünce, onu nerede görmüş olduğumu hatırladım. Bana gösterdiğiniz çizim gerçekten pek iyi değildi."

"Evet, öyle" diye itiraf etti Brunetti, Mascari'nin yüzü yeniden çizilirken o kadar çok hatanın oluşmasına neden olan yüzdeki hasarın boyutlarını açıklamaktan vazgeçti. "Nerede görmüşsünüz?"

"Bana iki hafta önce yaklaşmıştı." Brunetti'nin buna şaşırdığını görünce Canale cümlesine açıklık getirdi: "Hayır, düşündüğünüz gibi değil commissario. Benim işimle ilgilenmiyordu. Benimle ilgileniyordu."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Anlatayım, ben caddedeydim. Bir arabadan çıkmış –bir müşteriden işte– kızların yanına dönmüştüm, yani oğlanların, o da yanıma gelip adımın Roberto Canale olup olmadığını ve Viale Canova otuz beş numarada oturup oturmadığımı sordu. Önce polis sandım. Görünüşü benziyordu." Brunetti sormamayı tercih etmişti, ama zaten Canale kendisi açıkladı: "Bilirsiniz işte; ceket, kravat ve yaptığı yanlış anlaşılmasın diye can atan biri. Bana sordu, ben de doğru dedim. Hâlâ polis olduğunu sanıyordum. Aslında bana olmadığını da hiç söylemedi, ben öyle düşünmeye devam ettim."

"Başka ne bilmek istiyordu, Signore Canale?"

"Bana dairem hakkında soru sordu."

"Daire mi?"

"Evet, kirayı kimin ödediğini öğrenmek istiyordu. Kendimin ödediğini söyledim, o da nasıl ödediğimi sordu. Kirayı bankada ev sahibinin hesabına yatırdığımı söyledim; o zaman bana 'Yalan söyleme' dedi, neler olduğunu bildiğini söyledi, ben de ona anlattım."

"Neler olduğunu bildiği de ne demek?"

"Kirayı nasıl ödediğimi."

"Nasıl ödüyorsunuz?"

"Barda bir adamla buluşup parayı ona veriyorum."

"Ne kadar?"

"Bir buçuk milyon. Nakit."

"Kim o adam?"

"O da bana tam bunu sordu. Ona her ay buluştuğum, barda bu-

luştuğum bir adam olduğunu söyledim. Ayın son haftası beni arar ve onunla nerede buluşacağımızı söyler, ben de dediğini yapar, bir buçuk milyonu ona veririm, hepsi bu."

"Makbuz yok mu?" diye sordu Brunetti.

Canale buna hemen güldü. "Tabii yok. Tamamı nakit." Ve dolayısıyla, ikisinin de bildiği gibi, gelir olarak kayda geçmiyordu bu. Vergiden de kaçıyordu. Yaygın bir hileydi; çok büyük sayıda kiracı muhtemelen buna benzer şeyler yapıyordu.

"Ama ben bir kira daha ödüyorum" diye ekledi Canale.

"Evet?" diye sordu Brunetti.

"Yüz on bin liret."

"Onu nereye ödüyorsunuz?"

"Onu bir banka hesabına yatırıyorum, ama aldığım dekontta isim olmuyor, o yüzden kimin hesabı olduğunu bilmiyorum."

"Hangi banka?" diye sordu Brunetti, oysa bildiğini düşünüyordu.

"Banca di Verona. Nerede derseniz..."

Brunetti sözünü kesti. "Nerede olduğunu biliyorum." Sonra sordu: "Dairenizin büyüklüğü ne kadar?"

"İki oda, bir salon."

"Bir buçuk milyon çok değil mi?"

"Evet, öyle, ama başka şeyler de dahil" dedi Canale, sonra koltuğunda kımıldandı.

"Ne gibi?"

"Rahatsız edilmiyorum."

"Çalışırken mi?" diye sordu Brunetti.

"Evet. Hem, bizim için oturacak yer bulmak zor. İnsanlar bizim kim olduğumuzu ve ne yaptığımızı anlayınca bizi apartmandan atmak istiyorlar. Orada otururken bunun olmayacağı söylendi. Olmadı da. Apartmandaki herkes benim demiryollarında çalıştığımı sanıyor; o yüzden geceleri çalıştığımı düşünüyorlar."

"Neden böyle düşünüyorlar?"

"Bilmiyorum. Ben taşındığımda herkes böyle biliyordu."

"Ne kadar zamandır orada oturuyorsunuz?"

"İki yıldır."

"Ve kiranızı hep bu şekilde mi ödediniz?"

"Evet, baştan beri."

"Bu daireyi nasıl buldunuz?"

"Sokaktaki kızlardan biri söyledi."

Brunetti kendine küçük bir gülümseme için izin verdi. "Sizin kız dediğiniz biri mi, benim kız diyeceğim biri mi Signore Canale?"

"Benim kız dediğim biri."

"Adı ne?" diye sordu Brunetti.

"Size söylesem de yararı yok. Yıllar önce öldü. Aşırı dozdan."

"Diğer arkadaşlarınız da –meslektaşlarınız– benzer şeyler ayarladı mı?"

"Birkaçımız, ama biz şanslı olanlarız."

Brunetti bu gerçeği ve olası etkilerini bir dakika düşündü. "Nerede değişiyorsunuz Signore Canale?"

"Değişiyor muyum?"

"Yani" diye başladı Brunetti ve durdu, nasıl söyleyeceğini düşünüyordu, "çalışma kıyafetlerinizi demek istiyorum? Eğer insanlar sizi demiryolunda çalışıyor sanıyorsa."

"Ha, arabada ya da çalılıkların arkasında. Bir süre sonra çok seri oluyorsunuz, bir dakika sürmüyor."

"Bütün bunları Signore Mascari'ye anlattınız mı?" diye sordu Brunetti.

"Eh, bir kısmını. O kirayı öğrenmek istiyordu. Ve diğerlerinden bazılarının adreslerini de öğrenmek istedi."

"Adresleri verdiniz mi?"

"Evet, verdim. Size dedim ya, onu polis sandım, onun için ben de anlattım."

"Başka bir şey sordu mu?"

"Yok, sadece adresleri sordu." Canale bir an durdu ve ekledi: "Evet, bir şey daha sordu, ama sanırım sadece, ne bileyim, benimle şahsen ilgilendiğini göstermek için."

"Ne sordu?"

"Anne babamın sağ olup olmadıklarını sordu."

"Siz ne söylediniz?"

"Ona doğruyu söyledim. İkisi de öldü. Yıllar önce öldüler."

"Nerede?"

"Sardinia'da. Ben oralıyım."

"Başka bir şey sordu mu?"

"Yok, başka bir şey sormadı."

"Ona söylediklerinize ne tür bir tepki verdi?"

"Ne demek istediğinizi anlayamadım" dedi Canale.

"Söylediğiniz herhangi bir şeye şaşırmış göründü mü? Ya da sinirlenmiş? Beklediği cevaplar bunlar mıydı?"

Canale bir an düşünüp sonra cevap verdi: "Önce biraz şaşırmış göründü, ama sonra sanki hiç düşünmeden art arda soṛular sordu. Sanki elinde koca bir soru listesi vardı."

"Size bir şey söyledi mi?"

"Hayır, ona verdiğim bilgiler için teşekkür etti. Garipti, çünkü onun polis olduğunu sanıyordum, polisler de genellikle pek..." –durdu, uygun ifadeyi arıyordu– "bize karşı pek iyi davranmazlar."

"Kim olduğunu ne zaman hatırladınız?"

"Söyledim ya, gazetede resmini görünce. Bir bankacı. Bankacıymış. Sizce o yüzden mi kiralarla o kadar ilgileniyordu?"

"Olabilir Signore Canale. Mutlaka kontrol edeceğimiz bir ihtimal."

"Güzel. Umarım, yapan adamı bulursunuz. O ölmeyi hak etmemişti. Çok iyi bir insandı. Bana karşı, nasıl desem, terbiyeli davrandı. Sizin gibi."

"Teşekkür ederim Signore Canale. Keşke meslektaşlarım aynısını yapsa."

"Güzel olurdu, değil mi?" dedi Canale çekici bir tebessümle.

"Signore Canale, ona verdiğiniz isim ve adres listesinin aynısını bana da verebilir misiniz? Bir de şayet biliyorsanız, arkadaşlarınızın dairelerine ne zaman taşındıklarını."

"Elbette" dedi genç adam, Brunetti de ona masadan kâğıt kalem uzattı. Kâğıdın üzerine eğilip yazmaya başladı, yazarken Brunetti adamın iri eliyle kalemi adeta yabancı bir nesneymiş gibi tutuşunu seyretti. Liste kısaydı ve hemen yazıverdi. İşi bitince Canale kalemi masaya bırakıp kalktı.

Brunetti de ayağa kalkıp masasının arkasından dolaştı. Canale'yle kapıya kadar geldi ve orada şöyle sordu: "Ya Crespo? Onun hakkında herhangi bir şey biliyor musunuz?"

"Hayır, birlikte çalıştığım biri değil."

"Onun başına ne gelmiş olabileceği konusunda bir fikriniz var mı?"

"Eh, öteki adamın öldürülmesiyle bağlantısı olduğunu düşün-

memek için aptal olmam lazım, değil mi?"

Bu o kadar açıktı ki, Brunetti başıyla onaylamadı.

"Aslında, tahmin etmem gerekse, sizinle konuştuğu için öldürüldüğünü söylerdim." Brunetti'nin bakışını görünce açıkladı: "Hayır, size değil commissario, polise. Sanırım öteki cinayet hakkında bilgisi vardı ve saf dışı edilmesi gerekiyordu."

"Ama yine de buraya benimle konuşmaya geldiniz?"

"O benimle normal bir insanmışım gibi konuştu. Siz de öyle, değil mi commissario? Tıpkı öteki erkekler gibi, ben de erkekmişim gibi konuştu." Brunetti başıyla onaylayınca Canale şöyle konuştu: "Eh, o zaman size anlatmam gerekirdi, değil mi?"

İki adam tekrar el sıkıştı ve Canale koridorda yürümeye başladı. Brunetti adamın kara saçları basamaklardan aşağıda kaybolana kadar seyretti. Signorina Elettra haklıydı, çok yakışıklı bir adamdı.

21 Brunetti odasına dönüp Signorina Elettra'nın numarasını çevirdi. "Odama gelebilir miydiniz signorina?" diye sordu; "Bir de bu hafta araştırmanızı istediğim o iki adam hakkında bulduklarınızı da rica edeceğim."

Sekreter büyük bir zevkle geleceğini söyledi; Brunetti bunun doğru olduğundan hiç kuşku duymuyordu. Ne var ki, sekreter kapıyı çalıp da içeri girdikten sonra genç adamın gittiğini görünce uğradığı hayal kırıklığına Brunetti hazırlıklıydı.

"Ziyaretçimin gitmesi gerekti" diye sekreterin konuşmadan sorduğu sorusuna cevap verdi.

Signorina Elettra kendini çabuk toparladı. "Ya, öyle mi?" dedi çok ilgilenmiyormuş gibi bir ses tonuyla, sonra da iki ayrı dosyayı Brunetti'ye uzattı. "İlki, Avvocato Santomauro." Brunetti elinden aldı, ama daha açmadan sekreter şöyle konuştu: "İçinde yoruma değer hiçbir şey yok. Ca' Foscari'den hukuk diploması; doğma büyüme Venedikli. Bütün hayatı boyunca burada yaşamış, bütün meslek örgütlerine üye; San Zaccaria Kilisesi'nde evlenmiş. Orada vergi iadelerini, pasaport başvurularını, hatta evine yeni bir çatı yaptırmak için aldığı ruhsatı bulabilirsiniz."

Brunetti dosyanın içine şöyle bir bakınca tam tamına söylediği şeyleri buldu, başka hiçbir şey yoktu. Dikkatini ikinci dosyaya verdi; dosya oldukça kalındı.

"O *Lega della Moralità*" dedi sekreter. Brunetti bu ismi anan herkesin aynı ağır alayla mı andığını, yoksa sadece birlikte çalıştığı insanların türünü mü gösterdiğini merak ediyordu. "O dosya daha ilginç, ama bir karıştırıp ne demek istediğimi anlamanızı isterim" dedi; "Başka bir şey var mıydı efendim?"

"Hayır, sağ olun signorina" dedi ve dosyayı açtı.

Sekreter çıktı, Brunetti de dosyayı masanın üzerine yatırıp okumaya başladı. *Lega della Moralità* dokuz yıl önce bir hayır kurumu olarak teşekkül etmişti, tüzüğünde derneğin amacı şöyle açıklanıyordu: "Daha az talihli kişilerin maddi imkânlarını geliştirmek, böylece dünyevi sıkıntılarının azalmasıyla düşünce ve arzularının maneviyata kolayca yönelmesini sağlamak." Bu sıkıntılar Mestre, Marghera ve Venedik'teki çeşitli kiliselerin sahip olduğu ve *Lega*'nın idaresine geçmiş olan ev ve dairelerin çok ucuza tahsis edilmesi şeklinde azaltılacaktı. *Lega* da buna karşılık, bu daireleri en düşük kiralarla, kiliselerin ve *Lega*'nın ortak mutabakatıyla belirlenmiş standartlara uyan o şehirlerdeki kiliselerin üyelerine tahsis edecekti. Bu şartlar arasında kiliseye düzenli gitmek, bütün çocukların vaftizinin ispatı, kilise papazından alınacak, "en yüksek ahlâk standartları"na uygun olarak yaşamış olduklarını bildiren bir mektup ve para yardımına ihtiyacı olduğunu gösterir kanıtlardı.

Lega'nın tüzüğü, adayları seçme erkini *Lega*'nın başkanlar kurulunun ellerine veriyordu; bunların hepsi, kilise yetkilileri tarafından yapılabilecek herhangi bir adam kayırmanın önüne geçmek için, kilise dışından insanlar olmak zorundaydı. Bu kişilerin kendileri de en yüksek ahlâki karaktere sahip olup toplumda belli bir yere gelmiş olmaları gerekiyordu. Altı kişilik mevcut kuruldaki iki kişi "onursal üye" olarak yer alıyordu. Kalan dördünden biri Roma'da, diğeri Paris'te yaşıyordu, üçüncüsüyse San Francesco del Deserto manastır adasında yaşıyordu. Bu yüzden, kurulun Venedik'te yaşayan tek aktif üyesi, Avvocato Giancarlo Santomauro'ydu.

İlk tüzük, elli iki daireyi *Lega*'nın idaresine tahsis ediyordu. Üç yılın sonunda sistemin çok başarılı olduğu sonucuna varılmıştı; bu-

nun dayandığı nokta, kiracılardan ve onlarla görüşmüş olan kilise yetkililerinden gelen mektuplar ve ifadelerdi; bunun üzerine, altı kilise bölgesi daha eklenip bir kırk üç dairenin daha *Lega*'nın eline verilmesi sağlanmıştı. Bundan üç yıl sonra, çoğu Venedik'in tarihi merkezinde ve Mestre'nin ticaret kalbinde bulunan altmış yedi dairenin daha *Lega*'ya geçişinde yine aynı şeyler olmuştu.

Lega'nın işleyiş şeklini ve yönettiği dairelerin denetimini sağlayan tüzük üç yılda bir değişmek zorunda olduğundan, bu süreç, Brunetti'nin hesapladığına göre, bu yıl da tekrarlanacaktı. Tekrar geriye dönüp değerlendirme komitesinin ilk iki raporunu okudu. İkisindeki imzaya da baktı: Avvocato Giancarlo Santomauro her iki heyette de yer alıyordu ve iki raporu da imzalamıştı, ama ikincisini heyet başkanı sıfatıyla. Bu rapordan hemen sonra Avvocato Santomauro *Lega della Moralità*'nın başkanı seçilmişti –maaşsız ve tamamen onursal bir konum–.

Raporun sonuna iliştirilmiş, *Lega*'nın halen idaresi altında olan yüz altmış iki dairenin adres listesi vardı, bir de her birinin toplam alanı ve oda sayısı. Canale'nin ona verdiği kâğıdı yanına çekip adresleri okudu. Dördü de listede görünüyordu. Brunetti kendini, görece önyargılardan uzak, geniş fikirli biri olarak görmekten hoşlanırdı, ama yine de beş travesti fahişeyi "en yüksek ahlâk standartları"na uygun diye adlandırabileceğinden emin değildi; kiracılarının "düşünce ve arzularını maneviyata yönlendirmek" özel gayesiyle kiralanmış dairelerde oturuyor olsalar bile.

Adres listesinden tekrar raporun kendisine döndü. Beklediği gibi, *Lega* dairelerinin bütün sakinleri sadece sembolik olan kiralarını Banca di Verona'nın Venedik Şubesi'ndeki bir hesaba yatırması gerekiyordu; bu banka aynı zamanda, dairelerin ödediği sembolik kiraların oluşturduğu fondan *Lega*'nın, "dul ve yetimlerin kurtuluşu" için yaptığı bağışlara da bakıyordu. Brunetti bile onların "dul ve yetimlerin kurtuluşu" gibi bir belagat gösterişinde bulunma cesaretlerine şaşırmıştı, fakat bu tür hayır çalışmasının Avvocato Santomauro'nun *Lega*'nın başına geçtikten sonra başladığını gördü. Tekrar arkaya bakınca Canale'nin listesindeki herkesin Santomauro başkan olduktan sonra evlerine taşındıklarını gördü. Santomauro sanki o konuma gelince her şeye cesaret edebileceğini hissetmiş gibiydi.

Brunetti okumayı burada kesti ve kalkıp pencerenin yanında

durdu. San Lorenzo'nun tuğlalı cephesi son birkaç aydır inşaat iskelesinden kurtulmuştu, ama kilise hâlâ kapalıydı. Kiliseye baktı ve kendi kendine öteki polisleri uyardığı bir konuda kendisinin hata işlediğini söyledi: Zanlıyla suç arasında elle tutulur hiçbir delil yokken zanlıyı suçlu varsayıyordu. Ama tıpkı kilisenin bir daha açılmayacağını, en azından buna ömrünün yetmeyeceğini bildiği gibi, Mascari'nin, Crespo'nun ve de Maria Nardi'nin ölümlerinden Santomauro'nun sorumlu olduğunu biliyordu. O ve muhtemelen Ravanello. Yüz altmış iki daire. Bunlardan kaç tanesi, kiralarını seve seve nakit ödeyip gerisine karışmayan Canale gibi insanlara ya da başkalarına kiralanabilirdi? Yarısı mı? Üçte biri bile olsa onlara ayda yetmiş milyon liret getirir, neredeyse yılda bir milyar liret. O dulları ve yetimleri düşündü, sonra da Santomauro'nun oraya kadar uzanıp *Lega*'nın kasalarına ulaşan o sembolik kiraların bile evirip çevirip hayalet dullara ve uydurulmuş yetimlere verilip verilmediğini merak etti.

Masasına dönüp raporun sayfalarını karıştırarak *Lega*'nın hayır için layık bulduğu kişilere yapılan ödemeler kısmını buldu: Evet, ödemeler Banca di Verona aracılığıyla yapılıyordu. İki elini masanın üzerinde birleştirdi, başını kâğıtların üzerine eğdi ve kendisine, emin olmanın gerçek kanıttan farklı olduğunu tekrar söyledi. Fakat emindi.

Ravanello, Mascari'nin banka hesaplarının kopyalarını vereceğini söylemişti; herhalde yatırım kayıtları ya da kabul ettiği kredi talepleriydi. Ravanello o belgeleri gönüllü olarak verdiğine göre, Brunetti her ne arıyorsa bunların içinde olmayacaktı. Bankanın ve *Lega*'nın bütün dosyalarına ulaşmak için Brunetti'nin hâkim kararına ihtiyacı vardı; o da sadece Brunetti'nin elinde olmayan daha yüksek bir merciden gelebilirdi.

Patta'nın "*Avanti*"si kapıdan duyuldu ve Brunetti amirinin odasına girdi. Patta başını kaldırıp baktı, kim olduğunu gördü ve tekrar önündeki evraklara başını eğdi. Patta Brunetti'yi şaşırtacak şekilde, evrakları gerçekten okuyor gibiydi, bunu çalışkan görünmek için yapmıyordu.

"*Buon giorno* amirim" dedi Brunetti masaya yaklaşırken.

Patta tekrar baktı ve eliyle önündeki koltuğu işaret etti. Brunetti oturunca Patta parmağıyla evraklara bastırarak, "Bunun için sana

mı teşekkür etmem gerekiyor?" dedi.

Brunetti evrakların ne olduğunu hiç bilmediği için bunu itiraf ederek taktik bir hata yapmak istemediğinden cevabına yardımcı olmak için sadece müdür yardımcısının ses tonunu değerlendirdi. Patta'nın alayı genellikle apaçıktı, ama şimdi bundan eser yoktu. Brunetti, Patta'nın minnetine kesinlikle aşina olmadığı için, onun varlığı hakkında ancak bir ilahiyatçının koruyucu melekler hakkında yaptığı gibi tahmini fikirler ileri sürebilirdi, o yüzden Patta'nın sesinin altında yatan duygunun bu olup olmadığından emin değildi.

"Onlar Signorina Elettra'nın size verdiği evraklar mı?" diye atıldı Brunetti zaman kazanmak için.

"Evet" dedi Patta, kâğıtlara, sanki bir köpeğin başına hafifçe vurarak severmişçesine eliyle dokunuyordu.

Brunetti için bu yeterliydi. "Bütün işi Signorina Elettra kotardı, ama ben de bakılacak bir iki yer gösterdim" diye yalan söyledi; gözlerini yapmacık bir alçakgönüllülükle yere devirerek Müdür Yardımcısı Patta'nın hizmetindeki birinin çok doğal olarak yapması gereken bir şey için övgü bekleme cesaretini göstermediğini ima ediyordu.

"Bu gece onu tutuklayacaklar" dedi Patta vahşi bir hazla.

"Kimler efendim?"

"Maliyeciler. Monaco'daki vatandaşlık başvurusunda yalan söylemiş, o yüzden geçerli değil. Yani o hâlâ İtalyan vatandaşı ve burada yedi yıldır ödemediği vergi borcu var. Onu çarmıha gerecekler. Topuklarından tavana asacaklar."

Brunetti, önceki ve şu anki devlet bakanlarının kurtulduğu bazı vergi yolsuzluklarını düşününce Patta'nın rüyasının gerçekleşeceğinden kuşku duydu, ama şimdi itirazın zamanı olmadığını düşündü. Sonraki soruyu nasıl soracağını bilmiyordu, çok incelikli bir şekilde sormaya çalıştı: "Yalnız mı tutuklanacak?"

"İşte asıl mesele o" dedi Patta, Brunetti'yle göz göze gelerek; "Tutuklama bir sır. Bu gece sekizde gidecekler. Ben de Fransa'daki bir arkadaşım arayıp söylediği için biliyorum." Brunetti seyrederken Patta'nın yüzü kafasının sürekli meşgul olduğunu gösteriyordu. "Eğer onu arayıp söylersem, o da adama söyler, o da Milano'dan ayrılır ve tutuklanmaz. Onu aramazsam, onu tutukladıkla-

rında o da orada olur." Ve tabii, kadının adının basından saklanmasını sağlamanın hiçbir yolu olmadığını söylemesine gerek yoktu. Tabii, kaçınılmaz bir şekilde Patta'nın adını da. Brunetti, Patta'nın yüzünü seyretti; intikam ve kibir arasında parçalanırken oynayan duygulardan büyülendi.

Brunetti'nin tahmin ettiği gibi, kibir kazandı. "Adamı uyarmadan kadını oradan çıkarmanın bir yolunu bulamıyorum."

"Belki, efendim, ama tabii, bunu iyi bir fikir olarak kabul ederseniz, avukatınıza onu aratıp bu akşam Milano'da buluşmalarını istetebilirsiniz. Bu yolla onu, ee, polisin gittiğinde bulunacağı yerden uzaklaştırmış olursunuz."

"Neden avukatımın onunla konuşmasını isteyeyim ki?"

"Belki sizin şartlarınızı konuşmak istediğinizi söyleyebilir efendim? Akşam başka bir yere gitmesine yarar."

"Avukatımdan nefret eder."

"Sizinle konuşmaya razı olur mu efendim? Eğer Milano'ya onunla görüşmeye gideceğinizi söyleseniz?"

"O..." diye başladı Patta, fakat kendini masadan itip düşüncesini tamamlamadan ayağa kalktı. Pencerenin yanına gitti ve San Lorenzo'nun cephesini sessizce incelemeye başladı.

Orada, hiçbir şey söylemeden, tam bir dakika durdu, Brunetti bu anın tehlikesini fark etti. Eğer Patta dönüp de bir tür duygusal zayıflık gösterirse, karısını sevdiğini itiraf edip onu geri istediğini söylerse, Brunetti'nin orada bunları duymasını asla affetmezdi. Daha kötüsü, fiziksel bir zayıflık ya da ihtiyaç belirtisi gösterirse ve de Brunetti bunu görürse Patta bu tanıktan intikam alırken acımasız olurdu.

Brunetti, sesi dengeli ve ciddi bir şekilde, sanki Patta ve özel sorunları kafasından çoktan çıkmış gibi şöyle konuştu: "Efendim, buraya gelmemin asıl sebebi Mascari meselesini konuşmaktı. Sanırım, bilmeniz gereken bazı şeyler var."

Patta derin bir nefes alıp verince omuzları yukarı kalkıp indi, sonra arkasına dönüp masasına geldi. "Neler oluyor?"

Brunetti çabucak, rahat ve sadece bu konuyla ilgilenen bir sesle *Lega* dosyasını ve idaresinde olan daireleri anlattı, bir tanesi de Crespo'ya aitti, sonra hak eden yoksula her ay verilen miktarı söyledi.

"Ayda bir buçuk milyon mu?" dedi Patta, Brunetti söyleyeceklerini Canale'nin ziyaretiyle bitirdikten sonra. "*Lega*'nın toplaması gereken kira nedir?"

"Canale için ayda yüz on bin. Ve listedeki hiç kimse iki yüz binden fazla ödemiyor efendim. Yani *Lega*'nın defterleri hiçbir daire için ondan fazla almadıklarını söylüyor."

"Daireler nasıl yerler?"

"Crespo'nunki modern bir apartmanda ve iki oda, bir salondu. Ben sadece onu gördüm, ama listedeki adreslerden ve de oda sayılarından bunların hoş daireler olduğunu söyleyebilirim, çoğunun."

"Kaç tanesinin Canale'ninki gibi olduğunu ve kiracıların nakit ödediği parayı biliyor musun?"

"Hayır efendim, bilmiyorum. Bu noktada dairelerde oturan insanlarla konuşup onlardan kaç tanesinin bu işin içinde olduğunu bulmam gerekiyor. *Lega*'nın banka kayıtlarını görmem gerek. Bir de her ay sözde para alan bu dul ve yetimlerin listesine ihtiyacım var."

"Bu da mahkeme kararı demek, değil mi?" diye sordu Patta; doğuştan gelen ihtiyatı, ses tonuna sızmıştı. Canale ya da Crespo gibilere karşı hareket etmekte bir beis yoktu ve bunun nasıl yapıldığı da kimsenin umurunda değildi. Ama bir banka, bir banka; işte o bambaşka bir şeydi.

"Varsayımıma göre efendim, burada Santomauro'yla bir bağlantı var ve Mascari'nin ölümüyle ilgili her soruşturma bizi ona götürecek." Belki Patta, Santomauro'nun karısından intikam almazsa Santomauro'nun kendisinden alırdı.

"Galiba mümkün" dedi Patta teredddüt ederek.

Brunetti gerçek bir açıklamanın ortaya konulmasında bir zayıflık görür görmez, her zaman olduğu gibi, yalana başvurdu. "Bankanın kayıtlarının düzenli olması ve bu meseleyle hiç ilgisinin bulunmaması muhtemel, belki sadece Santomauro'nun tek başına çevirdiği bir dolaptır. Bankadaki usulsüzlük ihtimalini bir kere eledik mi, o zaman Santomauro'ya karşı hareket etmek için serbest kalırız."

Patta'nın potaya girmesi için başka bir şey gerekmiyordu. "Pekâlâ, hâkimden bankanın kayıtlarına el koymamız için mahkeme kararı isteyeceğim."

"*Lega*'nın evrakları için de" diyerek riski göze aldı Brunetti, Santomauro'nun adını bir daha anmayı düşündü, vazgeçti.

"Pekâlâ" diye kabul etti Patta, ama sesinden Brunetti'nin bundan başka bir şey koparamayacağı açıktı.

"Sağ olun efendim" dedi Brunetti ayağa kalkarak. "Şimdi başlayayım, listedeki insanlarla konuşması için birkaç adam ayarlayayım."

"Güzel, güzel" dedi Patta, artık fazla ilgisini çekmiyordu. Tekrar masasının üzerindeki belgelere eğildi, yüzeylerinden şefkatli bir el geçirdi, sonra sanki Brunetti'nin orada durduğunu görünce şaşırmış gibi başını kaldırıp baktı. "Başka bir şey var mı commissario?"

"Hayır, yok efendim. Hepsi bu kadar" dedi Brunetti ve kapıya doğru gitti. Dışarı çıktığında Patta telefona uzanıyordu.

Brunetti odasına dönünce Bolzano'yu arayıp Signora Brunetti'yle görüşmek istedi.

Birkaç tıklama ve sessizlikten sonra Paola'nın sesi duyuldu. "*Ciao Guido, come stai*?* Pazartesi gecesi seni evde yakalamaya çalıştım. Sen neden aramadın?"

"Meşgulüm Paola. Gazeteleri okuyor musun?"

"Guido, biliyorsun tatildeyim. Ustayı okuyorum. *The Sacred Fount* harika. *Hiçbir şey* olmuyor, kesinlikle hiçbir şey."

"Paola, Henry James hakkında konuşmak istemiyorum."

Bu sözleri daha önce de duymuştu, ama asla bu tonda değil. "Ne oldu Guido?"

Brunetti Paola'nın tatillerde hiç gazete okumadığını hatırladı ve onu daha önce aramak için çaba sarf etmediğine üzüldü. "Burada bir sorun çıktı" dedi, önemsiz göstermeye çalışarak.

Paola hemen kulaklarını açıp sordu: "Ne tür bir sorun?"

"Bir kaza."

Sesini daha da yumuşatarak konuştu: "Anlatsana Guido."

"Mestre'den geri dönüyordum ve birisi bizi köprüden uçurmaya çalıştı."

"Biz kim?"

"Vianello'yla birlikteydim" dedi ve sonra ekledi: "Ve Maria Nardi'yle."

"Canareggio'dan gelen kız mı? Yeni gelen."

* (İtl.) "Merhaba Guido, nasılsın?" (ç.n.)

"Evet."

"Ne oldu?"

"Arabamıza vurdular, biz de demir parmaklıklara çarptık. Maria emniyet kemeri takmıyordu, kapıya çarpmış. Boynu kırıldı."

"Ay, zavallı kız" diye mırıldandı Paola; "Sen iyi misin Guido?"

"Sarsıldım, Vianello da öyle, ama iyiyiz." Daha hafif bir ses tonunu denedi. "Kırık kemik yok."

"Kırılan kemiklerden söz etmiyorum" dedi Paola, sesi hâlâ çok yumuşaktı, ama hızlıydı, ya sabırsızlıktan ya da kaygıdan. "Sen iyi misin diye soruyorum."

"Evet, galiba iyiyim. Ama Vianello kendini suçluyor. Arabayı o kullanıyordu."

"Evet, Vianello kendini suçlar. Onunla konuşmaya çalış Guido. Onu meşgul et." Bir an durdu ve sordu: "Dönmemi ister misin?"

"Hayır Paola, oraya daha yeni gittin. Sadece iyi olduğumu bilmeni istedim. Gazetelerde okursan diye. Ya da biri sana sorarsa diye." Sanki Paola'nın kendisini aramadığı, gazeteleri okumadığı için suçlamaya çalışırmış gibi konuştuğunu fark etti.

"Çocuklara söylememi ister misin?"

"Sanırım iyi olur, bir şey duyarlar ya da okurlarsa. Ama biraz hafife alarak anlat, yapabilirsen."

"Tabii, tabii Guido. Cenaze töreni ne zaman?"

Bir an Paola'nın hangisini kastettiğini bilemedi: Mascari mi, Crespo mu, Maria Nardi mi? Yok sadece kızınki olabilirdi. "Sanırım cuma sabahı."

"Hepiniz gidecek misiniz?"

"Kaçımız gidebilirse. Bize geleli çok az zaman olmuştu, ama pek çok arkadaş edindi."

"Kimdi?" diye sordu Paola, soruyu açıklama gereği görmeden.

"Bilmiyorum. Biz ne olduğunu anlayamadan araba gitmişti. Ama ben biriyle, travestilerden birisiyle buluşmak için gittiğim Mestre'den dönüyordum, yani her kimse benim nerede olduğumu biliyordu. Bizi takip etmek kolay olmuştur. Geriye dönüş için tek bir yol var."

"Ya travesti?" diye sordu; "Onunla konuştun mu?"

"İş işten geçmişti. Öldürülmüş."

"Aynı kişi mi?" diye sordu, yirmi sene içinde geliştirdikleri o

telgrafvari konuşma tarzıyla.

"Evet. Öyle olmalı."

"Ya ilki? Tarladaki?"

"Hepsi aynı şey."

Paola'nın başka birine bir şey söylediğini duydu, sonra tekrar telefona gelip şöyle dedi: "Guido, Chiara yanımda, sana merhaba demek istiyor."

"*Ciao papà*, nasılsın? Beni özledin mi?"

"İyiyim melek, seni de çok fena özledim. Hepinizi özledim."

"Ama en çok beni mi özledin?"

"Hepinizi aynı özledim."

"Bu mümkün değil. Raffi'yi özleyemezsin, çünkü zaten eve geldiği yok. *Mamma* da bütün gün oturup o kitabı okuyor, onu kim özler ki? Yani en çok beni özlemen gerekir, değil mi?"

"Galiba doğru melek."

"Bak, biliyordum. Sadece bir parça düşünmen gerekti, değil mi?"

"Evet. Bana hatırlattığın için sevindim."

Chiara'nın telefonundan sesler duydu, sonra Chiara şöyle dedi: "*Papà*, seni tekrar *mamma*ya vermem gerekiyor. Ona benimle yürüyüşe gelmesini söyler misin? Bütün gün terasta oturup kitap okuyor. Bu nasıl bir tatil böyle?" Bu şikâyetle birlikte gitti, yerini Paola aldı.

"Guido, dönmemi istersen dönebilirim."

Bu öneri karşısında Chiara'nın itiraz inlemelerini duydu. "Hayır Paola, gerek yok. Gerçekten. Bu hafta sonu oraya gelmeye çalışacağım."

Benzer sözleri daha önce de pek çok kereler duymuştu, o yüzden netleştirmesini istemedi. "Biraz daha anlatır mısın Guido?"

"Olmaz Paola, görüşünce anlatırım."

"Burada mı?"

"Umarım. Olmazsa seni ararım. Bak, her durumda seni arayacağım, ister geleyim, ister gelmeyeyim. Tamam mı?"

"Tamam Guido. Tanrı aşkına, lütfen dikkatli ol."

"Olurum Paola. Olurum. Sen de dikkat et."

"Dikkat mi edeyim? Neye, bu cennetin ortasında?"

"O zamanlar Cortina'da olduğu gibi, kitabını bitirmemeye dik-

kat et." Bu anıya ikisi de güldü. Paola yanına *The Golden Bowl*'u almış ve ilk haftada bitirmişti, bunun üzerine okuyacak bir şeyi kalmamış, dolayısıyla da ikinci hafta dağlarda yürüyüp, yüzüp güneşte vakit öldürmek ve kocasıyla çene çalmak dışında bir şey yapamamıştı. Her dakikasından nefret etmişti.

"Hiç önemli değil. Zaten bitsin de hemen bir daha baştan okuyayım diye can atıyorum." Brunetti bir an, müdür yardımcılığına terfi ettirilmeme sebebine gerekçe olarak, deli bir kadınla evli olduğunun herkesçe bilinmesi olasılığını düşündü. Yok, muhtemelen değildi.

İhtiyat için karşılıklı verilen sözlerle ayrıldılar.

22 Brunetti aşağıya, Signorina Elettra'ya telefon etti, masasında yoktu, telefonu cevap vermiyordu. Vianello'nun numarasını çevirip odasına gelmesini istedi. Birkaç dakika sonra çavuş geldi, iki sabah öncesinde Questura'nın önünde Brunetti'den yürüyerek ayrıldığı zamanki gibi görünüyordu.

"*Buon dì* dottor" dedi, Brunetti'nin karşısındaki her zamanki yerine otururken.

"Günaydın Vianello." Önceki sabah tartıştıkları konuya dönülmesinden kaçınmak için Brunetti şöyle sordu: "Bugün kaç boş adamımız var?"

Vianello bunu biraz düşündü, sonra cevapladı: "Riverre ve Alvise'yi de sayarsak, dört."

Brunetti, onlar hakkında da konuşmak istemiyordu, onun için Vianello'ya *Lega* dosyasındaki ilk listeyi uzatarak şöyle dedi: "Bu, *Lega della Moralità*'dan daire kiralamış olan insanların isim listesi. Buradaki adreslerden Venedik'te olanları seçip dördü arasında paylaştırmanı istiyorum."

Vianello listedeki isim ve adreslere göz atarak sordu: "Ne için efendim?"

"Kiralarını kime ve nasıl ödediklerini bulmak istiyorum." Vianello, ona merak dolu gözlerle baktı, Brunetti de Canale'nin kirayı elden nakit ödeyişinden ve aynısını yapan arkadaşlarından söz

etti. "Bu listedeki insanlardan kaçının kiralarını aynı biçimde ödediklerini ve ne kadar ödediklerini bilmek istiyorum. Daha da önemlisi, onlardan herhangi birinin parayı gerçekten ödedikleri kişi ya da kişileri tanıyıp tanımadıklarını bilmek istiyorum."

"Yani mesele bu mu?" diye sordu Vianello derhal anlayarak. Listeyi karıştırdı. "Kaç tane var efendim? Yüzden fazla galiba."

"Yüz altmış iki."

Vianello ıslık çaldı. "Bir de bu Canale'nin ayda bir buçuk milyon ödediğini söylüyorsunuz?"

"Evet."

Brunetti listeyi ilk gördüğünde kendisinin yaptığı aynı hesabı Vianello'nun tekrar ettiğini gördü. "Bunlardan üçte biri bile olsa, yılda yarım milyarı geçer, değil mi?" diye sordu Vianello, kafasını iki yana sallayarak. Brunetti yine bu tepkinin ortaya çıkan devasa meblağın şaşkınlığından mı, yoksa ona duyulan hayranlıktan mı olduğunu bilemedi.

"Listedeki isimlerden herhangi birini tanıyor musun?" diye sordu Brunetti.

"Bir tanesi annemin evinin yanındaki köşedeki barın sahibine benziyor: İsim aynı, ama aynı adres mi, emin değilim."

"Eğer aynıysa belki geçerken öylesine uğrayıp konuşabilirsin."

"Resmi olarak değil herhalde" dedi Vianello, daha çok eskiden kalma bir gülümseyişle.

"Ya da Nadia'yı gönder" diye espri yaptı Brunetti, ama bunu söyler söylemez bunun hiç de fena bir fikir olmayabileceğini düşündü. Üniformalı polislerin görünmesi, daireleri bir ölçüde yasadışı olarak elde etmiş insanların verecekleri cevabı etkileyeceği kesindi. Brunetti bütün hesapların düzenli olacağından emindi, kiraların her ay bankadaki uygun hesaba yatırıldığının kanıtı kesinlikle olacaktı, ayrıca gerekli dekontların da olacağından kuşkusu yoktu. İtalya, hiçbir şey olmasa bile daima belgelendirilmiş kanıtların olduğu bir yerdi, hem de fazlasıyla; genellikle yanıltan şey, bu kanıtın yansıtması gereken gerçekti.

Vianello da bunu onun kadar çabuk kavradı ve şöyle dedi: "Sanırım, bunu yapmanın daha sıradan bir yolu vardır."

"Komşulara sormak gibi mi?"

"Evet efendim. Sanırım insanlar böyle bir işe girişmişse bize ce-

vap vermek istemeyeceklerdir. Bunun sonucunda dairelerini kaybedebilirler, bundan kaçınmak için de herkes yalan söyleyebilir." Vianello hiç kuşku yok, kendi dairesini kurtarmak için yalan söylerdi. Eğri oturup doğru konuşunca Brunetti de her Venedikli gibi kendisinin de yalan söyleyeceğini fark etti.

"O zaman, en iyisi etrafa sormak. Onun için kadın memurları gönder Vianello."

Vianello'nun tebessümü saf bir haz tebessümüydü.

"Bunu da al. Kontrol etmesi daha kolay olur" dedi Brunetti, dosyadan ikinci listeyi çıkarıp ona uzatarak; "Bunlar *Lega*'dan aylık ödemeler alan insanların listesi. Bak bakalım, kaç tanesi listedeki adreslerde oturuyor; bir de bak bakalım, eskiden 'hak eden yoksul' diye anılanlar arasındalar mı?"

"Eğer ben bir bahisçi olsaydım" dedi Vianello –ki aslında öyleydi– "bunlardan çoğunun burada verilen adreslerde oturmadıklarına on bin liretine bahse girerdim." Bir an durdu, listeyi parmaklarının uçlarıyla fiskeledi ve ekledi: "Bir de bunlardan hiçbirinin ne hak etmiş ne de yoksul olduğuna bir onluk daha koyardım."

"Bahis yok Vianello."

"Olacağını düşünmemiştim zaten. Santomauro ne oldu?"

"Signorina Elettra'nın bulabildiği her şeye göre adam temiz."

"Hiç kimse temiz değildir" diye atıldı Vianello.

"O zaman dikkatli."

"Öyle daha iyi."

"Başka bir şey daha var. Gallo, Mascari'yle bulunan ayakkabıların imalatçısıyla konuştu; o da ona, bölgede ayakkabıların satıldığı mağazaların listesini vermiş. Listedeki mağazalara birini gönderip o ayakkabıları sattıklarını hatırlayan biri çıkar mı diye bir baktırmanı istiyorum. Numarası kırk bir; o yüzden her kim satmışsa kime sattığını hatırlayabilir."

"Ya elbise?" diye sordu Vianello.

Brunetti raporu iki gün öncesinde almıştı ve sonuçlar tam korktuğu gibiydi. "Şu açık pazarlardan her yerde alabileceğin ucuz şeylerden. Kırmızı, bir tür ucuz sentetik malzemeden. Kırk bin liretten fazla etmez. Etiketi yırtılıp atılmış, ama Gallo imalatçısının izini sürmeye çalışıyor."

"Şansı var mı?"

Brunetti omzunu silkti. "Ayakkabıların şansı daha fazla. En azından imalatçısını ve satıldıkları mağazaları biliyoruz."

Vianello başıyla onayladı. "Başka bir şey var mı efendim?"

"Evet. Mali polisi ara ve en iyi adamlarından birine ihtiyacımız olduğunu söyle; hatta belgeleri bize verirlerse, Banca di Roma ve *Lega*'dan elde edeceğimiz evraklara bakması için ondan da fazlasına ihtiyacımız olacak."

Vianello şaşkın bir halde sordu: "Gerçekten Patta'ya mahkeme kararı mı istettiniz? Bir bankanın evraklarını bırakması için?"

"Evet" dedi Brunetti, gülümsemeden ya da sırıtmadan durmayı başararak.

"Bu iş onu sandığımdan da çok yıkmış olmalı. Mahkeme kararı." Vianello bunun inanılmazlığı karşısında başını iki yana salladı.

"Bir de Signorina Elettra'dan buraya gelmesini isteyebilir misin?"

"Elbette" dedi Vianello ayağa kalkarak. Listeleri havaya kaldırdı. "İsimleri bölüp onları işe göndereceğim." Kapıya doğru yürüdü, fakat çıkmadan önce Brunetti'nin sabahtan beri kendine sorduğu soruyu sordu: "Böyle bir riske nasıl girebilirler? Tek bir insan, tek bir sızıntı, bütün her şeyin dökülüp gelmesi için yeterli."

"Hiç bir fikrim yok, yani mantığa uyan." Kendi kendine düşünürken, bunun başka bir tür toplu çılgınlığın tezahüründen, bütün akıl sınırlarını terk etmiş bir riske girme deliliğinden ibaret olabileceği sonucuna varmıştı. Son yıllarda ülke her seviyedeki rüşvetten dolayı tutuklamalar ve hükümlerle sallanmıştı, sanayiciler ve müteahhitlerden bakanlara kadar. Milyar, onlarca milyar, yüzlerce milyar liret rüşvet olarak ödenmişti, böylece İtalyanlar yolsuzluğun hükümetin normal bir işi olduğuna inanır olmuştu. Böylelikle, *Lega della Moralità*'nın ve onu idare eden insanların davranışı, yiyicilikle delirmiş bir ülkede kesinlikle normal görülebilirdi.

Brunetti kendisini bu spekülasyondan kopardı, kapıya doğru baktı ve Vianello'nun gitmiş olduğunu gördü.

Onun yerine, açık bıraktığı kapıdan çabucak Signorina Elettra geçmişti. "Beni mi görmek istediniz commissario?"

"Evet signorina" dedi Brunetti, eliyle masasının yanına oturmasını işaret ederek; "Vianello az önce bana verdiğiniz listeyle aşağıya indi. Öyle görünüyor ki, o listelerdekinden birinde yer alan birta-

kım insanlar *Lega*'nın beyan ettiğinden çok daha fazla kira ödüyorlar, o yüzden ikinci listedeki insanların gerçekten *Lega*'nın onlara verdiğini söylediği şeyi alıp almadıklarını bilmek istiyorum."

Brunetti konuşurken Signorina Elettra hızlı hızlı yazdı, başını not defterine eğmişti.

"Eğer başka bir işiniz yoksa sizden bir ricam var: Bu hafta arşivde ne üzerine çalışıyorsunuz?" diye sordu.

"Ne?" diye sordu kız, yarı ayağa kalkıp. Defteri yere düştü, almak için eğildi. "Affedersiniz commissario" dedi defterini tekrar kucağına koyunca; "Arşivde mi? Orada Avvocato Santomauro ya da Signore Mascari hakkında bir şey bulabilir miyim diye bakıyordum."

"Peki, şansınız yaver gitti mi?"

"Yok, ne yazık ki. İkisinin de polisle başı hiç derde girmemiş. Kesinlikle hiçbir şey yok."

"Bu binadaki hiç kimsenin aşağıdaki o dosyaların nasıl tasnif edildiği hakkında bilgileri yok signorina; ama şu listelerdeki insanlar hakkında neler bulabileceksiniz, bir bakmanızı istiyorum."

"İkisine de mi dottor?"

Listeleri o hazırlamıştı, onun için iki yüzden fazla isim bulunduğunu biliyordu. "Belki ikincisiyle başlarsınız, parayı alan insanlarla. Listede isimler ve adresler var, bu sayede belediye kayıtlarıyla kontrol edip hangilerinin ikameti olduğunu bulabilirsiniz." Geçmişten devirler olsa da bütün vatandaşların ikamet ettikleri yeri şehirde resmi olarak kayıt ettirme ve adres değişikliğinde yetkililere bildirme zorunluluğu getiren yasa, resmi araştırma altındaki herkesin hareketlerini ve geçmişini takip etmede kolaylık sağlıyordu.

"O listedeki insanları kontrol etmenizi istiyorum, burada ya da başka şehirlerde sabıka kayıtları var mı, bir bakın. Hatta başka ülkelere bile bakabilirsiniz, gerçi neler bulabileceğiniz konusunda bir fikrim yok." Signorina Elettra notlarını alırken, sanki bütün bunlar çocuk oyuncağıymış gibi başını salladı. "Bir de" diye devam etti Brunetti, "Vianello tezgâh altından kimlerin kira ödediğini bulunca aynı şeyleri onlar için de yapmanızı istiyorum." Brunetti konuşmasını bitirince sekreter birkaç saniye başını kaldırıp ona baktı. "Bunu yapabilirler mi dersiniz signorina? Bilgisayara geçtikten sonra eski dosyalara neler olduğunu bilmiyorum."

"Dosyaların çoğu hâlâ orada" dedi kız; "Karman çorman, ama yine de bazı şeyler bulunabilir."

"Siz yapabilir misiniz?" Buraya geleli daha iki hafta olmamıştı, ama Brunetti'ye yıllardır buradaymış gibi gelmeye başlamıştı.

"Elbette. Elimde bol bol zaman var" dedi, Brunetti'ye geniş bir kapı açarak.

Brunetti bunu görüp sordu: "Neler oluyor?"

"Bu gece akşam yemeğine çıkıyorlar. Milano'da. Bu öğleden sonra kendisini arabayla bıraktıracak."

"Ne olacak dersiniz?" diye sordu Brunetti, sormaması gerektiğini bildiği halde.

"Burrasca tutuklanınca kadın ilk uçakla gelir. Ya da belki de Patta yemekten sonra onu Burrasca'ya bırakmayı teklif eder; bu hoşuna giderdi sanırım, karısıyla gidip mali polisin arabalarını orada görmek. Kadın onları görürse muhtemelen onunla bu gece döner."

"Onu neden geri istiyor?" diye sordu Brunetti son olarak.

Signorina Elettra ona baktı, aptallığına şaşırmıştı. "Onu seviyor commissario. Mutlaka anlamanız gerekir."

23 Sıcaklık genellikle Brunetti'nin bütün iştahını alıp götürüyordu, ama bu gece Padovani'yle yediğinden beri ilk defa gerçekten acıktığını hissetti. Eve giderken Rialto'da durdu, akşam sekizden sonra bazı meyve ve sebze tezgâhlarının hâlâ açık olmasına şaşırdı. Bir kilo uzun domateslerden aldı, o kadar olgunlardı ki, satıcı çok dikkatli taşıması ve üzerine bir şey koymaması için onu uyardı. Başka bir tezgâhtan bir kilo koyu incir aldı ve aynı uyarıyla karşılaştı. Neyse ki her uyarı, bir poşetle beraber geliyordu, böylelikle eve iki elinde birer torbayla geldi.

İçeri girince dairenin bütün pencerelerini açtı, üstünü değişip bol keten bir pantolonla bir tişört giydi ve mutfağa geçti. Soğanları doğradı, domatesleri daha rahat soymak için kaynar suya attı, taze fesleğen yapraklarından almak için terasa çıktı. Otomatik olarak çalışarak, aslında ne yaptığına tam dikkat etmeden, basit bir sos hazırladı ve makarnayı pişirmek için suyu ateşe koydu. İçine tuz atıl-

mış su kaynama noktasına gelince bir paket *penne rigata*'nın yarısını suyun içine boşaltıp karıştırmaya başladı.

Bunu yaparken son on gündeki olaylara karışmış çeşitli insanları düşünmeye başladı, birbirine girmiş isim ve yüzleri anlamlandırmaya girişmedi. Makarna olunca bir kevgirde süzdü, servis kabına attı ve sosu üzerine döktü. Büyük bir kaşıkla etrafa yaydı; sonra önceden çatal, bardak ve bir şişe Cabernet götürdüğü terasa çıktı. Servis kabından yiyordu. Terasları o kadar yüksekteydi ki, onun ne yaptığını görecek kadar yakınında olan insanlar San Polo Kilisesi'nin çan kulesinde olmak zorundaydı. Makarnanın tamamını yedi, bir parça ekmekle kalan sosu temizledi, sonra tencereyi içeri götürüp yeni yıkanmış, bir tabak incirle döndü.

Onlara başlamadan önce tekrar içeri gidip Tacitus'un *Roma İmparatorluğu Yıllıkları* kitabını aldı. Brunetti kaldığı yerden başladı, Tiberius hükümdarlığının sayısız dehşetleri anlatılıyordu, Tacitus'un bu imparatora özel bir nefreti var gibiydi. Bu Romalılar öldürüyorlar, ihanet ediyorlar, insan haysiyetine ve birbirlerine şiddet uyguluyorlardı; nasıl da bizler gibiymiş diye düşündü Brunetti. Okumaya devam etti, bu sonucu değiştirecek hiçbir şeyle karşılaşmadı, ama sivrisinekler ısırmaya başlayınca içeri kaçtı. Kahepede, gece yarısını epey geçtikten sonra okumaya devam ediyordu, neredeyse iki bin yıl önce işlenmiş bu cinayet ve alçaklıklar kataloğunun, zihnini çevresinde işlenenlerden uzaklaştırdığı bilgisi onu rahatsız etmiyordu. Uykusu derindi ve rüya görmedi, dinç uyandı, sanki Tacitus'un acımasız, uzlaşmaz ahlâk anlayışının gün boyunca ona yardımcı olacağına inanmış gibiydi.

O sabah Questura'ya vardığında, Patta'nın Milano'ya gitmeden önce zaman bulup hem *Lega della Moralità*'nın hem de Banca di Verona'nın kayıtlarını sağlayacak mahkeme kararı için başvurmuş olmasına şaşırdı. Sadece bu da değildi, karar o sabah iki kuruma da bildirilmişti, yetkili kişiler de bu belgeleri toplayacaklarına söz vermişlerdi. İki kurum da gerekli belgelerin hazırlanmasının biraz zaman alacağında ısrar etmiş ve bunun ne kadar süreceği konusunda da kesin bir şey söylememişti.

Saat on bire geldiğinde Patta'dan hâlâ eser yoktu. Questura'da çalışan insanların çoğu o sabah bir gazete aldılar, ama hiçbirinde Burrasca'nın tutuklanmasından bahsedilmiyordu. Bu gerçek kim-

seyi şaşırtmadı, ne Brunetti'yi ne de personelin geri kalan kısmını; fakat müdür yardımcısının önceki akşam Milano'ya yaptığı gezinin sonuçları hakkındaki merakı büyük ölçüde artırdı, tabii spekülasyonlar da cabası. Brunetti bunları geçip Guardia di Finanza'yı arayarak hem banka hem de *Lega*'nın mali kayıtlarını kontrol etmesi için başvuruda bulunduğu personel yardımının tahsis edilip edilmediğini sordu. Büyük bir şaşkınlıkla öğrendi ki, hâkim Luca Benedetti çoktan telefon edip belgelerin hazır edilir edilmez Finanza tarafından incelenmesini önermişti.

Vianello öğle yemeğinden az önce odasına geldiğinde, Brunetti, belgelerin gelmediğini ya da daha muhtemel olarak hem banka hem de *Lega* tarafından aniden bürokratik bir engelin keşfedildiğini bildirmeye ve belgelerin gecikeceğini, belki de süresiz gecikeceğini söylemeye geldiğinden emindi.

"*Buon giorno* commissario" dedi Vianello içeri girince.

Brunetti masasındaki evraklardan başını kaldırıp baktı ve sordu: "Ne oldu çavuş?"

"Burada sizinle konuşmak isteyen bazı insanlar var."

"Kim?" diye sordu Brunetti, kalemini önündeki kâğıtların üzerine bırakarak.

"Professore Luigi Ratti ve karısı" diye cevapladı Vianello, hiçbir açıklama getirmeden; sadece, "Milano'dan" dedi.

"Peki professore ve karısının kim olduğunu sorabilir miyim?"

"*Lega*'nın elinde olan dairelerden birinde oturan kiracılar, iki yılı biraz aşkın zamandır oradalar."

"Devam et Vianello" dedi Brunetti ilgiyle.

"Profesörün dairesi listenin bendeki kısmındaydı, ben de bu sabah konuşmaya gittim. Daireyi nasıl elde ettiğini sorunca, bana *Lega*'nın kararlarının özel olduğunu söyledi. Kirasını nasıl ödediğini sordum, o da *Lega*'nın Banca di Verona'daki hesabına her ay iki yüz yirmi bin liret yatırdığını söyledi. Dekontlarına bakıp bakamayacağımı sordum, o da onları hiç elinde tutmadığını söyledi."

"Gerçekten mi?" diye sordu Brunetti, şimdi daha da çok ilgilenmişti. Bir devlet dairesinin, bir faturanın ödenmediğine, bir verginin yatırılmadığına, bir belgenin çıkartılmadığına ne zaman karar vereceği hiç belli olmadığından, İtalya'daki hiç kimse hiçbir resmi kâğıdı kaldırıp atmazdı, hele hele bir ödendi makbuzunu asla. Hat-

ta Brunetti ve Paola'nın on yıl gerilerden gelen iki çekmece dolusu elektrik, su, telefon gibi faturaları vardı ve en az üç kutu dolusu çeşitli belge de çatı katında duruyordu. Bir kişinin kira dekontunu attığını söylemesi için ya zır deli olması gerekiyordu ya da yalan söylemesi. "Profesörün dairesi nerede?"

"Zattere üzerinde, Giudecca'yı karşıdan gören manzarası var" dedi Vianello, şehirdeki en çok aranan bölgelerden birinin adını söylemişti. Sonra ekledi: "Gerçi sadece giriş holünü gördüm; ama dört odalı olduğunu sanıyorum."

"İki yüz yirmi bin lirete mi?" diye sordu Brunetti, Raffi'nin bir ay önce bir çift Timberland'a ödediği para olduğu geldi aklına.

"Evet efendim" dedi Vianello.

"O zaman profesörle karısına neden içeri gelmelerini söylemiyorsun çavuş? Ha, sahi, profesör ne profesörüymüş?"

"Bir şeyin profesörü olduğunu sanmıyorum efendim."

"Anlıyorum" dedi Brunetti ve kalemin kapağını kapattı.

Vianello gidip kapıyı açtı, sonra geri çekilip profesörle Signora Ratti'yi içeri aldı.

Profesör Ratti elli elli beş yaşlarında olmalıydı, ama oradan öteye geçmemek için elinden geleni yapmış gibiydi. Bu gayrete berberinin de yardımı vardı, saçını o kadar çok kesmişti ki, gri teller sarı gibi görünüyordu. Kumru grisinden bir Gianni Versace takım elbisesi de o genç görünüşe katkıda bulunuyordu, boğazı açık burgonya ipek gömleği de öyle. Çorapsız giydiği ayakkabıları gömleğiyle aynı renkteydi, sadece Bottega Veneta'dan gelebilecek örme deridendi. Çenesinin altındaki derinin sarkma eğiliminde olduğunu biri bir zaman uyarmış olmalıydı ki, düğümlü beyaz ipekten bir kravat takmış ve o da çenesini yapay şekilde yukarıda tutuyordu, dikkatsiz bir optikçinin bifokal gözlüğünün camlarını yanlış yerlere koymasını telafi eder gibiydi.

Eğer profesör yaşını tutmaya karşı bir eyleme girişmişse, karısı meydan muharebesindeydi. Saçları tuhaf bir şekilde kocasının gömleğinin rengine benziyordu, yüzündeki gerginlik sadece gençliğin canlılığından ya da cerrahların becerilerinden gelebilirdi. İncecik keten döpiyes giymiş, açık ceketinden zümrüt yeşili ipek gömleği görünüyordu. Brunetti onları görünce bu sıcakta gezinip de nasıl böyle dinç ve serin göründüklerini merak etti. En serin ta-

rafları gözleriydi.

"Benimle mi konuşmak istediniz professore?" diye sordu Brunetti; sandalyesinden kalktı, ama el sıkışmak için bir girişimde bulunmadı.

"Evet, istedim" dedi Ratti, karısına Brunetti'nin masasının önündeki sandalyeye oturması için işaret etti ve gidip sormadan duvara dayalı duran bir sandalyeyi de kendi aldı. İkisi de rahatça oturunca devam etti: "Size polisin evimi işgal etmesinden ne kadar nefret ettiğimi söylemeye geldim. Dahası, dolaylı yolla hakaretten dolayı şikâyette bulunmak istiyorum." Ratti, pek çok Milanolu gibi konuşurken bütün r'leri yutuyordu; bu sesi Brunetti, havalı türden aktrislerle bağdaştırmadan edemiyordu.

"Hangi ima yollu hakaretler professore?" diye sordu Brunetti, tekrar yerine oturdu ve Vianello'ya da kapının hemen berisindeki yerinde durması için işaret etti.

"Kiraladığım daireyle ilgili bazı usulsüzlükler olduğu iması."

Brunetti Vianello'ya bakınca çavuşun gözlerini tavana diktiğini gördü. Sadece Milano aksanı değil, şimdi bir de büyük laflar çıkmıştı.

"Bu imanın yapıldığını nereden çıkardınız professore?" diye sordu Brunetti.

"Eh, o zaman polisleriniz başka ne sebeple benim daireme dalıp kira dekontlarımı ibraz etmemi talep ediyor?" Profesör konuşurken karısı gözleriyle odayı inceliyordu.

"Dalıp mı professore?" diye sordu Brunetti, sohbet havasında; "Talep mi?" Sonra Vianello'ya döndü: "Çavuş, profesörün kiracı olduğu mülke ne şekilde girdiniz?"

"Beni içeriye hizmetçi aldı efendim."

"Peki sizi içeriye alan hizmetçiye ne söylediniz çavuş?"

"Professore Ratti'yle görüşmek istediğimi."

"Anlıyorum" dedi Brunetti ve tekrar dikkatini Ratti'ye yöneltti. "Peki 'talep' nasıl yapıldı professore?"

"Çavuşunuz kira dekontlarımı görmek istedi, sanki böyle şeyleri etrafımda taşırmışım gibi."

"Dekontlarınızı saklama âdetiniz yok mu professore?"

Ratti elini salladı, karısı da Brunetti'ye planlanmış bir şaşkınlıkla baktı, sanki böyle önemsiz bir tutarın kaydını tutmak ne kadar fe-

ci bir zaman kaybı olurmuş izlenimini vermeye çalışıyordu.

"Peki dairenin sahibi kirayı ödemediğinizi iddia etse ne yaparsınız? Nasıl bir kanıt gösterirsiniz?" diye sordu Brunetti.

Bu sefer Ratti'nin el hareketi, bunun asla olmayacağı anlamına geliyordu, karısının bakışı da hiç kimsenin kocasının sözünü sorgulamayı aklından bile geçirmeyeceği anlamına.

"Kirayı nasıl ödediğinizi bana söyleyebilir misiniz professore?"

"Buna polisin niye karıştığını anlamıyorum" dedi Ratti kavgacı bir şekilde; "Böyle muameleye alışık değilim ben."

"Nasıl muameleye professore?" diye sordu Brunetti gerçekten merak ederek.

"Zanlı gibi muamele edilmesine."

"Daha önce, başka polisler tarafından size zanlı muamelesi yapıldı mı ki, şimdi nasıl bir şey olduğunu biliyorsunuz?"

Ratti yerinden yarı kalkıp karısına baktı. "Buna katlanmak zorunda değilim. Benim bir arkadaşım şehir müsteşarıdır." Karısı hafif bir el hareketi yaptı ve adam tekrar yavaşça oturdu.

"Kiranızı nasıl ödediğinizi söyler misiniz Professore Ratti?"

Ratti dosdoğru Brunetti'ye baktı. "Kirayı Banca di Verona'ya yatırıyorum."

"San Bartolomeo'da mı?"

"Evet."

"Kira ne kadar professore?"

"Hiçbir şey değil" dedi profesör, tutarı önemsemeyerek.

"Tutar iki yüz yirmi bin liret mi?"

"Evet."

Brunetti başıyla anladığını gösterdi. "Peki daire kaç metre kare?"

Signora Ratti burada araya girdi, dayanabileceği aptallık sınırı aşılmıştı adeta. "Hiç bilmiyoruz. İhtiyaçlarımızı karşılıyor."

Brunetti *Lega*'nın elinde bulunan dairelerin listesini çekip üçüncü sayfaya geçti, sonra parmağıyla listeden aşağıya inip Ratti'nin ismini buldu. "Üç yüz on iki metre kare sanırım. Ve dört oda. Evet, sanırım pek çok ihtiyacı karşılayabilir."

Signora Ratti yıldırım gibi atıldı: "Ne demek oluyor şimdi bu?"

Brunetti ona kontrollü bir bakış attı. "Ne dediysem o signora, başka bir şey değil. Dört odanın iki kişinin ihtiyacını karşılayacağı-

nı söylüyorum; orada sadece ikiniz varsınız, değil mi?"

"Bir de hizmetçi" diye cevapladı kadın.

"Üç kişiye, o zaman" diye kabul etti Brunetti; "Yine ihtiyacı karşılar." Kadından başını çevirdi, yüzünü değiştirmeden kocasına döndü. "Nasıl oldu da size *Lega*'nın dairelerinden biri verildi professore?"

"Çok basitti" diye başladı Ratti, fakat Brunetti'ye öyle geliyordu ki adam dayılanmaya başlamıştı. "Normal şekilde başvurdum ve kabul edildi."

"Kime başvurdunuz?"

"*Lega della Moralità*'ya elbette."

"Peki *Lega*'nın kiralık daireleri olduğunu nereden öğrendiniz?"

"Burada, şehirde herkes biliyor, değil mi commissario?"

"Şimdi değilse bile yakında herkes öğrenecek, Professore."

İki Ratti de buna bir şey demedi, fakat Signora Ratti çabucak bir kocasına, bir Brunetti'ye baktı.

"Size dairelerden bahseden, özellikle hatırladığınız biri var mı?"

İkisi de anında "Hayır" diye cevapladı.

Brunetti en nahoş gülümsemelerden birini takındı. "Bundan çok emin görünüyorsunuz." Listedeki isimlerin üstüne anlamsız bir şeyler karaladı. "Peki bu daireyi almak için mülakata girdiniz mi?"

"Hayır" dedi Ratti; "Kâğıtları doldurup teslim ettik. Sonra da seçildiğimiz söylendi."

"Mektupla mı, yoksa telefonla mı?"

"Çok uzun zaman önceydi, hatırlamıyorum" dedi Ratti. Onay için karısına döndü, o da başını iki yana salladı.

"İki yıldır da bu dairedesiniz, değil mi?"

Ratti başıyla onayladı.

"Ve ödediğiniz kiraların hiçbir makbuzunu saklamadınız?"

Bu sefer karısı başını iki yana salladı.

"Söyler misiniz professore, her yıl dairede ne kadar zaman geçiriyorsunuz?"

Bunu bir süre düşündü. "Carnevale için geliriz."

Karısı onun sözünü güçlü bir, "Tabii ki" ile tamamladı.

Kocası devam etti: "Sonra eylül için geliriz, bazen de Noel için."

Karısı burada araya girip ekledi: "Yılın geri kalan kısımlarında da bazı hafta sonlarında geliriz tabii ki."

"Tabii ki" diye tekrarladı Brunetti; "Ya hizmetçi?"

"Milano'dan onu da yanımızda getiririz."

"Tabii ki" diye başıyla da onayladı Brunetti ve önündeki kâğıda bir şeyler daha karaladı.

"*Lega*'nın amaçları hakkında bilginiz olup olmadığını sorabilir miyim acaba professore? Hedefleri hakkında?"

"Ahlâki gelişmeyi amaçladığını biliyorum" diye cevapladı profesör, ses tonuyla *bunun* sonunun olmadığını ilan ediyordu.

"A, evet" dedi Brunetti ve sonra, "fakat onun ötesinde, daireleri kiralama amacı nedir?" diye sordu.

Bu sefer Ratti karısına göz attı. "Sanırım onların amaçları, daireleri layık gördükleri kişilere verme girişimi."

Brunetti devam etti: "Bunu bildiğinize göre professore, bir Venedik derneği olan *Lega*'nın elindeki dairelerden birini, Milanolu birisine, üstelik daireyi yılda birkaç defa kullanacak birisine vermiş olması size hiç garip gelmedi mi acaba?" Ratti bir şey demeyince Brunetti üsteledi: "Bu şehirde ev bulmanın ne kadar zor olduğunu mutlaka biliyorsunuzdur."

Bunu Signora Ratti cevaplamak istedi: "Herhalde bunun gibi bir daireyi kıymetini bilecek ve bakacak insanlara vermek istediklerini düşündük."

"Yani, geniş ve aranan bir daireye, sözgelimi Cannaregiolu bir marangozdan daha iyi mi bakacağınızı ima ediyorsunuz?"

"Sanırım bunu söylemeye bile gerek yok" diye cevapladı kadın.

"Peki, eğer sormamda bir sakınca yoksa, dairenin tamir masraflarını kim karşılıyor?" diye sordu Brunetti.

Signora Ratti gülümseyip cevapladı: "Bugüne kadar tamire hiç gerek olmadı."

"Ama mutlaka kontratta bir madde vardır –kontrat verildiyse– tamirattan kimin sorumlu olduğunu bildiriyordur."

"Onlar" diye cevapladı Ratti.

"*Lega* mı?" diye sordu Brunetti.

"Evet."

"O halde bakım, kiralayan insanların sorumluluğu altında değil?"

"Evet."

"Ve siz orada" diye başladı Brunetti ve sanki rakam yazılıymış gibi önündeki kâğıda göz attı, "yılda yaklaşık iki ay bulunuyorsunuz?" Ratti cevap vermeyince Brunetti sordu: "Doğru mu professore?"

Bu soruya gönülsüz bir "Evet" geldi.

Brunetti rahibin okulda ilmihal öğrettiği sıradaki el hareketlerini kasten taklit ederek, ellerini masasının üzerindeki kâğıdın hemen altında düzgün bir şekilde kenetledi ve şöyle konuştu: "Sanırım tercih yapma zamanı geldi professore."

"Ne demek istediğinizi anlamıyorum."

"O zaman belki size açıklayabilirim. İlk tercih, bu konuşmayı ve sorularıma verdiğiniz cevapları ya teybe ya da içeri çağırıp steno yazacak bir sekretere tekrarlatmam. İki şekilde de ifadeyi imzalamanızı, aynı şeyi söylediğinize göre ikinizin de imzalamasını isteyeceğim." Brunetti bunun iyice anlaşılması için biraz durdu. "Ya da –bu yol çok daha akıllıca olur– bana gerçekleri söylemeye başlayacaksınız." İkisi de şaşkınlık numarası yaptı signora Ratti öfkeyi de ekledi.

"Her iki durumda da" diye sakince ekledi Brunetti, "başınıza gelecek en hafif şey daireyi kaybetmeniz olacak, ama biraz zaman alabilir. Ama kaybedeceksiniz; az ama kesin." İkisinin de ne kastettiğini açıklamasını istememelerine şaşırdı.

"Bu dairelerin pek çoğunun yasadışı olarak kiralandıkları ve *Lega*'yla bağlantılı birinin yıllardır kiraları yasadışı olarak topladığı açık." Professore Ratti itiraz etmeye başlarken Brunetti elini bir an kaldırdı ve sonra çabucak parmaklarını tekrar kapadı. "Eğer bu sadece bir sahtekârlık meselesi olsaydı bu konuda hiçbir şey bilmediğinizde ısrar etmeniz önerilebilirdi. Fakat, ne yazık ki, bir sahtekârlıktan çok daha önemli bir vaka." Burada durdu. Bunu onların ağzından alacaktı, Tanrı'nın yardımıyla.

"Ne vakası?" diye sordu Ratti, Brunetti'nin odasına gireli beri ilk kez daha yumuşak konuşuyordu.

"Bu bir cinayet vakası. Üç cinayet, birisi polis mensubu. Meselenin arkasını bırakmayacağımızı anlamanız için söylüyorum. Bizden biri öldürüldü, kimin yaptığını bulacağız. Ve cezalandıracağız." Bunun içlerine işlemesi için bir süre durdu.

"Eğer daire hakkındaki hikâyenizde ısrar ederseniz, o zaman sonunda bir cinayet kovuşturmasında yer alacaksınız."

"Cinayet hakkında hiçbir şey bilmiyoruz" dedi sert bir sesle Signora Ratti.

"Şimdi öğrendiniz signora. Daireleri kiralama planının arkasında her kim varsa bu üç cinayetin sorumlusu da o. Dairenizi size kiralamaktan ve her ay kirayı almaktan sorumlu kişiyi bulmamıza yardımcı olmayı reddederek aynı zamanda bir cinayet soruşturmasını da engellemiş oluyorsunuz. Bunun cezası, size hatırlatmama gerek yok, sahtekârlıkla ilgili bir vakada kaçamak yapmaktan çok daha ciddidir. Ve şunu da ekleyeyim: Eğer bize yardımcı olmayı reddetmeye devam ederseniz, tamamen kişisel olarak, bunun size dayatıldığını göstermek için elimden gelen her şeyi yaparım."

Ratti ayağa kalktı. "Karımla konuşmam için biraz zamana ihtiyacım var. Özel olarak."

"Hayır" dedi Brunetti ilk defa sesini yükselterek.

"Böyle bir hakkım var" diye talep etti Ratti.

"Avukatınızla konuşma hakkınız var Signore Ratti, ve buna seve seve izin veririm. Ama siz ve karınız öbür mesele hakkında şimdi benim önümde karar vereceksiniz." Brunetti yasal haklarını epeyce aşmıştı ve bunu biliyordu; tek umudu Rattilerin bilmemesiydi.

Birbirlerine o kadar uzun baktılar ki, Brunetti ümidini yitirdi. Fakat sonra kadın burgonya başıyla onayladı ve ikisi de koltuklarına sırtlarını yasladı.

"Pekâlâ" dedi Ratti, "yalnız şunu açıkça söyleyeyim ki, bu cinayet hakkında hiçbir şey bilmiyoruz."

"Cinayetler" dedi Brunetti ve Ratti'nin bu düzeltmeden sarsıldığını gördü.

"Üç yıl önce" diye başladı Ratti, "Milano'daki bir arkadaşımız Venedik'te bir daire bulmamıza yardımcı olacağını sandığı birinden söz etti. Yaklaşık altı aydır arıyorduk, ama bulmak çok zordu, özellikle de o mesafede." Brunetti bir dizi şikâyet dinleyip dinlemeyeceğini merak ediyordu. Ratti, belki de Brunetti'nin sabırsızlığını sezinleyip devam etti: "Arayabileceğimiz bir telefon numarası verdi, numara buraya, Venedik'e aitti. Arayıp ne istediğimizi söyledik; telefonun öteki ucundaki adam da kafamızda ne tür bir daire olduğu-

nu ve ne kadar kira vermek istediğimizi sordu." Ratti ara verdi, yoksa bitirmiş miydi?

"Evet?" diye üsteledi Brunetti, tıpkı çocukların bir soru sorduğunda ya da ilmihalle ilgili, emin olmadıkları bir durumda rahibin kullandığı ses tonuyla sormuştu.

"Ona aklımdaki şeyi söyledim, o da beni birkaç gün sonra arayacağını söyledi. Aradı ve bize göstermek istediği üç dairesi olduğunu bildirdi ve o hafta sonu Venedik'e gelip gelemeyeceğimizi sordu. Geldiğimizde bize bu daireyle birlikte iki tane daha gösterdi."

"Aradığınızda karşınıza çıkan adamla aynı kişi miydi?"

"Bilmiyorum. Ama kesinlikle bizi ikincide arayan adamdı."

"Adamın kim olduğunu biliyor musunuz?"

"Kirayı ödediğimiz adam, ama adını bilmiyorum."

"Peki nasıl veriyordunuz?"

"Ayın son haftasında bizi arıyor ve nerede buluşacağımızı söylüyor. Bu, genellikle bir bar oluyor, gerçi bazen yazları dışarıda da buluşuyoruz."

"Nerede, burada Venedik'te mi, Milano'da mı?"

Karısı araya girdi. "Nerede olduğumuzu biliyor galiba. Venedik'teysek burayı, Milano'daysak orayı arıyor."

"Peki, ne yapıyorsunuz?"

Bu sefer Ratti cevapladı: "Onunla buluşup parayı veriyorum."

"Ne kadar?"

"İki buçuk milyon liret."

"Bir aylık mı?"

"Evet, bazen bir iki aylık peşin verdiğim de oluyor."

"Bu adamın kim olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu Brunetti.

"Hayır, ama onu bir iki kere burada, yolda gördüm."

Brunetti adamın eşkâlini almak için daha sonra zaman olacağını düşündüğünden onu geçti. "Peki ya *Lega*? Onlar nasıl işin içinde?"

"Biz bu adama daireyle ilgilendiğimizi söyleyince bize bir fiyat söyledi, ama pazarlıkla iki buçuk milyona indirdik." Ratti bunu kendini beğenmiş bir edayla söyledi.

"Peki *Lega*?" diye sordu Brunetti.

"Bize *Lega*'dan başvuru formları alacağımızı ve onları doldurup geri vermemiz gerektiğini, onun ardından da iki hafta sonra daireye taşınacağımızı söyledi."

Burada Signora Ratti devreye girdi: "Bize bir de bu daireyi nasıl tuttuğumuzu kimseye anlatmamamızı söyledi."

"Hiç soran oldu mu?"

"Milano'daki bazı arkadaşlar" diye cevapladı kadın, "ama onlara bir emlakçı vasıtasıyla bulduğumuzu söyledik."

"Size ilk telefon numarasını veren kişiye?"

Ratti araya girdi: "Ona da aynı şeyi söyledik, 'Emlakçıdan tuttuk' dedik."

"Onun numarayı nasıl elde ettiğini biliyor musunuz?"

"Birisinin bir partide verdiğini söyledi."

"İlk telefonu açtığınız yılı ve ayı hatırlıyor musunuz?" diye sordu Brunetti.

"Neden?" diye sordu Ratti, birden şüphelenerek.

"Bunun ne zaman başladığı hakkında daha net bir fikrim olsun istiyorum" diye yalan söyledi Brunetti, oysa o dönem Venedik'e yapılan telefon kayıtlarını kontrol ettirmeyi düşünüyordu.

Ratti kuşkulanmış görünse de cevapladı: "Mart ayındaydı, iki yıl önce. Ayın sonlarına doğru. Buraya mayısın başında taşındık."

"Anlıyorum" dedi Brunetti: "Bu dairede oturmaya başlayalı beri *Lega*'yla bir ilişkiniz oldu mu?"

"Yok, hiçbir zaman" dedi Ratti.

"Ya dekontlar?" diye sordu Brunetti.

Ratti sandalyesinde huzursuz kımıldadı. "Bankadan her ay bir tane alıyoruz."

"Ne kadarlık?"

"İki yüz yirmi bin."

"O halde, neden Çavuş Vianello'ya göstermek istemediniz?"

Karısı yine araya girip onun yerine cevapladı: "Hiçbir şeye karışmak istemedik."

"Mascari mi?" diye aniden sordu Brunetti.

Ratti'nin huzursuzluğu artıyor gibiydi. "Ne demek istiyorsunuz?"

"Size dekontları gönderen bankanın müdürü öldürülünce garip bulmadınız mı?"

"Hayır, neden bulayım ki?" dedi Ratti, sesine kızgınlık katarak. "Nasıl öldüğünü okudum. Onu öldürenin –ne diyorlar– 'müşteri'lerinden biri olduğunu sandım." Brunetti artık herkesin onlara ne dendiğini bildiğinden emin sayılırdı, ama cevap vermedi.

"Yakınlarda daire hakkında herhangi biri sizinle temasa geçti mi?"

"Hayır, hiç kimse."

"Kirayı ödediğiniz adamdan bir telefon alacak olursanız ya da kendisi gelecek olursa, hemen bizi aramanızı isterim."

"Tabii, elbette commissario" dedi Ratti, tekrar kusursuz vatandaş rolüne dönerek.

Brunetti birden onların duruşlarından, tasarımcı giysilerinden sıkılınca şöyle dedi: "Çavuş Vianello'yla aşağıya inebilirsiniz. Lütfen kirayı ödediğiniz adamın mümkün olduğunca detaylı bir eşkâlini verin." Sonra Vianello'ya dönüp "Eğer tanıyabileceğimiz birine benzerse resimlerden göster."

Vianello başıyla onaylayıp kapıyı açtı. Rattilerin ikisi de kalktı, ama ikisi de Brunetti'nin elini sıkmak için bir girişimde bulunmadı. Profesör kapıya kadar olan kısa mesafe için karısının koluna girdi, sonra geriye çekilip kapıdan yol verdi. Vianello Brunetti'ye göz attı, yüzünde minik bir gülümseme belirdi, sonra kapıyı arkasından kapatarak onların ardından odadan çıktı.

24

O gece Paola'yla olan konuşması kısa sürdü. Paola ona yeni bir şey olup olmadığını sordu, birkaç günlüğüne dönme teklifini tekrarladı; çocukları otelde yalnız bırakabileceğini düşünüyordu, fakat Brunetti şehre inmeyi düşününce bile insanı sıcak bastığını söyledi.

Brunetti akşamı İmparator Neron'un eşliğinde geçirdi, Tacitus onu, "doğal ve doğal olmayan her tür şehvetle yozlaşmış" biri olarak tanımlıyordu. Uyumaya, ancak Roma'nın yanışını okuduktan sonra gitti, Tacitus bunu Neron'un bir erkekle nikâh töreni yapmış olmasına bağlıyor gibiydi, bu tören sırasında imparator "gelin du-

vağı takarak" kendi rezil saray halkını bile şoke etmişti. Her yerde travestiler...

Brunetti ertesi sabah, Burrasca'nın tutuklanma haberinin o sabahki *Corriere*'de çıkmış olmasından habersiz –haberde Signora Patta'nın adı geçmiyordu– Maria Nardi'nin cenaze törenine katıldı. Chiesa dei Gesuiti kalabalıktı, arkadaşları ve ailesiyle, şehirdeki polislerin büyük bir kısmıyla dolmuştu. Mestre'den Memur Scarpa da katılıyordu, Çavuş Gallo'nun Milano'daki duruşmadan kurtulamadığını, en az üç gün daha orada olacağını açıkladı. Koyu mavi bir takım elbiseyle ciddi görünen Müdür Yardımcısı Patta bile katıldı. Brunetti bunun duygusal ve aynı zamanda şüphesiz siyaseten yanlış bir görüş olduğunu bilmesine rağmen bir kadın polisin görev başında ölmesini, bir erkek polisten daha kötü bulmaktan kendini alamıyordu. Tören bitince, tabut altı resmi polis tarafından taşınırken kilisenin basamaklarında bekledi. Maria'nın kocası kesik kesik ağlayıp kederden sarsılmış görününce Brunetti gözlerini sola çevirip *laguna*'nın sularına, Murano'ya doğru baktı. Vianello gelip omzuna dokununcaya kadar orada durdu.

"Commissario?"

Brunetti geri döndü. "Evet Vianello?"

"O insanlardan muhtemel bir eşkâl aldım."

"Ne zaman oldu? Bana neden söylemedin?"

"Daha bu sabah öğrendim. Dün öğleden sonra birtakım resimlere baktılar, ama emin olmadıklarını söylediler. Sanırım emindiler, ama avukatlarıyla konuşmak istediler. Her neyse, bu sabah saat dokuzda geri geldiler ve Pietro Malfatti'yi teşhis ettiler."

Brunetti sessiz bir ıslık çaldı. Malfatti yıllardır ellerine bir geçiyor bir gidiyordu; şiddet içeren suç kayıtları vardı, bunların içinde tecavüz ve cinayete teşebbüs de vardı, fakat suçlamalar Malfatti duruşmaya çıkmadan hep ortadan kalkıyor gibiydi; tanıklar fikirlerini değiştiriyor ya da ilk teşhislerinde yanılmış olduklarını söylüyorlardı. İki kere içeri atılmıştı, bir keresinde bir fahişenin kazandıklarını yemekten ve bir kere de bir bar sahibinden haraç almaya teşebbüs etmekten. Malfatti'nin içeride olduğu iki yıl zarfında bir gün bar yanıp kül olmuştu.

"Onu net olarak teşhis ettiler mi?"

"İkisi de gayet emindi."

"Bizde adresi var mı?"

"Elimizdeki son adres Mestre'deki bir daireye ait, ama bir yılı aşkın bir süredir orada oturmuyor."

"Arkadaşları? Kadınlar?"

"Bakıyoruz."

"Ya akrabaları?"

"Bunu düşünmemiştim. Dosyasında vardır."

"Kim varmış, bir bak bakalım. Yakın biriyse, annesi ya da erkek kardeşi, yakınındaki bir eve birini koy ve izlet. Dur" dedi, Malfatti'nin geçmişi hakkında çok az şey bildiğini hatırlayarak, "iki kişi olsun."

"Tabii efendim. Başka bir şey?"

"Bankadan ve *Lega*'dan gelecek evraklar?"

"İkisinin de kayıtlarını bugün vermesi gerekiyor."

"Onları istiyorum. Gidip kendin alman gerekiyorsa, git al. Bu dairelere yapılmış ödemelerle ilgili bütün kayıtları istiyorum ve bankadaki herkesle konuşulup Mascari'nin onlara *Lega* hakkında bir şey deyip demediğinin öğrenilmesini istiyorum. Ne zaman olursa. Eğer onları almak için hâkimin de seninle gelmesini istemen gerekiyorsa onu da yap."

"Emredersiniz efendim."

"Bankaya gidince *Lega*'nın kayıtlarını izlemek kimin işiymiş, onu da bulmaya çalış."

"Ravanello mu?" diye sordu Vianello.

"Muhtemelen."

"Bakalım neler bulacağız. Santomauro ne oldu efendim?"

"Onunla bugün konuşacağım."

"Acaba..." Vianello bunun akıllıca olup olmadığını sormadan önce durdu ve onun yerine şöyle sordu: "Acaba randevu almadan mümkün mü?"

"Sanırım Avvocato Santomauro benimle konuşmayı çok isteyecektir çavuş."

Gerçekten de öyle oldu. Avvocato'nun büroları Campo San Luca'daydı, üç ayrı bankaya yirmi metre uzaklıktaki bir binanın ikinci katındaydı. Bu yakınlık ne kadar da denk geliyor diye düşündü Brunetti, Santomauro'nun sekreteri gelişinden ancak bir iki dakika sonra avukatın bürosunu gösterirken.

Santomauro masasında oturuyordu, arkasındaki geniş pencere *campo*'ya bakıyordu. Ne var ki pencere, sıkı sıkıya kapalıydı ve oda neredeyse rahatsız edecek kadar serindi, özellikle de aşağıda görülebilecek manzara karşısında; *campo*'dan geçen çıplak omuzlar, bacaklar, sırtlar, kollar, ama burası ceket kravat giyilecek kadar serindi.

Avukat, Brunetti içeri alınınca başını kaldırıp baktı, ama ne gülümseme ne de ayağa kalkma zahmetine girdi. Muhafazakâr bir gri takım, koyu renk bir kravat ve parıldayan bir gömlek giymişti. Gözleri iri ve maviydi ve dünyaya dürüstçe bakıyordu. Solgundu, sanki kışın ortasındaymış gibi benzi soluktu: Yasanın bağlarında ter dökenlere tatil yoktu.

"Oturun commissario" dedi; "Benimle ne konuda görüşmek istediniz?" Uzanıp gümüş çerçeveli bir fotoğrafı hafifçe sağa kaydırarak Brunetti'yi daha rahat görebilecek hale geldi, Brunetti de fotoğrafı daha iyi gördü. Fotoğrafta Santomauro'nun yaşlarında bir kadın vardı ve iki genç adam; ikisi de Santomauro'ya benziyordu.

"Birtakım şeylerden hangisi olursa Avvocato Santomauro" diye cevapladı Brunetti, karşısına otururken, "fakat ben *Lega della Moralità*'yla başlamak istiyorum."

"Ne yazık ki o konuda bilgi almak için sekreterime sormam gerekiyor commissario. Benim bağlantım tamamen formalite."

"Ne dediğinizi pek anlayamadım avvocato."

"*Lega*'nın daima bir göstermelik başkana ihtiyacı vardır. Ama eminim, biz heyet üyelerinin onun rutin işleriyle doğrudan bir ilgimiz olmadığını biliyorsunuzdur. Asıl iş, hesaplara bakan bankanın müdürü tarafından yapılır."

"O halde sizin fonksiyonunuz tam olarak nedir?"

"Açıkladığım gibi" dedi Santomauro, çok minik bir tebessümle; "Kukla başkan olarak iş görüyorum. Benim toplulukta belli bir.. belli bir şahsiyetim mi desem, o var, bu yüzden başkan olmam istendi, tamamen isimden ibaret bir görev."

"Kim istedi?"

"*Lega*'nın hesaplarına bakan bankadaki yetkililer."

"Eğer *Lega*'nın işine banka müdürü bakarsa sizin görevleriniz ne oluyor avvocato?"

"Bize basın bir şey sorduğunda ya da bazı meselelerde *Lega*'nın

görüşü istendiğinde *Lega*'nın adına konuşuyorum."

"Anlıyorum. Peki başka?"

"Yılda iki kere *Lega*'nın finansal statüsünü görüşmek üzere *Lega*'nın hesaplarına bakan banka yetkilisiyle görüşüyorum."

"Sormamda bir sakınca yoksa hangi statüde?"

Santomauro iki avuç içini de masasına yapıştırdı. "Bildiğiniz gibi biz kâr amacı gütmeyen bir örgütüz, o yüzden bizim kendimizi kurtarmamız yeterli oluyor. Mali anlamda."

"Peki bunun anlamı nedir? Mali anlamda yani?"

Santomauro'nun sesi daha da sakinleşti, sabrı hissedilir şekilde arttı. "Hayır işleri, yardımlarımızı almak için seçilmiş olanlara yardımlarımızı sürdürebilecek kadar para toplayabilmemiz."

"Peki bunları kimin alacağına kimin karar verdiğini sorabilir miyim?"

"Bankadaki yetkili tabii ki."

"*Lega*'nın elinde bulundurduğu daireler, onların kime verileceğine kim karar veriyor?"

"Aynı kişi" dedi Santomauro küçük bir tebessümle, sonra da ekledi: "Heyet rutin olarak onun önerilerini onaylar."

"Peki başkan olarak sizin buna söyleyecek bir şeyiniz, bu konuda bir karar erkiniz olmuyor mu?"

"Eğer tercih etsem herhalde olurdu. Ama daha önce de söylediğim gibi commissario, bizlerin tamamen fahri konumları var."

"Bunun anlamı ne avvocato?"

Santomauro cevap vermeden önce parmağının ucunu masaya koyup bir toz parçasını aldı. Elini yanına götürüp salladı ve tozu attı. "Söylediğim gibi benim konumum tamamen ismen var. Bu şehirde onca insan tanırken *Lega*'nın yardımlarından herhangi bir şekilde yararlanacak insanları benim seçmeye kalkışmamın doğru olmayacağını hissediyorum. Onların adına konuşabilirsem eğer, heyetteki diğer arkadaşlar da böyle bir şeyi arzulamazlar."

"Anlıyorum" dedi Brunetti, kuşkuculuğunu saklamak için hiçbir gayret göstermeden.

"Buna inanmakta güçlük mü çekiyorsunuz commissario?"

"Benim neye inanmakta güçlük çektiğimi size söylemem akıllıca olmazdı avvocato" dedi Brunetti ve sonra sordu: "Peki Signore Crespo. Onun malvarlığına siz mi bakıyorsunuz?"

Brunetti bir erkeğin dudaklarını büzdüğünü görmeyeli yıllar oluyordu, fakat Santomauro cevap vermeden önce tam olarak bunu yaptı. "Ben Signore Crespo'nun avukatıyım, o yüzden elbette ki mal varlığıyla ben ilgileniyorum."

"Malvarlığı çok mu?"

"Bu mahrem bir bilgidir commissario, hukuk diplomanız olduğuna göre bilmeniz gerekir."

"A, tabii Signore Crespo'yla olan ilişkilerinizin türü her neyse o da mahrem olmalı?"

"Yasaları hatırladığınızı görüyorum commissario" dedi Santomauro ve gülümsedi.

"*Lega*'nın kayıtlarının, mali kayıtların polise verilip verilmediğini söyleyebilir misiniz?"

"Sanki siz polisin bir parçası değilmişsiniz gibi konuşuyorsunuz commissario."

"Kayıtlar, Santomauro? Nerede?"

"Nerede olacak, meslektaşlarınızın elinde commissario. Bu sabah sekreterime kopyalarını çıkarttım."

"Biz orijinallerini istiyoruz."

"Tabii ki size orijinallerini verdim" dedi Santomauro küçük bir gülümseme daha çizerek. "Sizin elinizdeyken bir şey olursa diye kendiliğimden kopyalarını çıkarttım."

"Ne kadar ihtiyatlısınız avvocato" dedi Brunetti, ama gülümsemedi; "Artık sizin daha fazla zamanınızı almayayım. Toplumdaki sizin gibi bir şahsiyet için zamanın ne kadar kıymetli olduğunu anlıyorum. Sadece son bir sorum var: *Lega*'nın hesaplarıyla ilgilenen banka yetkilisini söyleyebilir misiniz? Onunla konuşmak istiyorum."

Santomauro'nun yüzünde güller açtı. "Ne yazık ki bu mümkün olmayacak commissario. *Lega*'nın hesaplarına hep merhum Leonardo Mascari bakmıştı."

25 Brunetti tekrar odasına döndü, Santomauro'nun Mascari'nin suçlu olduğunu ima edişindeki beceriye hayret etmişti. Her şey de narin önermelere dayanıyordu: Bankadaki evrakların, onlarla Mascari ilgilenmiş gibi gözükmesi; Bankadaki insanların *Lega*'nın hesabıyla başka biri de ilgilenmişse bile bunu bilemeyecekleri ya da hatırlamamaları için ikna edilmiş olmaları; Mascari ve Crespo cinayetleri hakkında hiçbir şeyin keşfedilmeyeceği.

Questura'da, hem Banca di Verona'nın hem de *Lega*'nın evraklarının giden polislere verildiğini ve o zamandan beri Guardia di Finanza'dan bir üçlünün kiraların yatırıldığı ve *Lega*'nın hayır işleri için çeklerin yazıldığı hesaplara kimin tarafından bakıldığının tespiti için incelendiğini öğrendi.

Brunetti onlar orada çalışırlarken aşağıya inip başlarında dikilmenin bir yararı olmayacağını biliyordu, ama hiç değilse bunların konulduğu odanın yanından geçmek isteğinden kendini alamıyordu. Buna engel olmak için dışarıya, öğle yemeğine çıktı, kasten Ghetto'da bir restoran seçti, tabii ki bunun anlamı uzun bir yürüyüş ve günün en sıcak vaktinde geri dönüştü. Saat üçte geri döndüğünde, ceketi sırılsıklam olmuştu, ayakkabıları da sanki eriyip ayaklarına yapışmıştı.

Brunetti döndükten sadece birkaç dakika sonra Vianello odasına geldi. Selam sabah demeden konuştu: "*Lega*'dan çek almış insanların listesine baktım."

Brunetti onun bu ruh halini tanıdı. "Peki ne buldun?"

"Malfatti'nin annesi yeniden evlenmiş ve yeni kocasının adını almış."

"Ve?"

"Ve hem o isim altında hem de önceki kocasının adıyla çek alıyor. Dahası, yeni kocası da çek alıyor, onun iki kuzeni de, ama her biri de iki ayrı isim altında alıyor gibi."

"Malfatti ailesinin aldığı toplam ne yapıyor?"

"Çeklerin hepsi ayda yaklaşık beş yüz bin, o da ayda üç milyona yaklaşır." Elinde olmadan soru Vianello'nun ağzından kaçtı: "Yakalanacaklarını hiç düşünmemişler mi?"

Brunetti bunun cevaba gerek kalmayacak kadar açık olduğunu düşünüp onun yerine bir soru sordu: "Ya ayakkabılar?"

"Orada şansımız yok. Gallo'yla konuştunuz mu?"

"Hâlâ Milano'da, ama bir şey bulsalardı Scarpa beni mutlaka arardı. Maliyedeki adamlar ne yapıyor?"

Vianello omuzlarını silkti. "Sabahtan beri oradalar."

"Ne aramaları gerektiğini biliyorlar mı?" diye sordu Brunetti, sesindeki sabırsızlığa engel olamadan.

"Bunlara kimin baktığına dair bir ipucu herhalde."

"Aşağıya inip bir şey bulup bulmadıklarını sorabilir misin? Ravanello'nun işin içinde olup olmadığını; bir an önce ona yönelmek istiyorum."

"Tabii efendim" dedi Vianello ve odadan ayrıldı.

Brunetti Vianello'nun dönmesini beklerken gömleğinin kollarını kıvırdı; serinlemekten çok, elleriyle bir şeyler yapmak için.

Vianello içeri girdi, cevap yüzünden okunuyordu. "Şimdi başlarıyla konuştum. Şu ana kadar baktıklarından Mascari'nin sorumlu göründüğünü söyleyebileceklerini söyledi."

"Bu da ne anlama geliyor?" diye atıldı Brunetti.

"Bana söyledikleri bu" dedi Vianello çok yavaşça, sesi kararlıydı, sonra uzun bir suskunluğun ardından ekledi: "Efendim." İkisi de bir süre konuşmadı. "Belki onlarla kendiniz konuşsanız bunun ne anlama geldiği hakkında daha açık bir fikriniz olur."

Brunetti uzaklara bakıp kollarını tekrar açtı. "Gel, aşağıya beraber inelim Vianello." Neredeyse özür diler gibiydi, fakat Vianello kabul etmişe benziyordu. Odadaki sıcağı hesaba katarsa eline sadece bu geçecekti.

Aşağıda, Brunetti Guardia di Finanza'dan gri üniformalı üç adamın çalıştığı odaya girdi. Adamlar üzeri dosyalar ve evraklarla kaplı, uzun bir masada oturuyorlardı. Masada iki cep hesap makinesi ve bir dizüstü bilgisayar vardı, her birinin önünde de bir adam. Sıcak karşısında yün ceketlerini çıkarmışlardı, fakat kravatları hâlâ duruyordu.

Brunetti içeri girince bilgisayarın karşısındaki adam başını kaldırıp baktı, bir an gözlüğünün üzerinden süzdü, sonra tekrar klavyeye dönüp biraz daha bilgi girdi. Ekrana baktı, klavyenin yanındaki bir kâğıda göz attı, bir iki tuşa daha vurdu ve tekrar ekrana baktı. Bilgisayarın sağındaki yığından kâğıdı alıp soluna yüzüstü bıraktı ve sonraki kâğıttan başka rakamlar okumaya başladı.

"Ekibin sorumlusu hanginiz?" diye sordu Brunetti.

Hesap makinesinden başını kaldıran kısa boylu, kızıl saçlı bir adam, "Benim" dedi, "Siz Commissario Brunetti misiniz?"

"Evet, doğru" dedi Brunetti, yanına gelip elini uzattı.

"Ben Yüzbaşı de Luca." Sonra daha az resmi bir biçimde Brunetti'nin elini sıkarak ekledi: "Beniamino." Eliyle kâğıtları işaret etti. "Bütün bunlardan bankada kimin sorumlu olduğunu mu öğrenmek istiyordunuz?"

"Evet."

"Şu anda hepsinin Mascari adında biri tarafından ele alındıkları görülüyor. Bütün işlemlere şifresi girilmiş, bir de buradaki pek çok belgede parafları var."

"Sahtesi yapılmış olamaz mı?"

"Ne demek istiyorsunuz commissario?"

"Başka birisi bu belgelere Mascari bakmış gibi göstermek için değiştirmiş olamaz mı?"

De Luca bunu uzun süre düşündü, sonra cevapladı: "Sanırım olabilir. Eğer her kim yapmışsa bir iki gün dosyalarla uğraşırsa yapmış olabilir." Sanki kafasında bir cebir formülünü çıkarırmış gibi, bir süre bunu düşündü. "Evet, şifreyi bilen herkes yapmış olabilir."

"Bir bankada bu şifreler ne kadar mahremdir?"

"Sanırım hiç de gizli değildir. İnsanlar daima birbirlerinin hesaplarını kontrol ederler, onlara ulaşmak için de bu kodlara ihtiyaç duyarlar. Çok kolay olabilir."

"Ya dekontlardaki paraflar?"

"Taklit etmesi bir imzadan daha kolay" dedi de Luca.

"Bunu başka birinin yaptığını ispatlamanın bir yolu var mı?"

De Luca yine cevap vermeden önce uzun süre düşündü. "Bilgisayar verileriyle hiçbir şey değil. Belki parafların sahte olduğu gösterilebilir, ama çoğu insan bunun gibi şeylerin üzerini böyle karalayıverir; o yüzden de genellikle birbirinden ayırmak ya da kendinizinkini seçmeniz zordur."

"Kayıtların değiştirildiği iddiasıyla bir dava açılabilir mi?"

De Luca'nın bakışı cevabı kadar açıktı: "Commissario, bunu benim yanımda iddia etmek isteyebilirsiniz, ama bir mahkemede iddia etmek istemezsiniz."

"Yani sorumlu Mascari'ymiş."

De Luca bu sefer tereddüt etti. "Hayır, öyle demiyorum. Öyle görünüyor, ama kayıtların öyle görünmesi için değiştirilmiş olması tamamen mümkün."

"Peki geri kalan kısmı, daireler için seçim yapma süreci?"

"O mu, insanların ihtiyaçları dışında sebeplerden seçildikleri ve parayı alanlar açısından, bağışların çoğunda yoksulluğun ilgisi olmadığı açık."

"Bunu nereden biliyorsunuz?"

"Bir kere, bütün başvuru mektupları burada, iki bölüme ayrılmış; daireleri alanlar ve geri çevrilenler." De Luca bir an durdu. "Yok, olayı abarttım. Dairelerden bir kısmı, büyük bir kısmı gerçekten ihtiyacı olan insanlara gitmiş gözüküyor, fakat başvuruların dörtte biri Venedikli bile olmayan insanlardan geliyor."

"Kabul edilenler mi?" diye sordu Brunetti.

"Evet. Üstelik sizin çocuklar kiracı listesinin tamamını bitirmemiş bile."

Brunetti Vianello'ya bir baktı, o da şöyle açıkladı: "Listenin yarıya yakınına baktılar, çoğunun yalnız yaşayan genç insanlara kiralandığı görülüyor. Ve geceleri çalışan."

Brunetti başıyla anladığını belirtti. "Vianello, her iki listedeki herkes hakkında tam bir raporun olduğunda haberim olsun."

"En az iki gün daha sürecek efendim" dedi Vianello.

"Artık acele etmeye gerek yok, ne yazık ki." Brunetti yardımları için de Luca'ya teşekkür etti ve tekrar odasına çıktı.

Mükemmelmiş diye düşündü, herkesin umacağı kadar mükemmel. Ravanello hafta sonunu iyi bir amaç için harcamıştı, artık kayıtlara göre *Lega*'nın hesaplarından Mascari sorumluydu. *Lega*'dan sızdırılmış sayısız milyonları Mascari'nin ve travestilerinin ayaklarına sermekten daha iyi, başka ne açıklama olabilirdi? Banka için geziye çıktığında onun neler çevirdiğini kim biliyordu, ne orjilere katılmıştı, ne servetler harcamıştı, karısını şehirlerarası telefonla aramayacak kadar cimri olan bu adam? Brunetti emindi, Malfatti Venedik'ten çok uzaktaydı ve yakınlarda da ortaya çıkmayacaktı ve sonunda Malfatti'nin kiraları toplayan ve hayır çeklerini belli bir yüzdesinin ona verilmesi karşılığında tahsis eden adam olduğu anlaşılacaktı. Peki Ravanello? O da kendisini, yanlış bir sadakat duygusuyla Mascari'nin günah sırrını açıklamamış yakın dost olarak

ortaya koyacaktı, arkadaşının tuhaf şehvetlerine para yetiştirmek için bulaştığı maddi alçaklıklar asla aklının ucundan geçmemiş olacaktı. Santomauro? Bankacı arkadaşının enayi bir maşası olarak ortaya çıkınca hiç kuşkusuz önce bir alay dalgası gelecekti, ama er ya da geç genel düşünce onu kendi çıkarını düşünmeyen, itimat içgüdüsü ve Mascari'nin garip şehvetlerinin sürüklediği ikiyüzlülükle ihanete uğramış bir vatandaş olarak görecekti. Mükemmel, kesinlikle mükemmel; Brunetti'nin gerçeği sokacağı en ufak bir çatlak yoktu.

26 O gece Tacitus'un yüksek ahlâk amacı Brunetti'yi teselli etmedi, Messalina ve Agrippina'nın vahşi akıbetleri de adaletin tecellisine örnek teşkil etmedi. Çoktan hak ettikleri ölümlerinin acımasız hikâyesini okudu, fakat bu kötü kalpli kadınlar tarafından ekilen kötülüğün onlar öldükten çok uzun zaman daha devam ettiğini düşünmeden edemedi. Nihayet, saat ikiden epey sonra okumayı zorla bırakıp gecenin geri kalan kısmını sıkıntılı bir uykuyla geçirdi. Mascari'nin anısı, o vaktinden önce gönderilen dürüst adamın anısı saldırıyordu; ölümü Messalina ve Agrippina'nınkinden daha hunharcaydı. Burada da kötülük onun ölümünden çok uzun süre daha kalacaktı.

Sabah boğucuydu, şehir lanetlenmiş gibiydi, durgun havaya ve felç eden sıcağa mahkûm etmişti, meltem de şehri kaderine terk etmiş ve başka bir yerde oynamaya gitmişti. İşe giderken Rialto pazarının içinden geçerken kaç tane satıcının tezgâhını kapattığını fark etti, sıralı tezgâhlardaki her zamanki yerleri bir sarhoşun tebessümünde görünen gedik diş gibi açıkta kalmıştı. Ferragosto sırasında sebze satmaya çalışmanın anlamı yoktu; şehrin sakinleri şehri terk etmişlerdi, turistler de sadece *panini* ve *acqua minerale* istiyordu.

Questura'ya erken vardı, dokuzdan sonra şehrin içinden geçmek hoşuna gitmiyordu, o zaman sıcak iyice kötüleşiyor, sokaklar turistlerle iyice kalabalıklaşıyordu. Düşüncelerini onlardan aldı. Bugün olmazdı.

Brunetti'yi hiçbir şey tatmin etmiyordu, ne *Lega*'nın yasadışı işlerinin artık bitecek olması ne de de Luca ve adamlarının hâlâ onu Santomauro ve Ravanello'ya götürecek bir ipucunu bulma ümidi. Mascari'nin giymiş olduğu elbise ve ayakkabıların izini bulma ümidi de kalmamıştı; çok fazla zaman geçmişti.

Bu tatsız tuzsuz hayallerin ortasında Vianello kapıyı çalmadan odasına dalarak bağırdı: "Malfatti'yi bulduk!"

"Nerede?" diye sordu Brunetti ayağa kalkıp ona doğru yürüyerek, birden enerjiyle dolmuştu.

"Kız arkadaşı Luciana Vespa'nın evinde, San Barnaba'da."

"Nasıl?"

"Kızın kuzeni bizi aradı. Adam listede, son bir yıl içinde *Lega*'dan çek almış."

"Pazarlık yaptın mı?" diye sordu Brunetti, bunun yasal olmamasından hiç rahatsızlık duymadan.

"Hayır, istemeye cesaret bile edemedi. Bize yardım etmek istediğini söyledi." Vianello'nun burun kıvırması buna ne kadar güvendiğini gösteriyordu.

"Sana ne dedi?" diye sordu Brunetti.

"Malfatti üç gündür oradaymış."

"Kız da dosyada var mı?"

Vianello başını iki yana salladı. "Sadece karısı var. İki gündür yan dairede bir adamımız duruyor ama oraya hiç adım atmadı." Konuşurlarken merdivenlerden aşağıya, üniformalı görevlilerin çalıştığı bölüme doğru yürüyorlardı.

"Tekne çağırdın mı?" diye sordu Brunetti.

"Dışarıda. Kaç adam almak istiyorsunuz?"

Brunetti Malfatti'nin defalarca tutuklanmalarından hiçbirinde bulunmamıştı, fakat raporları okumuştu. "Üç. Silahlı. Ve çelik yelekli."

On dakika sonra Brunetti, Vianello ve üç memur –bu üçü balon gibi şişmiş ve üniformalarının üzerlerine giydikleri kalın kurşun geçirmez yeleklerden terlemeye başlamışlardı bile– Questura'nın önünde çalışır vaziyette bekleyen, mavi-beyaz polis teknesine bindiler. Üç memur kamaraya dizildi, hareket edince gelecek küçük esintiyi yakalamak için Brunetti ve Vianello güvertede kaldı. Kaptan onları San Marco'nun *bacinosu*'na çıkardı, sonra sağa sapıp

Büyük Kanal'ın girişine doğru yol aldı. Brunetti ve Vianello ayakta, kafa kafaya verip rüzgârın kuvvetine ve motorun uğultusuna karşı konuşurlarken her iki yandan da görkemli manzaralar geçiyordu. Brunetti'nin daireye gidip Malfatti'yle temas kurmasına karar verdiler. Kadın hakkında hiçbir şey bilmedikleri için Malfatti'yle bağının ne olduğu hakkında bir fikirleri yoktu, o yüzden onun güvenliği birinci planda yatıyordu.

Bunu düşününce Brunetti bu memurları da yanlarına aldıklarına pişman oldu. Eğer yoldan geçenler üçü ağır silahlı dört polisi bir dairenin yanında dikilirken görürlerse bir kalabalığın oluşacağı ve binadaki herkesin dikkatini çekeceği de kesindi.

Tekne Ca' Rezzonico Vaporetto İskelesi'ne yanaştı ve bir numaralı vapuru bekleyen insanların şaşkın ve meraklı bakışları altında beş adam tek sıra halinde indi. Campo San Barnaba'ya çıkan dar sokakta tek sıra yürüdüler, sonra da meydana çıktılar. Güneş henüz zirveye çıkmadıysa da sıcak asfalt yoldan yukarı vuruyor ve onları kavuruyordu.

Aradıkları bina *campo*'nun uzaktaki sağ köşesindeydi; kapısı, *campo* boyunca uzanan kanalın setinden meyve ve sebze satan iki dev teknenin birisinin önündeydi. Kapının sağında bir restoran vardı, bugün henüz açılmamıştı, onun arkasında da bir kitabevi. Polislerin ve makineli tüfeklerin insanlarda sebep olduğu bakışlar ve yorumların farkında olan Brunetti, "Hepiniz kitabevine girin. Vianello, sen dışarıda bekle" dedi.

Adamlar dükkânın kapısından beceriksizce, zorla geçtiler. Sahibi başını dışarı çıkardı, Vianello'yla Brunetti'yi gördü ve bir şey demeden başını tekrar içeri soktu.

Zil butonlarının bir tanesinin yanındaki bir kâğıtta "Vespa" yazılıydı. Brunetti ona aldırmayıp bir üstünü çaldı. Bir süre sonra diyafondan bir kadın sesi geldi. "*Si?*"

"*Posta* signora. Size taahhütlü bir mektup var. İmzalamanız gerekiyor."

Kapı şak diye açılınca Brunetti Vianello'ya döndü. "Bakalım adamın hakkında ne bulacağım. Burada, aşağıda kal, onları da sokaktan uzak tut." Şimdi alışveriş arabalarını yanlarına park edip Brunetti'yle Vianello'yu çevrelemiş üç yaşlı kadını görünce, öteki memurları yanına aldığına iyice pişman olmuştu.

Kapıyı açıp apartmanın girişine geçti, burada onu üst katlardan aşağıya, üzerine doğru dökülen gümbür gümbür bir rock müziği karşıladı. Eğer dışarıdaki ziller dairelerin yerleşimlerine karşılık geliyorsa Signorina Vespa bir kat yukarıda oturuyordu, onu içeri alan kadın da onun bir üstündeydi. Brunetti çabucak merdivenlerden yukarı yürüdü, müziğin gümbürdediği Vespa'nın dairesini geçti.

Sonraki merdiven katının başında genç bir kadın, kalçasına dayadığı bir bebekle kapıda dikiliyordu. Kadın onu görünce geri çekilip kapıya uzandı. "Bir saniye signora" dedi Brunetti, korkutmamak için olduğu yerde durdu; "Ben emniyetten geliyorum."

Kadının bakışı, Brunetti'nin arkasından merdivenlerden aşağıya, ortalığı birbirine katan müziğin kaynağına gidince, Brunetti kadının gelişine şaşmadığını düşündü. "Adam için, değil mi?" diye sordu kadın, çenesiyle hâlâ yukarıya akmakta olan güçlü basların kaynağını işaret ediyordu.

"Signorina Vespa'nın arkadaşı mı?" diye sordu Brunetti.

"*Si*. O" dedi kadın, heceleri tükürür gibi söyleyince Brunetti adamın binada başka neler yaptığını merak etti.

"Ne kadardır burada?" diye sordu Brunetti.

"Bilmiyorum" dedi kadın ve evine doğru geri bir adım daha attı; "Müzik bütün gün çalıyor, ta sabahın köründen beri. Aşağıya inip şikâyet edemiyorum."

"Neden?"

Bebeğini iyice yanına çekti, sanki önündeki adama anne olduğunu hatırlatmak istiyordu. "Son seferinde bana korkunç şeyler söyledi."

"Peki Signorina Vespa, ondan rica edemez misiniz?"

Omzunu silkmesi, Signorina Vespa'nın pek işe yaramayacağını gösteriyordu.

"Adamın yanında değil mi?"

"Yanında kim var bilmiyorum, umurumda da değil. Sadece o müzik sussun da bebeğim uyusun istiyorum." Bu işaret üzerine, kollarında mışıl mışıl uyumakta olan bebek gözlerini açtı, ağzından su çıkardı ve hemen uykuya daldı.

Müzik ve kadının daha önce şikâyet etmiş olması, Brunetti'ye bir fikir verdi.

"Signora, içeri girin" dedi; "Şimdi kapınızı çarpıp aşağıya onunla konuşmaya ineceğim. İçeride kalmanızı istiyorum. Evinizin arka tarafında kalın ve benim adamlarımdan biri gelip de haber verene kadar dışarı çıkmayın."

Kadın başıyla onaylayıp daireye girdi. Brunetti öne eğildi, daireye doğru uzandı, kapıyı kolundan kavradı. Kapıyı kendisine sert bir şekilde çekti, merdivenlerde silah sesi gibi patlayan bir sesle çarptı.

Dönüp topuklarını var gücüyle basamaklara vurarak aşağıya indi, zaman zaman müziği gölgeleyen bir ses seli yarattı. "*Basta con quella musica*"* diye vahşice çığlık attı, sabrı tükenmiş bir adamın çığlığıydı bu. "Kes artık şu müziği" diye bağırdı tekrar. Kapının karşısına gelince var gücüyle bağırıp kapıyı yumruklamaya başladı: "Şu lanet müziği kıs. Bebeğim uyumaya çalışıyor. Sesini kıs, yoksa polis çağırırım." Her cümlenin sonunda kapıyı yumrukluyor, sonra da tekme atıyordu.

Tam bir dakika böyle devam etmiş olmalıydı, derken müzik sesi birden azaldı, ama hâlâ kapıdan duyuluyordu. Sesini sanki iyice kontrolünü kaybetmiş gibi, daha da yükseltti: "Lanet müziği kapat. Kapat şunu, yoksa gelip ben kapatacağım."

Hızlı hızlı yaklaşan ayak seslerini duydu ve kendini hazırladı. Kapı aniden açılınca karşısında tıknaz bir adam kapı aralığını doldurdu, elinde kısa bir demir çubuk vardı. Brunetti'nin sadece bir saniyesi vardı, ama o saniyede Malfatti'yi polisteki fotoğraflarından tanıdı.

Malfatti demir sopayı aşağıda, yanında tutarak bir adım ileri attı. "Sen kim olu..." diye başladı, fakat Brunetti uzanıp bir eliyle sağ bileğini, bir eliyle de gömleğini yakalayınca yarıda kaldı. Brunetti kendi etrafında döndü, kalçasını dayadı ve bütün gücüyle adamı dışarı savurdu. Tamamen gafil avlanan Malfatti ileri fırlayıp dengesini kaybetti. Bir an merdivenlerin başında boş yere ağırlığını geri çekmeye çalışarak duracak gibi oldu, fakat dengesini kaybedip basamaklardan aşağıya yuvarlanmaya başladı. Düşerken elindeki demir çubuğu bırakıp iki eliyle kafasını sardı, bu şekilde kendini basamaklardan aşağıya yuvarlanan akrobatik bir topa çevirdi.

Brunetti arkasından aşağıya hücum etti, var gücüyle "Vianello" diye bağırıyordu. Basamakların yarısına gelindiğinde Brunetti de-

* (İtl.) "Şu müzik de illallah dedirtti!" (ç.n.)

mir çubuğa basıp sendeledi ve merdivenlerin duvarına çarptı. Başını kaldırıp bakınca Vianello'nun basamakların altındaki ağır kapıyı iterek açtığını gördü. Fakat o zamana kadar Malfatti ayağa fırlayıp hemen kapının önüne dikilmişti. Daha Brunetti uyarmak için bağıramadan Malfatti kapıyı tekmeleyip Vianello'nun yüzüne çarptı, elindeki tabanca yere düştü ve Vianello'nun kendisi de dar sokağa yıkıldı. Malfatti kapıyı çekip açarak arkadaki güneş ışığında gözden kayboldu.

Brunetti ayağa kalkıp tabancasını çekerek basamaklardan aşağıya koştu, fakat sokağa çıkıncaya kadar Malfatti gözden kaybolmuştu, Vianello da kanalın alçak duvarına dayanmış duruyordu, burnundan beyaz gömleğine kan damlıyordu. Tam Brunetti onun üzerine eğilirken üç polis ellerinde makineli tüfeklerle kitabevinden dışarı çıktı, ama ortada nişan alacak kimse yoktu.

27

Vianello'nun burnu kırılmamıştı, fakat kendisi fena sarsılmıştı. Brunetti'nin yardımıyla ayağa kalktı ve bir an, eliyle burnunu silerek sendeledi.

İnsanlar etraflarına toplandı, yaşlı kadınlar neler olduğunu öğrenmek istiyordu; meyveciler, en yeni müşterilerine gördüklerini çoktan anlatmaya başlamışlardı. Brunetti, Vianello'dan geriye çekilince neredeyse tepeleme sebzelerle dolu alışveriş arabasına takılıp düşüyordu. Öfkeyle arabayı kenara doğru tekmeledi ve en yakın teknede çalışan iki adama döndü. Binanın önünü rahat görüyorlardı, her şeyi görmüş olmalılardı.

"Ne tarafa gitti?"

İkisi de *campo*'dan aşağısını tarif ediyordu, ama sonra biri sağı, Accademia Köprüsü istikametini işaret etti; öteki de solu, Rialto'yu.

Brunetti polislerden birine işaret ederek Vianello'yu birlikte tekneye götürmeye çalıştılar. Çavuş kızgın bir halde ellerini itti ve kendi başına yürüyebileceğinde diretti. Teknenin güvertesinden Brunetti telsizle Questura'ya Malfatti'nin eşkâlini verip fotoğrafının kopyalarının şehirdeki bütün polis teşkilatına dağıtılmasını ve devriyedeki herkese telsizle bildirilmesini söyledi.

Memurlar tekneye binince kaptan tekneyi tekrar Büyük Kanal'a çevirdi, sonra kıvrılıp Questura'ya yöneldi. Vianello aşağıya, kamaraya indi, kanamayı durdurmak için başını arkada tutuyordu. Arkasından Brunetti geldi. "Hastaneye gitmek ister misin?"

"Sadece bir burun kanaması" dedi Vianello; "Bir dakika sonra durur." Mendiliyle burnunu sildi. "Ne oldu?"

"Kapısını yumrukladım, çaldığı müzikten şikâyet ediyordum, o da açtı. Dışarı çekip merdivenlerden aşağı attım." Vianello şaşkın şaşkın bakıyordu. "Aklıma tek gelen şey buydu" diye açıkladı Brunetti; "Ama bu kadar çabuk kendini toparlayacağını sanmıyordum."

"Şimdi ne olacak?" diye sordu Vianello; "Ne yapacak dersiniz?"

"Ravanello ve Santomauro'yla temas kurmaya çalışacaktır herhalde."

"Onları uyarmak ister misiniz?"

"Hayır" diye cevapladı Brunetti hemen; "Ama nerede olduklarını bilmek istiyorum ve ne yaptıklarını. Onların izlenmesini istiyorum." Tekne Questura'ya giden kanala daldı, Brunetti tekrar güverteye çıktı. Küçük iskeleye çektiklerinde kıyıya atladı ve Vianello'nun arkasından gelmesini bekledi. Ön kapıdan geçerlerken nöbetçi memur çavuşun kanlı gömleğine gözlerini dikti, fakat bir şey söylemedi. Öteki polisler de tekneden çıkınca nöbetçiler etrafına üşüşüp neler olduğunu sordular.

İkinci merdiven düzlüğünde Vianello koridorun sonundaki banyoya doğru yürüdü, Brunetti de odasına çıktı. Banca di Verona'yı arayıp sahte bir isimle Signore Ravanello'yla görüşmek istedi. Konuştuğu adam ne hakkında olduğunu sorunca, Brunetti "Yeni bir bilgisayar için bankacının istediği bir fiyat teklifi" dedi. Signore Ravanello'nun o sabah işte olmadığı, ama evden ulaşılabileceği söylendi. Sorulunca adam bankacının ev numarasını verdi, Brunetti hemen aradı, ancak meşgul çalıyordu.

Santomauro'nun bürosunun numarasını buldu, çevirdi, aynı sahte adı vererek Avvocato Santomauro'yla görüşmek istediğini söyledi. Sekreteri avukatın başka bir müşteriyle meşgul olduğunu ve rahatsız edilemeyeceğini söyledi. Brunetti tekrar arayacağını söyleyip kapattı.

Ravanello'nun numarasını tekrar çevirdi, fakat hâlâ meşguldü. Alt çekmecesinden telefon rehberini çıkarıp adresi bulmak için Ravanello'nun adını aradı. Numaradan yola çıkarak Campo San Stefano civarında olacağını tahmin etti, burası da Santomauro'nun bürosundan çok uzakta değildi. Malfatti'nin oraya nasıl gideceğini düşündü; besbelli *traghetto*'yla giderdi, Büyük Kanal'ın öteki yakasındaki Campo San Samuelle ile Ca' Rezzonico arasındaki sularını kat kat açan halk gondoluydu bu. Oradan Campo San Stefano'ya sadece birkaç dakika vardı.

Numarayı tekrar çevirdi, fakat hâlâ meşguldü. Santralı arayıp hattı kontrol etmesini istedi; bir dakika geçmeden, hattın herhangi bir numarayla bağlantılı olmadığı halde açık olduğu söylendi, bunun anlamı telefon ya bozuktu ya da açık bırakılmıştı. Daha telefonu kapatmadan oraya gitmenin en çabuk yolunu kafasında çizmeye başlamıştı; tekne en iyisiydi. Aşağıya inip Vianello'nun odasına girdi. Temiz bir gömlek giymiş olan çavuş, Brunetti içeri girince başını kaldırıp baktı.

"Ravanello telefonunu açık bırakmış."

Brunetti daha başka bir şey söyleyemeden Vianello koltuğundan kalkıp kapıya yönelmişti bile.

Birlikte aşağıya inip boğucu sıcağa çıktılar. Kaptan teknenin güvertesini hortumla yıkıyordu, fakat ön kapıdan koşarak gelen iki adamı görünce, hortumu kaldırıma fırlatıp dümene geçti.

"Campo San Stefano" diye seslendi Brunetti; "Sireni kullan."

Klakson çift perdeli sesini çıkarırken tekne rıhtımdan çekilip tekrar *bacino*'ya açıldı. Onların hızla geçmesi için vapurlar ve vaporettiler yavaşladı, sadece şık siyah gondollar bunları hiç dikkate almadı; yasa gereği bütün tekneler gondolların ağır geçişini beklemek zorundaydı.

İkisi de konuşmadı. Brunetti aşağıya kamaraya indi ve adresin nerede olduğunu görmek için bir şehir rehberine baktı. Haklıydı: Daire, *campo*'ya adını veren kilisenin girişinin tam karşısındaydı.

Tekne Accademia Köprüsü'ne yaklaşırken Brunetti tekrar güverteye çıkıp kaptana sireni kesmesini söyledi. San Stefano'da ne bulacakları hakkında hiçbir fikri yoktu, fakat varışlarının dikkat çekmemesini tercih ederdi. Kaptan sireni kapatıp tekneyi Rio del Orso'ya çekti ve soldaki rıhtıma yanaştı. Brunetti'yle Vianello kı-

yıya çıkıp hızla açık *campo*'ya yürüdüler. Bir kafenin önündeki masalarda, pastel renkli içeceklerin üstüne eğilmiş uyuşuk çiftler oturuyordu; *campo*'da yürüyen herkes sıcağı sanki elle tutulur bir boyunduruk gibi omuzlarında taşıyordu.

Kapıyı çabucak buldular, bir restoranla desenli Venedik kâğıdı satan bir dükkanın arasındaydı. Ravanello'nun zili iki sıra ismin sağ üstündeydi. Brunetti bir alttakini çaldı, sonra cevap gelmeyince onun altındakini. Bir ses cevap verip kim olduğunu sorunca Brunetti, "*Polizia*" diye bildirdi ve kapı hemen açıldı.

Vianello'yla binaya girince yukarılarından yüksek, mızmızlanan bir ses duyuldu: "Bu kadar çabuk nasıl geldiniz?"

Brunetti merdivenlerden yukarı çıkmaya başladı, Vianello da hemen yanı başındaydı. Birinci katta, yaslandığı trabzandan bir parça daha uzun boylu, gri saçlı bir kadın, tekrar aşağıya seslendi: "Buraya bu kadar çabuk nasıl geldiniz?"

Brunetti sorusuna aldırmayıp "Ne oldu signora?" dedi.

Kadın trabzandan geriye çekilip yukarısını işaret etti. "Yukarıda. Signore Ravanello'nun evinden çığlıklar duydum, sonra da merdivenlerden aşağı kaçan birini gördüm. Yukarı çıkmaya korktum."

Brunetti'yle Vianello kadını sıyırarak basamakları bu sefer ikişer ikişer atlayarak yukarı çıktılar, ikisinin de elinde tabanca vardı. Tepede, açık kapının önündeki merdiven sahasına daireden ışık sızıyordu. Brunetti eğilerek kapının öteki tarafına geçti, ama içeride ne olduğunu göremeyecek kadar çabuk hareket etmişti. Dönüp Vianello'ya baktı, o da başıyla onayladı. Beraber daireye daldılar, ikisi de yere eğilmişti. Kapıdan geçer geçmez odanın iki yanına geçtiler, böylece kendilerini iki ayrı hedef yapmış oldular.

Fakat Ravanello onlara ateş açmayacaktı: Ona bir kere bakmak bunu anlamak için yeterliydi. Bedeni, herhalde odada meydana gelmiş kavgada yan yatmış olan sandalyenin üzerinde uzanıyordu. Yüzü kapıya dönük yan yatıyordu, donuk gözlerini dikmişti, evine aniden ve davetsiz olarak giren bu adamları hiçbir zaman merak etmeyecek bir bakıştı.

Brunetti bir an bile Ravanello'nun hâlâ yaşıyor olabileceğini düşünmedi; kurşun gibi ağır bedeni bunu imkânsız kılıyordu. Çok az kan vardı; Brunetti'nin dikkat ettiği ilk şey buydu. Ravanello iki

kere bıçaklanmışa benziyordu, çünkü ceketinde iki kan lekesi vardı, yere de kolunun altından biraz kan damlamıştı, ama kan kaybından öldüğünü gösterecek kadar değildi.

"Aman Tanrım" diye yaşlı kadının soluk soluğa arkasından seslendiğini duydu, dönünce kadını kapıda buldu, bir elini ağzında yumruk yapmış, Ravanello'ya bakıyordu. Brunetti sağına iki adım atarak kadının görüş alanını kapattı. Kadın donmuş gözlerle Brunetti'ye baktı. Cesedin önünü kapattığı için olabilir miydi?

"Nasıl biriydi signora?" diye sordu.

Kadın gözlerini Brunetti'nin soluna kaydırdı, ama etrafından göremedi.

"Nasıl biriydi signora?"

Arkasında Vianello'nun dolaştığını duydu, dairenin öteki odasına gidiyordu, sonra telefonun çevrildiğini duydu, ardından da Vianello'nun sesini; yumuşak ve sakindi, Questura'ya neler olduğunu bildiriyordu ve gerekli insanları çağırıyordu.

Brunetti doğrudan kadının yanına doğru yürüdü, ümit ettiği gibi kadın koridora çekildi. "Tam olarak ne gördüğünüzü söyleyebilir misiniz signora?"

"Bir adam, çok uzun değil, merdivenlerden aşağı koştu. Beyaz gömleği vardı. Kısa kollu."

"Tekrar görseniz tanır mısınız signora?"

"Evet." Brunetti de tanırdı.

Onların arkalarında Vianello kapıyı açık bırakarak evden çıktı. "Yakında burada olurlar."

"Burada kal" dedi Brunetti merdivenlere doğru hareket ederek.

"Santomauro'ya mı?" diye sordu Vianello.

Brunetti evet anlamında elini sallayıp basamaklardan aşağı koştu. Dışarıda sola dönüp Campo San Angelo'ya doğru, onun arkasından da Campo San Luca'ya ve avukatın bürosuna koşuşturdu.

Sabahın geç saatlerinde dükkânların vitrinleri önünde aval aval bakan, birbirleriyle konuşmak için duran ya da klimalı bir mağazadan kaçan serin esintiden anlık bir rahatlama için dikilen insanları yararak geçmek, büyük dalgalar içinde sörf yapmak gibi bir şeydi. Calle della Mandorla'nın dar sınırları içinde, dirseğini ve sesini kullanarak, geçerken yarattığı kızgın bakışlara ve küçümseyici sözlere aldırmadan koşturuyordu.

Campo Manin'in açık alanında attığı her adım vücudundan terler boşaltsa da tırısa geçti. Bankanın etrafından dolanıp Campo San Luca'ya girdi; burası bu vakitte, öğle yemeğinden önce bir şeyler içmek için buluşan insanlarla doluydu.

Santomauro'nun bürosuna giden aşağıdaki kapı aralıktı; Brunetti arasından fırlayıp geçerek basamakları ikişer ikişer atladı. Büronun kapısı kapalıydı, altından loş koridora ışık sızıyordu. Tabancasını çıkarıp kapıyı iterek açtı, eğilip korunmak için kenara kaçtı, tıpkı Ravanello'nun evine girerken yaptığı gibi.

Sekreter çığlık attı. Çizgi romanlardaki bir karakter gibi iki eliyle ağzını kapatıp yüksek sesle bir çığlık kopardı, sonra kendini arkaya itince sandalyeden aşağı yuvarlandı.

Saniyeler sonra Santomauro'nun odasının kapısı açıldı ve avukat odasından fırlayıp geldi. Bir bakışta her şeyi anladı: Sekreteri masasının arkasına sinmiş, altından geçmek için boşuna çabalarken durmadan omzunu masanın tepesine vuruyordu, Brunetti de tabancasını yerine koyup ayağa kalkıyordu.

"Tamam Louisa" dedi Santomauro, sekreterinin yanına gidip çömeldi; "Tamam, bir şey yok."

Kadın konuşamıyordu, aklı başından gitmişti. Hıçkırarak ağlıyordu, patronuna dönüp ellerini uzattı. Santomauro kolunu omzuna attı, o da yüzünü göğsüne dayadı. Derin derin hıçkırarak nefesi kesiliyormuş gibi ağlıyordu. Santomauro üzerine eğildi, sırtını sıvazlayarak yumuşak sesle konuştu. Kadın yavaş yavaş sakinleşti, bir süre sonra kendini ondan çekti. "*Scusi avvocato*"* söylediği ilk şeydi, resmiyeti odayı tamamen sakinleştirmişti.

Susunca Santomauro ayağa kalkmasına yardım edip büronun arkasındaki bir kapıya doğru götürdü. Kapıyı kızın arkasından kapayınca Brunetti'ye dönüp "Ee?" dedi, sesi sakindi, ama sırf bu yüzden, daha az zehirli değildi.

"Ravanello öldürüldü" dedi Brunetti; "Ben de sırada senin olduğunu sandım. O yüzden de engel olmak için buraya geldim."

Santomauro bu habere şaşırdıysa bile hiç belli etmedi. "Neden?" diye sordu. Brunetti cevap vermeyince soruyu tekrarladı: "Neden sıradaki ben olayım?"

Brunetti cevap vermedi.

* (İtl.) "Affedersiniz avukat bey." (ç.n.)

"Size bir soru sordum commissario. Neden ben sıradaki olayım? Hatta ben neden herhangi bir tehlike içinde olayım ki?" Brunetti'nin yüzünde devam eden suskunluk karşısında Santomauro devam etti: "Bir şekilde benim bütün bu olup bitene karıştığımı mı sanıyorsunuz? O yüzden mi buradasınız, hırsız polisçilik oynayıp sekreterimi dehşete düşürüyorsunuz?"

"Buraya gelmesine inanmam için geçerli nedenim vardı" diye açıkladı sonunda Brunetti.

"Kimin?" diye sordu avukat.

"Bunu söylemeye yetkim yok."

Santomauro eğilip sekreterinin sandalyesini kaldırdı. Doğrultup masanın arkasındaki yerine koydu. Tekrar Brunetti'ye baktığında şöyle konuştu: "Defol! Bu bürodan defol! İçişleri Bakanlığı'na resmi bir şikâyette bulunacağım. Bunun bir kopyasını da amirine göndereceğim. Cani muamelesi yapılmasına izin vermeyeceğim ve Gestapo tekniklerinle sekreterimi dehşete düşürtmeyeceğim."

Brunetti hayatında ve mesleğinde bunun gerçek olduğunu anlayacak kadar öfke görmüştü. Hiçbir şey demeden odadan ayrıldı ve Campo San Luca'ya indi. İnsanlar yanından ite kaka, öğle yemeği için evlerine gidiyordu.

28 Brunetti'nin Questura'ya dönme kararı, irade gücünün beden gücü üzerindeki galibiyetiydi. Ev Questura'dan daha yakındı ve sadece eve gidip, duş alarak az önce olanların kaçınılmaz sonuçlarından başka şeyler düşünmek istiyordu. Çağırılmadan şehirdeki en güçlü adamlardan birinin bürosuna paldır küldür dalmıştı, sekreterini dehşete düşürmüş ve davranışını açıklarken de Santomauro'nun Malfatti'yle işbirliğini ve *Lega*'nın hesaplarını kendi çıkarlarına göre kullandıklarını düşündüğünü açıkça ortaya koymuştu. Ne kadar sahte de olsa, son haftalarda Patta'dan kazandığı iyi niyet, Santomauro gibi bir adamın konumu karşısında sıfıra inecekti.

Ve şimdi Ravanello da ölünce, Santomauro'ya karşı dava açma umutları hepten yok olmuştu, çünkü Santomauro'yu suçla bağlan-

tılandıracak tek kişi Malfatti'ydi; Ravanello'nun ölümündeki suçu, Santomauro'ya karşı yapacağı bütün suçlamaları değersiz kılacaktı. Brunetti meselenin Malfatti'nin hikâyesiyle Santomauro'nun hikâyesi arasındaki bir tercihe dönüşeceğini anlıyordu; hangisinin daha güçlü olduğunu bilmek için ne zekâya ne de önseziye ihtiyaç vardı.

Brunetti Questura'ya varınca büyük bir kargaşayla karşılaştı. Lobide üç resmi polis birbirine sokulmuştu, Ufficio Stranieri'nin önünde bulunan uzun kuyruktaki insanlar, farklı dillerden uğultular çıkarıyorlardı. "Adamı getirdiler efendim" dedi nöbetçilerden biri Brunetti'yi görünce.

"Kimi?" diye sordu umutlanmaya cesaret edemeden.

"Malfatti'yi."

"Nasıl?"

"Annesinin evinde bekleyen adamlar. Yaklaşık yarım saat kadar önce kapıda belirmiş, onlar da daha annesi içeri alamadan yakalamışlar."

"Sorun çıkmış mı?"

"Oradaki adamlardan biri, onları görünce kaçmaya çalıştığını söyledi, ama dört kişi olduklarını anlar anlamaz vazgeçmiş ve sessizce gelmiş."

"Dört kişi mi?"

"Evet efendim. Vianello arayıp daha fazla adam göndermemizi söyledi. Malfatti göründüğünde onlar da tam geliyorlarmış. İçeri girecek vakitleri bile olmamış, oraya varmışlar, onu kapıda görmüşler."

"Şimdi nerede?"

"Vianello onu hücreye kapattırdı."

"Gidip göreyim."

Brunetti hücreye girince Malfatti kendisini basamaklardan aşağıya atan adam olarak Brunetti'yi hemen tanıdı, fakat Brunetti'yi özellikle düşmanca karşılamadı.

Brunetti duvardan bir sandalye çekti ve Malfatti'nin karşısına oturdu, Malfatti ranzanın üzerinde sırtını duvara dayamış uzanıyordu. Kısa boylu, sık, kahverengi saçlı, tıknaz bir adamdı, yüz hatları hiç akılda kalmayacak kadar sıradandı. Bir muhasebeciye benziyordu, katile değil.

"Ee?" diye başladı Brunetti.

"Ee ne?" Malfatti'nin sesi tamamen doğaldı.

"Yani bu işi kolay yoldan mı yapmak istersin, zor yoldan mı?" diye sordu Brunetti soğukkanlı bir şekilde, tıpkı televizyondaki polisler gibi.

"Zor yol neymiş?"

"Bu konuda hiçbir şey bilmediğini söylemek."

"Hangi konuda?" diye sordu Malfatti.

Brunetti dudaklarını sıkıp bir an pencereye baktı, sonra tekrar Malfatti'ye döndü.

"Kolay yol nedir?" diye sordu Malfatti uzun bir süre sonra.

"Neler olduğunu bana anlatman." Malfatti daha bir kelime etmeden Brunetti açıkladı: "Kiraları kastetmiyorum. Onun şimdi önemi yok, zaten hepsi ortaya çıkacak. Cinayetleri kastediyorum. Hepsini. Dördünü de."

Malfatti yatağın üzerinde azıcık kıpırdandı, Brunetti de onun bu rakamı sorgulayacağını düşündü, ama sorgulamadı.

"Sayılan bir adam" diye devam etti Brunetti, kim olduğunu açıklama gereği duymadı; "Sonunda onun sözü seninkine karşı olacak, tabii onu sana ve cinayetlere bağlayacağın bir şeyin yoksa." Burada durdu, fakat Malfatti bir şey demedi. "Kabarık bir sabıka kaydın var" diye devam etti Brunetti; "Cinayete teşebbüs, şimdi de cinayet." Malfatti bir şey diyemeden Brunetti tamamen sohbet havasında devam etti: "Ravanello'yu senin öldürdüğünü ispat etmek sorun olmaz." Malfatti'nin şaşkın bakışına cevap olarak açıkladı: "Yaşlı kadın seni görmüş." Malfatti başını çevirdi.

"Hâkimler de polis öldüren insanlardan nefret eder, özellikle de kadın polisleri. O yüzden hüküm giymen dışında başka bir yol göremiyorum. Hâkimler bana ne düşündüğümü sormak zorunda" dedi, Malfatti can kulağıyla dinliyor mu diye bir an durdu. "Sorduklarında ben de Porto Azzurro'yu önereceğim."

Bütün suçlular bu hapishanenin adını bilirdi, İtalya'daki en kötü hapishaneydi ve o güne kadar kimse kaçmamıştı; Malfatti gibi katı bir adam bile sarsıldığını gizleyemedi. Brunetti bir an bekledi, fakat Malfatti bir şey demeyince ekledi: "Söylediklerine göre fareler mi, yoksa kediler mi büyük, belli olmuyormuş." Yine durdu.

"Peki sana anlatırsam?" diye sonunda konuştu Malfatti.

"Hâkimlere bunu dikkate almalarını öneririm."

"O kadar mı?"

"O kadar." Brunetti de polis öldüren insanlardan nefret ederdi.

Malfatti'nin karar vermesi bir saniyesini aldı. "*Va bène*"* dedi, "fakat bunu gönüllü olarak yaptığımın kaydedilmesini istiyorum. Beni tutuklar tutuklamaz her şeyi anlatmayı kendiliğimden istediğimin kayda geçmesini istiyorum."

Brunetti ayağa kalktı. "Bir sekreter getireyim" dedi ve hücrenin kapısına gitti. Koridorun sonundaki masada oturan genç bir adama işaret edince odaya elinde teyp ve not defteriyle geldi.

Hazır oldukları zaman Brunetti başladı: "Lütfen adını, doğum tarihini ve şimdiki ikametini söyle."

"Malfatti, Pietro. 28 Eylül 1962. Castello 2316."

Bir saat böyle devam edildi. Hikâyede gittikçe tırmanan bir dehşet olmasına rağmen Malfatti'nin sesinde bu ilk sorulara verdiğinden büyük bir değişiklik olmadı.

İlk fikir Ravanello'nun da olabilirdi, Santomauro'nun da; Malfatti hiçbir zaman sorma gereği duymamıştı. İsmini Via Cappuccina'daki adamlardan almışlardı ve kârdan yüzde alma karşılığında her ay onlar adına paraları toplamak isteyip istemeyeceğini sormak için temas kurmuşlardı. Vaat ettiklerini alma konusunda hiç kuşku duymamıştı, sadece alacağı yüzde konusunda tereddütü vardı. Yüzde on ikide anlaştılar, fakat onların o kadar yükseğe çıkması için bir saat sıkı bir pazarlığa girişmişti.

Malfatti *Lega*'nın meşru gelirlerinden bir kısmının onun vereceği isimlere çek olarak ödenmesi önerisini, kendi payını artırma umuduyla yapmıştı. Brunetti bu plandaki Malfatti'nin grotesk gururunu yarıda kesip sordu: "Mascari bunu ne zaman keşfetti?"

"Üç hafta önce. Ravanello'ya gidip hesaplarda bir terslik olduğunu söylemiş. Ravanello'nun bunu bildiği hiç aklına gelmemişti, Santomauro olduğunu sanıyordu. Budala." Malfatti küçümseyerek tükürdü. "Eğer isteseydi onlardan üçte birini alırdı, zahmetsiz alırdı." Bir Brunetti'ye, bir sekretere bakıp duyduğu tiksintiyi paylaşmak istiyordu.

"Peki sonra?" diye sordu Brunetti, tiksintisini kendine saklayarak.

* (İtl.) "Pekâlâ". (ç.n.)

"Olaydan yaklaşık bir hafta önce Santomauro'yla Ravanello yanıma geldiler. Onu başımızdan atmamı istiyorlardı, ama onların nasıl olduklarını bildiğim için bana yardım etmezlerse yapamayacağımı söyledim. Ben budala değilim." Yine onay için onlara baktı. "Böyle insanlarla işlerin nasıl olduğunu bilirsiniz. Onlar için bir iş yaparsınız, ama sonra onlardan asla kurtulamazsınız. Güvende olmanın en iyi yolu onların da ellerini bulaştırmaktır."

"Onlara bunu mu söyledin?" diye sordu Brunetti.

"Bir anlamda. Onlara yapacağımı, ama planı kurmada yardım etmeleri gerektiğini söyledim."

"Nasıl yaptılar?"

"Crespo'ya arattılar ve *Lega*'nın kiraladığı daireler hakkında bilgi aradığını duyduğunu ve kendisinin de o dairelerden birinde oturduğunu söylettiler. Liste Mascari'nin elindeydi, o yüzden kontrol edebilirdi. Mascari ona o akşam Sicilya'ya hareket edeceğini söyleyince –biz biliyorduk– Crespo vereceği başka bilgiler de olduğunu, havaalanına giderken uğrayabileceğini söyledi."

"Ve?"

"Kabul etti."

"Crespo orada mıydı?"

"Yok, hayır" dedi Malfatti nefretle burun kıvırarak; "O narin piçin tekiydi. Hiç karışmak istemiyordu. O yüzden ayrıldı –muhtemelen kaldırımlara erkenden sürtmeye gitti–. Biz de Mascari'yi bekledik. Saat yedi sularında geldi."

"Ne oldu?"

"İçeriye ben aldım. Beni Crespo sandı, sanmaması için sebep yoktu ki. Ona oturmasını söyleyip bir içki ikram etmek istedim, ama o, uçağa yetişmesi gerektiğini ve acelesi olduğunu söyledi. Ona tekrar bir içki isteyip istemediğini sordum; hayır deyince, ben bir tane istediğimi söyleyip arkasından içkilerin olduğu masaya yürüdüm. İşte o zaman yaptım."

"Ne yaptın?"

"Ona vurdum."

"Neyle?"

"Demir bir çubukla. Bugün elimde olanla. Çok iyidir."

"Kaç kere vurdun?"

"Sadece bir kere. Crespo'nun mobilyası üzerine kan sıçrasın is-

temedim. Ayrıca onu öldürmek de istemedim. Onların yapmasını istedim."

"Peki yaptılar mı?"

"Bilmiyorum. Yani, hangisinin yaptığını bilmiyorum. Yatak odasındaydılar. Onları çağırdım ve onu banyoya götürdük. O zaman hâlâ yaşıyordu; inlemesini duyuyordum."

"Neden banyoya?"

Malfatti'nin bakışından Brunetti'nin zekâsını abartmış olmasından şüphelendiği anlaşılıyordu. "Kan yüzünden." Uzun bir sessizlik oldu, Brunetti bir şey demeyince Malfatti devam etti: "Onu yere yatırdık, ben geri dönüp demir çubuğu aldım. Santomauro durmadan yüzünü dağıtmamız gerektiğini söylüyordu –her şeyi planlamıştık, yap-boz gibi her şeyi bir araya koymuştuk, onun tanınmaması gerektiğini söyledi, böylece bankadaki kayıtları değiştirmek için yeterince zaman olacaktı. Her neyse, yüzünü dağıtmamız gerekir deyip durdu, ben de demiri ona verip kendisinin yapmasını söyledim. Sonra tekrar salona geçip bir sigara içtim. Döndüğümde iş bitmişti."

"Ölmüş müydü?"

Malfatti omzunu silkti.

"Ravanello'yla Santomauro mu öldürdü onu?"

"Ben payıma düşeni yapmıştım."

"Sonra ne oldu?"

"Onu soyup bacaklarını tıraş ettik. Tanrım ne kadar uğraştık."

"Evet, tahmin ederim" dedi Brunetti; "Peki sonra ne oldu?"

"Makyaj yaptık." Malfatti bir an düşünerek durdu. "Yok, yanıldım. Onu yüzüne vurmadan önce yaptılar. Birisi, daha kolay olacağını söyledi. Sonra tekrar elbiselerini giydirip sarhoşmuş gibi dışarıya çıkardık. Ama sıkıntıya gerek yoktu; kimse bizi görmedi. Ravanello'yla, aşağıya Santomauro'nun arabasına taşıyıp tarlaya götürdük. Orada neler olduğunu biliyordum, oraya atmanın iyi olacağını düşündüm."

"Ya giysiler? Onları nerede değiştirdiniz?"

"Marghera'ya vardığımız zaman. Arka koltuktan çekip soyduk. Sonra da o giysileri üzerine giydirdik, o kırmızı elbiseyi falan; sonra onu tarlanın öteki yanındaki bir yere taşıyıp bıraktım. Bulunması geciksin diye bir çalılığın altına soktum." Malfatti bir an hafıza-

sını yoklamak için durdu. "Ayakkabılarından biri çıktı ve Ravanello onu benim cebime sokuşturdu. Ben de yanına attım. Onlar Ravanello'nun fikriydi, ayakkabılar galiba."

"Giysilerini ne yaptınız?"

"Crespo'nun evine dönerken bir yerde durup çöp tenekesine attım. Sorun olmadı; üzerlerinde kan yoktu. Çok dikkatliydik. Başını bir poşete sarmıştık."

Genç memur öksürdü, fakat sesi kayda geçmesin diye başını çevirmişti.

"Peki sonra?"

"Daireye geri döndük. Santomauro her yeri temizledi. Mestre'ye geldiğiniz geceye kadar onlardan bir haber almadım."

"O kimin fikriydi?"

"Benim değil. Ravanello beni arayıp olanları açıkladı. Sanırım eğer sizden kurtulursak soruşturmanın duracağını umuyorlardı." Malfatti burada iç çekti. "Onlara işlerin öyle yürümediğini anlatmaya çalıştım, sizi öldürmekle bir şeyin değişmeyeceğini söyledim. Yardım etmem için ısrar ettiler."

"Sen de kabul ettin."

Malfatti başıyla evet dedi.

"Cevap vermeniz gerekiyor Signore Malfatti, yoksa teybe geçmez" diye açıkladı soğukkanlı bir şekilde.

"Evet, kabul ettim."

"Kararını ne değiştirdi de onu yapmaya karar verdin?"

"Yeterince para verdiler."

Genç memur orada olduğu için Brunetti hayatının ne kadar ettiğini sormadı. Zamanla ortaya çıkardı.

"Bizi yoldan atmaya çalışan arabayı sen mi kullanıyordun?"

"Evet." Malfatti uzun bir süre sustu ve sonra ekledi: "Arabada yanınızda bir kadın olduğunu bilseydim herhalde yapmazdım. Kadın öldürmek uğursuzluktur. İlk kez yaptım. Gördünüz mü, uğursuzlukmuş, değil mi?"

"Muhtemelen senden çok kadın için daha büyük uğursuzluk Signore Malfatti" diye cevapladı Brunetti, fakat Malfatti tepki vermeden önce Brunetti bir soru daha sordu: "Ya Crespo? Onu sen mi öldürdün?"

"Hayır, onunla bir ilgim yok. Ben Ravanello'yla arabadaydım.

Santomauro'yu Crespo'yla bıraktım. Oraya döndüğümüzde iş bitmişti."

"Santomauro sana ne söyledi?"

"Hiçbir şey. O konuda hiçbir şey. Bize sadece olduğunu söyledi, sonra bana gözlerden uzak durmamı, mümkünse Venedik'ten gitmemi söyledi. Gidecektim, ama şimdi galiba şansım kalmadı."

"Ya Ravanello?"

"Oraya bu sabah gittim, siz benim yerime geldikten sonra." Malfatti burada durdu, Brunetti de şimdi ne yalan hazırladığını merak ediyordu.

"Ne oldu?" diye üsteledi Brunetti.

"Ona polisin peşimde olduğunu söyledim. Şehirden çıkıp başka bir yere gitmek için paraya ihtiyacım olduğunu söyledim. Ama paniğe kapıldı. Her şeyi mahvettiğimi söyleyerek bağırmaya başladı. İşte o zaman çekti bıçağı."

Brunetti bıçağı görmüştü. Bir bankacının üzerinde sustalı taşıması garipti, ama bir şey demedi.

"Onunla üzerime geldi. İyice aklını kaçırmıştı. Bıçağı kapmak için kavga ettik, sanırım üstüne düştü." Tabii dedi Brunetti kendi kendine. İki kere. Göğsünün üzerine.

"Peki sonra?"

"Sonra annemin evine gittim. Adamların beni işte orada buldu." Malfatti sustu, odadaki tek ses kayıt cihazının hırıltısıydı.

"Paraya ne oldu?" diye sordu Brunetti.

"Ne?" dedi Malfatti, bu ani adım değiştirmeye şaşırmıştı.

"Para. Bütün kiralardan kazanılan paraya."

"Ben kendiminkini harcadım, her ay harcadım. Ama onların elde ettiklerinin yanında benimkinin lafı olmazdı."

"Sen ne kadar aldın?"

"Dokuz on milyon arası bir şey."

"Onların parayla ne yaptıklarını biliyor musun?"

Malfatti bir an durdu, sanki bu konuda hiç düşünmemiş gibi. "Sanırım Santomauro kendi payının büyük bir kısmını oğlanlara harcadı. Ravanello'ysa, onu bilmiyorum. Parasını yatırımda değerlendiren insanlara benziyordu." Malfatti'nin ses tonu bunu müstehcen bir şey haline sokmuştu.

"Bu konuda ya da bu adamlarla ilişkin hakkında söyleyecek

başka bir şeyin var mı?"

"Sadece şu ki, Mascari'yi öldürme fikri onlarındı, benim değil. Ben de onlara uydum, ama onların fikriydi. Kiralar ortaya çıktığında kaybedecek çok şeyim yoktu, o yüzden onu öldürmem için bir sebep yoktu." Şurası açıktı ki, eğer kaybedecek herhangi bir şeyi olduğuna inanmış olsaydı Mascari'yi öldürmek için hiç tereddüt etmezdi, fakat Brunetti bir şey demedi.

"Hepsi bu kadar" dedi Malfatti.

Brunetti kalkıp genç memura yanında gelmesi için işaret etti. "Bunları yazıya geçirteceğim, sen de imzalarsın."

"Acele etmenize gerek yok" dedi Malfatti ve güldü; "Bir yere gittiğim yok."

29 Bir saat sonra Brunetti yazıya dökülmüş ifadenin üç kopyasını Malfatti'ye getirdi, o da ifadeyi tekrar okumaya gerek görmeden imzaladı. "Ne imzaladığını bilmek istemez misin?" diye sordu Brunetti.

"Önemi yok" diye cevapladı Malfatti, hâlâ ranzadan kalkmak için aldırış etmeden. Brunetti'nin kâğıtla verdiği kalemi salladı. "Ayrıca, buna herhangi bir kimsenin inanacağını düşünmek için de bir sebep yok."

Aynı şey Brunetti'nin de aklına gelmiş olduğu için bu noktayı tartışmadı.

"Şimdi ne olur?" diye sordu Malfatti.

"Önümüzdeki birkaç gün içinde bir duruşma olur ve sulh hâkimi kefalet imkânı verilmeli mi diye karar alır."

"Sizin görüşünüzü sorar mı?"

"Muhtemelen."

"Ve?"

"Aksi kararı savunurum."

Malfatti kalemin ucu boyunca elini uzattı ve sonra tersinden tutup Brunetti'ye verdi.

"Biri anneme haber verecek mi?" diye sordu.

"Birine arattırırım."

Malfatti omzunu silkti, yastıktan aşağıya kayıp gözlerini kapadı.

Brunetti hücreden ayrılıp iki merdiven katı yukarıya, Signorina Elettra'nın küçük odasına çıktı. Bugün, Vatikan sınırları içinde nadiren görülen kırmızı bir tonda giyinmişti, Brunetti'yse bunu can sıkıcı bulmuştu, ruh haline uymuyordu. Sekreter gülümsedi, Brunetti'nin ruh hali biraz gevşedi.

"İçeride mi?" diye sordu Brunetti.

"Bir saat kadar önce geldi, ama şu anda telefonda ve bana araya girmememi söyledi, ne olursa olsun."

Brunetti bu şekilde olmasını tercih ederdi, Malfatti'nin itiraflarını okurken Patta'nın yanında olmak istemiyordu. İtirafların bir kopyasını kızın masasının üzerine bıraktı ve şöyle dedi: "Telefonla işi biter bitmez bunu ona verir misiniz?"

"Malfatti mi?" diye sordu, bariz bir merakla kâğıda bakarak.

"Evet."

"Nerede olacaksınız?"

Bu sorulunca Brunetti birden zamanı ve mekânı unuttuğunu fark etti, saatin kaç olduğunu hiç bilmiyordu. Saatine göz atınca beş olduğunu gördü, fakat saatin onun için bir önemi yoktu. Karnı acıkmamıştı, sadece susuz ve acınacak halde yorgundu. Patta'nın nasıl tepki vereceğini düşündü; bu, susuzluğunu artırdı.

"Gidip bir şeyler içeceğim, sonra da odamda olurum."

Dönüp çıktı; kızın itirafı okuyup okumadığı umurunda değildi; hissettiği susuzluk, sıcak ve bütün gün terin buharlaştığı tenindeki belirsiz, tanecikli doku dışında hiçbir şeyin umurunda olmadığını fark etti. Elinin tersini ağzına götürüp yaladı, bu acı tadı almak neredeyse hoşuna gitmişti.

Bir saat sonra Patta'nın çağırmasıyla odasına gitti ve masada eski Patta'yı buldu: Bir gecede beş yıl gençleşmiş ve beş kilo almış gibi görünüyordu.

"Otursana Brunetti" dedi Patta. Patta itirafı alıp altı sayfalık kâğıdın altlarını masasına vurarak düzeltti.

"Şimdi okudum" dedi. Brunetti'ye şöyle bir bakıp kâğıtları masasına yatırdı; "Ona inanıyorum."

Brunetti hiçbir duygu göstermemek için konsantre oldu. Patta'nın karısı bir şekilde *Lega*'ya karışmıştı. Santomauro Patta'nın

iktidara gelmeyi umduğu bir şehirde siyasi bir öneme sahip bir şahsiyetti. Brunetti Patta'yla birazdan yapacakları konuşmada adaletin ya da yasaların hiçbir rolünün olmayacağını anladı. Bir şey demedi.

"Fakat başka kimsenin inanacağını sanmam" diye ekledi, Brunetti'yi aydınlığa doğru götürmeye başlamıştı. Brunetti'nin hiçbir şey söylemeyeceği iyice anlaşılınca, Patta devam etti: "Bu öğleden sonra birtakım telefonlar geldi."

Bunlardan birinin Santomauro'dan mı olduğunu sormak çok kolaya kaçmak olurdu, o yüzden Brunetti sormadı.

"Sadece Avvocato Santomauro aramadı, aynı zamanda belediye meclisinin iki üyesiyle de uzun uzun konuştum, ikisi de avvocatonun arkadaşı ve siyasi ortaklarıydı." Patta koltuğuna çekilip ayak ayak üstüne attı. Brunetti bir ayakkabının parıldayan ucunu ve ince, mavi bir çorabın bir kısmını görebiliyordu. Patta'nın yüzüne baktı. "Dediğim gibi, kimse bu adama inanmayacak."

"Doğruyu söylüyor olsa da mi?" diye sonunda sordu Brunetti.

"Özellikle de doğruyu söylüyorsa. Bu şehirdeki hiç kimse bu adamın onu yapmakla suçladığı şeyleri yapabilecek biri olduğuna inanmaz."

"Siz inanmakta hiç güçlük çekmemiş görünüyorsunuz amirim."

"İş Signore Santomauro'ya gelince ben tarafsız bir tanık sayılmam" dedi Patta, böylelikle Brunetti'nin önüne, kâğıtları masasının üzerine koyduğu doğallıkla kendi hakkındaki bir bilgiyi sermişti.

"Santomauro size ne söyledi?" diye sordu Brunetti, gerçi neler olmuş olacağını önceden düşünmüştü.

"Eminim, ne söylediğini anlamışsındır" dedi Patta yine Brunetti'yi şaşırtarak; "Bunun Malfatti'nin suçu paylaştırmak ve kendi sorumluluğunu en aza indirmek çabasından başka bir şey olmadığını; bankadaki kayıtların yakından incelenmesi durumunda hepsinin Ravanello'nun işi olduğunun kesinlikle görüleceğini; kendisinin, yani Santomauro'nun, bunlardan herhangi biriyle, ne çifte kiralarla ne de Mascari'nin ölümüyle hiç ilgisi olmadığını söyledi."

"Öteki ölümlerle ilgili herhangi bir şey söyledi mi?"

"Crespo'yla ilgili mi?"

"Evet ve Maria Nardi."

"Hayır, tek kelime etmedi. Onu Ravanello'ya bağlayan bir şey de yok."

"Malfatti'yi Ravanello'nun evinden merdivenlerden kaçarken gören bir kadın var."

"Anlıyorum" dedi Patta, bacaklarını çözüp ileriye uzanarak. Sağ elini Malfatti'nin itiraflarına koydu. "Bunun bir değeri yok" dedi sonunda, Brunetti de böyle söyleyeceğini biliyordu.

"Duruşmada bunu kullanmayı deneyebilir, ama hâkimlerin inanacağını sanmam. Kendini Ravanello'nun cahil kuklası olarak sunsa daha kârlı olur." Evet, bu muhtemelen doğruydu. Bunların arkasında Malfatti'nin olduğunu düşünecek hâkim mevcut değildi. Ve bütün bunlarda Santomauro'nun herhangi bir şekilde payı olduğunu düşünecek hâkim ise hayal bile edilemezdi.

"Bu, onlar hakkında hiçbir şey yapmayacağınız anlamına mı geliyor?" diye sordu Brunetti, çenesiyle Patta'nın masasında duran kâğıtları göstermişti.

"Senin aklına yapılacak başka bir şey gelmiyorsa, evet" dedi Patta, Brunetti sesinde alay aradıysa da boşunaydı.

"Hayır, yok" dedi Brunetti.

"Ona dokunamayız" dedi Patta; "Adamı tanıyorum. Bu işe karışan insanların hiçbiri tarafından görülmeyecek kadar ihtiyatlı."

"Via Cappuccina'daki oğlanlar da mı görmemiş?"

Patta'nın tiksintiden ağzı büzüldü. "O yaratıklarla bağlantısı tamamen şartlarla ilgili. O konuda sunulacak delili hiçbir hâkim dinlemez. Ne kadar nefret verici bir davranışı olursa olsun, bu onun özel meselesi."

Brunetti ihtimalleri düşünmeye başladı: *Lega*'nın dairelerini kiralamış olan fahişelerden yeteri sayıda insan Santomauro'nun onların hizmetlerinden yararlandığına tanıklık ederse; Crespo'yu görmeye gittiğinde orada olan adamı bulabilirse; Santomauro'nun çifte kira ödeyen insanlardan biriyle görüşme yaptığına dair bir delil bulunabilirse...

Patta bütün bunları yarıda kesti. "Hiç kanıt yok Brunetti. Her şey itirafçı bir katilin sözüne dayanıyor." Patta kâğıtlara parmaklarıyla vurdu. "Bu cinayetlerden sanki bir paket sigara almaya gidecekmiş gibi bahsediyor. Santomauro'yu suçlayınca hiç kimse ona inanmaz, hiç kimse."

Brunetti birden çok yorgun düştüğünü hissetti. Gözleri sulandı ve gözlerini açık tutabilmek için mücadele etmesi gerekti. Elini sağ gözüne götürerek sanki bir toz zerreciği varmış gibi yaptı, bir iki saniye gözlerini kapadı ve tek eliyle ovuşturdu. Gözlerini tekrar açtığında Patta'nın ona tuhaf tuhaf baktığını gördü. "Sanırım, eve gitmen gerek Brunetti. Bu konuda yapılacak başka bir şey yok."

Brunetti ayağa kalktı, Patta'ya başıyla selam verdi ve odadan çıktı. Oradan, odasını atlayarak doğru eve gitti. Evin içinde telefon fişini duvardan çekti, uzun uzun sıcak bir duş aldı, bir kilo şeftali yedi ve yatağa gitti.

30

Brunetti on iki saat uyudu, derin ve rüyasız geçen uykudan sonra zinde ve çevik bir halde uyandı. Çarşaf sırılsıklam olmuştu, fakat gece terlediğinin farkında değildi. Mutfakta cezveyi doldururken, önceki gece kâsede bıraktığı şeftalilerden üçünün üzerinde yumuşak, yeşil tüyler oluştuğunu gördü. Onları lavabonun altındaki çöp kutusuna attı, ellerini yıkadı ve kahveyi ocağa koydu.

Aklı ne zaman Santomauro'ya ya da Malfatti'nin itiraflarına gitse kaçınıyor ve onun yerine yaklaşan hafta sonunu düşünüyor, Paola'nın yanına dağlara gitmek için yemin ediyordu. Onun dün gece neden aramadığını merak etti ve bu düşünce birden, kendine acıma hissinin yankılı tellerine vurdu: Kendisi bu pis kokulu cehennem sıcağında ter dökerken, o *The Sound of Music*'teki o moron gibi tepelerde güle oynaya, hoplayıp zıplıyordu. Ama sonra telefonun fişini çektiğini hatırlayınca utandı. Onu özlemişti. Hepsini özlemişti. En kısa zamanda oraya gidecekti.

Bu kararla ruh hali düzeldi, Questura'ya gitti, orada gazetelerde Malfatti'nin tutuklanma haberlerini okudu, hepsi de ana bilgi kaynağı olarak Müdür Yardımcısı Giuseppe Patta'dan söz ediyordu. Müdür yardımcısından çeşitli yerlerde "tutuklamayı yöneten" ve "Malfatti'nin itiraflarını alan" diye söz ediliyordu. Gazeteler Banca di Verona skandalındaki suçu son müdürü Ravanello'nun üzerine atıyor ve okurun kafasında hiçbir şüpheye yer bırakmayacak biçimde, önceki müdürün öldürülmesinden de onu sorumlu tutuyor-

du, kendisi de daha sonra gaddar suç ortağı Malfatti'nin kurbanı olmuştu. Santomauro'nun adı sadece *Corriere della Sera*'da geçiyordu; gazetenin söylediğine göre, Santomauro, kendisinin de hizmet etmekten çok onur duyduğu ulu amaçlar ve yüce ilkelerin suiistimal edilmesindeki şaşkınlığı ve üzüntüyü dile getiriyordu.

Brunetti Paola'yı aradı ve cevabın hayır olacağını bildiği halde gazeteleri okuyup okumadığını sordu. Paola da gazetelerde ne olduğunu sorunca, ona olayın bittiğini ve gelince her şeyi anlatacağını söyledi. Tahmin ettiği gibi Paola daha fazla bilgi vermesini istedi, ama Brunetti acelesi olmadığını söyledi. Paola konunun değişmesine razı olunca Brunetti ondaki azim eksikliğine birden öfke duydu; bu olay neredeyse hayatına mal olmuyor muydu?

Brunetti sabahın geri kalan kısmını, Malfatti'nin itiraflarında doğruyu söylediğine inandığını ortaya koyan beş sayfalık bir ifade hazırlamakla geçirdi; Mascari'nin cesedinin bulunduğu zamandan Malfatti'nin tutuklandığı zamana kadar olan her şeyin bir de kendi tarafından son derece detaylı ve sıkı bir şekilde gerekçelendirilmiş öyküsünü anlattı. Öğle yemeğinden sonra iki kere baştan sona okudu ve her şeyin nasıl kendi kuşkuları dışındaki bir şeye dayanamayacağını gördü: Santomauro'yu suçlardan herhangi biriyle ilintilendiren en küçük bir maddi kanıt yoktu, dünyaya *Lega*'nın en yücelerdeki ahlâki doruklarından bakan Santomauro gibi bir adamın açgözlülük ya da şehvet veya şiddet gibi bayağı şeylere karıştığına birilerinin inanması da mümkün değildi. Ama yine de odasının bir köşesindeki küçük bir masada duran Olivetti standart daktilosunda her şeyi yazdı. Tamamlanan kâğıtlara, beyaza boyanmış düzeltmelere bakıp odasına bir bilgisayar için dilekçe yazmalı mı diye düşündü. Birden bu düşüncelere daldı, nereye koyulabilirdi, kendisinin bir yazıcısı olabilir miydi, yoksa yazdığı her şeyin çıktısı sekreterin odasında mı alınacaktı, bu düşünceyi sevmedi.

Vianello kapıya vurup yanında kısa boylu, iyice bronzlaşmış, buruşuk pamuk takım elbiseli bir adamla içeri girdiğinde hâlâ bunları düşünüyordu. "Commissario" diye sivillerin yanında kullanmayı benimsediği resmi tonla başladı çavuş: "Size Luciano Gravi'yi takdim edeyim."

Brunetti Gravi'ye yaklaşıp elini uzattı. "Tanıştığımıza sevindim Signore Gravi. Size ne şekilde yardımcı olabilirim?" Adamı masa-

ya doğru alıp önündeki sandalyeyi işaret etti. Gravi odanın etrafına baktı ve sonra sandalyeye oturdu. Vianello yanındaki sandalyeye oturdu, bir an Gravi konuşacak mı diye durdu, konuşmayınca açıklamaya başladı:

"Commissario, Signore Gravi, Chioggia'da bir ayakkabı mağazasının sahibi."

Brunetti adama yeni bir ilgiyle baktı. Ayakkabı mağazası.

Vianello Gravi'ye dönüp elini sallayarak konuşmaya davet etti. "Tatilden yeni geldim" diye başladı Gravi, Vianello'ya konuşuyordu, fakat Vianello Brunetti'ye dönünce o da ona doğru baktı. "İki haftadır Puglia'daydım. Ferragosto zamanı dükkânı açmanın hiç anlamı yok. Kimse ayakkabı almak istemiyor. Aşırı sıcak. O yüzden biz de her yıl üç hafta kapatırız ve karımla tatile gideriz."

"Ve yeni döndünüz."

"Aslında iki gün önce döndüm, fakat mağazaya ancak dün gittim. Kartpostalı da işte o zaman buldum."

"Kartpostal mı Signore Gravi?" diye sordu Brunetti.

"Dükkânımda çalışan kızdan. Nişanlısıyla Norveç'te tatilde. Adam sizinle çalışıyor, sanırım Giorgio Miotti." Brunetti başıyla onayladı; Miotti'yi tanıyordu. "İşte, dediğim gibi, Norveç'teler, kız da bana polisin bir çift kırmızı ayakkabının peşinde olduğunu yazmış." Tekrar Vianello'ya döndü. "Ne konuştular da onlar böyle düşündü bilmiyorum, fakat kız kartın altına Giorgio'nun sizin bir çift kırmızı saten, büyük numara kadın ayakkabısı satın almış olabilecek birini aradığınızı söylediğini yazmış."

Brunetti nefesini tuttuğunu fark etti ve kendini rahatlamaya ve normal şekilde nefes almaya zorladı. "Peki o ayakkabıları siz mi sattınız Signore Gravi?"

"Evet, sattım, yaklaşık bir ay kadar önce. Bir adama." Burada durdu, polislerin bir adamın o ayakkabıları almasının ne kadar garip olduğu şeklinde bir yorum yapmalarını bekledi.

"Bir adam mı?" diye mecburen sordu Brunetti.

"Evet, onları *carnavale* için istediğini söyledi. Ama karnavala daha bir yıl var. O sırada tuhaf buldum, ama ayakkabıları satmak istiyordum, çünkü bir tanesinin sateni topuktan yırtılmıştı. Sol teki galiba. Her neyse, onlar indirimdeydi, o da satın aldı. Elli dokuz bin liret, yüz yirmiden inmiş hali. Gerçekten iyi fiyat."

"Eminim öyledir Signore Gravi" diye ona katıldı Brunetti. "Ayakkabıları tekrar görseniz hatırlayabilir misiniz acaba?"

"Sanırım. İndirimli fiyatı bir tanesinin tabanına yazmıştım. Orada olabilir."

Brunetti Vianello'ya döndü. "Çavuş, gidip o ayakkabıları laboratuvardan alabilir misin? Signore Gravi'nin bir bakmasını istiyorum."

Vianello başıyla onaylayıp odadan çıktı. Vianello gidince adam tatilinden bahsetti, Adriyatik'teki suyun, yeterince güneye giderseniz ne kadar temiz olduğunu anlattı. Brunetti dinledi, gerektiğini düşündüğü yerde gülümsedi, Gravi ayakkabıları teşhis etmeden, satın alan adamı tarif etmesini istememek için kendini tuttu.

Birkaç dakika sonra Vianello döndü, ayakkabılar temiz delil poşetindeydi. Poşeti Gravi'ye verdi, o da poşeti açmak için hiçbir girişimde bulunmadı. Ayakkabıları poşetin içinde çevirdi, önce ilkini sonra ötekini ters çevirip tabanına baktı. Yakınına getirdi, gülümsedi ve poşeti Brunetti'ye uzattı. "İşte, orada. İndirimli fiyatı. Kurşun kalemle yazmıştım, satın alan isterse silsin diye. Ama hâlâ görünüyor, işte burda." Tabandaki silik kurşun kalem çizgilerini gösterdi.

Brunetti sonunda soruyu sordu. "Bu ayakkabıları satın alan adamı tarif edebilir misiniz Signore Gravi?"

Gravi sadece bir saniye durdu ve sonra sordu, sesi yetkili birinin karşısında saygılıydı: "Commissario, bu adamla neden ilgilendiğinizi söyleyebilir misiniz?"

"Devam eden bir soruşturmada bize önemli bilgiler verebileceğini sanıyoruz" dedi Brunetti, adama hiçbir şey söylemeden.

"Evet, anlıyorum" diye cevapladı Gravi. Bütün İtalyanlar gibi yetkililerin söylediklerinden bir şey anlamamaya alışmıştı. "Sizden gençti galiba, ama çok değil. Koyu saçlı. Bıyığı yoktu." Belki kendi dediğini duyunca tarifinin ne kadar belirsiz olduğunu anlamıştı. "Yani takım elbiseli herhangi bir adam gibiydi. Ne çok uzundu ne de kısa."

"Bazı fotoğraflara bakmak ister misiniz Signore Gravi?" diye sordu Brunetti. "Belki adamı hatırlamanıza yardım eder?"

Gravi ağzını kocaman açarak gülümsedi, her şeyi tıpkı televizyondaki gibi bulunca rahatlamıştı. "Elbette."

Brunetti başıyla Vianello'ya işaret etti, o da aşağıya inip çabu-

cak dönerek iki klasör dolusu sabıka fotoğrafı getirdi, aralarında Malfatti'nin de olduğunu Brunetti biliyordu.

Gravi, Vianello'dan ilk klasörü alıp Brunetti'nin masasına yatırdı. Teker teker fotoğrafları açtı, baktıklarını ayrı bir yere yüzüstü koyuyordu. Vianello ve Brunetti bakarlarken Malfatti'nin resmini diğerleriyle birlikte yüzüstü koydu ve resimler bitene kadar devam etti. Başını kaldırıp baktı. "Burada yok, onu andıran biri bile yok."

"Bize nasıl biri olduğu hakkında biraz daha net bir fikir verebilir misiniz signore?"

"Söyledim ya commissario, takım elbiseli bir adam. Bütün bu adamlar" dedi önünde duran fotoğraf yığınını göstererek, "şey, hepsi katile benziyor." Vianello belli etmeden Brunetti'ye baktı. Bunlar arasına karıştırılmış üç polisin fotoğrafı da vardı, biri de Memur Alvise'ydi. "Dedim ya, takım elbiseliydi" diye tekrarladı Gravi. "Bizlerden birine benziyordu. Yani her gün işine giden biri. Büroda çalışan. Hem okumuş biri gibi konuşuyordu, hapis kaçkını gibi değil."

Bu siyasi nahiflik, Brunetti'ye bir an Signore Gravi'nin gerçekten İtalyan olup olmadığını düşündürttü. Vianello'ya başıyla işaret etti, o da masada ikinci klasörü koyduğu yerden alıp Gravi'ye verdi.

Bu iki polis seyrederken adam daha küçük fotoğraf destesini teker teker elden geçirmeye başladı. Ravanello'nun resmine geldiğinde durup Brunetti'ye baktı ve resmi göstererek, "Dün öldürülen bankacı, değil mi?" diye sordu.

"Ayakkabıları satın alan adam o değil mi Signore Gravi?" diye sordu Brunetti.

"Hayır, tabii ki değil" diye cevapladı Gravi; "O olsaydı geldiğimde söylerdim." Fotoğrafa tekrar baktı, bankadaki bütün memurların resimlerini taşıyan bir broşürden alınmıştı. "Bu adam değil, ama tipi böyle."

"Tipi mi Signore Gravi?"

"Yani, takım elbisesi, kravatı ve boyalı ayakkabıları falan. Temiz beyaz gömlek, saçı yeni tıraşlı. Gerçek bir bankacı."

Bir an Brunetti yedi yaşına indi, semt kiliseleri Santa Maria Formosa'da minberin önünde annesinin yanında diz çökmüştü. Annesi minbere bakıp haç çıkardı; yalvarma ve inanç dolu bir sesle şöy-

le dedi: "Meryem Ana, Tanrı'nın annesi, biz değersiz günahkârlara hayatını veren oğlunun aşkı için şu tek dileğimi kabul edersen yaşadığım sürece dualarımda başka özel bir lütuf istemeyeceğim." Bu sözü Brunetti daha sayısız kereler duyacaktı, zira Signora Brunetti, bütün Venedikliler gibi, daima yukarı mevkideki dostların nüfuzuna güvenirdi. Brunetti, inancı olmadığı için ilk kez üzülmüyordu, fakat bu, Gravi'nin ayakkabıları satın alan adamı görünce tanıması için dua etmesini engellemedi.

Tekrar Gravi'ye dikkat kesildi. "Ne yazık ki, bu ayakkabıları sizden satın almış olabilecek öteki adamın fotoğrafı bende yok, ama benimle gelebilirseniz, o zaman çalıştığı yerde ona bakarak bize yardımcı olabilirsiniz."

"Yani resmen soruşturmada rol mü alacağım?" Gravi çocuklar gibi heyecanlandı.

"Evet, eğer dilerseniz."

"Elbette commissario. Size elimden geldiğince yardımcı olmak beni memnun eder."

Brunetti ayağa kalktı, Gravi de ayağa fırladı. Birlikte şehrin merkezine doğru yürürlerken Brunetti onun ne yapmasını istediğini açıkladı. Gravi hiç soru sormadı, söylenileni yapmakla yetiniyordu, ciddi bir suçun soruşturmasında polise yardımcı olan iyi vatandaştı.

Campo San Luca'ya geldiklerinde Brunetti Santomauro'nun odasına giden girişi gösterdi ve Signore Gravi'ye Rosa Salva'da bir içki içip, yukarı çıkmadan önce Brunetti'ye beş dakika zaman vermesini önerdi.

Brunetti artık tanıdık olan merdivenlerden yukarı çıkıp büronun kapısını çaldı. "*Avanti*" diye seslendi sekreter, o da içeriye girdi.

Sekreter başını bilgisayardan kaldırıp da kim olduğunu görünce, elinde olmadan sandalyesinin ucuna geldi. "Affedersiniz signorina" dedi Brunetti, iki elini birden masum bir hareket niyetiyle havaya kaldırarak; "Avvocato Santomauro'yla görüşmek istiyorum. Emniyetin resmi bir işi için."

Kız onu duymuyor gibiydi, ya korkudan ya da şaşkınlıktan –Brunetti hangisi olduğunu bilemedi– ağzını kocaman bir O şeklinde açmış, ona bakıyordu. Çok yavaşça ileri uzanıp masadaki bir düğmeye bastı, parmağını basılı tuttu ve ayağa kalktı, fakat masa-

sının arkasında güvende duruyordu. Orada öyle dikildi, parmağı düğmede basılı, gözleri Brunetti'de ve suskun.

"Birkaç saniye sonra kapı içeriden çekilip açıldı ve Santomauro dış büroya çıktı. Sekreterini gördü, Lut'un karısı kadar sessizdi, sonra kapının yanında Brunetti'yi gördü.

Birden öfkeden çıldırmışa döndü. "Burada ne arıyorsun? Müdür yardımcısını arayıp seni benden uzak tutmasını istemiştim. Çık git, çık git büromdan." Bu sesin karşısında sekreter masasından geriye gidip duvara dayandı. "Defol" dedi Santomauro yine, şimdi neredeyse bağırıyordu. "Böyle bir zulme maruz kalmayacağım. Seni..." diye başladı, fakat başka bir adam daha, kısa boylu, ucuz pamuklu takım elbiseli tanımadığı bir adam, Brunetti'nin arkasından odaya girince durdu.

"Siz ikiniz de geldiğiniz Questura'ya geri dönün" diye bağırdı Santomauro.

"Bu adamı tanıyor musunuz Signore Gravi?" diye sordu Brunetti.

"Evet, tanıyorum."

Santomauro bunu duyunca durdu, gerçi ucuz takım elbiseli küçük adamı hâlâ tanımamıştı.

"Kim olduğunu söyler misiniz Signore Gravi?"

"Ayakkabıları benden satın alan adam."

Brunetti başını Gravi'den çevirip Santomauro'ya baktı, şimdi ucuz takım elbiseli küçük adamı tanımış gözüküyordu. "Peki hangi ayakkabılardı Signore Gravi?"

"Bir çift kırmızı kadın ayakkabısı. Kırk bir numara."

31 Santomauro darmadağın oldu. Brunetti neler olduğunu anlayacak kadar bu olaya tanık olmuştu. Polisin Malfatti'nin itiraflarındaki suçlamaları dikkate almamışken, Santomauro'nun kendisinin bütün risklere karşı galip geldiğine inandığı anda Gravi'nin gelişi o kadar tepeden inmişti, ta yukarılardan o kadar ani düşmüştü ki, Santomauro'nun ayakkabıları alma sebebini açıklayan bir hikâye uydurmaya ne zamanı yetti ne de aklı.

Önce Gravi'ye bağırdı, bürodan çıkıp gitmesini söyledi, fakat küçük adam Santomauro'yu nerede olsa tanıyacağı konusunda, onun ayakkabıları satın alan adam olduğunu bildiği konusunda ısrar edince Santomauro sekreterinin masasına yanlamasına devrildi ve sanki Brunetti'nin suskun bakışlarından ve diğer ikisinin şaşkın yüzlerinden böyle korunabilirmiş gibi kollarıyla göğsünün üzerinden kendine sarıldı.

"İşte o adam commissario. Bundan eminim."

"Evet Avvocato Santomauro?" diye sordu Brunetti ve Gravi'ye susması için işaret etti.

"O Ravanello'ydu" dedi Santomauro, sesi yüksek ve gergindi, ağladı ağlayacaktı. "Onun fikriydi, hepsi. Daireler ve kiralar. Bu fikirle bana geldi. Ben yapmak istemedim, ama beni tehdit etti. Oğlanları biliyordu. Karıma ve çocuklarıma söyleyeceğini söyledi. Sonra da Mascari kiraları öğrendi."

"Nasıl?"

"Bilmiyorum. Bankadaki kayıtlardan. Bilgisayardaki bir şeyden. Bana Ravanello söyledi. Ondan kurtulma fikri onundu." Bunlardan hiçbiri odada bulunan iki kişi için bir anlam ifade etmiyordu, ama ikisi de bir şey demedi, Santomauro'nun dehşetinden çivilenmiş gibiydiler.

"Ben bir şey yapmak istemedim. Ama Ravanello başka şansımız olmadığını söyledi. Yapmak zorunda kaldık." Konuştukça sesi yumuşamıştı, sonra durup Brunetti'ye baktı.

"Ne yapmak zorunda kaldınız Signore Santomauro?"

Santomauro gözlerini Brunetti'ye dikip başını iki yana salladı, sanki bir yumruğun ardından kendine geliyormuş gibi. Sonra başını bir daha salladı, ama bu sefer açıkça olumsuz anlamda. Brunetti bu belirtileri de biliyordu. "Sizi Leonardo Mascari'nin ölümüyle ilgili olarak tutukluyorum Signore Santomauro."

Bu ismi duyunca hem Gravi hem de sekreter sanki ilk kez görüyorlarmış gibi Santomauro'ya gözlerini diktiler. Brunetti sekreterin masasına uzanıp telefonla Questura'yı arayarak bir zanlıyı alıp sorgulamak üzere tekrar Questura'ya kadar eşlik etmesi için Campo San Luca'ya üç adam gönderilmesini istedi.

Brunetti'yle Vianello, Santomauro'yu iki saat sorguladı ve yavaş yavaş hikâye şekillenmeye başladı. Santomauro'nun *Lega* da-

irelerinden yararlanma planının detaylarını anlatırken söyledikleri doğru olabilirdi, ama bunun kimin fikri olduğu konusunda söyledikleri pek doğru değildi. Bunların Ravanello'nun işi olduğunu söylemeyi sürdürdü, bütün detayları hazırlayıp ona yaklaşan ve plana Malfatti'yi sokan Ravanello'ydu. Aslında bütün fikirler Ravanello'nundu: İlk plan, dürüst Mascari'den kurtulma ihtiyacı, Brunetti'nin arabasını *laguna*'ya sürme. Bütün bunlar Ravanello'dan gelmişti, onun yok edici açgözlülüğünden.

Peki Santomauro? Kendisini zayıf bir adam olarak sunuyordu; bankacının adını, ailesini, hayatını mahvetme gücüne sahip olması yüzünden başka birinin kötü planlarına tutsak olmuş bir adam. Mascari'nin ölümünde rol almadığında ısrar etti, o ölümcül gece Crespo'nun dairesinde neler olacağını bilmiyordu. Ayakkabılar hatırlatılınca önce onları *carnavale* sırasında giymek için aldığını söyledi, ama sonra Mascari'nin cesediyle bulunan ayakkabılar olduğu söylenince onları Ravanello istediği için aldığını ve ne amaçla kullanılacağını hiç bilmediğini söyledi.

Evet, *Lega* dairelerinin kirasından kendi payına düşeni almıştı, ama o, parayı istemiyordu; sadece iyi adını korumak istiyordu. Evet, Mascari'nin öldürüldüğü gece Crespo'nun evindeydi, ama onu Malfatti öldürmüştü; Ravanello'yla ikisinin de cesedi atmak dışında başka seçenekleri yoktu. Plan mı? Ravanello'nundu. Malfatti'nindi. Crespo'nun öldürülmesine gelince, o konuda hiçbir şey bilmiyordu ve katilin Crespo'nun evine aldığı tehlikeli bir müşteri olduğunda ısrar ediyordu.

Pek çoğu gibi o da şehvetiyle yoldan çıkmış, sonra korkunun güdümüne girmiş bir adam portresi çiziyordu. Bunun gibi bir adama kim acımaz ya da merhamet etmezdi?

İşte iki saat böyle gitti, Santomauro bu suçlardaki masumane ortaklığını anlatıp tek kaygısının ailesi olup onları gizli hayatının utancından ve skandalından korumak olduğunda ısrar ediyordu. Brunetti dinlerken Santomauro'nun kendi söylediklerinin doğruluğuna konuştukça daha da inanmaya başladığını gördü. Bunun üzerine Brunetti adamdan ve kasılmasından midesi bulanarak sorgulamayı iptal etti.

Akşama Santomauro'nun avukatı gelmişti, ertesi sabah kefalet ödenmiş ve serbest bırakılmıştı; oysa Malfatti, itirafçı katil, hapis-

te kalmıştı. Santomauro aynı gün *Lega della Moralità*'nın başkanlığından istifa etti ve heyetin diğer üyeleri, onun kötü yönetimi ve görevini kötüye kullanmasıyla ilgili kapsamlı bir soruşturma istediler. Demek ki toplumun belli bir seviyesindeydi diye düşündü Brunetti: *Sodomi*, görevini kötüye kullanmak olmuştu; cinayet de kötü yönetim.

O öğleden sonra Brunetti, Via Garibaldi'ye yürüyüp Mascari'nin dairesinin zilini çaldı. Dul kadın kim olduğunu sordu, o da adını ve unvanını söyledi.

Daire değişmemişti. Panjurlar güneşi hâlâ dışarıda tutuyordu, oysa sıcağı içeriye hapsediyor gibiydiler. Signora Mascari daha zayıftı, dikkati daha dağınık.

"Beni görmeyi kabul etmeniz büyük incelik signora" diye başladı Brunetti yüz yüze oturdukları zaman; "Buraya kocanız hakkındaki bütün şüphelerin kalktığını söylemeye geldim. Hiçbir suça bulaşmamış; hunhar bir suçun günahsız kurbanıymış."

"Ben biliyordum commissario. Baştan beri biliyordum."

"Kocanız hakkında bir dakikalık bile şüphe olduğu için üzgünüm."

"Sizin hatanız değildi ki commissario. Benim hiç kuşkum yoktu."

"Ben yine de üzülüyorum. Fakat ölümünden sorumlu olan adamlar bulundu."

"Evet, biliyorum. Gazetelerde okudum" dedi kadın ve durdu, sonra ekledi: "Bunun bir şey değiştireceğini sanmıyorum."

"Cezalandırılacaklar signora. Size bunu vaat edebilirim."

"Ne yazık ki bunun bir faydası olmayacak. Ne bana ne de Leonardo'ya." Brunetti itiraz etmeye kalkışacakken kadın engel oldu: "Commissario, gazeteler istediği kadar gerçekte ne olduğunu yazsın, bütün insanlar Leonardo'yu, ilk kez cesedinin bulunup, haberdeki bir travesti, bir fahişe olduğuna inanıldığı şekliyle hatırlayacak."

"Ama bunun doğru olmadığı açıklığa kavuşacak signora."

"Bir kere çamur atıldı mı commissario, mutlaka izi kalır. İnsanlar öteki insanlar hakkında kötü düşünmeyi seviyor; ne kadar kötü olursa o kadar mutlu oluyorlar. Yıllar sonra insanlar Leonardo'nun adını duyunca elbiseyi hatırlayacaklar ve ne pis düşünceler düşün-

mek isterlerse onu düşünecekler."

Brunetti onun haklı olduğunu biliyordu. "Üzgünüm signora." Söyleyebileceği başka bir şey yoktu.

Kadın ileri uzanıp Brunetti'nin elinin üstüne dokundu. "İnsanın doğası için kimse özür dileyemez commissario. Ama anlayışınız için size teşekkür ederim." Elini çekti. "Başka bir şey var mı?"

Brunetti kovulduğunu hissedince başka bir şey olmadığını söyleyip izin istedi ve kadını karartılmış odada yalnız bıraktı.

O gece müthiş bir fırtına şehri kasıp kavurdu, çatıların kiremitlerini uçurdu, sardunya saksılarını yerlere savurdu ve parklardaki ağaçların köklerini söktü. Üç saat hiç durmadan bardaktan boşanırcasına yağmur yağdı, su oluklarını taşırıp çöp poşetlerini kanallara taşıdı. Yağmur durunca arkasından ani bir soğuk geldi ve yatak odalarına dalınca insanlar sıcaklık için birbirlerine sokuldular. Brunetti yalnız olduğu için saat dörtte kalkıp dolaptan bir battaniye almak zorunda kaldı. Neredeyse saat dokuza kadar uyudu, sonra Questura'ya öğle yemeğinden sonra gitmeye karar verdi ve tekrar uyumaya çalıştı. Saat ondan sonra kendini iyi hissederek kalktı, kahve yaptı ve uzun uzun duş aldı, aylardır ilk kez sıcak sudan memnundu. Terasta giyinmiş, saçları hâlâ nemliyken ve elinde ikinci kahvesiyle dikilirken evden bir ses geldi. Fincan dudaklarında dönünce Paola'yı gördü. Sonra Chiara'yı ve Raffaele'yi.

"*Ciao papà*" diye sevinçten çığlık çığlığa bağırdı Chiara ve Brunetti'ye doğru atıldı.

"Ne oldu?" diye sordu Brunetti, Chiara'yı yakınına çekti, ama sadece annesini görüyordu.

Chiara kendisini geri çekip babasına sırıttı. "Yüzüme bak *papà*."

Brunetti baktı ve daha önce bundan daha güzelini görmemişti. Chiara'nın güneşte kaldığını fark etti.

"Aman *papà*, görmüyor musun?"

"Neyi görmüyor muyum tatlım?"

"Kızamık çıkardım, onlar da bizi attı."

Şehirde yeni başlayan sonbahar soğuğu devam ediyordu, ama Brunetti'nin battaniyeye hiç ihtiyacı olmadı.

Donna Leon

Operada Cinayet

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Sinem Gürdal/230 sayfa/ISBN 975-539-321-8

İngiliz edebiyatı ve Handel uzmanı, opera hayranı ve polisiye roman yazarı Donna Leon'un kitaplarının başlıca mekân-larından biri Venedik'tir. Güzelliğiyle yüzyıllar boyunca romantizm ilham etmiş olan bu sisler kenti, Donna Leon'un romanlarında neredeyse düşkün bir asilzade gibi çıkar karşımıza: Turizmin amansız yağmacılığına rağmen kendine özgü sihrini korumayı başaran; tarih, sanat ve güzellikle yoğrulmuş bir eski zaman kenti. Atmosfer yaratmadaki ustalığıyla Donna Leon, dar sokakları, tarihi binaları ve sayısız köprüleriyle bu kentin büyülü havasını olanca canlılığıyla yeniden yaratır.

Donna Leon polisiyelerinin kahramanı, Venedikli polis komiseri Guido Brunetti, karısı ve iki çocuğuyla paylaştığı sıradan bir hayata sahiptir. Gündelik hayatın sıkıntılarından muaf olmasa da, polisiye okurunu fazlasıyla memnun edecek kadar zekâ, tarz ve özgüven sahibidir. Komiser Brunetti, yolsuzluğun kol gezdiği ve muhafazakâr değerlerin çoğu zaman galebe çaldığı İtalya'da suçluları kovalarken; kan, dehşet ve tehlikeden çok, önyargılarla, ikiyüzlülükle ve sistemin içine işlemiş adaletsizliklerle boğuşmak zorunda kalır. Sadece Eski Yunanca eğitimi almış bir komiser olmasıyla değil; suçun doğası, toplumsal düzen, insan tabiatı gibi konular üzerine kafa yormasıyla da türünün az rastlanır bir örneğidir.

Operada Cinayet, bir La Traviata gösterisi sırasında, yüzyılın en önemli müzisyenlerinden biri sayılan Alman asıllı orkestra şefi Helmut Wellauer'in beklenmedik ölümüyle açılır. Dâhi müzisyenin geçmişine doğru bir yolculuğa çıkan komiser, hayatta hiçbir şeyin göründüğü gibi olmadığını, insan hayatının "kara ayrıntılar"la örülü olduğunu bir kez daha keşfeder...

Donna Leon

Yaban Ellerde Ölüm

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: A. Semih Bilencan/240 sayfa/ISBN 975-539-319-6

Donna Leon *Yaban Ellerde Ölüm*'de de yine Venedik'i mekân olarak seçer. İngiliz edebiyatı ve Handel uzmanı, opera ve Venedik tutkunu olan yazar, insanda tükenmeyen keşif duyguları uyandıran pencereleri, dar ve sonu suyla biten çıkmaz sokakları, kanal manzaralı barlarıyla bu güzel kenti yorgun ama kişilikli bir roman kahramanı olarak anlatır. Amerikan asıllı yazar, bu arada hem pragmatik Amerikan kültürünü hem de tarihsel kimliğinin avantajlarını turistik amaçların dışında kullanmayı beceremeyen İtalyan halkını hicveder. Sürükleyici olay örgüsü bize de çok tanıdık gelecek rüşvet, komplo ve yönetenlerin vatandaşlardan sakladığı kimi vahim gerçekleri deşerek gelişir ve sürpriz bir sona ulaşır. Yaban Ellerde Ölüm, İtalya'nın su kanallarının birinde bulunan bir erkek cesediyle başlar. Başlangıçta basit bir soygun sonrası cinayet gibi görünen olay aslında çok daha karmaşık ve korkutucudur. Bütün mazbut görünümüne karşın "cazibe nereden gelirse gelsin karşı koyamayan tipik bir İtalyan erkeği" gibi davranma isteğini içinde saklı tutan Komiser Brunetti bize devletin, mafyanın, emniyet teşkilatının ve aristokrasinin kokuşmuş içyüzünü gösterir. Uluslararası bir boyut da kazanan bu cinayetin izini zaman zaman kurmacanın da ötesine geçen bir gerçeklikle, insanı ürperten "kara ayrıntılar"la bezer.

Bu dizinin asıl cazibesi, kendini sevdiren Brunetti karakteriyle, onun Venedik'in kalbini ve insanlarının ruhunu sevecen bir şekilde kavrayışından geliyor.
The New York Times Book Review

Leon'un menzilini bir hayli öteye taşıyan ölçülü, düşünceli bir komplo soruşturması. Karşımızdaki kesinlikle dikkat edilmesi gereken bir yazar.
Kirkus Reviews

Patricia Highsmith
El Sürçmesi

Kara Ayrıntı /Roman/Çev.: Füsun Umar/246 sayfa/ISBN 975-539-055-3

"Rasyonel" toplumların temsilcileri olan bir eşcinsel ressam, bir anti-komünist ve bir roman yazarı "kaderci" insanların yaşadığı bir ülkede; Tunus'ta karşılaşırlar. Çölde, bir türlü anlaşılamayan Araplar arasında ve her şeyi alt üst edebilen büyülü Afrika'da bütün dış etkenlerden uzak kendileriyle başbaşadırlar... Highsmith'in büyük bir ustalıkla kurguladığı bu buluşma ile Dostoyevski'den Nietzsche'ye kadar birçok fikir adamını meşgul eden "suç", "ceza", "adalet" ve "vicdan" kavramları hayattaki karşılıklarını bulup, yaşamaya başlarlar. Afrika güneşinin saklanmayı imkânsızlaştıran aydınlığı yalnız ve sevgisiz yaşayan ama kibirlerinden vazgeçmeyen aydınları bu hesaplaşmaya zorlar sanki. Üstelik bu, klasik polisiyenin vazgeçilmez öğeleri olan kan, silah ve kahramanlık figürlerine başvurulmadan yapılır. Edebi ve diri bir gerilimle insanlar hem kendi içlerindeki hem de ait oldukları kültürlerin derinliklerindeki "kara ayrıntılar"la yüzleştikleri bir yolculuğa çıkarlar...

"Highsmith'in sinemadaki karşılığının Antonioni ve Wenders gibi yönetmenler olduğunu söyleyebiliriz. Daha da açmak gerekirse Highsmith'in '*El Sürçmesi*'ndeki estetik tavrı şöyle de tanımlanabilir: Düz, pürüzsüz ve ağır bir hikaye akışı... Kesinlikten nasibini almamış yumuşak bir üslup, gevşek bir entrika, sağlam ayrıntılar ve okuyucuyu usul usul içine çeken düşünsel bir gerilim... Bir tür varoluşcu polisiye de denebilir."
Mehmet Açar / Nokta

"Entrikanın (S)ağırlığına çok fazla ihtiyaç duymayıp, atmosferden keyif almasını bilenlerin kaçırmaması gereken bir Higsmith kitabı."
Aktüel

Patricia Highsmith

Baykuş Çığlığı

Kara Ayrıntı Roman/Çev.: Füsun Umar/242 sayfa/ISBN 975-539-102-9

İnsanın kaçamadığı talihsizlikler vardır... Maruz kaldığımız, hatta mahkûm olduğumuz tuhaflıklardır bunlar...

Baykuş Çığlığı, böylesi tuhaf talihsizliklerin, uzaklarda değil, hemen yanıbaşımızda yaşandığını gösteren, hatta fark etmeden bu talihsizliklerin aktörleri arasına girdiğimize dikkat çeken bir Highsmith şöleni...

Robert, New York'un gürültüsünden, boşanmak istediği karısının şirretliğinden uzaklaşmak için küçük bir kasabaya gelir.

Basit ve sakin bir hayat istemektedir. Bir gün Jenny'yi görür; dinginliğinden, evcimenliğinden etkilenir. Geceleri, sanki bir röntgenci gibi, yalnızlığının ve mutsuzluğunun sıkıntısını hafifletmek için kızı penceresinden seyretmeye başlar: Yemek yapışını, perde dikişini, çiçek sulayışını, toz alışını...

Bir gece kız, adamı görür ve sakin bir hayatın mekânı sanılan kasaba, kendi "kara ayrıntılar"ını yaşamaya başlar...

Sakin kasabalarda "masum günahlarla" yaşamanın zorluklarını anlatan buruk, ama aynı zamanda heyecanlı bir roman...

Patricia Highsmith
Beceriksiz

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Füsun Umar/242 sayfa/ISBN 975-539-103-7

Hayatımızı biçimlendiren kimi yol ayrımları vardır; işimizi, yaşayacağımız coğrafyayı, sevgilimizi, arkadaşlarımızı seçmek, siyasal tercihimizi yapmak gibi... Bu ayrım noktalarında çoğunlukla birçok seçenekle karşı karşıya kalırız. Kendimizi ifade edecek yolu seçerken gerekli dikkati ve kararlılığı gösteremediğimiz zaman yalpalarız; hayatla aramıza mesafe girer, eksik yaşamaya başlarız...

Kimi insanlar seçme kararlılığını göstermektense bütün seçenekleri birden denemek isterler. Hayatı kandırmaya, idare etmeye çalışırlar; kendilerini değil, parça parça başka hayatları yaşarlar. Beceriksizdirler...

Patricia Highsmith bu kitabında eşini, işini, evini, arkadaşlarını seçmeyi beceremeyen birinin, hayatın gölgelerinde varlığını sürdüren "kara ayrıntılar"ın tutsaklığına nasıl sürüklendiğini ve hayat tarafından nasıl püskürtüldüğünü büyük bir ustalıkla anlatıyor...

"Patricia Highsmith'in en mükemmel romanları olan *Trendeki Yabancılar* ve *Beceriksiz*'de kahramanlar hayatlarını kökünden değiştirecek tek umut kaynağı olan suç ve şiddet isteğini birbirlerinin yerine dile getirir, birbirlerini harekete zorlar ve birbirlerinin gizli isteklerini karşılıklı "seslendirecek" birbirlerine ayrılmaz bir şekilde bağlanırlar da. Bu noktada komşunun, "öteki"nin de bizim gibi bir olduğunu düşünmek artık bize huzur değil, huzursuzluk verir. Ama bu huzursuzluğu, sıradan günlük hayatın sıkıntısına tercih ettiğimiz için Patricia Highsmith'in suça çağrısını zevkle okuruz. Hatta her romanında olduğu gibi onu sabırsızlıkla bekleriz de."

Orhan Pamuk, Öteki Renkler

Patricia Highsmith

Cam Hücre

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Şen Süer Kaya/217 sayfa/ISBN 975-539-268-8

Philip Carter, iyi bir adam; iyi bir işi, derin bir aşkla sevdiği iyi bir karısı var.

"Tüm felaketlerin sadece başkalarının başına geleceğini sanarak yaşayan binlerce insandan biri. Ruhunun labirentinde, kendi zayıflıklarının peşinde koşarken bir tür "kader nevrozu" girdabında dönüp duran bir insan. Ta ki, haksız suçlamalar, cezaevi, morfin, işkence, ihanet ve sonunda kapısını çalan cinayet bütün yaşamını kuşatıncaya kadar... Cezaevindeki taş hücresinden camdan görüşme kabinine, cam morfin şırıngasından herkesi görebildiği ve herkes tarafından görülebildiği yaşamın "cam hücre"sine uzanan bir serüven...

Patricia Highsmith, işlemediği bir suçtan altı yıl cezaevinde kalan, başarılı mühendis, Fransız edebiyatına meraklı, klasik müzikten hoşlanan, *tüm dünya bir cezaevidir, cezaevleri ise dünyanın abartılı biçimleridir* diye düşünen "iyi aile babası" Philip Carter'ın hayatındaki "kara ayrıntılar"ın giderek çoğalmasının soluk kesici hikâyesini anlatıyor "*Cam Hücre*"de...

Patricia Highsmith

Tatlı Hastalık

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Füsun Umar/260 sayfa/ISBN 975-539-286-6

David Kelsey, iyi bir işi olan, saygın, geleceği parlak bir bilimadamıdır. Kaldığı pansiyonda herkes tarafından sevilmektedir. Görünürdeki sade yaşamının dışında Kelsey'in yalnız kendisinin bildiği bir yaşamı daha vardır. Pansiyondakilere, hasta annesini ziyarete gittiğini söyleyerek, hafta sonları ortadan kaybolur. Gizlice gittiği yer, onun "düş evi"dir...

"*Tatlı Hastalık*" gündelik yaşamın sıradanlığından akıl dışına kaçışı, ironiyi ve "pathos"u göz ardı etmeden, Patricia Highsmith'in dramatik bir sürükleyicilikle anlattığı "kara ayrıntılar"la bezenmiş bir roman. Kelsey'in dışarıdan bakıldığında sade görünen, oysa için için kaynayan yaşamına, akıl sağlığını yavaş yavaş yitirişine, salt kendisi için kurduğu fantezi dünyasına kayışına okuru da ortak eden bir yapıt.

Patricia Highsmith

Merhameti Ertelemek

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Şen Süer Kaya/207 sayfa/ISBN 975-539-288-2

Patricia Highsmith *Merhameti Ertelemek*'te son derece sürükleyici bir anlatımla, okuru kendi kurduğu o akıldışı dünyaya sokuyor; Graham Green'in sözleriyle, "ürkütücü bir biçimde, komşumuzdan çok daha gerçek olan" bir dünyaya...

Sydney ve Alicia Bartleby Londra'nın gürültü patırtısından kaçarak, sırf "rahatlayabilmek ve üretebilmek" için kır evine yerleşen genç bir çifttir. Sydney televizyon için, bir türlü satamadığı dizi senaryoları yazarken, bir yandan da romanı üzerinde çalışır. Alicia'nın bütün derdi resim yapmaktır: Yaşadıkları münzevi hayat aralarındaki çelişkileri daha çıplak bir biçimde görmelerini sağlar. Huzursuzlukları günden güne artar. Sydney "potansiyellerini gerçekleştirememek"ten Alicia'yı sorumlu tutmaya başlar. Alicia da kaybolmak istediği bir yolculuğa çıkmaya karar verir...

Olayların akışı, merhametin ertelendiği acımasızlıkları da beraberinde getirir.

Highsmith bu kitabında "kara ayrıntılar"ın, kimi koşullarda insanların yaşamını ne kadar büyük ölçüde belirlediğini çarpıcı bir gözlemle anlatıyor...

Dan Kavanagh

Bendeniz Duffy

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu/172 sayfa/ISBN 975-539-270-X

Dan Kavanagh, çok çarpıcı ve farklı bir mizah anlayışıyla, İngiltere'den son derece canlı bir sosyal kesit sunuyor bizlere. *Bendeniz Duffy*'de gece kulüplerinin, seks-shop'ların, masaj salonlarının geleneksel mekânı Londra'nın Soho semti olanca canlılığıyla, inanılmaz bir ayrıntı zenginliğiyle gözler önüne seriliyor. Belalılar, vurguncular, uyuşturucu kaçakçıları, fahişeler, pezevenkler ve tabii ki "tirbuşon" kadar eğrilmiş aynasızlar. Bütün bu sosyal katmanlar Dan Kavanagh'ın bir cerrah bisturisi kadar keskin kaleminin altında yazınsal bir teşrih masasına yatırılıyor. Dan Kavanagh, olayların "nasıl"ları kadar "niçin"lerine de eğiliyor ve kendini çok iyi maskeleyen suçluyu; her yerde olduğu için hiç göze batmayan, adına "toplum" denen o kolektif suçluyu arıyor... Soho'da ticaret yapan oyuncak imalatçısı Bay McKechnie'nin karısı maskeli iki kişi tarafından fazlasıyla sistematik bir biçimde kesilir, kedisi şişe geçirilir ve sonra da şantajlar başlar. Bay McKechnie pek de sağlam pabuç değildir; çareyi, özel dedektif Duffy'ye başvurmakta bulur. Duffy, eskiden, West Central Karakolu'nda çalışmış; ama sonra bir oyuna gelip oradan uzaklaştırılmıştır. İntikam hırsının da karıştığı bir görev duygusuyla soruşturmalara girişir. "Kara ayrıntılar"la bezenmiş bir macera başlar...

Dan Kavanagh
Yalan Dolan Kenti

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu/168 sayfa/ISBN 975-539-314-7

Dan Kavanagh, Duffy dizisinin ikinci kitabı olan *Yalan Dolan Kenti*'nde sıradışı dedektifi Duffy'yi bu kez, bir havalimanı gümrüğünde dönen dolapları ortaya çıkarmakla görevlendiriyor. Uyuşturucu kaçırmanın binbir yolu, "follukçu" olarak adlandırılan taşıyıcı kızlar, onları kendi özel yöntemlerine göre "yumurtlatmayı" bilen kurt gümrük görevlileri, ölü bebek karnında eroin kaçırmanın iç paralayıcı şeytaniliği ve daha nice çarpıcı yalan dolan, Dan Kavanagh'ın keskin kaleminde, keyifli olduğu kadar düşündürücü de olan bir polisiye serüvenin harcı oluyor. Dan Kavanagh her zamanki gibi olayların "nasıl"ları kadar "niçin"lerine de dikkat çekiyor ve kendini çok iyi maskeleyen suçluyu; her yerde olduğu için hiç göze batmayan, adına "toplum" denen o kolektif suçluyu arıyor...

Kendine özgür bir polisiye roman çizgisi geliştirmiş olan Dan Kavanagh gözden kesinlikle kaçırılmaması gereken, fazlasıyla özgün bir yazar. Birinci durakta Duffy'nin otobüsüne binmiş olanlar, ikinci durakta da "*Yalan Dolan Kenti*"nin "kara ayrıntılar"la bezenmiş ürpertici sokaklarında dolaşmaktan özel bir edebi haz alacaklardır...

Dan Kavanagh

Tekmeyi Yapıştırmak

Kara Ayrıntı/Roman/Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu/190 sayfa/ISBN 975-539-325-0

Dan Kavanagh, Duffy dizisinin üçüncü kitabı olan *Tekmeyi Yapıştırmak*'ta bu kez kamerasını, artık oluk oluk para getiren bir endüstri haline gelmiş olan futbol dünyasının karanlık iktidar ilişkilerine çeviriyor. Kendisi de bir kaleci olan kahramanımız Duffy'nin çok yakından tanıdığı, zorlu bir dünyadır bu. Ve Dan Kavanagh bu romanında, bir yandan başta kaleciler olmak üzere, değişik mevkilerde oynayan futbolcuların değişken psikolojilerini, özlemlerini, takıntılarını, kendilerine özgü ritüellerini, bireysel yetenekleriyle handikaplarını, daha üst kümelere yükselerek sınıf atlama çabalarını, ırksal farklılıkların yol açtığı dışlanmışlıkları; öte yandan da kulüp patronlarının şeytanın bile aklına gelmeyecek numaralarını, fuhuş âlemiyle ilişkilerini ve bunlarla bağlantılı olarak da gitgide sosyal bir soruna dönüşen ve bir ucuyla neofaşizme açılan holiganizm olgusunun sürekli ivme kazanmasını, kısacası aşırı rekabete dayalı bu özel dünyanın tüm karmaşık girdisini çıktısını, o kendine özgü ironisi ve gözlem yeteneğiyle inceliyor. Gitgide puan kaybedip düşme hattına iyice yaklaşan Reliables takımının başına Melvyn Prosser adında yeni bir başkan gelir. Bu yeni sürecin başlamasıyla birlikte, takımın gözde oyuncularından Danny Matson'ın "Aşil tendon"u bir otoparkın karanlık bir köşesinde meçhul birileri tarafından acımasızca koparılır. Artık mavi beyazlı takım son derece zor günler yaşamakta, durmadan yenilmektedir. Takım kümede kalacak mıdır, yoksa düşecek midir? Ve sevgili özel dedektifimiz Duffy, futbol dünyasının şatafatlı görüntüsünün arkasındaki "kara ayrıntılar"ı araştırmaya koyulur...

Donna Leon *Kırmızı Ayakkabılar*'da bizi yine Venedik'te dolaştırıyor; bu kez de kirli ve acılı, yaşlı ve makyajı bozulmuş yanlarıyla tanıştırıyor. Sanata, edebiyata ve aşka esin kaynağı olmuş bu büyülü kentin barındırdığı "ikiyüzlü maşist ahlâk"ı örten perdeyi indiriyor. Adalet ve yasa kavramlarının anlamını nasıl yitirdiğini, sanayicilerden bakanlara kadar genişleyen bir yolsuzluk ve rüşvet dalgasının "toplu bir cinnet"e nasıl dönüştüğünü, Venedik'te yaşamak bir "statü" sayıldığından, "yüksek ahlâki standartlar"a sahip olduğu varsayılan kişilerin sırf bu kentte yaşamak için nelerden vazgeçtiğini gösteriyor. Leon, gündüzleri çocukların oynadığı parka geceleri yanaşan Mercedeslerin, Ferrarilerin içindeki saygın, takım elbiseli erkeklerin "kutsal aile yuvası"na dönmeden önce hangi seks yolculuklarına çıkmaya hazırlandıklarını da gözler önüne seriyor. Her şey, şehrin uzağında mezbahada çalışan bir kasabın, dışarıda otların arasında yüksek topuklu bir kırmızı ayakkabı görmesiyle başlar...Vahşice bir cinayet işlenmiştir.

Kırmızı Ayakkabılar'da, katilin izi sürülürken travestilerin hayatı ve bununla bağlantılı olarak toplumdaki cinsel tercihlerle ilgili bilgisizlik, önyargı ve ikiyüzlülükler de açığa çıkıyor. Bize çok yakın gelen birçok benzerlik taşıyan İtalyan karakterinin "her şeyi bilme ve kişisel tecrübesinin ötesinde hiçbir şeye inanmama" özelliğinin ne denli acınası bir yanılgıyı beslediği; kendimizle yüzleşme cesareti gösteremediğimiz kimi ahlâki yargılarımızın ne denli ikiyüzlü olduğu yine "kara ayrıntılar"la bezenmiş sürükleyici bir üslupla anlatılır.

Leon'un öyküsü; canlı, entelektüel ve gerçekçi saptamalar yapan çok boyutlu karakterlerle dolup taşıyor.

The Drood Review of Mystery

Venedik'in nemli, çok boyutlu güzelliği ve turistlerle dolu meydanları Leon'un kaleminde, bir fincan sıcak espresso'nun zengin tadı kadar hayat dolu.

Publishers Weekly

KARA AYRINTI
ISBN 975-539-320-X
9 789755 393209